

**OCTAVIANUS DÖNEMİNDE (M.Ö. 32-M.S. 14) *IMPERIUM* VE İKTİDAR
KAVRAMI**

Emel Gülşah AKIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tarih (Eskiçağ) Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Erkan İZNİK

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mayıs, 2019.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Emel Gülşah AKIN'ın "Octavianus Döneminde (M.Ö. 32-M.S.14) Imperium ve İktidar Kavramı" başlıklı tezi 28 Haziran 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Tarih Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Erkan İZNİK

Üye : Doç.Dr.Hakan SİVAS

Üye : Doç.Dr.Fatma Sevinç ERBAŞI

Dr.Öğr.Üyesi B. Tuğberk TOSUNOĞLU
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Vekili

ÖZET

OCTAVIANUS DÖNEMİNDE (M.Ö. 32-M.S. 14) *IMPERIUM* VE İKTİDAR KAVRAMI

Emel Gülşah AKIN

Tarih (Eskiçağ) Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs, 2019.

Danışman: Doç. Dr. Erkan İZNİK

Roma devletinin bugünkü anlamıyla imparatorluk olarak anılması için gerekli sistemi oluşturmuş ve bu sistemle tek kişinin ön planda olduğu bir yönetimin ilk adımlarını atmış olan Octavianus Caesar, M.Ö. 32 ile M.S. 14 yılları arasında iktidar olarak gücü elinde bulundurmuştur. Bir krallığın ya da hanedanlığın üyesi olmadan halkın seçimleri ve kendi stratejileri ile bu noktaya ulaşmıştır. Kısaca “askeri yönetme gücü” olarak adlandırılabilen imperium gücü ve bu gücün sağladığı avantajla elde ettiği iktidar, Octavianus’un bu noktaya ulaşmakta faydalandığı en önemli iki kilit unsur olmuştur.

Çalışmamızda, Roma’da Krallık, Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Dönemi’ne ilişkin idari ve siyasi basamaklar ve bu basamakların iktidarla olan ilişkisi Octavianus dönemi temel alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda Roma’nın; siyasi, idari, edebi, sanatsal, dini yönleri ve bu yönlerin iktidarla ilişkisi üzerine ve iktidar kavramının kendisine ilişkin kaynak taramaları yapılmıştır. Epigrafik, nümizmatik, arkeolojik ve ağırlıklı olarak filolojik kaynaklardan faydalanılmıştır.

Bu kaynaklardan elde edilen bilgilerle Roma’da Octavianus döneminde iktidar ve imperium kavramı tartışılmış ve burada önce Krallık ve Cumhuriyet dönemindeki imperium ve iktidarın gelişimi ardından da Octavianus dönemi incelenmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Octavianus, Roma İmparatorluğu, Roma, İktidar, Imperium.

ABSTRACT

IMPERIUM AND THE CONCEPT OF POLITICAL POWER IN OCTAVIAN ERA (M.Ö. 32-M.S. 14)

Emel Gülşah AKIN

Department of History (Ancient History)

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, May, 2019.

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Erkan İZNİK

Octavian Caesar, who established the necessary system for Rome to be called an empire as in its present meaning in today and made the first arrangements of this system, stayed in charge between BC. 32 and A.D. 14. He made it till this level almost from the zero and without any help. The two key concepts that Octavian used to reach this power were the imperium power that can be explain as “military governing power” and ruling power.

In our study, the administrative and political levels of the Monarchy, Republic and Early Imperial Period in Rome and the relations of these levels with the power have been analyzed by taking Octavainus period center of focus. In this context, the sources of political, administrative, artistic and religious aspects of Rome and the relation of these aspects with power have been investigated.

As a result of these, epigraphic, numismatic archaeological and philological sources, which can be considered as first hand source with modern studies in second hand resource value, and in the light of the information obtained from these sources, the concept of power and imperium in the period of Octavianus in Rome has been examined through modern theories.

Keywords: Octavian, Political Power, Rome, Roman Empire, Imperium.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın temel konusunu Octavianus döneminde imperium ve iktidar kavramı tartışması oluşturmaktadır.

Askeri yönetme gücü olarak özetlenebilen bir yetki olan *imperium* 'un zaman içinde askerlere has bir güç olmaktan çıkıp iktidarın bir ögesi haline gelmesi ve bu ögenin Octavianus dönemi Roma'sındaki sergileniminin incelenmesi tezin başlıca amaçlarından biridir. Octavianus'la ilgili, Roma tarihi araştırmalarının yapılmaya başlanmasından itibaren pek çok eser yazılmışsa da özellikle onun iktidar ve imperium anlayışını doğrudan inceleyen Türkçe bir eser olmaması ve Roma gibi büyük bir uygarlığın nasıl bir dönüşümle bu hale geldiğini sorgulama merakı bu tezin ortaya çıkmasını sağlayan diğer nedenlerdendir.

Öncelikle, bitmek bilmeyen bu tez yazım sürecinde benden ümidini asla kesmeyen, yenilikçi önerilerimi mantıklı alternatiflerle karşılayan, umutsuzluğa düştüğüm anlarda yüreklendiren ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Erkan İznik'e teşekkürü ve saygıyı bir borç bilirim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem, babam, kardeşim ve tez çalışmasının ikinci yılında ailemize katılan bebek kız kardeşime, hem dost hem iş arkadaşı olarak yanımda olan ve beni destekleyen değerli Ayça Ayabakan'a ve sevgili arkadaşım Sümeyye Korucu'ya teşekkür ediyorum.

05.09/2019.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

(İmza)

Emel...Görsel...AKIN

(Öğrencinin Adı Soyadı)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	1
1.2. Kaynakların Değerlendirilmesi	5
1.2.1. Edebi Kaynaklar	5
1.2.2. Nüvizmatik Kaynaklar.....	11
1.2.3. Mimari ve Plastik Eserler	11
I. BÖLÜM	
2. İMPARATORLUK ÖNCESİ İKTİDAR VE IMPERIUM OLGUSUNUN GELİŞİMİ	13
2.1. Krallık Döneminde (M.Ö. 753-507) İktidar ve Imperium Algısı	13
2.1.1. Geleneksel kuruluş öyküsündeki iktidar anlayışı.....	13
2.1.2. Rex ve Fasces.....	19
2.1.2.1. Rex'in yardımcıları.....	23
2.1.3. Krallık döneminde yetkinin paylaşımı: meclisler	23

2.1.3.1.	Senatus	23
2.1.3.2.	Comitia Curiata	24
2.1.4.	Krallık döneminde sosyopolitik yapı ve örgütlenme	25
2.1.4.1.	Patricii.....	25
2.1.4.2.	Client	27
2.1.4.3.	Pleb.....	28
2.2.	Res Publica ve Cumhuriyet Dönemi'nde İktidar ve Imperium Algısı.....	28
2.2.1.	Cumhuriyet dönemine geçiş sürecine dair söylemler	28
2.2.2.	Cumhuriyet döneminde idari yapı	30
2.2.3.	Meclisler.....	30
2.2.3.1.	Senatus	30
2.2.3.2.	Comitia Curiata	31
2.2.3.3.	Comitia Centuriata	31
2.2.3.4.	Comitia Tributa	31
2.2.3.5.	Concilium Plebis	31
2.2.4.	Cumhuriyet dönemi memurlukları veya Cursus Honorum	32
2.2.4.1.	Consul	32
2.2.4.2.	Quaestor.....	33
2.2.4.3.	Imparatore.....	33
2.2.4.4.	Dictatore	34
2.2.4.5.	Preator, Proconsul-Propreator	35
2.2.4.6.	Censor	36
2.2.5.	Cumhuriyet döneminde sosyopolitik ve sosyoekonomik çatışmalar içinde imperium ve iktidar mücadeleleri.....	36
2.2.5.1.	İktidarın paylaşım mücadelesi: Patriciiler Pleblere karşı	36

2.2.5.2.	Cumhuriyet karşıtı Gracchus reformları.....	38
2.2.5.3.	Dictatore'lik hevesi: Sulla'nın girişimi ve askerlerin siyasete karışmaları.....	41
2.2.5.4.	Cumhuriyet'in sonuna doğru: I. Triumvirlik ve Julius Caesar'ın iktidarı.....	42
2.2.5.5.	Entelektüeller ve iktidar algısı.....	50
2.2.5.5.1.	Polybios	50
2.2.5.5.2.	Cicero	52

II. BÖLÜM

3.	OCTAVIANUS DÖNEMİNDE IMPERIUM VE İKTİDAR.....	56
3.1.	Caesar Suikasti Sonrası Octavianus	56
3.1.1.	II. Triumvirlik dönemi (M.Ö. 43).....	58
3.1.2.	M.Ö. 31 Actium zaferi sonrası.....	63
3.2.	Octavianus ve Lider Kimliği.....	65
3.2.1.	Kutsal lider: Augustus.....	65
3.2.2.	Muzaffer asker: Roma'daki Büyük İskender	67
3.2.3.	Vatanın babası ve herkesin lideri: Pater Patriae.....	68
3.2.4.	Eşitler arasında birinci: Princeps.....	70
3.3.	İktidarı Sağlama Yoluındaki İdari, Askeri ve Toplumsal Reformlar	70
3.3.1.	Gücünü sağlama yoluında bürokraside yeni oluşumlar	72
3.3.1.1.	Praefectus Annonae	72
3.3.1.2.	Vigiles.....	72
3.3.1.3.	Curatores locorum publicorum iudicandorum.....	73
3.3.1.4.	Prefect	73

3.3.1.5.	Curator-Procurator	73
3.3.1.6.	Census	74
3.3.2.	Dinsel yapıdaki yenilikler.....	75
3.3.2.1.	Pontifex Maximus	76
3.3.2.2.	Apollo olarak Octavianus.....	77
3.3.2.3.	İmparatorluk Kültü.....	78
3.3.2.4.	Dea Roma Kültü.....	81
3.3.2.5.	Doğulu kültürler ve Octavianus	86
3.3.2.6.	Dinsel yenilenme ve tapınakların yenilenmesi	86
3.3.3.	Roma İdari Sisteminde Octavianus.....	88
3.3.3.1.	Consül olarak Octavianus	88
3.3.3.2.	İmparator olarak Octavianus	88
3.3.3.3.	Dictatore olarak Octavianus	90
3.3.3.4.	Censor olarak Octavianus.....	92
3.3.3.5.	Octavianus ve Senatus	92
3.3.4.	Tarih yazımındaki gelişmeler	99
3.3.4.1.	Titus Livius	99
3.3.4.2.	Valerius Maximus	102
3.3.5.	Edebiyat alanındaki gelişmeler.....	102
3.3.5.1.	Vergilius	105
3.3.5.2.	Horatius	109
3.3.5.3.	Publius Ovidius Naso.....	114
3.3.5.4.	Sextus Propertius	120
3.3.6.	Sanat ve mimari alanında yenilikler	122
3.3.6.1.	Heykel	122

3.3.6.2.	Mimari	128
3.3.6.2.1.	Forum Augustus.....	129
3.3.6.2.2.	Ara Pacis Augustae.....	131
3.4.	Bir İktidar Göstergesi Olarak Octavianus'un Ölümü ve Cenaze Töreni.....	135
3.4.1.	Mausoleum ve Horologium	135
3.4.2.	Octavianus'un Ölümü	138
3.4.3.	Res Gestae ve Monumentum Ancyranum	139
3.5.	Modern kuramlarla Octavianus'un iktidarı ve imperium gücü	144
	SONUÇ	148
	KAYNAKÇA.....	151
	TABLolar.....	158
	HARİTALAR.....	164
	EKLER	
	ÖZGEÇMİŞ	

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1.1 Ianus Tapınağı İllustrasyonu.....	17
Görsel 1.2. Lapis Niger A ve B Yüzü.....	20
Görsel 2.1 Tanrı Apollo.....	67
Görsel 2.2 Gemma Augustae.....	81
Görsel 2.3 Dea Roma.....	82
Görsel 2.4. Dea Roma.....	84
Görsel 2.5. Actium tipi Octavianus büstü.....	123
Görsel 2.6. Matem tipi Octavianus büstü.....	124
Görsel 2.7. Prima Porta tipi Octavianus heykeli.....	126
Görsel 2.8. Pontifex Maximus Augustus.....	128
Görsel 2.9. Forum Augustus.....	129
Görsel 2.10. Forum Augustus.....	130
Görsel 2.11. Ara Pacis Augustae.....	132
Görsel 2.12.Horologium-Mausoleum Augusti-Ara Pacis Augustae illüstrasyonu	133
Görsel 2.13. Ara Pacis Augustae Kuzey Frizi.....	134
Görsel 2.14. Ara Pacis Augustae Batı Girişi.....	135
Görsel 2.15. Horologium.....	136
Görsel 2.16. Campus Martius'daki Augustus Anıtları.....	137
Görsel 2.17. Ankara Anıtı.....	142

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1 Octavianus'un İktidarını Oluşturan Unsurlar.....	147
Tablo 2 Krallık Dönemi Kralları Tablosu.....	158
Tablo 3 Cumhuriyet Dönemi Diktatore Tablosu.....	158
Tablo 4 M.S. 14'te Roma Eyaletleri Tablosu.....	162
Tablo 5 Dönemlere Göre Memurlukların Karşılaştırılması.....	163

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1 Arkaik İtalya(M.Ö. 753-509) Haritası.....	164
Harita 2 Erken Cumhuriyet Dönemi (M.Ö. 5. -3. yy) Roma Haritası	165
Harita 3 Geç Cumhuriyet Dönemi(M.Ö. 3-1. yy) Roma Haritası	166
Harita 4 Octavianus Dönemi'nde (M.Ö. 32-M.S.14) ele geçen topraklar	167
Harita 5 M.S. 14'te Roma	168

KISALTMALAR DIZINI

Genel Kısaltmalar

- a.g.k.** : Adı geçen kaynak
a.g.m. : Adı geçen makale
A.Y. : Arka yüz
Bkz. : Bakınız
çev. : Çeviren
Ed. : Editör
Fig. : Figür
Haz. : Hazırlayan
M.Ö. : Milattan Önce
M.S. : Milattan Sonra
OCD. : Oxford Classical Dictionary
Ö.Y. : Ön yüz
s. : Sayfa
S. : Sayı
vol. : Volume
yy. : Yüzyıl

Antik Kaynaklar

- App. BC** : Appian, Civil Wars
- Aug. RG** : Augustus, Res Gestae
- Cass. Dio** : Cassius Dio
- Cic. Fat.** : Cicero, De Fato
- Cic. Leg.** : Cicero, De Legibus
- Cic. Leg. Man:** Cicero, Pro lege Manilia- De imperio Cn. Pompeii
- Cic. Phil.** : Cicero, Orationes Philippicae
- Cic. Rep.** : Cicero, De Republica
- Cic. Ses.** : Cicero, Pro Sestio
- Diod. Sic.** : Diodorus Sicullus
- Dion. Hal. Ant. Rom.:** Dionysius Halicarnassensis, Antiquitates Romanae
- Eutr.** : Eutropius
- Flor.** : L. Anneus Florus
- Hor. Carm.** : Horatius, Odes
- Liv. 1** : Livius, The History of Rome, Book 1-45.
- Liv. Frag.** : Livius, The History of Rome, Fragments
- Ov. Am.** : Ovidius, Amores
- Ov. Ars** : Ovidius, Ars Amatoria
- Ov. Fast** : Ovidius, Fasti
- Ov. Met.** : Ovidius, Metamorphoses
- Ov. Pont.** : Ovidius, Epistulae Ex Ponto
- Plat. Rep.** : Plato, Republic
- Plat. Stat.** : Plato, Statesman

- Plb.** : Polybius, Histories
- Plut. Alex.** : Plutarkhos, Alexander
- Plut. Ant.** : Plutarkhos, Antonius
- Plut. Caes.** : Plutarkhos, Caesar
- Plut. Cic.** : Plutarkhos, Cicero
- Plut. Comp. Dem. Cic.:** Plutarkhos, Comparison of Demosthenes with Cicero
- Plut. Comp. Lyc. Num.:** Plutarkhos, Comparison of Lycurgus and Numa
- Plut. Comp. Thes. Rom.:** Plutarkhos, Comparison of Theseus and Romulus
- Plut. Num.** : Plutarkhos, Numa
- Plut. Pomp.** : Plutarkhos, Pompeius
- Plut. Rom.** : Plutarkhos, Romulus
- Plut. Sull.** : Plutarkhos, Sulla
- Prop.** : Propertius
- Sall. Cat.** : Sallust, Bellum Catilinae
- Sall. Hist.** : Sallust, Historiae
- Suet.** : Suetonius
- Tac. Ann.** : Tacitus, Annales
- Tac. Hist.** : Tacitus, Historiae
- Val. Max.** : Valerius Maximus
- Verg. A.** : Vergilius, Aeneas
- Verg. Ecl.** : Vergilius, Eclogues
- Verg. G.** : Vergilius, Georgics
- Vell.Pat.** : Velleius Paterculus

1. GİRİŞ

1.1.Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

*Unutma, ey Romalı, egemenliğin altında yönetmeyi ulusları,
Yasalar koymak, barışı sağlamak, düşkünleri korumak,
Dikbaşları yola getirmek görevindir senin.”¹*

Gündelik yaşamda ya da modern tarih konularında üzerinde düşünmeksizin kullandığımız imparator-imparatorluk kelimelerinin kökeninin yalnızca büyük devletler ya da büyük devletlerin yöneticileri anlamına geldiği düşüncesi genel bir yanılgıdır. Antik Roma’da ortaya çıkan bir kavram olan imperium, iktidardan beslenen bir kavram olmakla birlikte, bu iki sözcük yani iktidar ve imperium bu çalışmanın da temel konusunu oluşturmaktadırlar. İkili ilişkiler, aile, sosyal hayat ve siyaset de olmak üzere iktidar hayatın her alanında kendisini göstermektedir. Bir güç dengesi ya da dengesizliği olmasının yanı sıra iktidarı, ulusal ya da uluslararası anlamlar da taşır. Kendisini desteklemek için günlük hayatın içinden pek çok araç seçen iktidar kavramı, rutin eylemleri bazen kendi propagandası için de kullanabilir.

Bu tez çalışmasında, Octavianus’un bir imparator ve insan olarak kişiliği, yönetimi ve iktidarı ele alınmaya çalışılmıştır. Bir devletin Cumhuriyet yönetiminden, tek kişinin iktidarına dayanan imparatorluk yönetimine geçiş sürecinde yaşananlar ve bu geçişi sağlayan kişi olan Octavianus’un kullandığı yöntemler araştırılan temel konudur. Octavianus bu geçişi sağlarken; dini, edebiyatı, mimariyi, hukuku ve bürokrasiyi nasıl bir propaganda aracı olarak kullandığı ve iktidarını bu yollarla sağlamlaştırdığı sorularına yanıt aranacaktır.

Çalışmanın incelenmesini kolaylaştırmak için tez iki ana bölüme ayrılmıştır. İmparatorluk öncesi iktidar olgusunun gelişimi adındaki birinci bölüm, Krallık ve Cumhuriyet başlıklı alt başlıklara bölünmüştür. Krallık bölümünde, ilk kısmında

¹ Verg. A. 6. 850.

Roma'nın kuruluşu, Roma'da Krallık dönemindeki iktidar algısı ve iktidarı taşıyan ögeler anlatılmıştır. Bu ögelerde geleneksel kuruluş öyküsündeki iktidar anlayışı ve onun ardından Rex, yani kral ve kralın iktidar sahibi olduğunu gösteren unsurlar incelenmiştir. Kral ve onun iktidarının incelemesinden sonra Krallık döneminde yetkinin paylaşımı ve meclislerin durumu ele alınmıştır. Bu konular ele alınırken, var olan meclisler ve iktidar, bu iktidar kimler arasında ve nasıl paylaşılıyor, yönetim şeklinde kral olmasına rağmen güç meclisle nasıl bölüşülür konuları tartışılmaya çalışılmıştır.

Krallık döneminde, kral ve meclislerin ardından, sosyopolitik yapı ve örgütlenme konusu incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken toplumsal sınıflardan yani Patriciilerden ve Pleblerden bahsedilmiştir. Bu inceleme sonrasında birinci bölümün ilk büyük kısmının sonuna gelinerek, Res Publica yani Cumhuriyet'te iktidar algısından ve krallığın sonu ile Cumhuriyet'in kuruluşu konusuna geçilmiştir.

Cumhuriyet dönemi incelenirken, ilk önce Cumhuriyet dönemine geçiş süreciyle ilgili efsanevi söylemler ve klasik yazarların aktarımları ele alınmış, ardından Cumhuriyet dönemindeki idari yapı açıklanmıştır. Bu açıklama yapılırken aynı Krallık döneminde olduğu gibi meclisler de incelenmiştir. Meclisler incelenirken, Senatus aktarılmıştır ancak Cumhuriyet döneminde Krallık döneminden farklı olarak, Pleblerin meclisleri ve bu meclisin oluşumundan bahsedilmiştir. Devamında, Cursus Honorum yani "makam sıraları" ve Cumhuriyet dönemi memurlukları aktarılmıştır, bu memurluklarda özellikle sadece imperium yetkisine sahip olan memurlukların konu ile ilişkileri açısından ele alınmışken, bir de memurluk olmayan fakat unvan olan bir imperatore unvanı açıklanmıştır.

Cumhuriyet döneminin bir parçası olan birinci Triumvirlik ve Caesar'ın iktidarı konusuna gelindiğinde, triumvirlik yönetiminin ne olduğu, Caesar'ın bu üçlü yönetim kadrosuna nasıl girdiği ve bunun iktidarla olan ilişkisi aktarılmıştır. Bu triumvirlik ilişkisi aktarılırken dönemin entelektüellerinin iktidar algısından da bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, Octavianus döneminde imperium ve iktidar başlıkta bölümde, ilk önce Caesar'ın suikasti sonrasında Octavianus'un Roma siyasi tarihine girişinden bahsedilmiştir. Octavianus Roma siyasi tarihinin bir parçası olduktan sonra katıldığı ikinci Triumvirlik ve ikinci triumvirlik sürecini, Octavianus'un Marcus Antonius'a karşı

zafer kazandığı Actium savaşı ve tek yönetici olmaya doğru ilerlediği sürecin açıklaması takip etmiştir.

Octavianus'un tek yönetici konumuna gelmesinden sonra, onun lider kimliği, dört ana başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklardan ilki olan, Kutsal lider Octavianus Augustus'da Octavianus'un Augustus unvanı, Muzaffer asker: Roma'daki Büyük İskender ile Büyük İskender'le olan benzerlikleri, Vatanın babası ve herkesin lideri: Pater Patriae başlığı ile halk tarafından kabul edilmesi ve eşitler arasında birinci: Princeps başlığı ile kendisinden öncekilere ve sonrakilere benzemeyen konumu incelenmiştir. Bu başlıklardan sonra Octavianus'un bürokrasideki yeni oluşumlarla, dinsel yapıdaki yeniliklerle, idari sistemle, tarih yazımında gelişmelerle, edebiyat alanındaki gelişmelerle, sanat ve mimari ile iktidarını sağlamlaştırma yolundaki idari ve toplumsal reformları incelenmiştir.

Bürokrasideki yeni oluşumlar, itfaiye teşkilatı, prefectlik, bazı komutanlıklar ve sivil hukuk düzenlemesi, dinsel yapıda da Octavianus'un kendini tanrı olarak göstermesi, İmparatorluk Kültü'nü kurması, Tanrıça Roma Kültü, doğudaki kültürler ve imperiumun sergilenmesi ve tapınakların onarımı süreci takip etmiştir. Ardından idari sistemde Octavianus'un durumunun incelenmesine geldiğinde, bu inceleme onun sahip olduğu, "Consül, Imperatore, Dictatore ve Censor" unvanları üzerinden yapılmıştır. Bu unvanlara ek olarak, Octavianus ve Senatus konusu, Octavianus tek adam olurken Senatus varlığını nasıl sürdürür, Senatus varken Cumhuriyet yok denilebilir mi gibi sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Bürokrasi konusu da incelendikten sonra, sıra tarih yazımı, edebiyat ve sanat-mimari alanlarında Octavianus'un iktidarı, propagandası ve bu iktidarın kendini gösterme biçimleri incelenmiştir. Tarih yazımında Titus Livius ve Valerius Maximus incelenerek onların Octavianus yanlısı ya da karşıtı görüşleri var mı, varsa neler, neden bu görüşlere sahipler ve bunun iktidarla olan ilişkisi incelenmiştir. Tarih yazımını takip eden kısımda edebiyat alanındaki gelişmeler, dört önemli edebiyatçı kapsamında aktarılmıştır. Bu edebiyatçılar, Vergilius, Ovidius, Horatius ve Propertius'tur. Edebi inceleme sonrasında Sanat ve mimari alanındaki yenilikler, portreler, heykeller tapınaklar gibi eserler çerçevesinde anlaşılmaya çalışılmıştır. Son başlık olarak Octavianus'un ölümü ve cenaze

töreni, Monumentum Ancyranum ile Res Gestae'nin ayrıntılı incelemesi aktarılmaya çalışarak, tüm tezin genel bir değerlendirmesi ve sonucu ile bitirilmiştir.

Zaman sınırları açısından bu çalışma, M.Ö. 1. yüzyılda Triumvirlik kavramının ortaya çıkmasıyla Cumhuriyet yönetiminin sarsıldığı dönem olan Caesar döneminden, M.S. 14'te Octavianus'un ölümüne kadar olan döneme odaklansa da anlamsal ve gelişimsel bir bütünlük sağlanması adına, Roma'nın Krallık ve Cumhuriyet dönemlerinden de bahsedilmiştir. Mekân ise Roma ile sınırlandırılmış olup Octavianus'un Roma dışındaki seferleri ya da savaşlarından Actium Savaşı dışında bahsedilmemiştir. Çalışma boyunca Augustus unvanından ziyade ismi olan Octavianus kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan görsellerin, haritaların ve tabloların internet kaynaklarından elde edilmiş olanları kaynakçada ve görsellerde belirtilmiş olup, belirtilmeyenleri araştırmacı tarafından temin edilmiştir. Çalışmada görseller, tablolar ve haritalar metin içinde parantez içinde referans verilmişken, ekler kısmındaki kullanılan figürler dipnotta verilmiştir. Çalışmada bir bütünlük olabilmesi için "imperium" ve "iktidar"a yönelik terimler Latince orijinal halleriyle yazılmışken, diğer terimler okumayı kolaylaştırmak adına yeri geldiğinde Türkçe yeri geldiğinde ise Latince hallerinde kullanılmışlardır..

Kullanılmış olan antik kaynakların tamamına yakını M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 2. yüzyılın sonuna kadar olan döneme ait, Octavianus dönemi veya Octavianus sonrasında ortaya çıkmış kaynaklardır. Çalışmada kullanılan tüm kısaltmalar Oxford Classical Dictionary, 4. Edisyon'dan alınmış olup, kavram açıklamaları, Oxford Antikçağ Sözlüğü Türkçe Edisyonundan ve The Oxford Classical Dictionary (1953). Oxford: Clarendon Press basımından alınmıştır.

1.2. Kaynakların Değerlendirilmesi

1.2.1. Edebi Kaynaklar

Polybios (M.Ö. 201-120): Polybios, M.Ö. 208'de Megalopolis'de doğmuştur ve Peleponnessos'lu bir aileye mensuptur. Babası Lycortas, Aka birliğinin önemli kişilerinden biridir. M.Ö. 184'te strategosluk² yapmıştır. Polybios gençliğinde halk işleriyle uğraşmıştır. Ancak sonrasında M.Ö. 168'de Pydna savaşında Roma'ya rehine olarak götürülmüştür. Orada Scipio Africanus'un hocası ve yakın arkadaşı olmuştur. Africanus'la birlikte, İspanya'ya ve Galler'e gitmiştir.

40 kitaptan oluşan Histories adlı eserinin bugün yalnızca 5 tanesi günümüze ulaşabilmiştir. Eser Kartaca savaşlarından başlayıp, II. Makedonya savaşının sonuna kadar olan süreci aktarmaktadır. (M.Ö. 207-197) Bu eser hem Roma hem de Helenistik dönem kaynağıdır. Tez çalışmasında bu eserin, Roma'yı, Roma'nın çoklu hükümet yapısını ve yönetim biçimlerini aktardığı kısımlardan faydalanılmıştır.

Cicero (M.Ö. 106- M.Ö. 43): Roma Cumhuriyeti'nin yıkılış döneminde yaşayan ve Triumvirlikler dönemine şahit olan Cicero, bir tarihçi olmamasına karşın eserlerinde Roma'nın siyasi ve düşünce yapısını oldukça iyi yansıtır. Tezde, Cicero'nun Philippicae Söylevleri, Pompeius'un Yetkisi Hakkında, Devlet Üzerine, Yükümlülükler Üzerine ve Yasalar Üzerine adlı eserlerinden; devlet kavramı, Octavianus'la ilişkisi, onun destekçisi iken karşıtı durumuna düşmesi konuları açıklanırken yararlanılmıştır. Bir hatip ve avukat olan Cicero eserlerinde "kendince" nesnel aktarımlarda bulunsa da Cumhuriyet yanlısı ve görece muhafazakâr bir bakış açısıyla olayları incelemiştir. M.Ö. 106 yılında Arpium'da doğan hatip, yaşadığı süre boyunca aktif bir siyaset adamı olmuş ve Senatus'da görev yapmıştır.

Diodorus Sicullus (M.Ö. 90-30): Tarihçinin doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmiyor olsa da M.Ö.90 ile M.Ö. 30 arasında yaşamış olduğu düşünülür. Bibliotheca Historiae adlı dünya tarihini Mısır'dan başlayarak anlatan eseri ile bilinir. 40 kitaptan

² Στρατηγος: Antik Yunanca'da komutan anlamına gelir.

oluşan eserin bazı kısımları fragmanlar halinde günümüze ulaşmış bazıları ise tam olarak bulunmuştur. Tez çalışmasında I. Triumvirlik dönemi Roma'sı hakkında bilgi aktardığı kısımlar kullanılmıştır.

Sallust (M.Ö. 86- M.Ö. 34): Gaius Sallustius Crispis M.Ö. 86'da Amiternum'da Pleb bir ailede doğmuş ve önce Quaestor ardından Pleb Tribunus'u olarak görev yapmıştır. *Bellum Catilinae*, *Bellum Iugurthinum*, *Historiae*, *Invectica in Ciceronem*, *Ad Caesarem Senem De Re Publica Oratio*, *Ad Caesarem Senem De Re Publica Epistula* adında eserleri vardır. Tez çalışmasında, *Bellum Catilinae*, *Bellum Iugurthinum*, *Historiae* eserleri Roma'da Cumhuriyet Dönemi anlatılırken kullanılmıştır.

Vergilius (M.Ö. 70-19): M.Ö. 70'de Kuzey İtalya'da dünyaya gelen şair, Roma Tarihi'ne ilişkin en bilinen eser olan *Aeneas*'ın yaratıcısıdır. Roma'nın kuruluş efsanesi olarak da bilinen *Aeneas Destanı*, dönemin yöneticisi olan Octavianus'un kökenlerini Tanrıça Venüs'e bağlarken, Roma ve Romalılıkla ilgili pek çok bilgi verir. Tez çalışmasında eserden, Octavianus'un edebi propagandası ve dönemin toplumsal durumunun incelenmesinde faydalanılmıştır.

Horatius (M.Ö. 65-8): Quintus Horatius Flaccus, M.Ö. 65'de İtalya'da dünyaya gelmiştir. Vergilius'tan sonra Octavianus döneminin en bilinen şairlerinden olan Horatius'un şiirlerinde, dönemin Octavianus yanlısı edebiyatçılarından biri olarak bilinmektedir. Horatius'un eserlerinden, tez çalışmasında Octavianus dönemi edebiyatının toplum üzerindeki etkisi ve propagandanın aktarım şeklinin incelenmesinde faydalanılmıştır.

Octavianus (M.Ö. 63- M.S. 14): M.Ö. 63 yılında doğan ve Julius Caesar'ın evlatlığı olarak siyaset sahnesine ilk adımını atan Octavianus, Roma'nın adı en çok bilinen hükümdarlarından biridir. Tez çalışmasında yararlanılan kaynaklardan biri, kendisinin yazdığı "*Res Gestae Divi Augusti*" adlı eserdir. Bu eser hükümdar olduğu dönemde, yaptıklarının hesabını vermesinin yanı sıra vasiyetidir ve ölümünden sonra

halka okunmak üzere Vesta Rahibelerine, ölümünden dört ay önce teslim edilmiştir. Ölümünden önce değişik tapınaklara bırakılan ve ölümünden sonra, kısmen azatlıları olan Polybius ve Hilarion tarafından üç imzalı ve üç rulo halinde hazırlanan bu vasiyetname, üç ana başlık altında incelenebilir. Birinci rulo İmparator'un cenaze töreniyle ilgili yapılması gerekenleri açıklamaktadır; üçüncü rulo imparatorluğun askeri durumu, hazinesi vs. genel durumu hakkında bilgi vermektedir. İkinci rulo ise Octavianus'un şahsen gerçekleştirdiği hizmetleri anlatan belgedir.³

Bu vasiyetin tez incelemesi için önemi, Octavianus'un yaptıklarını kendi kalemiyle aktarmasından dolayı özeleştirici niteliği taşıyor olmasıdır. Kişinin en iyi kendini tanıdığı fikriyle yola çıkıldığında, kendi hareketlerini Octavianus'tan daha iyi değerlendirecek birinin olduğu düşünülemez. Her ne kadar bu durum objektiflikten uzak bir değerlendirme ihtimali taşısa da kendi dönemiyle ilgili sözleri, dönemin ve onun hükümdarlığının incelenmesi açısından önemlidir.

Halikarnassoslu Dionysios (M.Ö. 60/55- M.S. 7): M.Ö. 60-55 yıllarında doğduğu tahmin edilmektedir. En önemli eseri Rhomike Arkhailogie adlı 20 kitaplık Roma Tarihi'dir. Eserinde Roma'nun kuruluşundan başlayıp I. Kartaca Savaşına kadar olan dönemi aktarmıştır. Polybios'un Kartaca Savaşları eserine giriş olarak kabul edilir. Tez çalışmasında Dionysios'un eserinden Roma'nın kuruluşu, Krallık dönemi Roma'sı ve Roma'nın Cumhuriyet döneminin aktarılmasında yararlanılmıştır.

Titus Livius (M.Ö. 59-M.S. 17): Patovium kentinde doğmuştur. Hayatı hakkında çok az şey bilinmektedir. Gençliğinde Roma'ya geldiği ve Octavianus'un güvenini kazandığından bahsedilmektedir. Politika ile ilgilenmiş ve tüm zamanını edebiyatla değerlendirmiştir. Eseri 142 kitaptan oluşan Ab Urbe Condita'dır. Roma'nın kuruluşu olan M.Ö. 753'ten başlayarak M.Ö. 9 yılına kadar kentin tarihini anlatır. Kitaplardan 35 tanesi günümüze kadar ulaşmıştır. Günümüze kadar ulaşan kitapları Krallık ve Erken Cumhuriyet dönemi konuludur. Octavianus döneminin geçmişe olan hayranlığı nedeniyle

³ Augustus. (2009). Monumentum Ancyranum (Ankara Anıtı). (1. Basım) (önsöz) (Çev: Ç. Dürüşken). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.

eserinde yazdıklarının doğruluğu hakkında bazı şüpheler bulunmaktadır. Çalışmada, Roma'nın kuruluşundan itibaren Krallık ve Cumhuriyet dönemi ile ilgili bilgileri ve Roma'nın iç dinamikleri açısından anlattıklarından faydalanılmıştır.

Sextus Propertius (M.Ö. 54/43?-?): Doğum tarihi tam olarak bilinmesede, M.Ö. 54 ila 43 yılları arasında doğduğu düşünülen şair Sextus Propertius, Octavianus dönemi edebiyatçılarından biridir. İtalya'da Umbria bölgesinde doğduğu bilinen şair, Patricii sınıfına mensuptur. Elegy (Ağıt) türünde şiirler yazan şairin eserlerinden tez çalışmasında Roma dönemi edebiyatı ve edebi propaganda kavramları açıklanırken faydalanılmıştır.

Ovidius (M.Ö. 43-M.S. 17): Publius Ovid Naso, equites sınıfından, maddi durumu yerinde olan bir ailenin iki çocuğundan biri olarak Sulmona'da M.Ö. 43 yılında doğmuş ve M.S. 17'de Köstence'de ölmüştür. Roma'da zamanın seçkin sayılabilecek hocalarından ders alan Ovid, avukatlık mesleğiyle uğraşmış ve daha sonra ailesinin itirazına rağmen edebiyatla ilgilenmeye başlamıştır. Başkalaşım, Aşk Sanatı, Karadeniz'den Mektuplar, Fasti, Ibis ve daha pek çok edebi eserin yaratıcısıdır.

Octavianus'un iktidarda olduğu dönemde yaşayan bir edebiyatçı olan Ovid'in Aşk Sanatı ve Karadeniz'den mektuplar eserlerinden, dönemin sosyal hayatını ve edebi durumunu incelemek için yararlanılmıştır.

Velleius Paterculus (M.Ö. 20-M.S. 30): Octavianus ve Tiberius zamanında askerlik yapan ve tam adı Marcus Vellius Paterculus olan yazar, *Historiae Romanae Duo Libri* retorik eserinde Troya Savaşı'nın sonundan Livia'nın M.S. 29'daki ölümüne kadar olan tarihi süreci aktarır. Eserinin tez çalışması için önemli olan kısmı, Paterculus'un Octavianus ve Tiberius dönemi olaylarını çağdaşı olarak aktarmasıdır.

Valerius Maximus (bilinmiyor): Kesin doğum ve ölüm tarihleri bilinmese de M.S. 30 sıralarında ünlendiği düşünülen Valerius Maximus ünlü anekdotları aktaran "Factorum Et Dictorum Memorabilium Libri IX"- "Önemli Alıntılar ve Sözlerin 9

Kitabı'nın yazarı bir tarihçi olarak bilinir. Tez çalışmasında tarihçi kimliği ve Cumhuriyet hakkındaki görüşlerinden faydalanılmıştır.

Plutarkhos (M.S. 45- M.S. 120): Biyografi türünün kurucusu sayılan Plutarkhos, M.S. 46'da Khaironeia kentinde doğmuştur. Tez çalışmasında, Plutarkhos'un Bioi Parallelooi adlı biyografik eserinin Cicero, Julius Caesar ve Marcus Antonius'dan bahseden kısımları kullanılmıştır. Cicero'nun Cumhuriyetle ilgili görüşleri ve hayatıyla ilgili kendi yazdıkları dışında bir kaynak olarak Plutarkhos önemlidir. Marcus Antonius kısmı ise, Caesar'ın ölümü ve sonrasında II. Triumvirlikle Actium Savaşı'nın aktarması açısından önemlidir. Böylece Octavianus dönemi, Octavianus açısından değil, onun rakiplerinin ve muhataplarının hayatlarındaki etkileri açısından gözlemlenebilmektedir.

Tacitus (M.S. 55-120) M.S. 55'de Galya'da equites sınıfına mensup bir ailede doğmuştur. İleride hayatını yazdığı Agricola'nın kızıyla evlenmiş ve bu sayede politik alanda ilerlemiştir. Proconsül ve Consül olarak görev yapmıştır. Bithinya hakkında bilgi verdiği De Vita Julii Agricolae, Germania coğrafyası hakkında bilgi verdiği Germanica, dört imparator dönemi ile Flavianuslar dönemi arasındaki süreci anlattığı Historiae dışında Annales adlı eseri tez çalışmasında asıl faydalanılan eserdir. Annales eserinde M.S. 14'te Octavianus'un ölümünden Nero'nun ölümüne kadar geçen süreci aktarır. Tez çalışmasında bu eserdeki Octavianus'un ölümü ve Tiberius-Octavianus ilişkisi yorumlarından faydalanılmıştır.

Suetonius (M.S. 69- M.S. 119) Octavianus'un ölümünden sonra, M.S. 70 yılında doğduğu düşünülen yazarın kesin doğum yeri bilinmemektedir. Suetonius'un On İki Caesar'ın Yaşamı adlı eseri, Julius Ceasar'la başlar. Ardından sırasıyla Octavianus, Tiberius, Caligula, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, Titus ve Domitianus'u konu alır. Octavianus'la ilgili olan kısmı 101 bölümden oluşmaktadır. İlk 8 bölümde Octavianus'un özel yaşamına ilişkin bilgiler. Sonrasında siyasi yaşam ve ölümüne kadar geçen süreç anlatılır.

Bu eserin tez çalışması için önemi, Octavianus'un özel ve askeri hayatına ilişkin bilgi aktarmasıdır. Octavianus'un ölümünden sonra yazılmış bir eser olduğundan, içeriğin doğruluğu ya da objektifliği konusunda bir kesinlik yoktur.

Publius Anneus Florus (M.S. 70- 140): M.S. 70'de Afrika'da doğduğu düşünülen Publius Anneus Florus bir tarihçidir. Eserlerini Trajan döneminde yazdığı düşünülür. Titus Livius'un Ab Urbe Condita'sına yazdığı Epitome'ler (özetler) en bilinen eserleridir. Tez çalışmasında bu Epitome'lerden yararlanılmıştır.

Appian (M.S. 95- M.S. 162?): İskenderiye'de yetişmiş Roma vatandaşı olup, Roma'da avukatlık yapmıştır. 24 kitaplık Romaika (Roma Tarihi) yazmıştır. Eserinde Roma'nın en eski devirlerinden, Roma İmparatoru Trianus'a (M.S. 117) kadar olan olaylardan bahsetmiştir. Roma'nın iç savaşları tarihi açısından önemlidir. Günümüze eserinin 18 kitabı ulaşmıştır. Eserden tez çalışmasında Roma'daki iç karışıklıkların aktarımı noktasında faydalanılmıştır.

Cassius Dio (M.S. 143/144- M.S. 235): Cassius Dio Roma hakimiyeti altındaki Nikea'da M.S. 163/164'de doğmuştur. Commodus'un hükümdarlığı sürecinde Septimius Severus tarafından senatör olarak atanmış ve sonrasında Asya ve Afrika eyaletlerinde valilik yapmıştır.

80 Kitaptan oluşan Roma Tarihi eserinde, Roma'nın M.Ö. 753'teki kuruluşundan M.S. 229'a kadar geçen süreci anlatır. 45. kitaptan 57. kitaba kadar olan kısmında Octavianus'a ilişkin bilgi aktarır. Bu eserin tez çalışması için önemi Octavianus'un kişiliği ve dönemi hakkında ayrıntılı bilgi içeren kaynaklardan biri olması açısından, büyüktür.

Eutropius (M.S. 4. yy): Doğum tarihi belli olmayan ve M.S. 370'lerde öldüğü tahmin edilen Roma tarihçisi Eutropius, İmparator Valens'in isteği üzerine M.S. 364'te on kısa kitaptan oluşan bir Roma tarihi özeti yazmıştır. Bir imparator tarafından talep

edilen bu eserde imparatorluk propagandası bulunur ancak yazar Eutropius tek başına bir imparator yönetimini desteklemekten ziyade Senatus ve senatonun önemine sık sık dikkat çekmektedir. Çalışmada, “Kısa Roma Tarihi” adlı eserin Caesar ve Octavianus dönemini anlatan kısımlarından faydalanılmıştır.

1.2.2. Nümizmatik Kaynaklar

Roman Imperial Coinage Vol.1, Sutherland ve Carson tarafından düzenlenen ve M.Ö. 31-M.S. 69 dönemleri arası sikkelerini kapsayan bu kaynağın 1. Cildinden Octavianus dönemi sikkeleri açısından yararlanılmıştır.

British Museum Catalogue of Roman Republic, Grueber, H. A. tarafından 1910 yılında hazırlanan ve Roma Cumhuriyet Dönemi sikkelerinin yer aldığı bu kaynağın, Roma Dönemi sikkelerinin genel özelliklerinin anlatıldığı I. ve II. ciltlerinden yararlanılmıştır.

1.2.3. Mimari ve Plastik Eserler

Prima Porta Augustus

Octavianus’un eşi Livia’ya ait bir villada bulunan ve ismini de bu villadan alan Prima Porta Augustus heykelinin, M.Ö. 27 civarında, Octavianus’un Princeps imajını desteklemesi açısından görsel bir propaganda aracı olarak ortaya çıkarıldığı düşünülmektedir.

Pontifex Maximus Augustus

Via Labicana Augustus olarak da bilinen ve Octavianus’un bir din adamı olarak betimlendiği Pontifex Maximus heykeli, 1910 yılında Via Labicana’da Oppian tepesi eteklerinde bulunmuştur. M.Ö. 12’den sonra yapıldığı düşünülen heykelden, tez çalışmasında Octavianus’un görsel ve dini propagandasını aktarmak için yararlanılmıştır.

Ara Pacis Augustae

Roma şehri sınırları-yani pomerium- dışında olan Campus Martius alanında, Octavianus’un Hispania ve Galya seferleri onuruna M.Ö. 13 yılında inşasına başlanan

mimari anıtsal nitelikte bir eserdir. Bu eser tez çalışmasında görsel propaganda incelemesi açısından ele alınmıştır.

Horologium

Octavianus'un Antonius ve Kleopatra'ya karşı Mısır'da kazandığı zaferin ardından Roma'ya getirdiği bu büyük güneş saati, Roma'nın Mısır'daki hakimiyetinin bir sembolü olmasının yanı sıra Ara Pacis Augustae ile Mausoleum Augusti arasında bir bağlantı görevi görmektedir.

Mausoleum Augustus

M.Ö. 28'de yapımına başlanan anıt, Octavianus'un ölümünden sonra bile bir iktidar göstergesi olarak kalması açısından tez çalışması için önem taşımaktadır. Campus Martius'un kuzey ucunda bulunan Mausoleum aynı zamanda Horologium ile de aynı sıradadır. Octavianus'un ölümünden sonra Res Gestae Divi Augusti'nin iki kopyasının bu anıt mezarın kapılarına asıldığı bilinmektedir.

I. BÖLÜM

2. İMPARATORLUK ÖNCESİ İKTİDAR VE *IMPERIUM* OLGUSUNUN GELİŞİMİ

2.1. Krallık Döneminde (M.Ö. 753-507) İktidar ve *Imperium* Algısı

2.1.1. Geleneksel kuruluş öyküsündeki iktidar anlayışı

Kuzeyde Alp Dağları, batıda Tyrren (Etrüsk) denizi, doğuda Adriyatik ile çevrilmiş olan İtalya, Akdeniz'e doğru uzanan bir yarımada konumundadır. Bu yarımada'nın Sabinler, İtalikler ve Etrüskler tarafından yurt edinilmesinin ardından, Roma kenti kurulmuştur. (Bkz: Harita 1) Roma'nın kuruluşuyla ilgili pek çok efsane bulunmakla beraber, içlerinden iki tanesi en çok benimsenmiş efsanelerdir.⁴ Bunlardan biri Vergilius'un⁵ yazdığı Aeneas Destanı, bir diğeri ise Titus Livius'un⁶ aktardığı Romus ve Romulus efsanesidir.

Vergilius'un eserinde kentin kökeni Tanrıça Venüs'e bağlanır. Venüs'ün oğlu olan ve Troya Savaşı'ndan sağ kurtulan Prens Aeneas'ın Roma'yı, evlendiği Troyalı kadın Rhome'nin ardından isimlendirdiği efsanesi en eski versiyonlardan biridir. Livius'un aktardığı başka bir versiyonda ise, Troya'dan kaçarak kurtulmuş olan Aeneas, Latium bölgesine yerleşmiş ve bir aile kurmuştur. Oğlu Ascanius Alba Longa şehrini kurmuş ve orada uzun süre hüküm sürmüştür. Ancak onun soyundan olan Amulis, taht sahibi kardeşi Numitor'u devre dışı bırakarak tahta çıkmış ve kızkardeşi Rhea Silvia'yı Vesta Manastırı'na kapatmıştır. Ancak tüm bunlara rağmen, olağanüstü bir müdahale ile savaş tanrısı Mars, Rhea'yı hamile bırakarak Romus ve Romulus'un sahneye çıkmasını sağlamıştır. Ancak Amulis, Romus ve Romulus'u bir sepette Tiber nehrine bırakmıştır. Kıyıya sürüklenen çocukları bulan bir dişi kurdun onları emzirmesinin ardından çocuklar, bir çoban tarafından bulunarak büyütülmüşlerdir. Büyüdüklerinde Alba Longa kentine giderek kentin kralını öldürmüşler ve kralın cesedini nehre bırakarak cesedin kıyıya çıktığı yerde bir şehir kurmuşlardır. Ancak daha hüküm süremeden şehre kimin adının

⁴ P. A. Erçelik (2009), *Roma'nın Kuruluş Efsaneleri, Romalılar II*, Doğu-Batı Dergisi, Sayı: 50, s. 15.

⁵ Verg. A. 1.270.

⁶ Liv. 1.6.

verileceği kavgasında Remus, Romulus tarafından öldürülmüştür ve şehir Roma'daki 7 tepeden biri olan Palatinus tepesi üzerine kurulmuştur.⁷

Şehrin olası bir tarih olarak M.Ö. 753'teki kuruluşunun efsanevi öyküsünün bu denli doğaüstü öğelerle bezenmiş olmasında, yöneticilerin tanrısallaştırılarak ya da tanrılara yaklaştırılarak yetkilerinin sorgulanmasının engellenmeye çalışılmasının bulunması mümkündür. Romus ve Romulus kardeşlerin büyükbabalarını öldürmeleri ve ardından Remus'un Romulus tarafından öldürülmesi bir askeri yetkiyi ya da sarsılmaz bir gücü dönemin halkına aktarmaya çalışıyor olabilir. Çünkü, Roma tarihçiliğinin öncülerinden Theodor Mommsen'in (1817-1903) de belirttiği gibi, Roma topluluğunun insanları arasında doğal bir lider yoktur. Toplumda özgür ve eşit aile reisliği kavramı hakimdir. Kralların seçiliyor olmasının nedenlerinden biri de budur. Kral özgür ve silah taşıyabilen adamları kendisine tabi olmaları için çağırıp meydan okuyana kadar kimse ona itaat etmek zorunda değildir. Tıpkı bir aile babası gibi o da tüm yurt ve yurttaşlar üzerinde bazı yetkilere sahiptir. Ev efendilerinin evdeki en büyük güç olmasa da tek güce sahip olmaları gibi, krallar da ilk olmayan, ama tek gücün şehirdeki sahibidirler.⁸

Titus Livius'un aktardığına göre, Romulus, tanrılara saygısızlık etmeksizin hareket etmektedir. Halkı bir arada tutacak tek gücün kanun olacağını bilmektedir ve halkı bir araya toplayarak onlara kanun hükümlerini vermiştir. Bu olaylara bakıldığında Romulus'un ilk kral olarak iktidarını hukuk kurallarına mı yoksa tanrılara mı dayandırdığı sorusu ortaya çıkmaktadır. Titus Livius, Romulus'un köylü halkın gözünde bir önem kazanması için bir kraliyet amblemi kullanması gerektiği yönünde "ikna edildiğini" anlatır.⁹ Ancak onu bu konuya ikna edenin kim olduğu belirsizdir. Romulus kraliyet ambleminin yanı sıra, arkasında on iki lictor bulundurarak kutsallığını tekrar vurgular.¹⁰ On iki olmasının sebebinin, on iki kuş gördüğü kehanetle ilgili olduğu düşünülse de Titus Livius bunun Etrüsklerden gelen bir gelenek¹¹ olduğunu

⁷ Plut. Rom. 1.

⁸ Mommsen, T.(tarihsiz). *The History of Rome. Book 1. The Period Anterior to the Abolition of the Monarchy.* s 83.

⁹ Liv. 1. 8. 1.

¹⁰ Lictor: Roma'da imperium sahibi üst düzey devlet görevlilerinin ve bazı rahiplerin her zaman önünden giden hizmetliler. İşleri devlet görevlisinin gelişini duyurmak, yolu kalabalıktan temizlemektir. Sayıları beraberinde oldukları görevlinin önemine göre değişmektedir.

¹¹ Birleşmiş 12 Etrüsk şehrinin her biri kral seçildiği zaman bir lictor vermiştir.

düşünmektedir. Romulus'un iktidarını oluşturma ve destekleme şekli düşünüldüğünde, bu varsayımların ikisi de mümkündür.¹²

İlk kral olan ve M.Ö. 753-716 arasında yönetimde bulunan Romulus'un krallığının başarılı olmasının birden çok sebep vardır. Romulus'un tanrısallığı bunlardan ilkidir. Kehanetler alması ve Troya'ya dayanan bir soyunun olması onu tanrılara bağlamaktadır. Askerleri tarafından sevilen biridir. Atalara ve atalar kültürüne saygılıdır. Klanların başkanları tarafından sevildiğinden halk tarafından da sevilmiştir. Tüm bunların yanı sıra çok iyi bir stratejistir.¹³

Romulus'un ölümü de krallığın ortaya çıkışı gibi bazı doğüstü öğelere sahiptir. Askerleriyle birlikte iken, şiddetli bir gök gürlemesi ile aniden çıkan bir fırtınada kalın bir bulut tabakasının etrafını sarmasıyla kaybolduğu ve yok olduğu söylenir. Bunun ardından şoka giren askerleri korkularını üzerlerinden zor atmışlardır.¹⁴ Plutarkhos, Numa Pompilius'u anlattığı eserinde, Romulus'un ortadan kaybolması ile ilgili bazı şüphelerden bahseder. Ona göre Patriciiler kralın yönetiminden usandıklarından, Romulus'un son anlarda onlara karşı kraliyetçi tutumundan aşırı rahatsız oldukları ve onu ortadan kaldıklarını yani Romulus'un aslında patriciilerin ondan rahatsız oldukları için ortadan kaldırıldığını söyler. Bu olayın ardından Romulus bir tanrı ve tanrı çocuğu olan kral ve Roma'nın babası unvanlarını kazanmıştır.¹⁵

Romulus'un M.Ö. 716'daki ölümünün ardından Sabinler yeni kralın kendi halklarından seçilmesini istemişlerdir. Ancak Romalılar yabancı bir kral düşüncesini tamamen geri çevirmişlerdir. Romulus'un ölümünden sonra bile Romalılar kral tarafından yönetilmek istemişlerdir. Titus Livius eserinde bu isteği Romalıların henüz özgürlüğü tatmamış olmalarına bağlarken¹⁶, Plutarkhos halkın, anayasanın ve interrex¹⁷ yetkisinin senatörler tarafından kullanılmasından dolayı hükümetin bir oligarşiye doğru döndüğünden endişe etmeye başlamasına bağlamıştır.¹⁸

¹² Liv. 1. 8. 3.

¹³ Liv. 1. 16.

¹⁴ Liv. 1. 16. 8.

¹⁵ Plut. Num, 2.

¹⁶ Liv. 1. 17.

¹⁷ Interrex: Krallık döneminde kral öldükten sonra yeni bir kral atanıncaya kadar Senatus tarafından geçici bir süre için yönetimin başına getirilen kişi. Cumhuriyet döneminde consüllerde ikisinin de ölümü veya istifası halinde yenileri seçilinceye kadar yerlerine atananlara da denir.

¹⁸ Plut. Num, 3.

Kralın hangi halktan seçileceği tartışmaları sürerken, yönetimin boş kalmaması için Interrexler kralın yetkileri ile yetkilendirilmişlerdir. Titus Livius, yetkiyi beş gün taşıma yetkisi olan Interrexlerin, beş günün sonunda yetkilerini kendilerinden sonraki Interrex'e devrettiklerini söylerken¹⁹ Plutarkhos, interrexlik ile ilgili, yönetim görevini yüz elli Senatus üyesinin kendi aralarında yerine getirdiklerini, sıra her geldiğinde birinin kraliyet sancağını alacağını, tanrılara adakları sunacağını ve kamu işlerini gündüz altı, gece altı saat olmak üzere çalışarak yerine getireceğini söylemektedir.²⁰ Bir yıl boyunca Roma interrexlerle yönetilmiştir. Bu sürece “*iki krallık arasındaki zaman*” adı verilmiştir.²¹

Yeni kralın seçimi sürecinde halk ancak kendi seçecekleri bir krala katlanacakları fikrine ikna olmuştur. Bunun üzerine, halka bir kralı atamak isterlerse onların seçimlerinin başkanlar tarafından onaylandıktan sonra geçerli olacağını söylenmiştir. O sırada görev yapan interrex bu konu ile ilgili, “*Eğer siz Romulus'un ardılı olabilecek değerde birini seçerseniz bu onaylanacaktır*” demiştir. Bu açıklamadan hoşnut olan halk ise, son söz olarak, kral seçiminin senatonun kararı olması gerektiğini söylemiştir.²²

Romulus'tan sonra gelen, Roma'nın ikinci kralı Numa Pompilius'tur. M.Ö. 716'da yönetime geçen Numa, kral olarak seçilmesinin ardından, iktidarın geleneksel bir destekçisi olan dine başvurmuştur. Seçimden sonra Numa'ya kraliyet amblemleri regesleri teslim edilmek üzere getirildiğinde Numa, bu seçimin tanrılar tarafından onaylanmasını beklemiş ve beklediği işaret kuşlar aracılığıyla gelmiştir.²³ Bunun sonunda kuşlar hakkında kehanette bulunan rahiplik unvanı olan Augur'luk²⁴ unvanını almıştır.²⁵ Sonrasında din konusunda girişimlerine devam etmiştir. Savaşın işaretçisi olan Ianus tapınağı Numa'nın krallığında inşa edilmiştir.²⁶ (Bkz. Görsel 1) Bu tapınağın kapılarının kapalı olması ülkede barışın varlığını göstermektedir.²⁷

¹⁹ Liv. 1.17.

²⁰ Plut. Num, 2.

²¹ Liv. 1. 17 6.

²² Liv. 1. 17.

²³ Plut. Num, 7.

²⁴ Augur: Auspexlik olarak da bilinir. Görevleri geleceği bildirmek değil, niyetlenen işi tanrıların onaylayıp onaylamadığını söylemektir.

²⁵ Liv. 1. 18.

²⁶ Liv. 1. 19.

²⁷ Numa döneminden sonra tapınağın kapıları sadece iki kere kapanmıştır. Bunlardan ilki M.Ö. 215'de Kartaca Savaşı'ndan sonra Titus Manlius'un konsulluğu sırasında, ikincisi ise M.Ö. 31'de Octavianus'un Actium zaferinden sonradır. (Liv. 1. 19.)

Görsel 1.1 Ianus Tapınağı İllustrasyonu

Kaynak: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=495101001&objectId=3135285&partId=1 (Erişim tarihi: 17.04.2018)

Numa'nın kral olmasından sonraki hükümet toplantısında yaptığı ilk şey Romulus'un koruması olan üçyüz kişiden oluşan “gerales” birliğini dağıtmak olmuştur. Numa bu hareketinin açıklamasını “onu destekleyenlere güvensizlik göstermeye razı olamayacağını ve ona güvenmeyen bir halkı yöneten kişi olamayacağını” söyleyerek yapmıştır.²⁸ Krallığında halk barış içinde yaşadığından, askerlerin ve halkın çılgınlığa ve tembelliğe düşmesinden çekinen Numa, onların saygısını yitirmemek ve herhangi bir karışıklığa mahal vermemek için onları tanrı korkusu ile kontrol etmesi gerektiğine karar vermiştir ve bunun için de kendisine Tanrıça Egeria'nın görüldüğünü iddia etmiştir.²⁹ Tanrı Mars'a ve Quirinus'a hizmet eden rahipler de bu dönemde Numa tarafından

²⁸ Plut. Num, 7.

²⁹ Liv. 1. 20.

atanmıştır.³⁰ Numa bu yaptıkları ile halkın dikkatini savaştan ve silahlardan dine çekmiştir. Halka tanrıların gücünü hissettirmiş ve kanunlar ve cezalar yerine dini toplumsal düzen mekanizması olarak kullanmıştır.³¹ Numa'nın M.Ö. 673'teki ölümünden sonra yine iki kral arasındaki devreye geri dönmüş ve interrexlik süreci yeniden başlamıştır.³²

Numa'dan sonra sırasıyla Tullius Hostilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius ve son olarak Tarquinius Superbus kral olarak görev yapmıştır. (Bkz: Tablo 2)

Tarquinius Superbus, M.Ö. 534'te kayınpederini öldürerek tahta geçmiştir. Seçilmemiş ve senatörlerin onayını almamıştır. Halkın güvenine sahip olmadığından kendi otoritesini sağlamak ve korumak zorunda kalmıştır.³³ Zorlu bir hükümdarlık süreci yaşayan Tarquinius'un sonunu, Sextus Tarquinius'un Lucretia tecavüzü ile tetiklediği olaylar dizisi getirmiştir.³⁴ Tecavüze uğrayan Lucretia bu utanca dayanamayarak bir hançerle kendisini öldürmüştür. Lucretia'nın ölümünün ardından Lucius Iuinius Brutus: *"Bir prensin hatası olan bu kanı son damlasına kadar temizleyeceğime yemin ediyorum ve tanrıların şahitliğine sığınıyorum. Lucius Tarquinius Superbus'u kötü kalpli karısını ve çocuklarını kılıçla, ateşle ve daima sonsuza kadar kimden gelen her şiddetle takip edeceğim. Ne onlara ne de Roma'da başka birinin krallığına katlanabileceğim."* demiştir.³⁵

Bu söylevin sonunda ayaklanan halk kral Tarquinius'a Roma'nın kapılarını kapatmış ve onu sürgüne mahkûm etmiştir.³⁶ Tarquinius'un yirmi beş yıl süren krallığından sonra, sürgünün ardından yerine Comitia Centuriata'dan,³⁷ Lucius Iuinius Brutus ve Lucius Tarquinius Collatinus adında iki Consül seçilmiştir.³⁸

³⁰ Liv. 1. 21.

³¹ Liv. 1. 21.

³² Liv. 1. 22.

³³ Liv. 1. 49.

³⁴ Liv. 1. 58.

³⁵ Liv. 1. 59.

³⁶ Liv. 1. 60.

³⁷ Comitia Centuriata: Servius Tullius'un kurduğu halk meclisidir ve üyeleri Roma lejyonlarının centurialarından oluşmaktadır.

³⁸ Liv. 1. 60.

Bu bölümde Roma'nın yedi kralından ziyade Romulus, Numa Pompilius ve Tarquinius Superbus'tan bahsedilmesinin nedeni, sırasıyla bunlardan birinin kendini kral eden ilk kişi olması, seçilerek göreve başlayan ilk kral olması ve sonuncusunun da son kral ve Cumhuriyetin kurulmasını tetikleyen kişi olmasıdır. Dönem Krallık olarak adlandırılmasına rağmen, Romulus'un belki de linç edilerek öldürülmesinin ardından, "seçilerek" kral olan Numa Krallık imajının sorgulanmasına neden olmuştur. Zira kralı seçenler meclis üyeleridir, patreslerdir ve onları atayan kraldır.³⁹ Bu seçim ve yönetim süreci bir nevi danışıklı dövüş halini almıştır.

2.1.2. Rex ve Fasces

Krallık döneminde Patricii ve Pleb olarak ikiye ayrılmış Roma halkını Rex⁴⁰ unvanına sahip olan yöneticiler yönetmiştir. Yani Romulus, Numa Pompilius ve Tarquinius Superbus da dahil olmak üzere yedi Roma kralının her biri Rex'tir. Her Rex, Comitia Curiata'nın başında, ona verilmiş olan Imperium⁴¹ yetkisine dayanarak ölene dek şehir devletinin yöneticisi olarak kalmıştır. Rex kelimesi ilk kez, 1899 yılında Roma Forumu'nda, Giacomo Boni tarafından gün yüzüne çıkarılan ve günümüzde Roma Ulusal Müzesi'nde bulunan Lapis Niger metninde görülmüştür, ancak tarihlendirilmesinin net olmaması, metindeki Rex kavramının gerçek bir krala mı yoksa bir din görevlisi olan Rex Sacrorum⁴²'a mı ait olduğu sorusunu ortaya çıkarmıştır. (Bkz: Görsel 2) Dahası, Rex kelimesinin kökenlerinden olan Regia⁴³ kelimesi, rex, rex sacrorum ve interrex'in birleştiği Baş Rahibin sarayı anlamına gelmektedir. Bunun ise Cumhuriyet yetkililerinin adının ve yetkilerinin krallıktan geldiği yönünde bazı fikirlere sebep olmuştur. Kelimenin Yunanca karşılığı Basileus (ΒΑΣΙΛΕΥΣ)'tur. Ancak Yunan yöneticisi olan Basileus'la Rex'in görev tanımı tam olarak aynı değildir. Başrahip, Baş Komutan ve Başyargıçlık güçlerini de tek başına üstlenmiştir. Buna günümüz bakış açısıyla güçler birliği yorumunu yapmak da mümkündür.

³⁹ Patres-Patricii farkı için bkz: s. 24

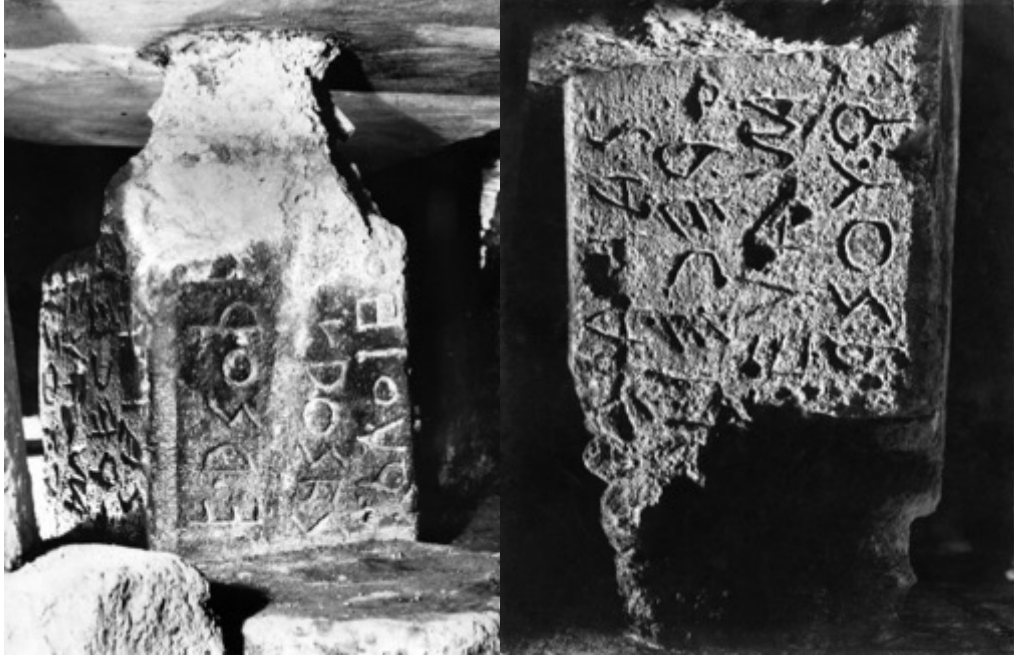
⁴⁰ "Kral" kelimesine karşılık gelen rex kelimesinin (etimolojik olarak regere, yönlendirme ile bağlantılıdır).

⁴¹ Imperium: Roma anayasasında buyurma gücü.

⁴² Roma'da krallar kovulduktan sonra krala ait bazı dinsel görevleri yerine getirmekle yükümlü rahip.

⁴³ Roma'da kral Numa'nın Palatium'un eteğinde, forumun kenarına yaptırdığı söylenen saray.

Rex'in imperiuma sahip olduğunu gösteren nesnel araç olan Fasces'ler kırmızı sırımlarla birbirine bağlı "çubuk demeti" Roma'da yüksek devlet memurlarının önünden giden Lictorlarca omuzda taşınarak, Rex'in gücünü simgelemektedir. Bu uygulamanın Etrüsk kökenli olduğu düşünülmektedir. Krallık döneminde her demetin içinde bir balta bulunmaktadır ve bu balta kralın ceza verme ve ölüme mahkûm etme yetkisinin simgesidir.⁴⁴

Görsel 1. 2 Lapis Niger A ve B Yüzü

Kaynak: <http://drc.ohiolink.edu/handle/2374.OX/186932> (Erişim tarihi: 17.04.2018)

Mısır'da ve Doğu'da olduğunun aksine Romalılar'da tanrı ve kral kavramı iç içe geçmemiştir. Kral insanların tanrıları değildir. Kralı devletin hibe edildiği kimse olarak tarif etmek daha doğru olmaktadır. Kralın gücünün sınırları yani iktidarı yasaya uygulama konusundaki yetkisinin izin verdiği ölçüdedir.⁴⁵

İktidar kavramının içeriği ve sınırları değişkendir. "*Toplumunu Savunmak Gerekir*" adlı eserinde Foucault, kralın iktidarının iki biçimde olduğunu söyler. Ona göre kral⁴⁶ ya iktidarının hangi hukuksal sınırlar içinde bulunduğunu, monarkın gerçekten de nasıl

⁴⁴ OCD. s 318.

⁴⁵ Mommsen, tarihsiz, **a.g.k.** s 84.

⁴⁶ Burada bahsedilen kral, birebir Roma kralı olmaktan ziyade, monarşik düzen yöneticisi olarak genel bir Kral kavramı olmakla beraber, eserin ilerleyen kısımlarında Foucault iktidar ile ilgili Roma'daki iktidar yapılanmalarından örneklerle açıklamaktadır.

hükümdarlığın-krallığın yaşayan vücudu olduğunu, kesin de olsa iktidarının temel bir hukuka uyduğunu göstermek içindir ya da bu durumun aksine, hükümdarın bu gücün nasıl sınırlandırılması gerektiğini, hangi yasalara boyun eğmek mecburiyetinde olduğunu ve yine hangi sınırlar içinde ve neye göre egemenliğini yürütmesi gerektiğini göstermesi içindir.⁴⁷ Yani yönetici-kral kendi sınırlarını yaratırken aynı zamanda bu sınırların içinde hapis kalır ancak bunun yöntemini ve şeklini kendisinin belirlemesi gerekir. Roma'da Krallık döneminde bunu Romulus'un oluşturduğu sınıf sisteminde, askeri oluşumlarda ve siyasi yapılanmada incelemek mümkündür.

Krallık döneminde Roma'da krallık sistemi, miras olarak aktarılamaz olduğundan krallar seçimle göreve gelmektedir ama önceki kralla akrabalık bağı olan kişiler seçimlerde avantajlıdır. Roma'da krallığın başka bir özelliği ise seçimle gelen kralların yabancı kökenli olmasıdır. Son üç kraldan ikisinin Etrüsk kökenli olma ihtimali yüksektir.⁴⁸ Yabancı kökenli kişilerin kral olması ile ilgili, başka şehirlerden gelen güçlü klanların liderlerinin etkisi olduğu düşünülmektedir.⁴⁹

Glinister'e göre, Patresler Krallık döneminde bir yetkiye sahiptirler, ancak sahip oldukları yetkinin aktarılacak bir yönü yoktur.⁵⁰ Bunun destekleyicisi olarak kaynaklar da Krallık için birden fazla adaydan hiç bahsedilmemesini ve kral olmayı başaramayan hiç kimsenin olmadığını aktarır. Bunun sebebinin kaynakların az ve yetersiz olması da olabilir ancak bunun nedeni muhtemelen seçilmesi kaçınılmaz olan zengin insanların kral adayı olmasıdır.⁵¹ Bir yönetim şekli olarak Krallık ve bir yönetici olarak kral kavramı birbirlerinden farklı şeylerdir. Kralın ölmesi Krallık sistemine bir ara verilmesine neden olmaz.⁵²

Sallust, kralın gücünü *imperium legitimum* olarak tarif eder.⁵³ Bu, mas maioruma dikkat eden kraldan biraz daha fazlasıdır. Örneğin, kralın gerekli olmasa da önemli

⁴⁷ M. Foucoult (2002). *Toplumunu Savunmak Gerekir*. (6. Baskı). (Çev: Ş. Aktaş). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s40.

⁴⁸ Dion. Hal. Ant. Rom. 4.6.1.-7.5; 4.30.2-3., 4.64.2-3., Liv. 1.46.4.

⁴⁹ Fronda, M. P. (2015). Why Roman Republicanism? Its Emergence and Nature in Context. D. Hammer (Ed.), *A Companion to Greek Democracy and The Roman Republic içinde*. John Wiley & Sons Ltd., s. 51.

⁵⁰ Glinister, N. F. (2006). Kingship and Tyranny in Archaic Rome. S. Lewis (Ed.), *Ancient Tyranny içinde*, S. 19-28. Edinburgh: Edinburgh University Press. Glinister, 2015, s 18.

⁵¹ Glinister, 2015, **a.g.m.** s 19.

⁵² Glinister, 2015, **a.g.m.** s 22.

⁵³ Sall. Cat. 6.

konularda Senatus'a danışması beklenir. Bunun dışında kral baş idareci, baş rahip, kanun yapıcı ve devletin yargıcısıdır, tek ve ana yöneticidir. Bir savaş ilan edildikten sonra asker toplamak ve birlikleri organize etmek, liderleri seçmek ve bir kampanya yürütmek konusunda sınırsız yetkisi vardır. Devletin tüm malları onun kontrolü altındadır ve fethedilmiş yerleri almak ve halk işlerinin sorumluluğunu üstlenmekle yetkilidir. Devletin tanrılarla ve diğer topluluklarla olan ilişkisinin resmi temsilcisidir.⁵⁴

Bir halk meclisinin varlığı çok sert olmayan bir yönetimi de işaret etmektedir. Kralın ölümünün ardından kalıcı ve yeni bir kral seçilene kadar, her beş günde bir değişmek üzere Interrex adında geçici yeni bir kral seçilmektedir. Interrex görevini üstlenen Senatus üyesi kişi, nasıl seçildiği tam olarak bilinmese de beş gün süreyle görev yapmaktadır.⁵⁵ Kendisinden sonra görev alacak interrex'i o aday göstermekte ve bir kral seçilene kadar bu sistem devam etmektedir. Kral, o anki interrex tarafından, Senatus'un da onayı ve iyi dilekleri ile seçilir ve yine interrex tarafından Curia meclisinin onayına sunulmaktadır.⁵⁶

Ardından Senatus "*autocritas patrum*"u es geçerek seçimi onaylamakta ve seçilen kral interrex tarafından resmi şekilde ilan edilmektedir. Yeni seçilmiş kral *auspices* (kuş kehanetleri), ve *lex curiata de imperio*⁵⁷'dan imperiumu aldıktan sonra tören sona ermektedir. Kralın seçiminin kısmen Senatus'a ait olduğu düşünülebilir. Seçimi ya da onaylanmasının halk tarafından onaylanması formalite olsa da kral ordunun baş kumandanı olduğundan, halkın savaşan insanların desteği büyük bir fark yaratacak önemdedir. Kralın gerçek seçimi Senatus'un kendi üyelerinden biri tarafından yapıldığından, *autocritas patrum*'un resmi bir anlamı vardır.⁵⁸

⁵⁴Abbott, F.F. (1910). *A History and Description of Roman Political Institutions*, Princeton: Ginn and Company., s 15.

⁵⁵ Liv. 17. 61. Titus Livius böyle söylese de Plutarkhos bunu daha farklı aktarmıştır. Titus Livius'un dediğine göre her Interrex 5 gün süreyle görev yaparken, Plutarkhos 150 Senatus üyesinin günün 6 saati çalışmak suretiyle bu işi aralarında paylaştıklarını söylemektedir. Plut. Num. II.

⁵⁶ Curia Meclisi

⁵⁷ Meclisin verdiği imperium yetkisi

⁵⁸ Abbott, 1910, a.g.k. s 14.

2.1.2.1.Rex'in yardımcıları

Kralın şehirdeki yokluğunda görevinin gerekleri yedeği olan *praefectus urbi* tarafından gerçekleştirilir. Bunun dışında kraliyet devletinin diğer yetkilileri- ki hepsi kral tarafından seçilir-, iki *quaestores parricidii* ya da krala ihanet durumlarıyla ilgilenen ve araştıran memurlar *duumviri perduellionis* ve atlıları kumanda eden *tribunus celerum* adlı görevlilerdir.⁵⁹

2.1.3. Krallık döneminde yetkinin paylaşımı: meclisler

Roma Krallık döneminde, seçilen kral yanında, onun yetkilerini paylaştığı birtakım meclisler de bulunmaktadır. Bu meclisler *Comitia Curiata* ve *Senatus*'dur. Bu meclislerin yaratılmasıyla sadece curialar değil, centurialar, sınıflar, kabileler gibi zaten var olan ve meclislerden bağımsız olan pek çok yönetim organı resmileştirilmiş ve organize edilmiştir. Önceleri seremonik işlevleri olan *Comitia Curiata*, süreç sonunda sorunların çözümünde oylama yapan yer haline gelmiştir.⁶⁰

2.1.3.1.Senatus

Senatus adı denilen meclis, yine çoğunlukla Patriciilerin ağırlıkta bulunduğu bir oluşumdu. *Senatus*'un fonksiyonları üç ana başlık altında toplanabilir. Bu fonksiyonlardan ilki belli olaylarda en yüksek güce sahip bir kurul olmak, ikincisi *Curia* meclisi ile ortak çalışan yasal bir kurum olmak ve üçüncü ve son olarak kralın danışma meclisi olma fonksiyonu. *Senatus* sadece kral tarafından toplanması emredildiğinde toplanabilirdi, toplantılar *templum* (tapınak) da ya da Augur tarafından belirlenmiş bir yerde yapılabilirdi.⁶¹ Krallık dönemi Roma *Senatusu*'nun organizasyonunda her klandan birer temsilci bulunurdu. Bu sayı eskiden sınırlı değilse de nüfusun zamanla artmasından dolayı üç yüze sabitlenmişti. Senatörlerin seçimi kral tarafından yapılırsa da geleneksel olarak devredilen yani toplumsal norm halini almış prensiplerle yapılırdı.⁶²

⁵⁹ Abbott, 1910, a.g.k. s 16.

⁶⁰ Botsford, G. W. (2005). *The Roman Assemblies from Their Origin to the End of The Republic*. Lexington, KY: Elibron Classics, s 473.

⁶¹ Abbott, 1910, a.g.k. s 17.

⁶² Abbott, 1910, a.g.k. s 16.

Büyük klanların liderlerinin etkisiyle Roma’da Krallık görece zayıf kalmıştı. Bu durum Krallık dönemi Roma kurumlarına doğrudan yansımıştır. Bu bilginin ışığında Roma senatosunun durumuna bakıldığında, Senatus kalıcı ve son derece etkisi olan aristokratik bir danışma kurulu olmuştur. Sonradan yazılanlara göre, bu işlevi Romulus döneminden beri sürmektedir. Bazı Yunan polislerinin aksine, Roma aristokrasisi krallığın sonlarına doğru, tiranca davranan kralların etkisinden sağ salim çıkmıştır.⁶³

Romalı yazarlar Krallık döneminin sona ermesini Roma tarihinin en temel olaylarından biri olarak aktarmışlardır.⁶⁴ Aslında, büyük klan liderlerinin krallığın ortadan kaldırılmasında ve yeni bir politik sistem olan cumhuriyetin, M.Ö. 6. yüzyıl sonunda getirilmesi ile ilgisi olma ihtimali oldukça fazladır. Krallığın düşüşünün, prestijlerine saygı gösterilmeyen güçlü Patriciiler tarafından sağlandığı bellidir. Bu Patricii yükselişinin İtalya’daki Etrüsk gücünün zayıflamasıyla da ilgisi vardır.⁶⁵

Ancak Krallık’tan Cumhuriyet’e doğru değişen anayasa, kademeli ve sistemli bir şekilde değişmiştir. Bu kademeli değişimin kontrolü Pleblere oranla Patriciilerin elindedir. Bu durum da Patriciilerin her durumu kendi çıkarları için kullanması ve geleneksel yöntemlerle yönetilecek olan memuriyetler ortaya çıkarmalarıyla iyice belirginleşmiştir. Ancak sınıf çatışması adı verilen Pleb isyanı ile Plebler, sosyal ve ekonomik eşitsizliklere karşı çıksalar da bu isyan temelde aristokratik karakterli Roma yönetimini pek etkilememiştir. Değişen tek şey, aristokrasinin güçteki yeri olmuştur. Eski Patricii aristokrasisi yeni ve özel ayrıcalıkları olan, zenginlik ve mevkii temelli Patricii ve Pleb soylularıyla değişmiştir.⁶⁶

2.1.3.2. Comitia Curiata

Senatus’un yanı sıra Curia meclisi de onanmış kararlara ilgili krala danışmanlıkta bulunan bir meclisti ve üyeleri yine kral tarafından seçilirdi. Comitia Curiata’ya düşünceleri için bir konu sunumunu yani “*agere cum populo*”, toplantı çağrısını sadece interrex ya da kral yapabilirdi. Toplantı genelde Comitium’da *kalends*’de (ayın başında)

⁶³ Fronda, 2015, **a.g.m.** s 52.

⁶⁴ Polb. 3.22.1; Cic. Rep. 2.46; Liv. 1.60.3; Diod. Sic. 10.22; Dion. Hal.Ant. Rom. 4.76-5.1.; Ov. Fast. 2.849. Tact. Ann. 1.1.

⁶⁵ Mousourakis, G. (2015). *Roman Law and the Origins of the Civil Law Tradition*. Cham: Springer., s 5.

⁶⁶ Mousourakis, 2015, **a.g.k.**, s 6.

ya da *nones*'de (Uzun ayların -Mart, Mayıs, Ağustos, Ekim- 7. diğer ayların 5. günleri.) yapılırdı. Toplantılarda konuşulan konular 4 ana başlık altında toplanabilir: Kral seçimi için yapılan toplantılar, temyiz duruşmaları, ilanların dinlenmesi, tekliflerin ya da rogationes (halk oyu) oylaması.⁶⁷ Gentesleri ilgilendiren konular Curiata'da en çok ele alınan konular olmuşlardır.

2.1.4. Krallık döneminde sosyopolitik yapı ve örgütlenme

Erken Roma'nın sosyal ve politik yapısını anlamak için, güçlü aristokratik klanlarını, oluşumunu ve bu yapının gelişimini anlamak önemlidir. Roma gentesleri hiyerarşiktir ve baskın bir liderin etrafında oluşurlar. Köleler, yanaşmalar vs. kişiler de bu gruplara bağlıdırlar. Cumhuriyetin kuruluşu aslında bu klan reisleri aracılığıyla gerçekleşmiştir. Tapınakların inşası yurt kültürünün işaretçisidir. Örneğin en eski meclis olan Curia meclisinin, Roma'nın mitolojik kurucu-kralı Romulus tarafından oluşturulduğu söylenir.⁶⁸

2.1.4.1. Patricii

Roma'da özgür insanların iki sosyal sınıfı vardır. "Plebler ve Patriciiler". Bu sınıflar ırka göre değil maddi varlığa göre ayrılmıştır. Bu ayırmanın ilk adımı patriciileri pleblerden ayırmaktır.⁶⁹ Cicero, Livius, Dionysios ve Plutarkhos, Patriciilerin ortaya çıkışı ile ilgili bazı görüşler ortaya sürmüşlerdir. Bununla ilgili Cicero, Romulus'un Krallık consülü, Senatus üyelerine patres, onların çocuklarına da Patrician denildiğini ve politik açıdan tanımlanabilen soylulara verilen unvanın Patriciilik olduğunu söylemiştir.⁷⁰ Titus Livius da "*Romulus'un yüz senatör seçip, bunlara patres ve çocuklarına da Patrician*" adı verildiğini aktarmaktadır. Yine Livius'a göre bu kişiler bilgi birikimlerine ve deneyimlerine göre seçilmişlerdir. Roma kentinde bu kişilere asalet verilmiştir.⁷¹

⁶⁷ Abbott, 1910, **a.g.k.** s 19.

⁶⁸ Fronda.2015, **a.g.m.** s. 48.

⁶⁹ Botsford, 2005, **a.g.k.** s.16.

⁷⁰ Cic. Rep. II, 8.14, 12.23

⁷¹ Liv., I. 8.7.; Liv., I. 34.6.

Dionysios bu konuyla ilgili daha ayrıntılı bir teori öne sürmüştür. Ona göre, Romulus, Senatus için yüz kişinin Patriciilerin arasından seçildiğini söylemiştir.⁷² Titus Livius'tan ve Cicero'dan farklı olarak Senatus oluşmadan önce Patricii sınıfının var olduğunu iddia etmiştir. Plutarkhos ise “*Romulus orduyu oluşturduktan sonra geri kalan insanları vatandaş olarak yani Patricii olmayanlar olarak kabul etti*” demiştir.⁷³

Bunları söyleyen antik yazarlar sosyal sınıfların Roma halkında doğal olarak bulunduğunu düşünmüş olmalıdırlar. Genel olarak kaynaklar Patriciiliğin Senatus ile olan bir bağlantı sonunda elde edildiğini söylemektedir. Antik yazarlara göre Senatörlere Patres denmesinin pek çok farklı sebebi olabilir. Cicero bu konuyla ilgili, Patres'in bir övgü anlamına geldiğini söylemektedir.⁷⁴ Sallust bu ünvanın yaşa ya da göreve göre verildiğini söylemektedir.⁷⁵ Livius bunun bir onur ünvanı olduğunu⁷⁶, Dionysios⁷⁷ ise yaşa yani yaşlı olmaya, sahip olunan çocuk sayısına ve ailenin ününe göre bu ünvanın alındığını söylemektedir. Filolojik kaynaklar dışında, Roma tarihi yazıcılığının temel taşı olarak adlandırılabilir olan Mommsen ise, araştırmaları sonucunda Patreslerin onurlu, otorite sahibi ve vatandaşlara karşı sorumluluğu olan kişiler olduklarını aktarmaktadır.⁷⁸

Roma vatandaşı olma ayrıcalığı içinde, oy kullanma (suffragium)⁷⁹, memur olma (honores), evlenme (conubium), ticaret yapma (commercium) hakları vardır. Vatandaş olma ayrıcalığına sahip insanların oluşturdukları topluluk Populus Romanus (Roma Cemaati-Roma Halkı) adını alırken, bu topluluğun yöneticilerine Patres (aile babaları) denilmektedir. Bu topluluk üç büyük Tribus'a (her tribus on curia'nın birleşmesinden oluşur) ayrılmıştır. Etrüsk isimleri alan bu aileler Tities, Ramnes ve Luceres'lerdir. Bu Tribuslar on Curia'nın birleşmesinden oluşmuşlardır. Curia'lar ise, on büyük gens'in yani klasik Roma ailesinin bir araya gelmiş haline verilen isimdir. Genslerin birleşmesiyle meydana gelen Curialar'ın başkanlarına Curio adı verilmiştir. Yine Curialar tarafından

⁷² Dion. Hal. Ant. Rom. II. 8.13.

⁷³ Plut. Comp Thes. Rom.13.

⁷⁴ Cic. Rep, 2, 8.14.

⁷⁵ Sall. Cat. 6.6.

⁷⁶ Liv. 1. 8.7.

⁷⁷ Dion. Hal. Ant. Rom. 2. 8. 1.

⁷⁸ Mommsen, tarihsiz, **a.g.k.** 1, 227.

⁷⁹ Suffragium: Patricii ve Pleb sınıfı arasında evliliğin olmamasının ana nedeninde, Roma hukukuna göre doğacak çocuğun haklarının hangi sınıfa ait olacağını kesin olarak belirlenememesi ve miras vs. gibi bazı sorunların olması yatmaktadır.

oluşturulan Curia Meclisi, Plebler ve Patriciiler tarafından oluşturulur. Ancak ağırlık soylular olan Patriciilerdedir.

Bu dönemde din işleri de devletin kontrolünde idare edilmektedir. Dolayısıyla rahiplik sosyopolitik yapının yanı sıra siyasi örgütlenmenin bir parçası haline gelmiştir. Roma halkı geleneksel normlarla ve dini bir karaktere sahip şekilde yönetilmektedir. Hukuki söylemler genelde rahiplere dayanmaktadır. Dolayısıyla rahiplerden hem idari hem hukuki hem de siyasi alanda bahsedilmesi gerekir.⁸⁰ Devlet “*Flamines*” adında rahipler atamaktadır. Bu rahipler kendi görevlerine göre farklı unvanlara sahiptir. Tanrı Jüpiter’le ilgili işleri *Flamen Dialis*, Tanrı Quirinus’a ait işleri *Flamen Quiniralis*, Tanrı Mars’ın hizmetlerini de *Flamen Martialis* yapmaktadır. Bu rahipler dışında başka bir rahip grubu daha vardır, ki bu rahipler gök işaretlerine ve kuşların uçuşuna bakarak kehanetlerde bulunan *Augurlar*’dır. Etrüsk etkisi altında ortaya çıkan bir rahiplik olan Augur’lar Cumhuriyet döneminde de varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁸¹ *Haruspikler*, kurbanlarının bağırsaklarına ve ciğerlerine bakarak kehanette bulunurlardı. Dini işlerin tamamına bakan kişi ise Pontifex Maximus idi.

2.1.4.2. Client

Patriciilerden gelen rahiplerden sonra Clientler, daha refah bir yaşam için Roma’ya gelmiş yabancılar ya da Roma’nın fethettiği toprakların yerlilerinin oluşturduğu topluluktur. Bilinen herhangi bir gentese bağlı olmadıklarından kendilerini bir gentesin liderine bağlayarak ayrıcalıklar kazanabilmişlerdir. Koruyucularına onları yasa önünde koruyan kişi anlamına gelen patronus denmektedir. Toprak sahibi olma hakları yoktur, ancak bir kısmını patronuslarına verme şartıyla edinebilmektedirler. Clientler, işçidirler ve işçiliklerinin kârını güvenliklerinin sağlanması karşılığında koruyucularına vermektedirler. Bir client ve patronusu arasındaki ilişki kuşaktan kuşağa geçmektedir.⁸²

⁸⁰ Mousourakis, 2015. **a.g.m.** s 2.

⁸¹ Murat Orhun, Hititler’de Karaciğer Falı, Kuş Uçuşu Falı ve Bunların Etrüskler’deki Uzantısı, *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, Kış 2009.

⁸² Abbott, 1910, **a.g.k.** s 18.

2.1.4.3. Pleb

Patriciilerin oluşumları ya da durumları hakkında çeşitli kaynaklar ve varsayımlar bulunurken, Plebler'den bahsedilmesi gerektiğinde bu durum değişmektedir. Eldeki sınırlı yazılı kaynak incelendiğinde Pleblerin kökeni ya da ortaya çıkışı ile ilgili fikirler üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki; Pleb isimlerinin sonradan yazılı kaynaklara eklendiği, bu isimlerin yok olan ya da zamanla Plebleşen Patricii ailelere ait olduğudur. İkinci fikir ise, aristokrat Patriciilerin güçlenmesini engellemek amacıyla kralla iş birliği yapan populusun sonucu olarak Pleb kavramının ortaya çıktığıdır. Üçüncü ve son fikir ise, Patricii ve Pleb gibi ayrımların M.Ö. 5. yüzyılın ortasına kadar olmadığı yönündedir.⁸³ Abbott'a göre, Plebler tüm bu patricii, client ya da rahip başlıklarının dışında kalmış, herhangi bir gense ya da patronusa bağlı olmayan insanların oluşturduğu sınıftır.⁸⁴ Yani Pleb olmayı sağlayan tek şey Patricii olmamaktır. Kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda kanımızca Abbott'un görüşüne katılmak mümkündür.

2.2. Res Publica ve Cumhuriyet Dönemi'nde İktidar ve Imperium Algısı

2.2.1. Cumhuriyet dönemine geçiş sürecine dair söylemler

Roma kentinin kurulması ve Krallık dönemi ile ilgili efsaneler olduğu gibi, Cumhuriyet dönemine geçişle ilgili de çeşitli söylenceler bulunmaktadır.⁸⁵ Bunlardan en çok benimsenileni, Roma'daki asil ailelerin M.Ö. 6. yüzyılın sonlarında son Etrüsk kralı olan Tarquinius Superbus'a isyan ettikleri söylencesidir.⁸⁶ Bu isyan karşısında Roma'yı terk etmek zorunda kalan Tarquinius Superbus'un bıraktığı idari boşluk, aristokratların durumu ele alması ve Cumhuriyet idaresini getirmeleriyle dolmuştur.⁸⁷

Geleneksel tarih yazarlarına göre Cumhuriyet yönetiminin yerleşmesi Roma için kolay olmamıştır. Kentten sürülen Tarquinius'lar, Etrüsk yardımıyla Roma'ya geri dönme girişimlerinde bulunmuşlardır ve Cumhuriyet yönetiminden memnun olmayan

⁸³ Mitchell, R.E., *The Definition of Patres and Plebs: An End to the Struggle of the Orders- Social Struggles in Archaic Rome-New Perspectives on the Conflict of Orders* (Ed. Kurt A. Raaflaub) s.132.

⁸⁴ Abbott, 1910. **a.g.k.** s 18.

⁸⁵ Roma'nın kuruluş ve Cumhuriyet tarihi ile ilgili genel bilgi için bkz: Demircioğlu H. (2015). *Roma Tarihi, Cumhuriyet, Menşe'lerden Akdeniz Havzasında Hakimiyet Kurulmasına Kadar*, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınları.

⁸⁶ Polb. 3.22.1; Cic. Rep. 2.46; Liv. 1.60.3; Diod. Sic. 10.22; Dion. Hal. Ant. Rom 4.76-5.1.; Ov. Fast. 2.849.; Tact. Ann. 1.1.

⁸⁷ Liv. 1.49, 1.57-60.; Dion. Hal. Ant. Rom. 4.41-44, 4.64-85.

bazı Patriciiler Krallık yönetimini geri getirmeye çalışmışlar ancak başarılı olamamışlardır.⁸⁸ Fronda'ya göre, Cumhuriyet'in doğuşu kademeli bir değişimden çok, politik bir devrim olmuştur.⁸⁹ Fronda bunu, Livius ve Dionysios'un aktarımları sayesinde söylemiştir.⁹⁰ Çünkü kaynaklara göre, Krallıktan Cumhuriyet'e geçişte az ve sınırlı sayıda kişi cezalandırılmıştır. Yalnızca kral, kralın karısı, oğulları ve torunları kalıcı olarak şehirden sürülmüştür. Tarquinius Superbus şehri geri almaya çalışana kadar kan dökülmemiştir.⁹¹ Bu durumdan ise Romalıların durup dururken olay yaratmayan, kaostan kaçınmaya çalışan bir halk olduğunu görmek mümkündür.

Yukarıda Fronda'nın öne sürdüğü politik devrim fikri her ne kadar kanıtlar ele alındığında mantıklı da olsa, bize göre de tüm Romalıların bir sabah uyanıp Cumhuriyet yönetimini getirmeye karar vermeleri de pek tabii ki düşünülemez. Yönetim değişiklikleri, halkların değişen ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleşir. Bu durumda, Roma'da Krallık yönetiminden ziyade artık bir Cumhuriyet yönetimine ihtiyaç duyulduğu aşikardır. Kralların halk üzerinde oluşturduğu baskı, halkta yönetim değişikliğine yönelik bir ihtiyaç yaratmıştır. İşte bu ihtiyaçlar doğrultusunda krallıktan Cumhuriyet'e geçen Roma'daki katılımcı hükümet, doğal bir cumhuriyetçiliğe sahiptir. “*Republic*” Latin deyimini olan “*res publica*”dan gelmektedir. M.Ö. 1. yüzyılın sonuna kadar işlevlerini sürdüren Roma'da ortaya çıkan bir yönetim şeklinin ismidir. Hiç yürürlükten resmi olarak kaldırılmadığı halde, yarı kalıtsal askeri Dictatorelik yönetimine sessiz sedasız yerini bırakmıştır. Cumhuriyet'e güçler ayrılığı ilkesi eşlik etmiştir. Büyük yetkilerle donatılmış magistratlar, güçlü bir Senatus ve belki de en önemlisi, dikkatlice hazırlanan grup oylamaları sistemiyle her bireyin katıldığı popüler ama etkisi azaltılmış halk meclisleri vardır.⁹²

Cumhuriyet dönemi ile ilgili olarak Ağaoğulları, Romalıların diğer halkları aşağılayan bir tavır takındıklarını ve bu tavrın Roma'ya ait siyasi bir düşünce şeklinin oluşmasına engel olduğunu söylemiştir.⁹³ Bu siyasi düşüncenin oluşmaması, Yunan polislerinin aksine, Roma'da yönetim şeklinin değişmesine engel olmuş, Romalılar

⁸⁸ Eutr, 1.10.

⁸⁹ Fronda, 2015, **a.g.m.**, s. 53.

⁹⁰ Liv. 1. 59-60.; Dion. Hal. Ant. Rom. 5.1.2-3.

⁹¹ Liv. 1. 60.

⁹² Fronda, 2015, **a.g.m.** s. 44.

⁹³ Ağaoğulları, M. A. (1994). *Kent Devletinden İmparatorluğa*. Ankara: İmge Kitabevi., s 14.

yönetimlerinin değişimine şahit olmamış ve farklı rejimlerin karşıtlığını yaşamamışlardır. Ağaoğulları, krallığın yıkılmasının ve Cumhuriyetin gelmesinin bir devrim değil halkın isteklerini yatıştırmak amacıyla yapılan bir reform olduğunu yazmaktadır.⁹⁴ Cumhuriyet kavramına ilişkin Ağaoğulları, bu yönetimin temeline tanrısallığı aldığını ve halkı kendisine din ile bağladığını söylemiştir. Romalılar böylece yaptıkları savaşları bütün dünyaya uygarlığı yayma kisvesi altına alabilmişlerdir. Bu şekilde bakıldığında bu durumun İslami fetihlerden ya da yabancı topraklara barışı götürme bahanesi ile savaşın taşınmasından pek de farkı görülmemektedir.

2.2.2. Cumhuriyet döneminde idari yapı

Yukarıda da değinildiği gibi devlet idaresinin yalnız bir kişi yerine tüm vatandaşları alakadar eden bir iş olduğuna kanaatinin sonucunda Res Publica kavramı ortaya çıkmış ve bu sistem Roma'nın yeni yönetim şekli olmuştur. Res Publica'nın kendine has özellikleri vardır. Bunlardan bazıları, yüksek devlet memurluklarının ve yetkilerinin yani *Magistratus*'ların, *Annuitas*'ların ve *Collegialitas*'ların bir yıl süreyle ve iki kişi olacak şekilde görevlendirilmeleridir. Böylece, yönetim ne tek kişinin kararlarına kalmakta ne de uzun süren iktidarın ortaya çıkarabileceği bir yozlaşma durumu oluşmamaktadır.⁹⁵

2.2.3. Meclisler

Cumhuriyet yönetimlerinde halkı temsil eden yöneticilerin görev aldığı alanlar olarak oldukça önemli olan meclisler, Krallık döneminde olduğu gibi, Comitia Curiata ve Senatus kurumları olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁹⁶

2.2.3.1. Senatus

Senatus, bünyesinde sadece Patricii aile reisleri dışında yüksek devlet memurluğu yapmış olan Patriciileri de buldurmaya başlamıştır. Aynı zamanda Senatus, Krallık döneminde danışma meclisi vasfından sıyrılmış, devletin işlerini yürüten bir kurul haline

⁹⁴ Ağaoğulları, 1994, a.g.k. s 16.

⁹⁵ Liv. 2.1., Dio. Hal., IV. 75, 1-4.

⁹⁶ Abbott, 1910, a.g.k. s 26.

gelmiştir. Senatus'un aldığı kararlara “*Senatus Consultum*” denilmiştir. Kanun gücüne sahip olmamalarına rağmen Consuller bu kararlara önem vermişlerdir.⁹⁷

2.2.3.2. *Comitia Curiata*

Roma'da bilinen en eski meclis Curia meclisidir. Bu meclis otuz curiadan on kişi alınarak oluşturulmaktadır. Cumhuriyet döneminde bu meclisin temel görevi, Imperium yetkisini oylamaktır. Bu yetkinin kime verileceğini bu meclis tarafından seçmektedir.⁹⁸

2.2.3.3. *Comitia Centuriata*

En büyük Roma meclisidir. Halkın timokratik bir temelde sınıflandırılmasından oluşur. Bu meclisin politik fonksiyonu ülkenin yüksek magistratlarının seçilmesidir. (Consüller, Preatorler, Censorler) Aynı zamanda yargı mahkemesi görevi de görmektedir.⁹⁹

2.2.3.4. *Comitia Tributa*

Vatandaşların yaşama yerlerine göre organize edilen bir meclistir. Şehrin alt düzeyli magistratları bu meclisle seçilmektedir. Aediller ve Quaestorler gibi. Aynı zamanda yüksek magistratlar tarafından teklif edilen yasalar da oylanmaktadır. Ama bu yasalar genelde politik olarak daha az önem taşımaktadır.¹⁰⁰

2.2.3.5. *Concilium Plebis*

Sadece Plebler tarafından oluşturulan bir meclistir. Pleb sınıfı dışında başka bir sınıfı etkilemez. Lex Hortensia de Plebiscitis'den sonra Patriciileri ve Plebleri bağlayan yasalar çıkarma gücünü kazanmıştır. Yasa çıkarma gücünün yanında Pleblerin haklarını koruyan davalarla da ilgilenmişlerdir.¹⁰¹

⁹⁷B. Erdoğan, -B. Tahircioğlu (2006). *Roma Hukuku Dersleri*. İstanbul: Der Yayınları. s. 12.

⁹⁸ Mousourakis, 2015, **a.g.k.** s 10.

⁹⁹ Mousourakis, 2015, **a.g.k.** s 10.

¹⁰⁰ Mousourakis, 2015, **a.g.k.**s 11.

¹⁰¹ Mousourakis, 2015, **a.g.k.**s 11.

2.2.4. Cumhuriyet dönemi memurlukları veya Cursus Honorum

Roma'nın idari yapısı, Cursus Honorum kodları temel alınarak şekillenmiştir. “Makamların Sırası” olarak Türkçeleştirilebilecek olan Cursus Honorum, siyasete atılmak isteyen kişilerin bu alana girebilmek için sırayla tamamlamaları gereken memuriyetlerdir. Cursus Honorum içinde imperium yetkisine sahip olabilen bazı memurlukları da bulundurur. Imperium, bir yetki olması nedeniyle Cursus Honorum'a dahil olmayan, yani herhangi bir memuriyeti olmayan kişilerin de sahip olabildiği bir güçtür dolayısıyla Cursus Honorum basamaklarından bağımsızdır. (Krallık, Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemi memurlukları karşılaştırması için bkz: Tablo 5)

Cursus Honorum'a bağlı olan tüm memuriyetlere genel olarak *Magistratlık* adı verilmiştir. Yüzyıllar ilerledikçe yeni magistratlıklar eklense de temel magistratlıklar olan *Quaestor, Aedilis, Praetor* ve *Consul*'un görevleri genel olarak aynı kalmıştır. Ancak bu durum M.Ö. 1.yy'da Sulla, Pompeius, Caesar gibi askeri komutanlar yönetiminde değişmiştir. Eski magistratlık fonksiyonları prestijli fakat gereksiz hale gelmiştir.¹⁰²

Roma cumhuriyetinin magistratlıkları dört ana gruba ayrılabilir.

- a. Olağan magistratlıklar: Quaestor, Aedile, Praetor, Consul
- b. Olağanüstü magistratlıklar: Dictatore, Censor, Pontifex Maximus
- c. Promagisterler: Proconsul Propreator
- d. Diğer magisterler Tribunus, Prefect¹⁰³

Yukarıda bahsedilen magistratlıklardan, ayrı olarak imperatore kavramı bir unvanı değil yetkiyi ifade eder. Imperiumu olan kişilerin alabileceği bu unvan bir memurluk değildir. Imperiumu olan ve imperatore unvanını kullanabilen memurluklar aşağıdaki gibidir.

2.2.4.1. Consul

Tartmak, müzakerede bulunmak, fikir vermek gibi anlamlara gelen Latince “consulere” kökeninden gelen bu unvan eskiden krala ait olan yetkilerin Cumhuriyet

¹⁰² <http://www.livius.org/articles/concept/cursus-honorum/>? (Erişim tarihi: 27.05.2017)

¹⁰³ <http://www.livius.org/articles/concept/cursus-honorum/>? (Erişim tarihi: 27.05.2017)

döneminde Consul adında iki görevliye geçmesiyle ortaya çıkmıştır. Consullerin ilk unvanları Praetores iken, M.Ö. 366 yılından itibaren ikinci derece önemli memurlara da Praetor adı verilmeye başlandığından, Consul adını almaya başlamışlardır.

Consuller, aynı yetkilere sahiplerdir, ancak ikisinin de hemfikir olmadığı konularda birbirlerinin kararlarını veto edebilirlerdi. Bu veto yetkisine, *Ius intercedendi*¹⁰⁴ denilirdi.¹⁰⁵ Consullerin ölmesi durumunda, Krallık döneminde Rex'lerin ölmesi durumunda gerçekleştiği gibi, yerlerine beş günde bir değişmek üzere geçici bir Interrex¹⁰⁶ atanırdı.

2.2.4.2. *Quaestor*

Consullerin işlerini yürütmeleri için *Quaestor* adı verilen yardımcıları vardır. Latince “sormak, aramak” anlamına gelen “querere” kökünden türeyen Quaestor unvanını taşıyan bu yardımcılar, devlet hazinesini, cezai işleri ve devlet arşivlerini idare etmenin yanı sıra, askerlere hükmetme yetkisi olan *Imperium military*¹⁰⁷ yetkisine sahiptirler. Bunun yanında, krallar gibi, askeri yetkinin yanı sıra, yargı ve yürütme yetkileri de bulunmaktadır.¹⁰⁸

2.2.4.3. *Imparatore*

Yukarıda bahsedilen Quaestor ve Consul'un aksine, *Imparatore* bir memurluk değil bir unvandır. Krallıktan sonra gelen yeni rejimde, en yüksek iktidar gücü iki kişiye yani iki consule verilmiştir, ancak bu iktidarın bölündüğü anlamına gelmemektedir. Tersine burada emretme yani imperium gücünün mutlak ve bölünemez olması esas tutulmuştur. Bu imperium gücünün genel ağırlığı hükümetin günlük işlerini görmek devletin ekonomisini düzenlemek gibi pek çok noktaya bölünmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁴ *Ius intercedendi*: Magistra faaliyetlerini veto etme, kararlarının icrasını engelleme hakkı, *intercessio tribunicia*.

¹⁰⁵ A. Lintott, (1999) *The Constitution of the Roman Republic*, Oxford University Press, s 104.

¹⁰⁶ Erdoğan-Tahircioğlu, 2006, **a.g.k.** s.5.

¹⁰⁷ Askeri yönetme gücü.

¹⁰⁸ Lintott, **a.g.k.** s. 135.

¹⁰⁹ Lintott, 1999, **a.g.k.** s 108.

İmparator unvanı olağanüstü dönemlerde imperium yetkisi verilen komutanlar için kullanılırdı. İlk kez Romalılar tarafından, komutan Publius Cornelius Scipio, Kartacalıları İber yarımadasına sürdüğünde M.Ö. 218-202 yıllarında gerçekleşen İkinci Pön Savaşı sırasında kullanılmıştır. Polybius'un aktardığına göre¹¹⁰, İberlilerle görüşen Scipio, onlara kendisine kral olarak hitap etmelerini söylemiş ve İber kabilelerinde kelimenin karşılığı olan Imperator ünvanını almıştır. Bu öykünün ilgi çekici olmasının sebebi ise unvanın İber kökenli olmasıdır.

Yunan tarihçi Diodorus, Kartacalı General Hasdrubal'den *strategos autokrator* söz edildiğini yazar.¹¹¹ Cumhuriyet döneminde imperatorluk yetkisinin kullanımı örneklerinden ilki, General Lucius Aemilius Paullus'un imperator gibi hareket ederek Senato ile olan bağlarını kırmasıdır ancak komutanların mutlak bir lider olmadıkları Roma Senatosu ve halkı tarafından kesin bir dille ifade edilmiştir. General Lucius Aemilius Paullus dışında İmparator unvanını kullanan başka generallerden de bahsedilmiştir.¹¹² Ancak bunların kim oldukları ya da Imperator unvanını bir askeri unvan olarak kullanıp kullanmadıkları kesin olmasa da bu unvanın Sulla tarafından asıl anlamıyla kullandığı dönemin sikkeleri aracılığıyla da bilinmektedir.

2.2.4.4. Dictatore

Cursus Honorum'un basamakları içinde olağanüstü magistratlık kategorisinde sınıflandırılabilir olan Dictatore, devletin buhrana düştüğü durumlarda Senatus tarafından seçilen bir Consul'un, halk meclisine danışılmadan Dictatore olarak seçilmesiyle ortaya çıkmıştır. Dictatore, aynı Krallık döneminde Kral'ın olduğu gibi, hareketlerinin hesabını vermez ve bu yetkisi altı ay geçerlidir. (Bkz: Tablo 3)

Tarihsel serüvenine bakıldığında diğer Latin eyaletlerinde kalıcı bir kurum oluşturmuş olan diktatörlük, Roma hukukunda krallığın kaldırılmasından sonra geçici olarak, olağanüstü askeri durumlar ve krizler için ortaya çıkartılmıştır. Etrüsk ya da Oscan magistratları ile bir ilintisinin olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Yirmidört

¹¹⁰ Polb., 10, 40.1-6.

¹¹¹ Diod. Sic., 25.12.

¹¹² Bkz: Figür 19.

liktör ve Consül otoritesinin ve kral yetkilerinin özünü oluşturan bir yetki olan quasi-legal yetkisine sahiplerdir.¹¹³

Dictator Senatus'un teklifiyle aday olsa da halk tarafından yapılan bir seçimle değil, Lex Curiata'nın bu adaylığı onadığı-onayladığı bir şekilde seçilmektedir. Seçiminin ardından Dictatore, ya da diğer adıyla Magister Populi, hemen bir Magister Equitum'u yardımcısı olarak atamaktadır. Diğer magistratlar yetkili kalmaya devam etmişlerdir fakat, en fazla sonraki altı ay için yetkili olacak olan ama bazen işini tamamladıktan sonra erkenden emekli olan diktatöre tabii kılınmışlardır. Bu zaman limiti, diktatörlük kurumunu İtalya dışında göreceli olarak işe yaramaz hale getirmiştir ve bu memurluk üç yüzyılda önemini yitirmiştir. Diktatörler, gittikçe küçük amaçlar için görevlendirilmişlerdir, -seçimleri düzenlemek, festival düzenlemek vs gibi- ve popüler sıkıntılarla ve uzun başarısızlıklarla M.Ö. 300 yılında diktatörlük provocatioya konu olmuştur. Hannibal istilası sırasında tekrar ortaya çıksa da belki de bağımsız otoritelerin senatöryel endişeleri yüzünden, M.Ö. 216'dan sonra asla asıl amacına uygun olarak görevlendirme yapılmamıştır. M.Ö. 202'den sonra, gücü sınırlı diktatörler bile atanmamıştır. İlerleyen dönemdeki diktatörler (Sulla, Caesar), diktatörlüğün orijinal amacından ve perspektifinden oldukça uzak olmalarıyla ayırt edilmişlerdir.¹¹⁴

Dictatore'nin yanında yardımcısı olarak, yine onun tarafından seçilen bir Magister Equitum bulunmaktadır. Dictatore'luk tek kişi egemenliğinin, kısıtlı süre için bir örneği olmuştur. Ancak işlevini II. Kartaca Savaşı (M.Ö. 218-201) sıralarında yitirmiştir. Çünkü Dictatore'un seçimi yetkisi halk meclisine geçmişti ve krala benzer bir özellik taşımaya başlamıştır. Bu unvan M.Ö. 82'de Sulla ile bugün bildiğimiz anlamdaki diktatörlük versiyonuna dönüşmüştür.¹¹⁵

2.2.4.5. Praetor, Proconsul-Propreator

Asil sınıfa mensup olan Patriciilere özel olan bir başka Cumhuriyet dönemi memuriyeti de Praetor'lük idi. Roma'nın yönetiminde en üst yetkilere sahip olan Consullere benzer şekilde iki kişinin seçildiği bu memuriyette, Praetorler Consüllerden

¹¹³ The Oxford Classical Dictionary (OCD) (1953). Oxford: Clarendon Press, s 276, bkz: Rex.

¹¹⁴ OCD. Dictatore.

¹¹⁵ Cic. Leg. 1.42., Vell. Pat. 2.28.2., Plut. Sull. 33.1-2., Cass. Dio. 36.31.4.

farklı olarak, iç işleri ile ilgileniyorlardı. Askeri işlerle Consüller, hukuki ve adli işlerle Praetorler ilgileniyorlardı. Consüllerin yokluğunda onların vekilliğini de yapıyorlardı.¹¹⁶

Propreatorlüğün temelinde bir kişiye seçilmeksizin doğrudan imperium yetkisinin verilmesi vardı. Imperiumun ilk uzatılması yani ek süre verilmesi M.Ö. 326'da Publilius Philo ile olmuştu.¹¹⁷ P. Scipio'da İspanya'da iken uzun dönem proconsüldü ve yanında propraetoru de vardı. Roma'ya M.Ö. 206'da döndüğünde propraetor sayısı yüz doksan yediye yükselmişti. Kişilere imperium yetkisi Senatus ya da yaşlı bir magistrat tarafından da verilebiliyordu. Bunun ilki M.Ö. 295'te gerçekleşmiştir.¹¹⁸

2.2.4.6. Censor

Magistratlar tarafından özellikle halkın sayımının yapılması için iki censor atanmaktadır. Buna vergiler için mal varlığı sayımı da dahildir. Cassius Dio'ya göre, ilk censor seçimi M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur.¹¹⁹ Ancak görevleri, Comitia Centuriata tarafından yapılmaktadır.¹²⁰ Censorlerin imperium yetkileri yoktur. Cumhuriyet'in geç dönemlerinde normalde her beş yılda bir seçilmektedirler. Ancak M.Ö. 86-70 arası mevcut sosyal ve siyasi koşullardan ötürü hiç seçilmemişlerdir.¹²¹

2.2.5. Cumhuriyet döneminde sosyopolitik ve sosyoekonomik çatışmalar içinde imperium ve iktidar mücadeleleri

2.2.5.1. İktidarın paylaşım mücadelesi: Patriciiler Pleblere karşı

Asil sınıf olan Patriciiler ve halkın büyük kısmını oluşturan Plebler arasındaki ayrım Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. M.Ö. 509-264 Erken Cumhuriyet döneminde, Patriciiler dini, siyasi, adli iktisadi alanda ayrıcalıklıdır. Yüksek memuriyetlere onlar seçilmektedirler. Plebler ise yönetime katılamamakta ve asker olmak istediklerinde bile yüklü borç altına girmek zorunda kalmakta ve gelirleri Patriciilere

¹¹⁶ Liv. 4.41.10.

¹¹⁷ Lintott, 1999, a.g.k. s 113.

¹¹⁸ Liv. 26.18; 26.19.10.

¹¹⁹ Dion. Hal. Ant. Rom. 11.63.1-3.

¹²⁰ Liv. 4.8.2-7. Dion. Hal. Ant. Rom. 11.63. 1-3.

¹²¹ Lintott, 1999, a.g.k. s 116.

oranla çok az olduğundan, borcunu ödeyemeyen Plebler köle haline gelmektedir.¹²² Fakir Plebler durumlarının düzelmesini istemekte iken zengin Plebler, Patriciilerin sahip oldukları ayrıcalıklara sahip olmak istemekteydiler. Tüm bunların sonunda yukarıda da değinildiği gibi, kendilerine ait bir meclis yani, *Concilia Plebis* oluşturmuşlardır.

Bu meclisin aldığı kararlar içinde Plebleri ilgilendirenlere *Plebiscita* ve meclis başkanlarına *Tribunus* adını vermişlerdir.¹²³ Bu meclisin kurulmasının ardından ikinci adımı atarak "*Secessio Plebis in Montem Sacrum*"¹²⁴ adını verdikleri Roma yakınlarında kutsal bir dağa çekilme hareketinde bulunmuşlardır. Livius'un aktardığına göre bu olay M.Ö. 494 yılında gerçekleşmiştir ve Patricii-Pleb mücadelesinin fitilini tutuşturmuştur. Bu çekilme hareketinden sonraki süreçte zengin Plebler, sadece Patriciilere açık olan pek çok memuriyete katılma hakkını elde etmeye başlamışlardır. Bundan sonra Plebler, *Dictatore, Censor, Praetor, Pontifices* ve *Augures* gibi görevlere de gelebilmişlerdir.¹²⁵

Bu dönemde Roma'da yazılı kanunlar bulunmadığından günlük hayat genelde örf ve adetlere göre düzenlenmekte ve devam etmektedir. Fakat bu örf ve adetlerin ayrıntılı içeriğine genelde asil Patricii ailelerinin büyükleri hakimdir ve bu ayrıcalıklarını yitirmemek için, hukukun yazılı hale getirilmesini uzun süre engellemeye çalışmışlardır. Gaius Terentilius Horsa, M.Ö. 462 yılında consüllerin yetki ve güçlerini belirleyen hükümleri kaydetmek için beş kişinin tayininin gerektiği bir kanun önermiştir ancak Patriciilerin de karşı çıkmasıyla bu ertelenmiştir.¹²⁶ Fikir Tribunuslar tarafından sonraki yıllarda tekrar gündeme getirilmiştir ve M.Ö. 452'de *Decemviri Legibus Scribundus* adıyla kanunların yazılı hale getirilmesi için on kişilik bir komisyonun kurulması kabul edilmiştir.¹²⁷ Bu kanunlar on iki madeni veya tahta levha üzerine yazılmış ve forumun çeşitli yerlerine asılmıştır. Ancak kanunların yazılı hale getirilmesinden sonra da Pleb-Patricii eşitsizliği devam etmiştir. Bu eşitsizliğin devamı üzerine II. Çekilme Hareketi¹²⁸ meydana gelmiştir. (Bkz: Harita 2) Bunun sonucunda Decemvirlik kaldırılmış ve yeni iki consul seçilmiştir. Consuller Pleblerle olan bu durumu düzeltmek adına kendi isimlerini

¹²² Erdoğmuş-Tahirioğlu, 2006, **a.g.k.** s 18-19.

¹²³ Roma'da Pleb kökenli özgür doğumlu yüksek resmi görevliler. Görevleri Pleblerin hayatını ve mal varlıklarını korumaktı ve dokunulmazlıkları vardı.

¹²⁴ Eut, 1. 13.; Dion. Hal. Ant. Rom., 6. 83.

¹²⁵ Liv, 2.33.

¹²⁶ Liv. 3.9.

¹²⁷ Liv. 3.32.

¹²⁸ II. *Secessio Plebis*.

taşıyan üç yeni kanun çıkarmışlardır. Bu kanunlarla, Pleb meclisinin aldığı kararlara göre, Pleb meclisi Patricii meclisine eşit sayılacak, vatandaşların yargı kararlarına itiraz ve temyiz isteme hakkı geri verilecek ve Pleb Tribunuslarının sayısı arttırılacaktır.¹²⁹

Çalışmada Patricii-Pleb çatışmasından ayrıntılı bahsedilmesinin sebebi, Octavianus'un da Caesar'ın da Pleb iken Patricii sınıfına yükselmeleridir. Çünkü Krallık ve Cumhuriyet tarihinde Patriciiler her daim yöneticidir. Pleblerin istedikleri, alt sınıftan gelerek yönetime ortak olmaktır. Dolayısıyla asıl yapmak istedikleri imperiumu paylaşmaktır. Bunun izlerini Octavianus döneminde daha detaylı görmenin mümkün olmasının yanı sıra, Patricii-Pleb mücadelesini anlamadan Octavianus'un başarısını anlamak mümkün değildir.

2.2.5.2. Cumhuriyet karşıtı Gracchus reformları

M.Ö. II. yüzyılın ortalarında artan fetihlerle birlikte büyük toprakların yani Latifundia'ların¹³⁰ çoğalması ve Roma dışından getirilen ürünlerin ucuza satılması sonucunda orta sınıf halk ortadan kalkmış ve çok zengin ve çok fakir ayrımı ortaya çıkmıştır. Fakirleşen köylüler para karşılığı oylarını satmaya başlamış ve zengin sınıfın siyasi güç elde etmesini sağlamıştır. Üstelik fakir oldukları için asker olarak orduya da katılamadıklarından, devletin askeri gücüne de olumsuz etkide bulunmaktadırlar.¹³¹

Tüm bu olaylar sonucunda Roma'nın ekonomik ve sosyal bir sıkıntıya girmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu sıkıntıyı ortadan kaldırma amacıyla aristokrasi sınıfına mensup kimseler bazı girişimlerde bulunmuşlardır. M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren Patricii sınıfına mensup bir aile olan Sempronius'lardan Tiberius ve Gaius Gracchus kardeşler de bu girişimlere dahil olanlardandır. Kardeşlerden Tiberius Gracchus, M.Ö. 133 senesinde Tribunus Plebis¹³² seçildikten sonra bir toprak kanunu teklifini Pleb meclisine sunmuştur.¹³³ Bu teklifin içeriği, topraksız halka ücretsiz şekilde toprak dağıtmak, devlete ait toprakların bazılarını kullanması yasak olan halkın, bir düzenleme ile bu toprakları da

¹²⁹ Abbott, 1910, **a.g.k.** s 53. Ayrıntılı bilgi için Bkz: Lex Hortensia.

¹³⁰ İtalya'da M.Ö. 2 yüzyıl başında devlet arazisinin kirayla yurttaşlara dağıtılması sonucu ortaya çıkan geniş tarım arazileri. Her latifundiumda oldukça geniş bir çiftlik evi ile bol miktarda ucuz işgücü sağlayan çok sayıda köle bulunurdu.

¹³¹ Syme, R. (1939) *Roman Revolution*, Oxford University Press, s 81.

¹³² Halk Tribünü

¹³³ Vell. Pat. 2.2.1-3.; Plut. T. Grac. 7.7-9.6.; App. B. Civ. 1.9-10.

kullanabilmesi ve miras bırakabilmesi, son olarak da bu kanunları uygulamak için üç kişilik bir komisyonun kurulmasıdır. Bu toprak reformu aracılığıyla Roma'nın köylü-çiftçi sınıfını tekrar oluşturarak, Proleterius sınıfını ortada kaldırmayı amaçlamışlardır.¹³⁴

Ancak bu teklif Halk Tribunu'su olan M. Octavius tarafından veto edildiği için, halk oylamasına sunulamamıştır ve anayasaya göre, veto edilen teklif aynı yıl içinde tekrar meclise getirilemez.¹³⁵ Bunun üzerine Tiberius Gracchus, M. Octavius'u devreden çıkarmak için, halk aleyhinde hareket eden Tribunu'ların görevden alınmasını öngören bir teklif sunmuş ve teklifi kabul edilmiştir. Bu olay toprak devrimine yol açmıştır. Her ne kadar "çoğunluğun iyiliği" için yapılmış bir müdahale de olsa, Tiberius Gracchus'un bu hareketi Cumhuriyet ruhu ile bağdaşmayan bir harekettir. Çünkü Gracchus kardeşler halk için yaptıkları toprak devrimlerini, halkın bel bağladığı sisteme karşı gelerek gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu karşıtlık sebebiyle sonuç ne olursa olsun, yöntem kuralsızca ve diktatöryel bir davranışla uygulanmaktadır. Romalıları Romalı yapanın kurallar olduğu fikri göz önünde bulundurulduğunda, bu kuralsızlık Romalılığa tamamen karşıdır.

Aynı memuriyete üst üste seçilmek mümkün olmamasına rağmen ertesi yıl yapılan seçimlerde de adaylığını koyan Tiberius Gracchus hakkında, tek kişi hakimiyeti kurmak istediği ve cumhuriyete karşı olduğu şeklinde bazı dedikodular çıkmıştır ve Tiberius Gracchus, ona karşı olanlar tarafından Halk tribunu'sluğu seçimleri sırasında çıkan bir arbedede öldürülmüştür.¹³⁶ T. Gracchus ölse de toprak reformu ve komisyonu varlığını sürdürmüştür. Aynı dönemde ortaya çıkmaya başlayan vatandaşlık hakkı isteyen şehirlerin ayaklanması, reform yanlılarına güç vermiştir. Tiberius'un kardeşi Gaius da bu ayaklanma sürecinde M.Ö. 124'te Halk Tribunu'su olarak seçilmiştir. Çıkardığı kanunlarla ağabeyi Tiberius'un toprak reformunu sürdüren Gaius, oligarşi idaresi yerine halkın idaresi ile yönetilecek bir Roma'ya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bir tahıl kanunu çıkararak Roma halkına pazar fiyatından daha ucuza buğday dağıtılmasını sağlayarak Roma'daki halkı kendisine bağlamaya çalışmıştır.¹³⁷ Yasal yollarla yapmış olmasına rağmen, ağabeyi Tiberius gibi, Gaius'un da yaptığı bu reformlar, Cumhuriyet

¹³⁴ Erdoğan-Tahircioğlu, 2006, a.g.k. s, 21.

¹³⁵ Vell. Pat. 2.2.3.; Plut. T. Grac. 10.1-12.6.; Flor. 2.2.25.

¹³⁶ Cic. Phil. 8.13; Vell. Pat. 2.3.1-4.; Plut. T.Grac. 17.1-20.4.; App. B.Civ. 1.15-18.

¹³⁷ Plut. C.Grac. 5.1.; Vell. Pat. 2.6.3.

karşıtı bir görünümde dir. Gaius'un artan gücünün tehlike yarattığını düşünen Senatus M.Ö. 121 yılında L. Opinius'a bu durumu düzeltmesi için yetki vermiş ve o da taraftarlarıyla Capitol'u işgal ederek Gaius Gracchus'u ortadan kaldırmıştır.¹³⁸ G. Gracchus'un ölümüyle Senatus eski gücünü tekrar kazanmıştır. Ancak halk da Gracchuslar sayesinde görece iyi bir duruma gelmiştir. İç işlerinde reformlarla uğraşan Roma'da bu esnada dış karışıklıklar da mevcuttur.

Gracchus kardeşler imperium yetkisine sahip olmadan iktidar kurmaya çalışan ve iktidarın diktatöryel ve şiddetli bir hali olan monarşiyi geri getirmeye çalışan insanlar olarak görülmüşlerdir. Amaçlarının Cumhuriyet'i yıkmak ya da zarar vermek olduğu yönünde bir beyanda bulunmamış olsalar da tavırları Cumhuriyet fikrine zıt gittiği için halk tarafından "Cumhuriyet karşıtı" olarak adlandırılmışlardır. Aslında Gracchus kardeşlerin yaptığı şeyin aynısını Octavianus da halka tahıl dağıtmak şeklinde yapmıştır. Bu açıdan bakıldığında belki de Gracchus kardeşlerin reformlarının en önemli etkisi ileride de görüleceği gibi Octavianus'a emsal teşkil etmesidir. Bu konu tez çalışmasının ikinci kısmında ayrıntılı olarak incelenecektir.

Gracchus kardeşlerden sonra da Roma'da birtakım reform hareketleri gerçekleştirilmeye çalışılsa da Halk Tribunus'u olan M. Livius Drusus'un kanun teklifine kadar göze çarpan pek fazla girişim olmamıştır. İtalic müttefiklerle iletişim halinde olan ve onlara vatandaşlık hakkını sağlama sözü veren Drusus, kanun teklifinde, Senatus'un equites¹³⁹ sınıfından üçyüz üye ile sayısının artırılmasını¹⁴⁰, yargı gücünün Senatus'a geçmesini ve Gracchus kardeşlerin başlattığı toprak reformunun devamı niteliğinde toprak dağıtma, koloni kurma ve ucuz tahıl dağıtımının hükümet tarafından ele alınması fikirlerini sunmuştur. Ancak Senatus bu teklifleri önce kabul etmiş, ardından onay esnasında bir yanlışlık olduğunu iddia ederek kanunların geçersiz olduğunu ilan etmiştir.¹⁴¹ Bunun üzerine Drusus gizlice evinde öldürülse de İtalicler vatandaşlık isteklerinden vazgeçmemiş ve M.Ö. 91-88 arasında yer alan Müttefikler Harbi (Bellum Italicum) başlamıştır.¹⁴²

¹³⁸ Vell. Pat. 2.6.4-7.; Plut. C.Gr. 15.1-17.5.; App. BCiv. 1.26.

¹³⁹ Flor. 1.47.9; App. BCiv. 1.35.

¹⁴⁰ App. BCiv. 1.35.

¹⁴¹ Cic. Leg. 2.14.; Diod. 37.10.3.

¹⁴² Vell. Pat. 2.14.1-2.; Suet. 3. 3.2.; Diod. 1.36-37.

İsyanın ardından İtalya sınırları içinde yaşayan herkesin Roma vatandaşı olması kararı alınmasına rağmen, yine bütün İtalya coğrafyası içindeki insanları kapsayan bir devlet-millet anlayışı ortaya çıkamamıştır. Bunun sonucu olarak Roma şehri civitas'ı bundan sonra da devam etmiştir.¹⁴³ Roma memurları ve bürokrasisi İtalya geneline yayılsa da halk meclisi Roma şehrinde toplanmaya devam etmiştir. Bu meclise katılmak için Roma'da yaşıyor olmak gerekmektedir. Yeni vatandaşlar halk meclisine giremeseler de yüksek memur olmalarından ötürü doğal bir üyesi oldukları Senatus'a daha kolay katılabilmişlerdir. (Bkz: Harita 3)

2.2.5.3. *Dictatore'lik hevesi: Sulla'nın girişimi ve askerlerin siyasete karışmaları*

M.Ö. 88 senesi Consullarından birisi de L. Cornelius Sulla idir. Sulla ilk defa M.Ö. 112-106'da yer alan Iugurtha Savaşları'yla adını duyurmuş ve ardından M.Ö. 93'te Praetor olmuştur. Müttefikler Savaşı'nda Marius'tan başarılı olmuştu ve bu nedenle M.Ö. 88 yılı Consulluğuna seçilmiştir.¹⁴⁴

Sulla'nın karşıtlarından biri olan Marius, Sulla'nın (M.Ö.95-89) Mithridates Seferinde İtalya'dan geç çıkmasını fırsat bilerek Mithridates Savaşı'na kendisinin gönderilmesini sağlamaya çalışmıştır.¹⁴⁵ Bunun üzerine Sulla ordusuna Roma üzerine yürüme emrini vermiş ve bu da bir iç savaşın başlangıcı olmuştur.¹⁴⁶ Sulla savunması Roma şehrini kısa bir sürede ele geçirmiştir. Bu fetih hareketi yani bir vatandaş ordusunun Roma üzerine yürümesi, Roma tarihinde bir ilktir.¹⁴⁷

Tüm bu karmaşaların ardından, Sulla devlete ve halka yeni bir biçim vermeye başlamıştır. Bir Senatus kararıyla kendisini süresiz olarak *Dictatore* olarak seçirmiştir. İsim olarak Dictatore'lik unvanına sahip olsa da içerik olarak Cumhuriyet dönemi dictatoreliğine benzemeyen bir unvandır. Sulla çıkardığı kanunlarla ve yaptığı

¹⁴³ Civitas: Bu terim, Yunan polislerine benzer şekilde, sınırları belli bir bölgedeki hür ve yönetime katılabilen insanları tanımlamak için kullanılır. Roma'ya bağlı eyaletlerde yerel halkın etnik ya da sosyal açıdan korumaya devam ettikleri birlikler buna örnek gösterilebilir.

¹⁴⁴ Vell. Pat. 2. 18.

¹⁴⁵ Eutr. 5. IV.; Diod. 37.29.1.; Plut. Mar. 34.1.6.

¹⁴⁶ Plut. Sull. 9.1.9.; Flor. 2.9.6.; App. BCiv. 1.57.

¹⁴⁷ Vell. Pat. 2. 19.

reformlarla aristokrat sınıfının geleceğini garantiye almaya ve kendisine karşı bir darbe girişimini engellemeye çabalamıştır.¹⁴⁸

Yasalarının ilanından sonra görevini bırakan Sulla, M.Ö. 78 yılında ölmüştür.¹⁴⁹ Bu yasalar içte ve dışta pek çok sıkıntıyla uğraşan Roma'ya bir ferahlık sağlasa da bu ferahlık geçicidir. Sulla Anayasası'na karşı ilk ayaklanan, M.Ö. 78 senesi Consulu olan M. Aemilius Lepidus olmuştur.¹⁵⁰ M.Ö. 78 senesinde meclise getirdiği yeni kanun tekliflerinde Lepidus, Sulla tarafından kaldırılmış olan, Roma halkına devlet hesabına buğday taksimi kuralının yeniden konması, sürgüne gönderilmiş olanları geriye çağırılması ve malları ellerinden alınmış olanlara bunların iade edilmesini istemektedir.¹⁵¹ Bu kanun teklifleri etrafta duyulunca, Sulla idaresinden en fazla zarar görmüş bölge olan Etruria'da bir ayaklanma olmuştur.¹⁵²

Pompeius, İspanya, Yunanistan ve Pontus'a yaptığı seferlerle senatorlerin takdirini kazanmış bir askerdir. Bu dönemde Etruria'daki Spartacus isyanına da sahne olan Roma, Pompeius'tan bu isyanı bastırmasını istemiştir. Crassus'la birlikte bu isyanı bastıran Pompeius tüm övgüyü kendi üzerine almak istese de Crassus buna engel olmuştur.¹⁵³ Crassus'u bir rakip yerine müttefik olarak görmesi gerektiğini fark eden Pompeius, M.Ö. 70 yılı Consullüğü için onunla anlaşmıştır. Senatus karşıtı gruplarla irtibata geçerek Consul seçileceği takdirde Cumhuriyet'i eski ihtişamına kavuşturacağı sözünü vermiştir. Consul seçilmelerinin ardından Crassus ve Pompeius, kuruluşunda rol aldıkları Sulla anayasasını yıkmaya uğraşırlarken tüm bu olayların gerçekleştiği sırada Caesar siyasi ortamda kendisini göstermiştir.¹⁵⁴

2.2.5.4. Cumhuriyet'in sonuna doğru: I. Triumvirlik ve Julius Caesar'ın iktidarı

Caesar, Pompeius ve Crassus'un Senatus karşıtı grup ile irtibat kurmasını sağlamıştır. Bu üçlü ileride Cumhuriyet'in ilk triumvirliğini kuracaklardır. Aedilis olarak siyasi hayatına başlayan Caesar, Quaestor iken ölen karısı Cornelia'dan sonra

¹⁴⁸ Vell. Pat. 2. 28.

¹⁴⁹ App. BCiv. 1.3.; Plut. Sull. 34.6.

¹⁵⁰ Plut. Sull. 34.7-8.; Plut. Pomp. 15.1-2.

¹⁵¹ Tac. Ann. 3.27.; App. BCiv. 1.107.

¹⁵² Atlan, 2014, **a.g.k**, 159.

¹⁵³ Plut. Pomp. 31.

¹⁵⁴ Plut. Pomp. 47.

Pompeius'un kızı ile evlenerek Pompeius ile ilişkilerini sağlamlaştırmıştır. Bu hamlesiyle siyaset hayatında sağlam bir yer edinmek için gerekli adımları atmaya başlamış olan Caesar, ortaya çıktığı dönemde, nezaketi ve içtenliği ile herkesin ilgisini çekmiştir.¹⁵⁵ Verdiği ziyafetlerle ve harcadığı paralarla daha da fazla tanınan Caesar'ı düşmanları, parası bittiğinde gözden düşeceğini düşündüklerinden onu bir tehdit olarak görmemişlerdir.¹⁵⁶

Siyaset alanında Caesar'ın potansiyelini fark eden ilk kişi ise Cicero olmuştur. Yıllar sonra Cicero, Caesar için "*O kadar güzel taranmış saçlarına zarif bir hareketle parmaklarını daldırıp başını kaşıyan bu adamın aklında bu kadar korkunç şeylerin olabileceğini, yani günün birinde Roma Cumhuriyeti'ni yıkacağını ben bile tahmin edemedim*" demiştir.¹⁵⁷

Marcus Antonius Halk Tribunu ve Augur seçilirken Caesar'ın ve Curio'nun maddi desteğini almıştır¹⁵⁸. Geldiği konumla ve sahip olduğu yetkilerle Caesar'ın yandaşı görevini görmüş ve onun yokluğunda Senatus'da onun lehine hareket etmiştir. Roma dışında olan Caesar'ın mektuplarının okunmasını reddeden Senatus'a karşı çıkararak mektupları okumuş ve pek çok kişinin Caesar hakkındaki fikrini pozitif yönde değiştirmiştir. Mektuplar sonunda Senatus'da bir soru ortaya çıkmıştır: Pompeius mu ordusunu terhis etmeli yoksa Caesar mı? Birkaç kişi dışında herkes Caesar'ın ordusunu terhis etmesi gerektiği yönünde oy kullanmıştır. Ancak Antonius yapıcı bir öneri ile hem Pompeius hem de Caesar ordularını terhis etmeli demiştir. Bunu oylamaya sunmak istese de consüller izin vermemiştir ve itiraz eden Antonius senatodan kovulmuştur. Bu duruma şiddetli tepki gösteren Antonius, Caesar'ın yanına gitmiş ve Roma'da işlerin artık eskisi gibi olmadığını, halk temsilcilerine kulak verilmediğini söylemiştir. Bunun üzerine Caesar ordusunu alıp İtalya üzerine hareket etmiştir.¹⁵⁹ Cicero Phillipicae Söylevlerinde Antonius ile ilgili: "*Nasıl ki Helena Troyalılar için savaş, yıkım ve yok olma nedeni olduysa, bu adam da devletimiz için aynı şeylere neden olmuştur*" demiştir.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Plut. Pomp. 47.

¹⁵⁶ Plut. Caes. 4.3.

¹⁵⁷ Plut. Caes, 4.4.

¹⁵⁸ Plut. Ant. 5.

¹⁵⁹ Plut. Ant. 5.6.

¹⁶⁰ Cic. Phill. 2.55.

M.Ö. 49’da ordusunu dağıtmadan Rubicon Nehri’ni geçen ve Roma’ya yürüyerek işgal eden Caesar, Pompeius’u İtalya’dan sürmüş ve İspanya’ya çekilmesinden sonra onun ardından gitmeden Roma yönetimini Lepidus’a, askeri birlikleri ve İtalya yönetimini ise Antonius’a bırakmıştır. Ancak Antonius, Caesar’ın yokluğunda, askerlerin sadakatini ve sevgisini kazansa da savurganlığı ve kötü davranışlarıyla halkın nefretini kazanmıştır. Cömert bir insandır ve bu sayede sevilmektedir. Askerlerine mümkün olduğunca hediyeler vermiş, onların kalbini ve bağlılıklarını kazanmıştır. Bu hediyeleri onun çok masrafa ve borca girmesine sebep olmuştur.¹⁶¹ Ancak Cicero gibi dönemin bazı isimleri onun bu aşırı ve gösterişçi tavırlarını eleştiriyordu. Cicero onu “*yabani hayvan*” olarak nitelemiştir.¹⁶²

Marcus Antonius, tembelliği ve halkla ilgilenmeyişi yüzünden de halkın nefretine hedef olmuştur. Olur olmaz zamanlarda sarhoş olduğu ve başka kadınlarla ilişki yaşadığı gibi gerekçeler de bu durumda etkilidir. Ancak Plutarkhos onun saf ve herkese güvenen biri olduğunu söylemiştir.¹⁶³ Caesar, İspanya’dan döndükten sonra halkın şikayetlerini ve Antonius’a yapılan suçları göz ardı etmiştir. Çünkü Antonius, Caesar’a savaş alanında çok iyi hizmet etmiş ve başarılı olmuştur. Bu savaşlardan sonra Caesar kendisini Dictatore ilan etmiş ve Pompeius’un ardına düşmüştür. İkinci en yüksek unvan olan Magister Equitum unvanı ile de Antonius’u ödüllendirmiştir.¹⁶⁴ Dictatore Caesar’ın yokluğunda Roma’nın en üst düzey yetkilisi olan Antonius, halkın nefretini kazanan davranışlarına bu dönemde de devam etmiştir. Öyle ileri gitmişti ki, onun bu tavırlarının Roma’da parti sorunlarına ve askerlerin haydutluk yapmaya başlamasına neden olduğu düşünülmüştür.¹⁶⁵

Caesar, Roma’ya döndükten sonra üçüncü kez Consül seçilirken, yanına Antonius yerine Lepidus’u görev arkadaşı seçerek Antonius’a karşı bir tavır sergilemiştir. Bu tavır Antonius’un eski yaşam biçimini terk etmesini sağlamıştır. Öyle ki Caesar beşinci kez

¹⁶¹ Plut. Ant. 8.

¹⁶² Cic. Phill. 2.67.; Çakır, Tatar, Erdoğan. Marcus Antonius’un İltimasçılığı Hakkında, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2012, Cilt 1, Sayı: 4. s. 218.

¹⁶³ Plut. Ant. 9; Çakır, Tatar, Erdoğan. 2012, **a.g.m.** s. 223.

¹⁶⁴ Plut. Ant. 8.

¹⁶⁵ Plut. Ant. 6.

Consül olarak atandıktan sonra yine Antonius'u görev arkadaşı olarak seçmiştir. Ancak istifa etmeyi düşündüğünü açıklaması onu Antonius ile karşı karşıya getirmiştir.¹⁶⁶

Antonius'un Caesar'a gösterdiği hürmetin Caesar'ın sonunu getirdiği ve suikastine neden olduğu da söylenebilir. Öyle ki, Lupercalia¹⁶⁷ festivali sırasında Antonius, Caesar'ı Krallık işareti olan defne yapraklı bir taç ile onurlandırmak istemiştir. Bu durum ise Cumhuriyetçilerin Caesar'ın Cumhuriyet karşıtı görüşleri olduğu ve kendisini kral ilan etmek istediği yönündeki şüphelerini desteklemiştir.¹⁶⁸

Yönetiminin sonlarına doğru Caesar'a Yunan krallarına Helenistik dünyada verilen tarzda bir tapınım oluşmaya başlamıştır. Ancak bunları aktaran kaynakların birbirine benzeyen bu unvanları genellemesinden dolayı bu unvanların neler olduğunu belirlemek zordur. Helenistik dönemde krallara tanrılarınmışçasına davranmaya yönelik güçlü bir eğilim vardı ve onlara tanrısal unvanlar vermişlerdir.¹⁶⁹ M.Ö. 2. yüzyılın başlarından itibaren, belli başlı bazı Roma magistratlarına bilinen Yunan kökenlerinden dolayı bu şekilde davranılmıştır.¹⁷⁰

Cicero, Caesar için bir Flamen rahibi atandığını söylemiştir.¹⁷¹ Bunun önemi ise Flamen rahiplerinin sadece tanrılar için atanmasından kaynaklanmaktadır. Caesar'ın tanrıça Venüs ile akrabalık bağı olduğu yönündeki vurgusu, insanlarda onun bir şekilde ilahi olduğu yönündeki izlenimlerini güçlendirmiştir. Mackay'a göre, Caesar kendisini aleni bir şekilde tanrısallaştırmasa da bu unvanlardan Krallık çıkarımında bulunmak yanlış olmaz.¹⁷²

Caesar M.Ö. 45'deki Munda zaferinden sonra, M.Ö. 20 Nisan 45'de Cumhuriyetçilikle uyuşmayan daha fazla unvan kazandı. Elli günlük bir supplicatio¹⁷³, Sulla'nın kazandığı gibi zafer oyunları, zaferlerinin anısına yıllık kurbanlar, Tanrıça

¹⁶⁶Plut. Ant. 11.

¹⁶⁷ Lupercalia: Her yıl 15 Şubat'ta yapılan bir Roma şenliği. Şenliğin amacı tarlalara, sürülere, insanlara bolluk bereket gelmesini sağlamaktır.

¹⁶⁸ Plut. Ant. 12.; Cic. Phill. 2.85.

¹⁶⁹ Mackay, C. S. (2009). *The Breakdown of the Roman Republic: From Oligarchy to Empire*. Cambridge: Cambridge University Press., s 304.

¹⁷⁰ Q. Mucius Scaevola

¹⁷¹ Cic. Phill. 2.110.

¹⁷² Mackay, 2009, **a.g.k.**, s 308.

¹⁷³ Supplicatio: Yakarı. Roma'da ve İtalya'nın başka yerlerinde askeri yenilgi ya da zafer gibi büyük bir ulusal felaket ya da sevinç vesilesiyle yapılan yığınsal katılımlı gösterişli tapınma törenleri.

Liberta'ya ait Liberty Tapınağı'na¹⁷⁴ isminin verilmesi ve halkın bütçesiyle onun için büyük bir evin inşası bu ödüllerdendi. İmparator unvanını kalıcı olarak kullanma hakkı da kazanmıştı. Bu unvanın kullanımı normalde zaferden sonra sona ererdi, zaferin işaretçisi olan defne çelengini her zaman takma ve tüm halk törenlerinde zafer kıyafetlerini giyme hakkı almıştı.¹⁷⁵ Mayıs ayında Caesar'ın fildişinden büstünün halk oyunlarında dini ayinlerin yerine getirildiği tanrıların heykel ve görsellerinin bulunduğu alana taşınmasına karar verilmiştir. Büstü, kral Romulus ile özdeşleştirilen Tanrı Quirinus'un tapınağına yerleştirilecekti.¹⁷⁶

Yılın sonuna kadar yeni unvanlar almaya devam etti. Diğer unvanlarının yanı sıra, ulusun babası anlamına gelen Pater Patriae unvanını almış, doğum günü bir tatil günü olmuş, doğduğu aya ve bir kabileye onun adı verilmişti. Tüm senatörler tarafından hayatının savunulacağına ilişkin bir yemin edilmişti.¹⁷⁷ M.Ö. 44'te Caesar, Parens Patriae unvanı ile Dictatore Perpetuo ilan edildi. Parens kelimesi pater kelimesinin eş anlamlısı olarak anlaşılrsa da bu aynı zamanda, Caesar'ın eski politik düzeni askıya aldığı ve yeni bir düzeni oluşturduğu şeklinde de yorumlanabilirdi. Takacs'a göre, Caesar adeta "*yeni bir dönemi doğuran ana*" idi.¹⁷⁸

Cicero'nun bu dönemdeki konuşmalarından üçü¹⁷⁹ Caesar'a verilen olağanüstü değerleri vurgulamaktaydı.¹⁸⁰ Cicero konuşmalarında Caesar'ın bilgeliğini ve yüceliğini aktarıyordu. Ancak ilerleyen süreçte Cicero, Caesar'la ilgili "*Bu şanlı adamı kimseyle kıyaslamıyorum ancak onu bir tanrı gibi değerlendiriyorum*" demiştir.¹⁸¹ Cicero bu sözleriyle Caesar'ın hala değerlendirilmeye açık olduğunu hatırlatır ve onun dikkatini artık sıkıntı içindeki ülkeye döndürmesi gerektiğini söyler.¹⁸² Bu unvanlar, Caesar'ın Cumhuriyet'i restore etmekle ilgilenmediğinin göstergesi sayılabilir. Caesar kral

¹⁷⁴ Libertas: Kişisel özgürlük ve bağımsızlık kavramının kişileştirilmiş hali.

¹⁷⁵ Bkz: Figür 3.

¹⁷⁶ Mackay, 2009, **a.g.k.** s 307.

¹⁷⁷ Mackay, 2009, **a.g.k.** s 307.

¹⁷⁸ Takacs, S. A. (2009). *The Construction of Authority in Ancient Rome and Byzantium, The Rhetoric of Empire*. Cambridge: Cambridge University Press., s 37.

¹⁷⁹ Pro Marcello, Pro Ligario, Pro Rege Deiotaro.

¹⁸⁰ Takacs. 2009. **a.g.k** s 37.

¹⁸¹ Cic. Marc. 8.

¹⁸² Cic. Marc. 32., Takacs, 2009, **a.g.k** s 38.

unvanını almasa da ona verilen yetkiler Senatus'daki herkesin yetkisinin üzerindedir ve ayrıcalıkları halk yaşamını tamamen kontrol etmesine izin verecek kadar geniştir.¹⁸³

Caesar'ı öldürmek için kendilerine yandaş arayan Cumhuriyetçiler, Antonius'u göz önünde bulundursalar da içlerinden Trebonius, buna karşı çıkmıştır. Gerekçesi ise, Antonius'a bu konuyla ilgili birkaç söylese de Antonius'un buna ne bir ret ne bir onay cevabı vermemesi ancak yine de Caesar'a duyurmayarak tarafını belli etmemesidir. Trebonius'un bu açıklamasının ardından suikastçiler Caesar'ın yanı sıra Antonius'un da öldürülmesi gerektiği kararını almışlardır. Ancak Brutus sadece Cumhuriyet'e yönelik olan tehdidin ortadan kaldırılması gerektiğini söylediğinden bunu engellemiştir.¹⁸⁴

Plutarkhos'un aktardığına göre Caesar'ın suikastinin ardından olayı öğrenen Antonius kendisinin de öldürüleceğini düşünmüştür. Caesar'ın ölümünün ardından cenazede yaptığı bir konuşma ile halkı Caesar'ın suikastçilerine karşı kışkırtan Antonius, Brutus'un devreden çıkması halinde kendisinin tek yönetici olacağını ummuştur.¹⁸⁵

Plutarkhos, Cicero'nun Caesar suikastindeki durumunu şu şekilde aktarır:

“Cicero, Brütüs'le sıkı fıkı olmakla ve işlerin gidişini beğenmeyerek eski düzenin dönmesini pek istemekle beraber, Caesar'ın suikastinde Cicero'nun eli yoktur. İsyancılar Cicero'nun ürkek huyunu ve metanetin en canlı ruhlarla bile zamanla düşkün bir hale geldiğini ve cüret ve sebatı sarsan ihtiyarlığını düşünerek, kendisine bir şey açmaktan çekinmişlerdir.”¹⁸⁶

Cumhuriyetin yeniden yaratılmasının amacının altında şan ve ölümsüzlük yatar. Sıradan olandan olağanüstü olmaya doğru gerçekleşen bu değişimde erdemli bir adam kendi çıkarlarını devletin çıkarları için feda eder. Kişinin topluluk için kendini kurban etmesi çok önemli ve başat bir değişimdir. Politik sistemin oligarşiden aristokrasiye değişmesi aynı zamanda özverili kişi üzerinde de etkilidir. Şehir ilgilendiren her şey artık sadece yöneticiyi ilgilendirir. Yani doğası itibariyle Caesar ve Roma halkı bağlantılıdır.¹⁸⁷

¹⁸³ Mackay, 2009, a.g.k., s 308.

¹⁸⁴ Plut. Ant. 13.

¹⁸⁵ Plut. Ant. 14.

¹⁸⁶ Plut. Caes. 42.1

¹⁸⁷ Takacs, 2009, a.g.k s 38.

Cicero'ya göre, Roma halkı sadece eğer Caesar güvendeyse güvende olabilir. Tüm efor onun güvenliğinin garanti altına alınmasıyla ilişkilendirilmiştir. Böylece esas itibariyle şehrin hayatta kalması sağlanmaya çalışılmıştır.

Cicero bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Sen, Gaius Caesar, güvende olmadıkça bizler de güvende olamayız. Bu nedenle hepimiz senin kendi hayatına dikkat etmen konusunda seni cesaretlendiriyoruz ve sana yalvarıyoruz ve sadece korumak ve kollamak değil, kendimizi ve bedenlerimizi seni savunmak için kullanacağımıza söz veriyoruz.”¹⁸⁸

Caesar hükümet tarafından tanrılaştırılan bir Roma lideriydi. Caesar tanrı-kral anlayışı açısından Büyük İskender dönemindeki Helenistik geleneklerden etkilenmişti. Caesar'ın ilahi bir lider olarak tanınmasını sağlayan bir unvanı daha vardı. M.Ö. 63'te Pontifex Maximusluk unvanını almıştı. Bu unvan ona hayat boyu sürecek gizli bir güç vermişti ki bu Pontifexlik daha önce Roma krallarının da sahip olduğu bir güçtü. Bu durum aslında Krallık döneminde kullanılan bir gücün, Cumhuriyet dönemine bir kişiye aktarılmış olması anlamına da geliyordu. Tarquiniuslar sürgüne gönderildiğinde, Pontifex Maximus'luğun gücü, Rex Sacrorum'luğa çekilerek devlet yöntemine ilişkin görev yapmaması aksi halde İtalya'yı terk etmesi gerekliliği getirilmişti.¹⁸⁹

Roma'da tanrı-kral anlayışının ilk örneği Romulus'te görülmüştür. Onun ortadan kaybolmasının ardından, tek bir kişi adına adanmış bir tapınak ya da tanrısallaştırma Geç Cumhuriyet dönemine kadar görülmemiştir.¹⁹⁰ Geç Cumhuriyet döneminde, Batı Anadolu'daki Yunan kentlerini ele geçiren Romalı komutanlara verilen ilahi ve tanrısal adlar, güçler ve özel günlerle, bu tanrı-kral ya da ilahi yönetici kavramı, tekrar gündeme gelmiştir. Lily Ross Taylor, bunun Yunan kentlerindeki Yunan dini gelenekleri ile bağlantılı olduğunu öne sürer. Hatta ona göre, Romulus'un tanrı Quirinus şeklinde ilahileştirilmesi de Troya'dan getirilen bir Yunan geleneği, inanışıdır. Geç Cumhuriyet döneminde, Batı Anadolu'da komutanların kutsallaştırılmasıyla birlikte bu adet Roma'ya da ulaşmıştır. Bu adet öncesinde Roma'da din ve dini görevliler vardır, fakat bu

¹⁸⁸ Cic, Marc. 32.

¹⁸⁹ Taylor, L. R. (1975). *The Divinity of Roman Emperor*. Philadelphia: Porcupine Press. s 58-59.

¹⁹⁰ Taylor, 1975, a.g.k, s 46.

komutanlara kadar ulaşmış değildir. Asker sınıfının kutsallaştırılması, Roma'daki Roma bürokrasisindeki bazı sınırların bulanıklaşmasına sebep olmuştur.¹⁹¹

M.Ö. 42'de Senatus tarafından divus¹⁹² -şehir tanrısı olarak tanınan bir ölümlü- ilan edilmişti. Caesar'ın ölümünün ardından onun onuruna düzenlenen oyunların yedinci gününde kayan bir yıldızın görülmesi, Caesar'ın ruhunun tanrılar arasına yerleştiği fikrini oluşturmuştur. Caesar suikastinin olduğu yıl Roma sikkelerinde, başının arkasında bir yıldız ile zaten betimlenmektedir.¹⁹³ Andrew Wallace-Hadrill'in sikkelerin, yöneticinin halkına hitabının doğrudan ve aracıya ihtiyaç kalmadan gerçekleşen bir şekli olduğu fikri göz önünde bulundurulduğunda, Caesar'ın ilahiliğine ilişkin duyurunun yapılmasının bir yolunun yıldız figürünün sikkelere eklenmesi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹⁴ Sidus ya da Astrum Iulium, Julius yıldızı, daha sonra Octavianus tarafından Caesar'ın tapınağına eklendi.¹⁹⁵

İlerleyen dönemde, yıldız ya da kayan yıldız motifi, tanrılığın ya da tanrı oğlu olmanın sembolü haline gelmiştir. Caesar'ın tapınağından sonra, Octavianus yıldız motifiyle kendi miğferini de süslemiştir.¹⁹⁶ Böylece Caesar'ın- tanrının- oğlu olduğunun altını çizmiştir. Bu bağlantıyla, tanrının oğlu olarak, Caesar'ın yasal mirasçısı ve hak sahibi varisi olduğunu göstermiş ve Roma'da Caesar'ın lider olarak boş bıraktığı pozisyonunda hak iddia edebilmiştir.¹⁹⁷ Bir sembol üzerinden yürütülen propaganda ile hem dini hem de siyasi avantaj yaratmıştır. Çalışmanın bu kısmında Julius Caesar'ın ağırlıklı olarak incelenmesinin nedeni, Octavianus'un siyasi ve dini pek çok unvanını miras aldığı Julius Caesar'ın bunları elde etme yönteminin Octavianus'a nasıl örnek olduğu göstermek ve Octavianus dönemi imperium ve iktidar kavramının dönemsel analizini yapmak için dönemin şartlarını özetlemektir.

¹⁹¹ Taylor, 1975, a.g.k, s 54.

¹⁹² Divus: Kutsal.

¹⁹³ Bkz: Figür 1, Figür 2.

¹⁹⁴ Wallace-Hadrill, A. (1986) *Image and Authority in the Coinage of Augustus*, The Journal of Roman Studies, Vol. 76. (66-87) s. 67.

¹⁹⁵ Pollini, J. (2012). *From Republic to Empire, Rethoric Religion an Power in the Visual Culture of Ancient Rome*, University of Oklohoma Press. s 415. Yıldız sembolünün, Caesar'ın soyunun bağlı olduğunu iddia ettiği Venüs'le de ilgisi vardır. Caesar'ın başının altında bir yıldızın bulunduğu ve arka yüzünde Venüs'ün bulunduğu sikkelerle bu fikir halka ulaştırılmıştır.

¹⁹⁶ Pollini, 2012, a.g.k. s 415.; Verg. Aen. 8.681.

¹⁹⁷ Pollini, 2012, a.g.k. s 415.

2.2.5.5. Entelektüeller ve iktidar algısı

2.2.5.5.1. Polybios

M.Ö. 200-120 yılları arasında yaşayan Yunan tarihçi Polybios, *Historiai* eserinin altıncı kitabında Roma anayasasını ve Roma devlet teorisini incelemiştir.¹⁹⁸ Bu teoriyi incelerken sorduğu ilk soru: “*Nasıl ve ne tarz bir yönetim Romalıların elli üç yıldan az bir sürede neredeyse dünyayı tek bir yönetim altına almasını sağladı?*” sorusudur.¹⁹⁹

Polybios bir devletin başarılı ya da başarısız oluşunu o devletin anayasasına bağlar.²⁰⁰ Toplumun kaynağının insanların birbirlerine gereksinim duymalarına, devletin kaynağını ise güce dayandırır. Ona göre iktidar doğal bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kendisinden önce devlet felsefesi ile ilgili görüşleri olan Platon ve Aristoteles’e benzer ve onların düşüncelerinin devamı niteliğinde bazı tespitlerde de bulunur. Devletlerin doğal bir süreçle, insanların bebeklik, gençlik yaşlılık süreçleri gibi belli bir yönetim biçimi sırasına sahip olduklarını söyler ve bu sırayı altı basamakla açıklar. Bunlar; krallık, monarşi, aristokrasi, oligarşi, demokrasi ve tiranlıktır.²⁰¹

Polybios’a göre, ilk yönetim şekli, kaba kuvvete dayalı ve tek kişiyi merkeze alan tiranlıktır. Tiranlığın yıkılmasının ardından onun yerini krallık alır. Ancak krallık, yasalara göre kralın görevinin bitmesi ile tekrar yerini tiranlığa bırakır. Soylular bu tiranlığı yıkar ve kendilerinin ön planda olacakları aristokratik yönetimi ortaya çıkarırlar. Ancak aristokratlar yozlaşırlar ve yönetim oligarşik bir hal alır. Bu durum halkın halini zorlaştırır. Halk yozlaşmış soylulara isyan eder, eşitliği ister ve demokrasiyi ortaya çıkarır. Ancak demokrasi de zamanla yasaların uygulanmasında bozukluklar meydana getirir ve demokrasiden oklokrasiye geçilir.²⁰²

Polybios’un bu döngüsel yönetim biçimleri savı, her devlet şeklinin bir noktada bozulacağını ve yıkılmak zorunda kalacağını öne sürer. Bu durumda kanımızca, ideal ya da mükemmel denebilecek bir yönetim şeklinin olup olmadığı ya da eğer bozulma kaçınılmazsa, sosyal entropi teorisindeki gibi, her devletin kurulduğu anda yıkılması için gerekli olayları yaşamaya başlayıp başlamadığının sorulması gerekir. Termodinamiğin

¹⁹⁸ Polb, 6.

¹⁹⁹ Polb. 6. 2.

²⁰⁰ Polb. 6. 2.5.

²⁰¹ Polb. 6. 4.7-9.

²⁰² Polb. 6. 4.10-12.

ikinci yasası olarak bilinen entropi kavramının temel alınmasıyla ortaya çıkan sosyal entropi kavramı, toplumsal sistemlerin her zaman bozulmaya doğru gittikleri fikrini öne sürer.²⁰³ Hatta Hesiodos'un İşler ve Günler eserinde aktardığı Altın, Gümüş, Bakır Çağ gibi gittikçe kötüleşen çağlar belki de bunun en eski örneğidir.²⁰⁴

Polybios'a göre bozulup yıkılmak kaçınılmazdır ve bu bozulmanın ana nedeni yöneticilerinin refaha alışmalarıdır. İyi yönetim şekillerinin tümünün içlerinde bozulma tohumu taşıdıklarını söyler. Bu bozulmadan kaçınmak için en iyi üç yönetim şeklinin iyi yanlarını alıp bir karma yasa yapmaktır.²⁰⁵ Polybios bu karma anayasanın Roma'da görüldüğünü söyler ve şöyle belirtir:

“Gözlemler bütünüyle Consüllerin iktidarı etrafında yoğunlaştırılırsa, anayasasının krallık yönünün ağır bastığı kolaylıkla söylenebilir; senatonun durumu incelenirse, temel niteliğin aristokratik olduğu görülür; sorun halka tanınan yetkiler ve halkın elindeki iktidar açısından değerlendirilirse Roma anayasasında demokratik özelliğin fazlasıyla ağır bastığı sanılabilir.”²⁰⁶

Yani birbirlerinden beslenen iktidar ögelerinin yetki paylaşımı ile birbirlerini frenledikleri bir sistemdir bu.²⁰⁷ Ancak Polybios bu tespitinde oldukça yüzeyseldir. Yaptığı tespitleri sosyal açıdan temellendirmez. Karma anayasanın, dinin ve kurumların Roma'yı ayakta tutan üç ayak olduğunu söyler ki, bunlardan ikisini yani kurumları ve dini, Titus Livius da iktidar ögesi olarak belirtmektedir.²⁰⁸

Roma'da güç kavramının tam olarak konumu, hangi kuruma ya da kişiye ait olduğu sorusu, Polybios'un Roma'nın politik sistemini Yunanlara ait “karma anayasa” fikri ile açıklamaya çalışmasından beri sorulmaktadır. Anayasal açıdan bakıldığında, Roma tamamen demokratik bir yapıdadır. Aristokratik kurullar sınırlanmış bir güce sahiplerdir ve seçilmiş memurlara tavsiye verme misyonu ile çalışırlar. Halk ise politik meşruluğun kaynağı olarak tanınır. Ancak tüm bunlar “görünüştendir”. Halk resmi olarak onlara ait olan gücü araçlar vasıtası ile kullanır. Magistratların resmi liderliği olmadan hareket edemezler. Politik olayların şekillendirilmesi kapsamında yetkileri-etkileri sıfıra

²⁰³ Ayrıntılı bilgi için bkz: Mehmet Gündüz, Sosyal Yaşam ve Entropi Yasası: Dünyanın Sonuna Mı Yaklaştık?, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:20, Nisan 2006, Sayı:1.

²⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: Hesiodos, *İşler ve Günler-Tanrıların Doğuşu*, Say Yayınları: İstanbul.

²⁰⁵ Ağaoğulları, 1994, **a.g.k.**, s 21.

²⁰⁶ Plb. Hist. 6. 11.11-12.

²⁰⁷ Ağaoğulları, 1994, **a.g.k.**, s 22.

²⁰⁸ Liv.1. 16.

yakındır. Yani insanların gücünün kullanılmasında politik gelenek önemli bir unsurdur ve bu politik gelenek öğeleri halkın büyük çoğunluğunun asla katılamayacağı bazı saklı törenler ile yapılır.²⁰⁹ Vatandaşların büyük çoğunluğunun hakından mahrum edildiği gerçeği, politik asillerin kendilerine güvenerek bir oligarşi yönetimi kurdukları anlamına da gelmez. Halk ve yöneticiler arasındaki ilişkiyi anlamak için, halk ve halkın gücü kavramlarına, içeriklerine iyice bakmak gerekir. Halkın gücünün kapsamına tek ve net bir yanıt vermek mümkün değildir. Bunun yerine bu gücün sistemdeki kullanım şekillerine bakmak gerekmektedir.²¹⁰

2.2.5.5.2. Cicero

Cicero, bir hatip ve devlet adamı olarak dönemin iç işlerinde etkili biridir. Soyunun, Romalılar savaşın Volsciler kralı Tullus Attius'a dayandığı düşünülmektedir.²¹¹ Politik alanda insanlar onun desteğini aramışlar ve onun fikirlerine önem vermişlerdir. Pompeius'u, Marcus Antonius'u, Caesar'ı ve daha sonrasında Octavianus'u desteklemesine rağmen Cicero, Cumhuriyetçi bir devlet adamıdır.

Cicero, M.Ö. 66 yılında III. Mithridates Savaşı'nda ordunun başına Pompeius'un getirilmesi için Gaius Manlius'un Senatus'a sunduğu yasa önerisini savunmuştur.²¹² Konuşmasında, savaşın neden gerekli olduğunu, neden tehlikeli olduğunu ve yönetiminin kime ve neden verilmesi gerektiğini anlatmıştır. Bu işi yapabilecek pek çok dürüst ve önemli insan olmasına rağmen Pompeius'un tek ve bu iş için biçilmiş kaftan olduğunu anlatmıştır.²¹³ Onun askeri bilgisine, erdemlere, saygınlığına ve iyi şansa sahip olmasına da bu işi alması için gerekli nedenler arasına eklemiştir.²¹⁴

Bir Cumhuriyet yanlısı olan Cicero'nun Roma'nın yasal ve idari yapısına ilişkin önerilerde bulunduğu De Res Publica eserinde, Roma'yı yönetmesi gereken asıl liderin

²⁰⁹ Mouritsen, H. (2015). The Incongruence of Power: The Roman Constitution in Theory and Practice. D. Hammer (Ed.), *A Companion to Greek Democracy and The Roman Republic* içinde. John Wiley & Sons Ltd, s 157.

²¹⁰ Mouritsen, 2015, **a.g.m.** s 158.

²¹¹ Plut. Cic, 1.1.

²¹² Cic. Phill. 11.18.

²¹³ Cic. Leg. Man. 17.

²¹⁴ Cic. Leg. Man. 28.; Özaktürk, Gül (2009) Tarihin Akışını Değiştiren Söylevler; Oratianos Philippicae, Romalılar I, *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı 49, s 125.

özellikleri de aktarılmıştır. Roma politik teorisi Cicero tarafından M.Ö. 50 yılın sonlarına doğru ortaya atılmıştır. Bu eser yazıldığında Octavianus'un kendine özgü, krallığa benzer yönetim biçimi, Cumhuriyet'in yenilenmesi adı altında Roma'lılara uygulanmamıştır, daha bir nesil uzaktadır, Cicero bu teoriyi ortaya çıkardığında yoktur. Polybios'un Cicero'dan önce incelemiş olduğu yönetimler ve Krallık düşüncesi, Roma'da iki yazara ait toplamda üç önemli eserde incelenmiştir. Bunlar sırasıyla, Cicero'nun De Re Publica eseri (M.Ö. 54-51), De Marcello eseri (M.Ö. 46) ve Titus Livius'un Ab Urbe Condita (M.Ö. 27-25) eserinin ilk cildir.

De Res Publica eserinde Cumhuriyet kavramı Platoncu bir bakış açısı ile incelenmiştir.²¹⁵ Eserin ilk cildinde krallığın yararına olacak iki ana fikir bulunmaktadır. İlki diğer yasal yönetim şekillerinin Krallık ile karşılaştırılmasıdır. İkinci ana konu ise, toplu bir yönetimdense tek kişinin yönetiminin daha etkili olacağı fikridir. Bu iki düşünce de krallığı desteklemektedir. Hatta Cicero "*Ancak birini seçmem gerekirse, krallığı seçerim..*" sözüyle bu desteği belirtmektedir.²¹⁶ Cicero'nun ideal devlet adamı olarak Pompeius'u ele aldığı, ondan ideal olarak bahsettiği ve De Res Publica'da idealize edilen devlet adamı karakterinin ondan esinlendiği düşünülmektedir. Caesar ve Octavianus dönemi arası bir hatip ve siyaset insanı olarak Cicero'nun Pompeius'u devleti yönetecek kişi olarak örnek göstermesi, dönemin erdemli Roma insanı prototipini ifade ediyor olması açısından önemlidir.

M.Ö. 51 yılında De Re Publica eseri ortaya çıktığında Caesar'ın hayatta olduğu ve Octavianus onbeş yaşında olduğu bilgisi göz önünde bulundurulduğunda bize göre, Cicero eserini ondan esinlenerek yazmış olma ihtimali bulunmamaktadır. Ancak onun tarif ettiği bu ideal karaktere Octavianus kendini sonradan uydurma şansı bulunmaktadır.

Cicero'ya göre hukuk, insan isteği doğrultusunda ortaya çıkmamıştır. Yasaların kökenini doğada ve insanlarda aramak gerekmektedir.²¹⁷ Ancak bu doğal yasaları herkesin anlaması mümkün değildir. Bunları anlayıp kavrayabilen insanlar bir azınlığa mensupturlar. Yönetici kesimdir. Cicero yöneticilerin insanları kendi doğrularına göre değil, doğal yasalara göre yönetmeleri gerektiğini aktarmaktadır. Ona göre devlet bir halk

²¹⁵ Cic. Rep. XLIV. 68.

²¹⁶ Cic. Rep. 35. 54.

²¹⁷ Ağaogulları, 1994, a.g.k., s 38.

unsurundan oluşmaktadır.²¹⁸ Onun ideal devlet adamı, Lykurgos ya da Solon gibi yasa yapıcı olmamalıdır.²¹⁹ Bunun yerine başlıca amacı devletin devamlılığını sağlamak olmalıdır.²²⁰

Platon ve Aristoteles'in devlet betimlemeleri ile Polybios'un anayasa tanımı üzerine kendi Devlet'ini kuran Cicero, eserlerinden bazılarında savaş ve adaletle yani imperium ile ilgili şunları söylemiştir.

“Onuru ya da esenliği söz konusu olmadıkça, en iyi devlet savaş açmaz”²²¹

“Bir neden olmadan açılan savaşlar adaletsizdir. Zira intikam ya da savunma amacıyla açılmış olanlar dışında hiçbir savaş adil olamaz.”²²²

“Hiçbir savaş gerekçesi açıklanıp haber verilmedikçe ve telafi amacı olmadıkça adil olamaz.”²²³

Cicero'nun yukarıda aktarılan sözlerine göre, intikam makul bir savaş nedenidir ve Cicero savaşın barışın sağlanması için gerekli olduğunu düşünmektedir. Barış kendiliğinden var olmaz, savaşla elde edilmesi gerekmektedir.²²⁴ Bunun yolu ise imperium yetkisinin ustaca kullanılmasından geçmektedir.

Cicero, her ne kadar Roma emperyalizmini “Roma'nın medeniyeti diğer uluslara yayması” adı altında meşrulaştırırsa da Ceasar ve Sulla gibi Dictatorelerle bu medeniyet ve barış ortamının bozulduğunu Roma halkının adeta cezalandırılmakta olduğunu düşünmektedir. Roma'nın diğer uluslara yaydığı bu sözde barış, huzur ve medeniyet Romalıların kendilerini diğer ulusların üzerinde görmesinden kaynaklanmaktadır. Roma halkını birleştiren ve onların başlıca odak noktası olan “imperium” onları diğer uluslar üzerinde doğal bir güç haline getirmektedir.²²⁵ Imperium'un tehlikeye girmesi durumunda Roma'yı korumak tanrıların da istediği ve emrettiği bir ödev ve görev haline getirmektedir. Bu görev her türlü savaş halini ve adaletsizliği meşrulaştırmaktadır.²²⁶

²¹⁸Cic. Rep. 25. 39.

²¹⁹ Cic. Rep. 2.2, 58; De Leg. 1.57.

²²⁰ Cic. De Leg. 3.8.

²²¹Cic. Rep. 3.34.

²²² Cic. Rep. 3.35.

²²³ Cic. Rep. 3.35.

²²⁴ Çevik, C. C. (2014). Kökensel Bir İnceleme: De Re Publica'da İktidarın Adalet Sorunu.

Doğu-Batı Dergisi, Kitle ve İktidar, 69., s 95.

²²⁵ Çevik, 2014, **a.g.m.** s 97.

²²⁶ Çevik, 2014, **a.g.m.** s 98.

Tanrısal güçlerin de meşrulaştırdığı bu durumun yanı sıra, yine tanrılara göre Roma halkı köle olamaz ve özgür olmak onlara bahsedilmiş tanrısal bir ayrıcalıktır.²²⁷ Roma emperyalizminin aklandığı ve bunun çoğunluğun iyiliği için olduğu fikrinin aktarılmasıyla, Caesar'ın fetihlerinin de gerekçeleri temellenmiştir. Cicero'nun, Cumhuriyet dönemindeki iktidar ve imperium algısı ile ilgili onun gözünde savaş-adalet-barış ve imperium kavramlarının hep beraber olduğu söylemek mümkündür. Zira imperium'un temelinde askeri gücü yönetme yetkisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda savaş aracılığı ile Romalılığı ihtiyacı olanlara iletmek, imperiumu Romalılığı yaymakta bir araç olarak kullanmak anlamına gelmektedir. Yani bir güç aracılığı ile bir kültür yaymaktır.

²²⁷ Çevik, 2014, **a.g.m.** s 98.

II. BÖLÜM

3. OCTAVIANUS DÖNEMİNDE IMPERIUM VE İKTİDAR

3.1. Caesar Suikasti Sonrası Octavianus

Caesar'ın güvende tutulması yönündeki çabaların başarısız olması ve M.Ö. 44'de öldürülmesi yeni bir iç savaş sürecini tetiklemiştir. Böylece, Caesar tarafından Geç Cumhuriyet döneminde ortaya çıkarılan ve tam olarak adlandırılmayan yönetim şekli örneği Octavianus döneminde değişmiş ve son halini almıştır. Bu deneysel yönetim şekli, bazı açılardan bakıldığında otokrasi yönetimi olarak da görülmüştür. Bu yönetim şeklinin deneysel olarak adlandırılmasının birden fazla sebebi vardır. Bunlardan ilki, yedi yüz yılı aşkın süredir gelişen gelenekleri ve coğrafyayı yeniden tanımlaması, ikincisi dini, sanatı, edebiyatı iktidarını desteklemek için organize şekilde kullanabilmesi, üçüncüsü ise yeni kurumlar ve memurluklar oluşturarak tek kişi merkezli bir devlet sistemi yaratmıyormuş gibi görünmesi şeklinde belirtilebilir.²²⁸

Caesar'ın ölümünün ardından, ölüm haberi Apollonia'ya ulaştıktan sonra, yeğeni Octavianus'un eşlikçilerinden olan Agrippa ve Salvidenus, onun bu boşluğu hemen değerlendirmesini ve orduların başına geçmesini önermişlerdir.²²⁹ Eğer bu doğruysa, Octavianus bu aceleci fikri olayların net olmayışından ötürü reddetmiş olmalıdır. Çünkü o esnada Caesar'ın ölümüyle ilgili herhangi bir ayrıntıya sahip değildir. Bu ayrıntıların ne olduğunu İtalya'ya dönene dek de öğrenememiş, ancak öğrendikten sonra onun politik varisi olacağına ikna olmuştur.²³⁰

Octavianus'un M.Ö. 63'deki doğumundan önce Octavii ailesinden hiç kimse yüksek bir memurluk görevi yapmamıştır. Ancak annesi Julius Caesar'ın kızkardeşinin kızıdır. M.Ö. 61'de Octavianus'un babasının ölümünden sonra Caesar, büyük yeğeni için yapabileceği her şeyi yapmıştır. M.Ö. 52 yılında onbir yaşındaki Octavianus büyük annesi Julia'nın cenaze törenini düzenlemiştir.²³¹

²²⁸ Genel anlamda Octavianus dönemindeki siyasi gelişimi görmek için bkz: Akşit, O. (1970) *Roma İmparatorluk Tarihi 1*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

²²⁹ Vell. Pat., 59. 2.; Nic. Dam. 16.2.

²³⁰ Eck, W. (2007) *The Age of Augustus*, Blackwell Publishing, s 9.

²³¹ Vell. Pat., 59.2.

Caesar M.Ö. 48'de Pompeius'u yendikten sonra Genç Octavianus'un da kariyeri başlamıştır ve bu başlangıç Romalılar'da erkekliğe geçiş süreci olan toga virilis'in giydirilmesiyle ve onun bir rahipliğe seçilmesi ile olmuştur. Ama Octavianus'un Afrikalılara karşı Caesar'ın yaptığı bir savaşa katılmasını hastalığı engellemiştir.²³² M.Ö. 46'daki zafer alayında Octavianus Caesar'ın arkasında at sürmüştür. Sonraki yıl da Octavianus yine Caesar'ın Sextus Pompeii'ye karşı savaştığı İspanya'da onun yanına gitmiştir.²³³ Bu noktadan itibaren Octavianus'un Caesar'a daha yakın olduğu görülür. 6 Mayıs M.Ö. 44'te, Roma'ya ulaşmış ve Caesar'ın mirasını, adı da dahil olmak üzere, kabul etmiştir. O andan itibaren kendisine Gaius Julius Ceasar adını vermiş ve Octavianus ismini, hem aile geçmişinin yarattığı etkisiz hava yüzünden hem de miras bırakılan isminin etkili olmasından dolayı sonrasında hiç kullanmamıştır.²³⁴

Octavianus, Roma'da oldukça hızlı destek kazanmıştır. İlk önce Caesar'ın cinayetinin intikamını alma niyetinde olduğunu ilan etmiştir ki bu amaç varisi olduğu kişiye olan vefa borcunu ödemesi için gerekli bir erdem, pietas'dır. Bu intikamın yanı sıra, Caesar'ın vasiyetinde yazdığı gibi, kent pleblerinin her üyesine 300 sestertes'lik bir ödeme yapmıştır.²³⁵ Ayrıca Octavianus, Ceasar'ın zaferleri için Temmuz ayında yapılan oyunları da kutlamıştır. Bu oyunlar sırasında bir yıldızın kaymasını²³⁶ insanlar Caesar'ın tanrılaştırılması gerektiği yönünde bir işaret olarak algılamışlardır. Octavianus Caesar'ın büstlerine bu yıldız figürünü işletmiş ve bu figür daha sonra Caesar'ın başının yer aldığı sikkelerin arka yüzünde de görülmüştür. Bu şekilde Octavianus tanrısallığı ve tanrı varisi olmayı politik bir avantaj olarak kullanabilecek hale gelmiştir.²³⁷

Octavianus'un Roma'ya ilk yürüme girişimi M.Ö. 44'un sonbahar sonlarında olmuştur. Campania'daki askerlerle gerçekleştirdiği bu girişim başarısız olsa da Antonius'un korkup Roma'yı terk etmesini sağlamıştır. Daha sonra Antonius'un iki

²³² Nic. Dam. 127.6.

²³³ Vell. Pat. 59.

²³⁴ Nic. Dam. 18.1.

²³⁵ Aug. RG, 15.

²³⁶ Comet, sidus Iulium: Burada bahsedilen kayan yıldız, günümüzde sidus Iulium yani Julius yıldızı olarak bilinmektedir. Sidus Iulium ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Barrett, A. A., (1978) Observations of Comets in Greek and Roman Sources Before A.D. 410, *The Royal Astronomical Society of Canada*, Vol. 72. No.2, s 81-106.

²³⁷ Eck, 2007, a.g.k s 11.

lejyonu Octavianus'un verdiği parayı daha cazip bularak onun saflarına geçmişlerdir. Böylece Antonius'un Roma'dan geri çekilmesi bir kaçış görünümünü almıştır.²³⁸

Octavianus'un resmi bir görevi olmadığı için, yaptığı her şeyi Caesar'ın oğlu sıfatı altında yapmak zorunda kalmıştır.²³⁹ Ancak Senatus'daki Cumhuriyetçilerin Cicero tarafından yönlendirilmesiyle, Octavianus'a henüz yirmi yaşını doldurmamış olmasına rağmen, gerekli olan politik yetki verilmiş böylece ihtiyaç duyduğu manevra alanı da yaratılmıştır.²⁴⁰ Bu bir noktada karşılıklı çıkarları desteklemektedir, çünkü Octavianus'un askeri gücü olmasına rağmen yetkisi yoktur, Senatus ise yetkili olmasına rağmen askersizdir. Daha önce memurluk yapmamış olmasına rağmen, Senatus tarafından, Antonius'a karşı kullanması için imperium yetkisi Octavianus'a verilmiştir. Octavianus, imperium yetkisinin sembolü olan fascesleri ilk kez M.Ö. 7 Ocak 43'te almıştır.²⁴¹ Askeri güce sahip olmasına rağmen, politik bir unvanı ve gücü olmayan Octavianus'un Krallık döneminden beri var olan fascesleri alması, Cursus Honorum basamaklarından geçmeden tepeden inme bir şekilde siyasi sisteme dahil olması ve üstüne üstlük imperium yetkisini alabilmesi, dönemin ve bu tezin genel sorunun anlaşılması açısından oldukça önemlidir.²⁴² Zira bu tarih ilerde yeni bir dönemin başlangıcı olarak anılacaktır.

Senatus, Octavianus'un askerlerine söz verdiği ödemeyi onaylamıştır. Octavianus'un askerlerini görevlerine devam etmeleri için nasıl ikna ettiği bilinmese de muhtemelen ödül vaadi bu konuda etkili olmuştur.²⁴³ Bunların ardından M.Ö. 21 Nisan 43'de Octavianus, Antonius'un bulunduğu İtalya'ya gitmiş ve aynı yıl Mutina Savaşı'nda Antonius'u yenmiştir. Böylece Octavianus, Senatus'dan aldığı imperium yetkisinin gereğini yerine getirmiştir.²⁴⁴

3.1.1. II. Triumvirlik dönemi (M.Ö. 43)

İktidarı tek başına kontrol edebilecek bir gücün halen tam olarak bulunmaması nedeniyle, M.Ö. 43 yılının Ekim ayında, Antonius, Lepidus ve Octavianus Bolonya'da

²³⁸ Cass Dio, 50, 33-34.

²³⁹ Plut. Cic. 45.1.

²⁴⁰ Vell. Pat. 52.

²⁴¹ App. 3. 47, 48.; Nic. Dam. 18.5.

²⁴² Eck, 2007, **a.g.k.**, s 13.

²⁴³ App. 3. 8. 48.

²⁴⁴ App. 3. 10. 71

planlarını tartışmak için buluşmuştur. Caesar'ın katillerinden intikam almak ve kendi konumlarını garantiye almak başlıca amaçlarıdır. Sahip oldukları unvanlar bunu işaret etse de hükümeti tekrar yapılandırmak adına herhangi bir anlaşma yapmamışlardır. *Lex Titia* adında bir yasa ile kendilerine “*Tresviri Rei Publicae Constituendae*”, yani devleti yönetmek için seçilen triumvir adını vermeyi tercih etmişlerdir. Yetkileri beş yıl ile sınırlıdır ve teoride içeriği sınırsız olmuştur.²⁴⁵ Ancak bu sınırsız güce ilişkin çekinceleri olan Roma halkının triumvirlere ilişkin korkusunun doğru olduğu ortaya çıkmıştır. Triumvirler imparatorluğun batı kısmını kendi aralarında bölüşmeye başlamışlardır. Lepidus, Galia Narbonensis ve İspanya'yı, Octavianus Sicilya, Sardinya ve Afrika'yı, Antonius da Galia Cisalpina ve Gallia Comata'yı almıştır.²⁴⁶ (Bkz: Harita 4)

Bu paylaşımın ardından, Octavianus ve Antonius, Caesar'ın suikastçilerine karşı birleşmişlerdir. Bu suikastçilerin ve onların tarafında olan herkesin ortadan kaldırılması için öncelikli ihtiyaçları, askerlerin motivasyonunu canlı tutmak için para olmuştur. Aynı zamanda onların bu güçlü durumları düşmanları tarafından anlaşılmalıdır. Bunun için Sulla'nın M.Ö. 88'de iç savaşlarda kullandığı bir taktiği kullanmışlar ve rakiplerinin yasa dışı işler yapan ve kanuna karşı olan insanlar oldukları söylentisini yaymışlardır. Onları görenler onları öldürmekte serbesttir ve insan avına oldukça fazla kişiyi dahil etme amacıyla ödülleri de vaat edilmiştir.²⁴⁷ Bu insan avında, avlanacakların listesi, üç yüz senatörden ve iki bin şövalyeden oluşmaktadır. Buna ilişkin farklı kaynaklarda farklı fikirler vardır. Livius, yüz otuz kişi ve Senatorlerin öldürüldüğünü, Plutarkhos iki yüz ile üç yüz arası Senatör'un, Appianus ise üç yüz Senatör ve iki bin Equites'in öldürüldüğünü yazmıştır.²⁴⁸ Ancak ne olursa olsun bu dönemde çok kan döküldüğü kesindir.

Bu mini çaplı katliamın ardından, asil sınıfın önde gelen üyelerinin sayısı bir hayli azalmıştır. Cumhuriyetçi kökenli ailelerin büyük bir kısmı yok edilmiştir. Böylece triumvir üyeleri bu boşlukları kendi adamları ile doldurmuşlardır. Nitekim ordudan sadık üyeler seçilerek öldürülen senatörlerin yerlerine yerleştirilmiş ve onların mallarına da el koymuşlardır. Tüm bunlar, ileride Ronald Syme'in “Roma Devrimi” diyeceği büyük

²⁴⁵ App. B. Civ. 4.7.; Cass. Dio. 46.55, 47.2., 47.19.; Sue. 2. 27.

²⁴⁶ Cass. Dio 46.55.; App. IV. 2.

²⁴⁷ App. 4. 2. 11.

²⁴⁸ Liv. Per. 120.; App. B. Civ. 4, 5, 20.; Plut. Cic. 46.

değişikliğe sebep olmuştur.²⁴⁹ Toplumsal yapı tam olarak değişmese de ileride olacak bir değişikliğe hazır bir hale gelmiştir. Bu ölümler ve yasalar, politik tabanda sadakata dayalı ve ileride Octavianus yönetimi adı adını alabilecek radikal bir değişikliğe sebep olmuştur.²⁵⁰

Daha sonra Antonius ve Octavianus düşman olduklarında, Antonius Octavianus'u bir korkak olarak gösteren bazı suçlamalarda bulunmuştur. Octavianus'un Antonius'un alkole ve Kleopatra'ya olan düşkünlüğünü dile getirmesinin üzerine Antonius, Salvia Titiseria, Rufilla, Tertulla ve Terentilla gibi isimlerle olan ilişkisini sorgulayarak Octavianus'a saldırmıştır.²⁵¹ Bu suçlamalar Octavianus'un sabrını taşıdığından, diğer askerlerden daha tecrübeli olan Marcus Agrippa'yı orduların başına askeri kumandan olarak atamıştır. Ancak önemli olan zaferdir. M.Ö. 42'de Ekim ayından sonra Cumhuriyetçilerde ne ordu ne de gerçek anlamda bir lider kalmamıştır. Bu durumu Suetonius, "Brutus ve Cassius öldüğünü ve Brutus'un başının Roma'da sergilendiği" şeklinde aktarmıştır.²⁵²

Böylelikle Octavianus ve Antonius için, yani triumvirler için Roma'yı yeniden paylaşabilecekleri bir ortam oluşmuştur. Galya'nın Antonius'un kontrolüne girmesinin ardından, sıra Octavianus'un ordularındaki askerlerinin yaşaması için bir yer bulmasına gelmiştir. Roma'da buna uygun bir yer olmadığından, Roma'ya bağlı olan kentler askerlerin yerleşmesi için uygun görünmüştür. Bu durum Roma'da pek uygulanan bir yöntem olmasa da Octavianus bunu yapmaya başlamıştır. Askerler Octavianus yanlısı olduklarından buldukları kentlere ve bölgelere Octavianus'un iktidarı fikrini de ulaştırmış ve aşlamış olmalıdırlar. Oluşturdukları bu yeni yerleşmelerden en azından on sekiz İtalya şehri etkilenmiştir. Bu şehirlere bazıları; Capua, Rhegium, Venusia, Beneventum, Nuceria, Ariminum ve Vibo'dur. Bazılarında tüm yerli halk sürülmüşken bazılarında sadece kısmi bir boşaltma yapılmıştır.²⁵³

²⁴⁹Ronald Syme'nin Roma Devrimi eserinin genelinde öne sürdüğü fikre göre, Roma'nın Octavianus dönemindeki yapılanması, halkın gözünü boyamak için yaratılan bir düzendi. Aslında Cumhuriyet'e ya da hukuka dayalı bir düzen yoktu, Octavianus merkezinde kendisinin yer aldığı bir krallık düzeni kurmuş ve o düzene Roma'nın prestijli aileleri ile sürdürmüştü.

²⁵⁰ Eck, 2007, **a.g.k** s. 18.

²⁵¹ Sue. 2. 69; Syme, 1939, **a.g.k.** s 277.

²⁵² Sue. 13.1., Cassius Dio ise ölümleri ile ilgili farklı şeyler söylemiştir. Dio, XLVII, 1.

²⁵³ App. 5. 2. 12,13.

Antonius, doğuyu otokratik bir hava ile yönetmesine ve doğulu bir kraliçe ile bağlantılı olmasına rağmen, geleneksel Romalı tutumu sayesinde Octavianus'dan daha fazla kabullenilebilecek bir lider olarak görülmektedir. Romalılar onun güce olan arzusunu görmüş ve soğukkanlılıkla hesaplanmış tavrını deneyimlemişler ve ondan korkmayı ya da küçümsemeyi öğrenmişlerdir.²⁵⁴

Octavianus içinde bulunduğu dönemin koşullarından faydalanmak konusunda oldukça başarılı bir yönetici haline gelmiştir.. Sextus Pompeius'u yendiği savaşıdan sonra Octavianus, iç savaş döneminin bittiğini duyurmuştur. Octavianus'un triumvirliğinin sona ermesi ve şehirden ayrılmasının ardından 1 Ocak M.Ö. 40'ta yeni consüller seçilmiştir.²⁵⁵ O dönem için Roma'nın içinde bulunduğu şiddet ortamı, Octavianus'a hareketleri için zemin hazırlamıştır. Ancak daha büyük bir savaş için daha sağlam ve ahlaki bir dayanağa ihtiyacı olmuştur.²⁵⁶ Bu yüzden bu durumu anlatmak için başka bir tanım gerekmektedir. Ancak gerçekte, hiç kimse gelmekte olan savaşın varlığından şüphe etmemiştir. Bu durum savaşa taraf olacak her lideri, mümkün olduğunca takipçi toplamak ve desteklerini genişletmek açısından önemli kılmaktadır. Res Gestae'de Octavianus, tüm İtalya'nın onun arkasında olduğunu ve insanların ondan liderleri olarak savaşta hizmet etmesini talep ettiklerini iddia etmiştir.²⁵⁷ İçinde buldukları iç savaş durumunda, lejyonlar ya da birlikler asıl sorun değildir. Asıl sorun savaşın 'ne için?' yapıldığıdır. Roma için mi, Octavianus'un egemenliğine karşı olan Cumhuriyetçiler ve consüller için mi, Mısır ve Mısır kraliçesi için mi?²⁵⁸

Octavianus'a, Antonius'un vasiyetini yazdığı ve bu vasiyetin Vesta Rahibeleri'nde bulunduğu bilgisi ulaştırılmıştır.²⁵⁹ Bu bilgi üzerine Octavianus bu vasiyeti ele geçirerek Senatus'da okumuştur.²⁶⁰ Octavianus'un bu hamlesi meyvesini vermiş ve Antonius'a yönelik bir halk tepkisine neden olmuştur. Antonius'un arkadaşları bile onu savunmak konusunda kararsız kalmışlardır. Tüm İtalya karışıklık içindedir.²⁶¹ Antonius halkın tepkisini çektikten sonra, rüşvet yoluyla askerlerini ve yandaşlarını yanında tutmaya

²⁵⁴ Plu. Marc. Ant. 36.

²⁵⁵ Cass. Dio. 48.20.; Syme, 1939, **a.g.k.** s 278.

²⁵⁶ Syme, 1939, **a.g.k.** s 279.

²⁵⁷ Aug. RG. 25.

²⁵⁸ Syme, 1939, **a.g.k.** s 280.

²⁵⁹ Cass. Dio 50,3,5.

²⁶⁰ Plut. Ant. 58.

²⁶¹ Cass Dio 50.10.3; Plut. Ant. 58; Syme, 1939, **a.g.k.** s 283.

çalışmıştır. Bunun üzerine, Octavianus da kendi askerlerinin bağlılığını pekiştirmek için onlara para vermiş ve bu da ekonomik sıkıntılara neden olmuştur.²⁶²

Octavianus ve rakipleri arasında din, her daim siyasetin bir parçası olmuştur. Dolayısıyla içine girdikleri mücadelelerde dini kendileri için bir araç olarak kullanmaktan çekinmemişlerdir. Caesar'ın ölümünün ardından Caesar'ın varisi olma ve ordularını devralmaya yönelik yarışta, Marcus Antonius Dionysos'a, Octavianus Apollo'ya ve Sextus Pompeius da Neptun'e benzetilmiştir. Bu benzetmeler tanrılara ilişkin olan öğeleri propaganda ögesi olarak kullanmışlardır. Bu yöntem hem doğuda hem de doğululaşmış Pleblerde işe yaramıştır.²⁶³

Caesar'ın ölümünden sonra, Marcus Antonius'un, Caesar'ın ölümünden önce sahip olduğu bazı rahiplik unvanlarını ele geçirmeye çalışmasına karşılık olarak Octavianus'un bunu engellemek istemesinden bahsedilmiştir. Octavianus bunu engellemek istemiştir çünkü atalarıyla ve ilahi soyla olan bağlantısını kimsenin unutmamasını sağlamayı amaçlamıştır. Divi Filius olarak anımsanmak istemiştir ve bunun için Aeneas'ın oğlu Anchises'i Troya'dan taşınmasına benzer sikkeler bastırmıştır.

Octavianus, M.Ö. 42'deki Philippi Savaşı'ndan önce, savaş kazanılırsa bir tapınak yaptıracağına ilişkin bir söz vermiştir.²⁶⁴ Bu tapınağı da soylarının ilahi tanrıçası Venüs'ün kocası olan intikamcı Mars'a Caesar'ın da intikamını almak adına adanmıştır. Marcus Antonius da buna benzer bir şey yaparak kendi soyunu Herakles'e dayandırmıştır. Böylece Aeneas soyuyla da bir akrabalık bağı sahibi olmuştur. Hatta Herakles'le olan benzerliğinin altını çizmek için bazen buna benzer kıyafetler giydiği de bilinir.²⁶⁵ Bu konuyla ilgili Octavianus, Appianus'un aktardığı bir konuşmasında, “*Antonius gerçekten Herakles soyundan olsaydı, Caesar onu evlat edinmekten kesinlikle çekinmezdi*” demiştir.²⁶⁶

Bunların ışığında Antonius, soyunu, Herakles'ün soyundan gelen bir başka önemli figür olan Büyük İskender'le özdeşleştirilmiş Tanrı Dionysios'a da bağlamaya

²⁶² Syme, 1939, **a.g.k.** s 284.

²⁶³ Taylor, 1975, **a.g.k.** s 103.

²⁶⁴ Suet. 2. 52.

²⁶⁵ Plut. Ant. 4.

²⁶⁶ App. B.C. III. 16.

çalışmıştır.²⁶⁷ Antonius, Dionysos'un tanrısallaştırılmış hali olsa da bir tanrı olarak Dionysos da tehlikeli bir tanrı olarak bilinir. Efsanelere göre Dionysios'un Afrodit'le olan ilişkisi sebebiyle de insanlar Kleopatra'yı da Afrodit yerine koymuşlardır.²⁶⁸

M.Ö. 43 yılında Antonius Lepidus ve Octavianus'un biraraya gelerek oluşturdukları II. Triumvirlik beş yıllık süresinin ardından M.Ö. 38 yılında, ikinci beş yıllık dönem için yenilenmişti. Ancak M.Ö. 43'te yapılan toprak paylaşımına göre, doğuda Kleopatra ile birlikte adeta yeni bir Mısır egemenliğini oluşturan Antoniusa' karşı Octavianus onun bir tehdit olduğunu düşünmeye başlamıştı. Octavianus'un Marcus Antonius ile evli olan kız kardeşi Octavia'nın da ölümünden sonra onları bağlayan hiçbir unsur kalmamıştı. M.Ö. 33'ün sonunda II. Triumvirlik'in ikinci beş yıllık görev süresi sona erdiğinde, Antonius Senatus'a yazarak, tekrar atanmak gibi bir isteğinin olmadığını belirtmiştir. Böylece II. Triumvirlik tekrar yenilenmedi, Octavianus'la Antonius'un birbirine saldırmalarını engelleyecek bir şey de kalmamış oldu.²⁶⁹

Ancak Antonius'un Triumvirlik'ini yenilememesine rağmen Mısır'da bir güç iddiasında bulunmaya devam etmesi, Octavianus'un eline bir silah vermişti. Bu silah da onu Mısır'da yasal bir otoriteye sahip olmaması nedeniyle oradan gitmesi gerekmesiydi. Bunun üzerine Senatus'un Antonius'a karşı bir tavır alması gerekmekteydi. Senatus'daki üyelerin üçte biri Antonius'u desteklerken diğerleri Octavianus'u destekliyorlardı.²⁷⁰ Senatus'un Octavianus'a verdiği yetkiyle²⁷¹ askeri operasyonlar M.Ö. 31'de Agrippa'nın önderliğinde başladı. Bugün Preveze olarak bilinen Actium körfezinde M.Ö. 31 yılının 2 Eylül sabahında büyük çarpışma gerçekleşti.

3.1.2. M.Ö. 31 Actium zaferi sonrası

Kleopatra'nın intiharından sonra Octavianus'un el koyduğu Mısır kraliyet ailesinin mal varlığı, savaş giderlerini karşılamasının yanı sıra, destekçilerine emsalsiz miktarda ve müsrifçe para dağıtmasına izin vermiştir. Roma'da Octavianus'un Illyricum, Actium ve Alexandria'daki başarısı M.Ö. 29'da Ağustos'unda düzenlenen üç günlük zafer alayı

²⁶⁷ Taylor, 1975, a.g.k s 107-108., Plut. Ant. 26.

²⁶⁸ Taylor, 1975, a.g.k. s 110.

²⁶⁹ Dio, 49.39.

²⁷⁰ Aug. R.G.

²⁷¹ Dio, 50.4.

ile kutlanmıştır.²⁷² Aynı zamanda bu şenlikler, Caesar'ın Rubicon'u geçmesiyle başlayan ve yirmi yıl süren iç savaşların bitişini de belirtmiştir. Tüm bu vahşet, eziyet ve savaşın getirdiği belirsizlik durumu, halkı perişan etmesinin yanı sıra, bir zamanlar politikayı kontrol eden pek çok ailenin tamamen yok olmasına da sebep olmuştur. Onların yerlerine Cumhuriyet geleneklerinin canlı örnekleri yerine boş birer gölgesi olan yeni bir sınıf olan "*homo novus*" sınıfı yükselmiştir.²⁷³

Halk barış ortamının sağlanması için gerekli bedelleri ödemeye hazır hale gelmiştir. Octavianus, Roma devletinde barışın işaretçisi olarak da bilinen Janus Quirinus tapınağının kapılarının kapanmasını emrettiğinde bu hareketi yeni bir dönemin başlangıcını sembolize etmiştir. Geriye açıklığa kavuşturulması gereken iki soru kalmıştır: İç savaşlar sona erdiğine göre hükümet hangi formu alacak ve bu savaşların kazanımı hangi konuma getirilecektir? Bu sorular cevaplandığında, Roma yeni bir dönemin, yeni saeculum'un²⁷⁴ başlangıcına hazır olacaktır.

Actium'da kazandığı zaferden sonra Octavianus sahip olduğu güçten vazgeçmek yerine, kendisinin gücün merkezinde olduğu ve gücünü koruduğu bir yönetim şekli ortaya sağlamak zorunda kalmıştır ki bu aynı zamanda Caesar yanlısı partinin çıkarlarına da uygun olmuştur. Octavianus zaferini tek başına kazanmamıştır ve bu zaferin ortakları da artık zaferin getirilerini paylaşmak istemektedirler. Julius Caesar'ın geliştirmeye başladığı, tüm Cumhuriyetçilerin politik olarak devre dışı bırakıldığı ve izlerinin silindiği, tek kişinin merkezde olduğu yönetim şekli vardır ki bu yönetim şekli onu ortaya çıkarmış kişi olan Caesar'ın öldürülmesine sebep olmuştur. Geçmiş on yılın sarsıcı olaylarının ardından, Roma vatandaşları, özellikle politik elitler, tek bir kişinin yönetimine ikna olmamışlardır.²⁷⁵ Octavianus ve danışmanlarının vardığı karar; Cumhuriyeti restore

²⁷² Aug. RG. 4.

²⁷³ Homo novus: Bir aileden Roma senatosuna ilk giren ve özellikle consüllük görevini üstlenen ilk kişi için kullanılan Latince bir terimdir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Roma senatosunun üyeleri ve consüllük görevinde bulunan kişiler soylu sınıfa mensuptular. Halk sınıfı da bu görevlere gelme hakkını elde edince onlardan ilk kez Senatus üyesi ve Consül olanlar homo novus diye adlandırıldılar. Roma tarihinde ilk kez halk sınıfından gelen birinin Consül olması ve bu adla adlandırılması MÖ 307 yılında Consül seçilen Lucius Volumnius Flamma Violens ile başlamıştır. Onu MÖ 206 yılı consülü Gaius Duilius izlemiştir. Sonra sırasıyla Gaius Fundanius Fundulus, Gaius Lutatius Catulus, Gaius Flaminius, Marcus Porcius Cato, Lucius Licinius Lucullus, Gaius Marius, Gnaeus Mallius Maximus, Gaius Coelius Calvus. MÖ 63 yılına Marcus Tullius Cicero'nun Consül olmasına dek aynı adlandırma sürdürülmüştür. (Bkz: Ü.F. Telatar- N.B. Ak, Romalılar II, *Doğu Batı Dergisi*, Yıl 11, Sayı:50, Ağustos, Eylül, Ekim 2009, S. 128.)

²⁷⁴ Etrüskçe bir zaman birimi.

²⁷⁵ Eck, 2007, a.g.k s 47.

etmek, iyileştirmektir, en azından sözde. Bu karar, aynı zamanda bir amaç olarak yıllar boyunca Octavianus'un iktidarını üzerine kurduğu ana fikir olmuştur.²⁷⁶

3.2. Octavianus ve Lider Kimliği

Tüm bunlara bakıldığında Cumhuriyet'in yeniden inşası için Octavianus'un gücünün onanmasının doğal ve tamamlayıcı görünmesi gerekmektedir ve bu durum taktiksel olarak doğru bir zamanlamaya bağlı kalmıştır.²⁷⁷

3.2.1. Kutsal lider: Augustus

Unvanlarının içerikleri, kapsamaları ve güçleri zamanla değişse de Octavianus'a verilen şerefın önemi başından itibaren nettir. Octavianus, kendisine Romulus denilmesini düşünmüş olsa da M.Ö. 27'den itibaren krallık fikrini reddetmesi yüzünden bu unvan yeni imajı ile uyuşmamıştır. Augustus, ilahi, kutsal, haşmetli gibi oldukça geniş anlamları olan bir sıfattır. Artırmak anlamına gelen Augere fiili ile bağlantılı olduğu da düşünülmektedir. Buna alternatif olarak kehanetleri yorumlayan rahiplik olan augur kelimesini de anımsatmaktadır. İdareyi eline ilk aldığı dönemde, Romulus ile karşılaştırılması akıllara gelmiştir.²⁷⁸

Onur verici bir unvan olarak Augustus oldukça zekice bir seçimdir. Resmi olarak güçlerinden feragat etmiş olsa bile, bu unvan onda özel bir hava yaratıp “*sanki tek başına Augustus ismi zaten onun üzerine tanrısallık kazandırmış gibidir*”²⁷⁹ Aynı zamanda Senatus'da Sextilis (altıncı ay) ayını yeniden adlandırıp “*Augustus*” yapmak istemiştir. Böylece unvanı Roma takvimlerinde de ölümsüzleşmiştir.²⁸⁰ Ancak uzun vadede, elde ettiği en önemli unvan, Senatus tarafından bahşedilen ve yöneticiler için yeni bir isim olan *Augustus* adıdır. Bazen bu isim “şanlı olan” olarak da tercüme edilmiştir. Bu unvanın bahşedilmesinde Senatus'un hareketi doğaçlama değildir, Octavianus'un meslektaşları onu diğer Romalılardan ayıracak bir cognomen alması yönünde Senatus'a baskı yapmışlardır.²⁸¹ Octavianus'un kendisi, bir süre Roma'nın ikinci kurucusu olarak

²⁷⁶ Eck, 2007, a.g.k s 48.

²⁷⁷ Eck, 2007, a.g.k s 48.

²⁷⁸ Syme, 1939, a.g.k s 313.

²⁷⁹ Flo, 4. 12. 17.

²⁸⁰ Zanker, P. (1988). *The Power of Images in the Age of Augustus*. (Çev: A. Saphiro). Michigan: University of Michigan, s 98. Cass. Dio. 55. 6.

²⁸¹ Sue. 2 7.2.

başarılarının Romulus ismiyle karşılaştırılmasından hoşlanmışır.²⁸² Ancak bu isim krallıkla bağıntılı olduğu için o ve arkadaşları, ne pahasına olursa olsun krallığa ilişkin bir çağrışım yaratmaktan kaçınmışlardır. Romulus'un onun varlığından rahatsız olan Senatus tarafından öldürüldüğü efsanesi ve Caesar'ın öldürülmesi gibi örneklerden sonra, bu isimden uzak durulması gerektiğine karar verilmiştir.²⁸³

O zamandan itibaren, Caesar'ın oğlu, öyle eşsiz bir isme sahip olmuştur ki başka hiçbir Romalı bu isme sahip olamamıştır. 30'lu yaşlarının başlarında ya da daha da önce, kendine *Imperator Caesar Divi Filius* demeye başlamıştır.²⁸⁴ Bu sıradışı bir yeniliktir, çünkü ismin öğelerinden hiçbirinin geleneksel bir karşılığı yoktur. “*Imperator*”un isim olarak kullanımı Roma'nın zafer tarihine kalıcı bir bağıntı fikrini ileri sürmektedir. Caesar'ı soyismi olarak kullanan Octavianus Roma anallarına yeni bir aile soyu eklemiştir. Octavianus babasının tanrı olmasıyla övünmüş olsa da bu isim bir unvan ya da yasal bir mevki belirtmemektedir.²⁸⁵

“Emperor, Kaiser, Czar” kavramları, Roma'daki en yüksek yöneticiyi tanımlayan kelimelerdir ve bunlardan ikisi, sonraki yüzyıllarda Avrupa dillerinde en yüksek politik otoriteyi adlandırmak için kullanılmıştır. Octavianus bu unvanları aldığı sırada günümüzde Türk Dil Kurumu sözlüğünde “*bir imparatorluğu yöneten kimse, ilhan*”²⁸⁶ olarak tanımlanan ve krallardan daha yüksek olan yönetici şeklinde de bilinen anlamıyla bir imparator değildir. İçinde bulunduğu siyasi ortam gereği oldukça temkinli hareket etmesi gerekmektedir. Halkın ve asillerin hassasiyetlerine dikkat etmeli, askerleri hoş tutmalı ve aynı zamanda yönetimdeki ağırlığını korumalıdır. İçinde bulunduğu süreç oldukça yavaş ilerliyor olsa da Octavianus'un çok sevdiği bir söz olan “*maxima ran festina lente!*” yani “yavaş ve temkinli olan yarışı kazanır” sözü bu durumu özetler. Octavianus, acele etmek yerine bu temkinli yöntemle daha fazla başarılı olabileceğini öğrenmiştir.²⁸⁷

²⁸² Cass. Dio. 53.16.

²⁸³ Syme, 1939, **a.g.k.** s 313.

²⁸⁴ İmparator Caesar, ilahi olanın oğlu., Bkz: Figür: 18.

²⁸⁵ Cass. Dio. 53.18.

²⁸⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b0f10f56ddd04.87702907- (Erişim tarihi: 31.05.2018)

²⁸⁷ Sue. 2. 25.

3.2.2. Muzaffer asker: Roma'daki Büyük İskender

Gerek dahil oldukları mitolojik motifler gerekse yönetici kimliklerinin benzerliği nedeniyle Octavianus'un Büyük İskender'e benzetildiği olmuştur. II. Triumvirlik döneminde bu benzerliği; dini, ekonomik ve sanatsal propaganda yöntemleri ile birleştiren Octavianus M.Ö. 31-29 arasında şehir sikkelerinde Antonius ve Kleopatra'yı yenmesinden sonra İskender gibi tanrısal bir şekilde muzaffer olarak resmedilmiştir.²⁸⁸

Büyük İskender gibi Octavianus'un da eski kahramanlar ve tanrılarla ilahi bağlantıları olduğu yönünde imalar bulunmaktadır. Octavianus'un bir *hieros gamos* yani ilahi evlilik ürünü olduğu iddia edilmektedir. Annesi Atia'nın yılan şekline girmiş Apollo tarafından ziyaret edilerek hamile kaldığı söylenmektedir.²⁸⁹ Yılanlar ilahi kutsal gücün, Roma ev tanrılarının-aile kültürünün yani *genius*'un da göstergeleridir. Bu açıdan Octavianus ve Büyük İskender *hieros gamos* ürünü olmalarıyla da birbirlerine benzemektedirler.²⁹⁰

Görsel 2.1. Tanrı Apollo. Attribüleriyle birlikte, Octavianus'un annesi Atia'ya gizlice yaklaşırken betimlendiği bir değerli taş. St. Petersburg Hermitage Müzesi. (Pollini, 2012, a.g.k. s172)

Doğrudan ve dolaylı yoldan, Büyük İskender ve Octavianus başka şekillerde de benzetilmişlerdir. Octavianus M.Ö. 31'de İskenderiye'yi ele geçirdiğinde bu şehri tahribattan esirgemesinin sebebinin şehri Büyük İskender'in kurmuş olması olduğunu

²⁸⁸ Pollini, 2012, a.g.k., s 170.

²⁸⁹ Cass. Dio. 45.2; Sue. 2. 94.4. Pollini, 2012, a.g.k., s 172.

²⁹⁰Plut. Alex. 3.1- 4. Büyük İskender'in annesi Olympia'nın, bir yılan şekline bürünmüş olan Zeus tarafından hamile bırakıldığı söylenir.

söylemiştir.²⁹¹ Octavianus aynı zamanda şehirde bulunan Büyük İskender'in mumyalanmış cesedini de ele geçirmiştir. Sembolik bir açıdan Octavianus İskender'e üstün gelmiştir.²⁹²

Octavianus'a yapılan Büyük İskender benzetmeleri II. Triumvirlik döneminden sonra da devam etmişse de bu benzetmeler farklı bir şekilde yapılmıştır. Octavianus M.Ö. 27'de Prncipate'liği kurduktan sonra Augustus adını almıştır. Böylece gaddar *Dux* (askeri kumandan) imajını ideal ve idealize edilmiş yurt lideri ve Roma devletinin Princeps'i imajına dönüştürmüştür.²⁹³ Romalılar için Büyük İskender iması her zaman iki ucu keskin bir kılıç olmuştur, bu yüzden bu benzetmeyi çok dikkatli kullanmışlardır.

Octavianus'un stratejik açıdan kusursuz ve kansasız başarıları, İskender'in doğuyu ele geçiriş şekli ile büyük bir zıtlık yaratmaktadır. Büyük İskender'in kendi kişisel ünü ve şanı için binlerce kişiyi kurban etmeye hazır bir lider olması nedeniyle ona benzetilmesinin iyi ve kötü bazı yanları vardır. İskender kendi tutkularının kölesi ve barbar yöntemlere direnemeyen biri olarak görülmektedir. Octavianus, Antonius'a ilişkin söylemlerinde İskender'in bu olumsuz özelliklerini onunla ilişkilendirerek, doğu fahişesi ve baştan çıkarıcı Kleopatra'yı alan kişi olarak onu etiketleyerek kullanmıştır. İskender'in başarısızlığını eleştiren Octavianus'un, ikisi de fatih olsa da kendini ondan daha iyi ve büyük olarak gördüğü açıktır.²⁹⁴

Octavianus İskender'in eriştiğinden daha önemli bir şeye erişmiştir; barışa ve zafere. İskender'in zaferleri, Roma tarihçisi Ronald Syme tarafından Octavianus'un yaptıkları ile karşılaştırılmıştır. Syme bununla ilgili: "*Yunanlılar İskender'e sahip olabilirler, o göz kamaştırıcı, fakat bir imparatorluk değildi.*" demiştir.²⁹⁵ İskender'in büyük fetihler yaptığı doğrudu fakat bozguna uğramış bu bölgeleri terk ettiğinde hepsi önceki hallerine geri dönmüştür.²⁹⁶

3.2.3. Vatanın babası ve herkesin lideri: Pater Patriae

²⁹¹ Plut. Vit. Ant. 80. Cass. Dio. 51.16.34.

²⁹² Cass Dio. 51.16.5.

²⁹³ Pollini, 2012, a.g.k., s 174.

²⁹⁴ Pollini, 2012, a.g.k., s 175.

²⁹⁵ Syme, 1939, a.g.k. 441.

²⁹⁶ Pollini, 2012, a.g.k., s 178.

Octavianus'u unvanlarla taçlandırma serisi, onun Pater Patriae unvanını almasıyla devam etmiştir. Res Gestae eserini bu unvanla bitirmesi onun bu unvandan ne kadar onur duyduğunun göstergesidir.²⁹⁷ Senatus, equestrianlar ve halk, onun bu unvanı alması için ona baskı yapmışlardır. M.Ö. 5 Şubat'ında Marcus Valerius Messela Corvinus adındaki Consül meslektaşı Senatus'a bu teklifi sunmuştur. Bunun sonucu olarak Pater Patriae unvanı Octavianus'un unvanları arasına eklenmiştir.²⁹⁸ Octavianus'un equestrianlar ve Roma halkı tarafından Pater Patriae olarak adlandırılması, onun insanlar tarafından "bizden biri" şeklinde tanımlanmasını da sağlamıştır.²⁹⁹

Octavianus Actium Savaşı için Senatus tarafından ona verilen yetkilerinden M.Ö. 28-27'de feragat ettiğinde, Senatus'un yasal otoritesi az çok eski durumuna dönmüştür. Octavianus o dönemde tam olarak denemese de bir Consul'dur ancak geleneksel olarak sahip oldukları dışında fazla bir gücü kalmamıştır. Octavianus'un Quaestor'ler ya da Praetor'ler gibi kişileri doğrudan atayarak yeni senatörler yaratma gibi bir gücü yoktur, en azından M.Ö. 27'de geleneksel düzenin tamirinden sonra yoktur ve buna sahip olmayı denemesinin politik açıdan tehlikeli olması ihtimali yüksektir. Çünkü bu girişimin halka, Caesar'ın diktatöre benzeyen yönetim şeklini hatırlatma ihtimali vardır.³⁰⁰

Octavianus diğer aileleri patricii sınıfına yükselterek onurlandırmıştır. M.Ö. 30 yılında geçen bir yasa ile böyle bir hakka sahiptir.³⁰¹ Eski ve yeni patriciilerin ana görevi şehir kültüründe bir rahip olarak görev yapmaktır ve Octavianus bu kültü de restore etmiştir. Bunun yanı sıra, Jüpiter, Mars ve Quirinus Flaminliğini ve Salii'yi de geri getirmiştir.³⁰²

Erken dönemlerde, pater familiaların geniusu, aile mabetlerinde tapınım görmektedir. Dolayısıyla, ataerkil yöneticinin de aynı formda onurlandırılması doğaldır. M.Ö. 2'de Senatus ve halk, altmış yaşını aşmış olan Octavianus'a Forum Augustus'un adanışında Pater Patriae unvanını vermiştir.³⁰³ Octavianus hakimiyetinin yeni stili ortaya çıkmaya başlamıştır. Roma toplumunun sınıf piramidi kesin ve tartışmasız bir üst sınıra ulaşmıştır. İmparator ve ailesi hayatın her alanında ahlaki değerlerden saç şekillerine

²⁹⁷ Aug. RG. 35.

²⁹⁸ Cass. Dio. 55. 10.

²⁹⁹ Aug. RG. 35., Bkz: Figür 9.

³⁰⁰ Eck, 2007, a.g.k s 80.

³⁰¹ Aug. RG. 8.

³⁰² Cass. Dio. 54.36.

³⁰³ Aug. RG. 35.; Suc. 2.. 58.

kadar standartları belirlemişlerdir. Bu durum sadece üst sınıflar için değil toplumun tamamı için geçerlidir.³⁰⁴

3.2.4. Eşitler arasında birinci: Princeps

Primus inter pares, yani eşitler arasında birinci tanımı, Octavianus'un hayatta olduğu dönemde kullanılmayan bir tanımdır. Octavianus da kendisine "primus inter pares" demek yerine Res Gestae'de sadece "Princeps" olarak bahsetmiştir.³⁰⁵ Teoride alçakgönüllü bir "ilk vatandaş" olan Octavianus'un pratikte çok da alçakgönüllü olmadığını, vasiyeti Res Gestae Divi Augusti'nin isminden de görmek mümkündür. Eşitler arasında birinci olan ve içinde bulunduğu Triumvirlikten sıvırılarak tek lider haline gelen Octavianus, Caesar'ın hatalarından kaçınmaya çalışarak, Cumhuriyetçi geleneğin unsurlarına tutunmuştur. Ancak tutunmuş olduğu bu unsurları, yine kendi faydasına kullanmıştır. Örneğin Vergilius'un Octavianus için bir soy destanı yaratmış olduğu Aeneas eserinde, Octavianus'la özdeşleştirdiği Aeneas'ı bir nevi primus inter pares olarak aktarması bu duruma örnek verilebilmektedir.³⁰⁶

3.3. İktidarı Sağlama Yoluyla İdari, Askeri ve Toplumsal Reformlar

Octavianus'un Cumhuriyet'i yenileme programının, eski sloganlardan ya da amaçlardan daha fazla şeye sahip olduğu düşünülmektedir. Sahip olduğu şey ise bu programı gerçekleştirmesine uygun bir ortam ile ona bu konuda yardımcı olacak zeki insanların varlığıdır. Programını gerçekleştirmek için, mimariyi, dini ve görsel sanatları kullanması gerekmiştir. Princeps'in yardıma ve dayanışmaya ihtiyacı olmuştur. Ancak hiçbir yazılı kaynak bu kültürel planın karmaşık yapısının gerçekte nasıl işlediğine ilişkin bilgi vermediğinden, politik sonuçlardan, yaratıcı şairlerden, mimarlardan ve sanatsal eylemlerden bir sonuca ulaşılması gerekmektedir.³⁰⁷ Werner Eck'e göre, Octavianus Romalıların yeni düzene alışmaları için zamana ihtiyaçları olduğunu fark etmiş ve onlara müdahale ederek bu süreci çok bariz bir hale getirmek istememiştir.³⁰⁸ Bu Octavianus'un

³⁰⁴ Zanker, 1988, a.g.k s 129.

³⁰⁵ Aug. RG. 7.

³⁰⁶ Verg. Aen. 6.183.

³⁰⁷ Zanker, 1988, a.g.k s 102.

³⁰⁸ Eck, 2007, a.g.k s 47.

M.Ö. 27'nin ortasında başkenti terk edip Galya'ya gitmesindeki nedenlerden biri olmalıdır. Octavianus'un yokluğunda halk ve yöneticiler olan biteni gözden geçirmek için muhtemelen zaman bulmuşlardır.

Octavianus, Cumhuriyet'i restore ederken tüm kurumların, mevkilerin, görevlilerin ve hükümetin; halk meclisi, Senatus ve magistratlar da dahil olmak üzere geleneksel görevlerine devam edebileceklerini söylemiştir. Ancak bu eski yönetimin, tek kişi yönetimi ile çatışmadan sürüp süremeyeceği belirsizdir.³⁰⁹

Octavianus'un bünyesinde pek çok güç ve yetki bulunmasına rağmen bazen kendisi, bazen de onun adına başka magistratlar Senatus'u yok saymamak adına istedikleri yasaları önce Senatus'a sunmaya devam etmişlerdir. Octavianus, Res Gestae'de, onun yönetiminin toplumsal olarak desteklenmesi açısından önemli olan üç yasadaki üstü kapalı olarak bahsetmiştir. Bu yasalardan ilki evliliğin ihlalinin yasaklanması yasası olan *Lex Julia de Adulteriis* yasası, ikincisi elitlere evliliği zorunlu hale getiren, *Lex Julia de Maritandis Ordinibus*'dur. Bu iki yasa da M.Ö. 18'de geçmiştir. Ancak sonradan M.S. 9 yılında *Lex Poppia Poppaea* yasası ile yenilenmiş ve yapılandırılmışlardır.³¹⁰

Octavianus Res Gestae'ye "*On yaşımda, kendi girişimimle ve masraflarını kendim üstlenerek bir ordu kurdum ve bu orduyla bir hizbin hükümranlılığı altında ezilmiş devletimizi yeniden özgürlüğe kavuşturdum.*" cümlesi ile başlamıştır.³¹¹ Bu cümleye bakıldığında, gücünün kaynağı ve inşa ettiği şeyin temellerini askeri güce, orduya dayadığı açıktır. Eğer ordu iç politiklerde etkileyici bir faktör olmasaydı, Roma Cumhuriyeti asla bu noktaya gelemeyeceği bir gerçektir. Roma'daki politik güç farklı partilerin liderleri arasında bölüşülmüş durumdadır ve bu liderler birbirileri ile sorun yaşadıklarında ordu da bölünmeye devam etmektedir. Gücünü sahip olduğu ordudan alan Octavianus, düzenli ve sürekli bir ordu sisteminin de kurucusu olmuştur. Bu tarzda bir ordunun gerekliliği ise Roma için tartışmasızdır.³¹²

³⁰⁹ Cass. Dio. 53.10.

³¹⁰ Cass. Dio. 54.16., Roma hukuku çok detaylı olduğu için konumuzla alakalı olsa da burada zaman ve mekan açısından sadece genel hatlarıyla değinilmiştir. Bu konuda çağdaş araştırmalar için, bkz: Tamer, D. (2007). *Augustus Çağında Cinsel Suçlar*. (1. Basım). İstanbul: Homer Yayınevi.,

³¹¹ Aug. RG.1.

³¹² Eck, 2007, a.g.k s 115.

3.3.1. Gücünü sağlamlaştırma yolunda bürokraside yeni oluşumlar

3.3.1.1. *Praefectus Annonae*

Octavianus hükümdarlığının önemli problemleri arasında, suç, yangınlar ve Tiber taşkınlarından kaynaklanan kıtlıklar vardır. Bu problemler arasından uzunca bir süre için en hayati önem taşıyanı, iyi organize olmuş bir sistemle başkente yiyecek sağlanması olmuştur. Pompeius, etkili bir şekilde başkente tahıl sağlanmasının mümkün olduğunu göstermiştir fakat onun ölümüyle bu yöntemde ortadan kalkmıştır.³¹³ Triumvirlik döneminde açlık yüzünden ortaya çıkan isyanları Octavianus'u belli ki hızlıca yeni bir çözüm aramaya sevk etmemiştir. M.Ö. 22'deki kıtlıkta halkın ona "*cura annonae*" yani yiyecek kaynağı bulma³¹⁴ sorumluluğu devretmesi bile onun bu sistemi yeniden düzenlemeyi akıl etmesini sağlamamıştır. Octavianus sistemi düzenlemek yerine geçici önlemlerle ve kendi parası ile halkı yatıştırmayı seçmiştir. Halka bedava tahıl dağıtarak ve deniz aşırı yerlerden bunun gelmesini sağlayacak senatörler atayarak bu sorunu o an için çözmüştür. Ancak bu yeni senatörlerin dışarıdan gelen bu yiyecek yardımını sürdürmek gibi bir görevleri yoktur ve bu da problemin düğüm noktasıdır. Ancak M.S. 8'de Octavianus, bu yiyecek sevkiyatını düzenli olarak sürdüreceği yeni bir memurluk yaratması gerektiğini anlamıştır. Buna *Praefectus Annonae* adı verilmiştir ve bu görev resmi bir hal almıştır.³¹⁵

3.3.1.2. *Vigiles*

Octavianus'un yangınlar için de benzer bir önlem alması bir hayli zaman almıştır. M.Ö. 21'den itibaren, Aedil Egnatius Rufus'tan gelen bir teklifle, altı yüz köleden oluşan bir kıta itfaiyeci ile deneme yapmaya başlanmıştır.³¹⁶ Ancak bu sayı Roma şehri için yeterli değildir. Bu kuvvetler önce aediller kontrolünde, sonra *Vicomagistriler*³¹⁷ kontrolünde görev yapmaya devam etmişlerdir. Ancak Egnatius Rufus'un bu planının yetersiz olduğunu görünce, Octavianus beş yüz ya da bin itfaiyeciden oluşan yedi kohort

³¹³ Plut. Pomp. 50.1-3.

³¹⁴ Cura annonae; Aug. RG.. 6.

³¹⁵ Eck, 2007, a.g.k s 92; Cass. Dio. 54.1, 17.

³¹⁶ Cass. Dio. 54.2.

³¹⁷ Şehrin 4 bölgesi için 4 yetkili temsilci.

görevlendirmiştir. Her kohort şehrin bölündüğü on dört büyük bölümden ikisini korumakla yükümlüdür. M.S. 6'de kurulan bu tugay, varlığını sonraki yüzyıllarda da sürdürmüştür.³¹⁸ Bir aedil olarak görev yaptıktan sonra, Agrippa su sisteminin masraflarını bir vatandaş olarak karşılamayı sürdürmüştür.³¹⁹

3.3.1.3. *Curatores locorum publicorum iudicandorum*

İlerleyen dönemde beş senatörden kurulan bir komisyon halk yapıları ve şehir kültürleri için tapınakların yapılması ile görevlendirilmiştir. Bu komisyona *curatores locorum publicorum iudicandorum* adı verilmiştir. Bunlar aynı zamanda hangi toprakların devlete ait arazi olduğunu belirleme yetkisine de sahiplerdir.³²⁰

3.3.1.4. *Prefect*

Geç ortaya çıkan başka bir yenilik ise, şehir kaymakamlığının kalıcı bir memur olarak yaratılmasıdır. *Prefect* olarak isimlendirilen yetkilinin ana görevleri özellikle köleler olmak üzere halk düzenini sağlamak, alt tabakadan suçlu olduğu düşünülen kişilerin düzgünce yargılanmalarıyla ilgilenmektir Aynı zamanda polis kuvveti olarak görev yapan ve her biri beşyüz kişiden oluşan üç kohortu da yönetmiştir.³²¹ Ancak İtalya'nın geri kalanı Roma'daki bu yönetsel reformlardan etkilenmemiştir.

3.3.1.5. *Curator-Procurator*

Octavianus İtalya'yı, güneyde Lucania-Apulia kuzeyde Venetia et Histria'ya kadar olmak üzere on dört bölgeye ayırmıştır.³²² Yolların düzenli gözlenmesi gerektiğinden, Octavianus Senatus aracılığıyla şehir yollarının durumunun takip edilmesi için yeni bir grup olan *Curatores viarum*'u kurmuştur. Bu grubun *curatores locorum publicorum* gibi, halk binası inşaatı yetkileri yoktur. Yerel yetkililerin kontrolü altında düzenli tamiratların organize edilmesini sağlamışlardır.³²³

³¹⁸ Cass. Dio. 55.26.

³¹⁹ Cass. Dio. 54.11

³²⁰ Cass. Dio. 55.2.

³²¹ Cass. Dio. 55.10.

³²² Cass. Dio. 55.8.

³²³ Cass. Dio. 54.8.

Octavianus M.Ö. 27'den sonra tüm eyaletlerin valisi olmuştur. M.Ö. 23'den itibaren Proconsül adı altında kullandığı imperiumu ve M.Ö. 15'de yayımladığı fermanı ile, otoritesinin yasal temellerini oluşturmuştur. Legatesler ve Proconsüller de kendi bölgelerinde bu yetkilere sahiplerdir. Her Proconsül, Quaestor'ü ile birlikte şehrindeki vergileri düzenli olarak toplamakla yükümlüdür, ancak Legatesliğinin başlangıcından itibaren Octavianus hiçbir eyaletine vergi için Quaestor göndermemiştir. Onun yerine *Procurator* adını verdiği yetkilileri yollamıştır.³²⁴

3.3.1.6. *Census*

Roma'da M.Ö. 70-69 yılından beri censuslar tarafından resmi bir nüfus sayımı yapılmamıştır. Çünkü Caesar ve Pompeius'un içinde buldukları çatışma ve Roma'yı terk eden hükümetten ötürü, kent bir dönem buna benzer idari kontrollerden uzak kalmıştır. Yapılan son nüfus sayımı Caesar tarafından yaptırılan ve resmi olmayan bir sayıdır. Plutarkhos bu sayımla ilgili 150.000 kişinin kayıtlı olduğunu söylerken, Suetonius Caesar'ın hayatını anlattığı eserinde bu sayımın sadece fakir vatandaşların sayısının tespit edilmesi için yapılan bir sayım olduğunu aktarmıştır.³²⁵

Octavianus Roma'daki censuslardan *Res Gestae*'de şu sözlerle bahsetmiştir:

“Altıncı konsüllüğümde, çalışma arkadaşım M. Agrippa ile bir nüfus sayımı yaptırдыm. Kırk bir yıllık bir aradan sonra, lustrum yaptım. Bu lustrumda dört milyon altmış üç bin Romalı yurttaş sayıldı. İkinci kez C. Censorinus ile C. Asinius'un konsüllükleri sırasında, konsül yetkisiyle yalnız başıma bir lustrum yaptım. Bu ikinci lustrumda dört milyon iki yüz otuz üç bin Romalı yurttaş sayıldı. Üçüncü bir kez Sex. Pompeius ile Sex. Appuleius'un konsüllükleri sırasında, yine konsül yetkisiyle oğlum Tib. Caesar çalışma arkadaşım olduğu halde, lustrum yaptım. Bu üçüncü lustrumda dört milyon dokuz yüz otuz yedi bin Romalı yurttaş sayıldı.”³²⁶

Buna göre, Roma'da yapılan son nüfus sayımında 910.000 kişinin yaşadığı ortaya çıkmıştır. O zamandan sonra ilk nüfus sayımı kırk iki yıl sonra, M.Ö. 28'de Octavianus'un emriyle yapılmıştır. Bu sayım sonucunda 4.063.000 kişinin kayıtlı Roma vatandaşı olduğu görülmüştür ve bu sayı zamanla artmıştır. M.Ö. 8'de yapılan sayımda,

³²⁴ Cass. Dio. 53.15.

³²⁵ Plut. Cae. 55., Sue. 1. 41.

³²⁶ Aug. RG. 8.

4.233.000 kişi ve sonraki üçüncü sayımda Octavianus'un hayatını kaybettiği yılda, bu sayı 4.937.000'e yükselmiştir.³²⁷

Octavianus döneminde nüfus sayımlarının tekrar gündeme getirilmesi askeri ve toplumsal açıdan önemli bir gelişme olmuştur. Askerî açıdan önemlidir çünkü nüfus, Octavianus'un iktidarının temelini oluşturan askeri gücün yapıtaşlarından biridir. Roma'da yapılan nüfus sayımlarında hür erkek nüfusun sayıldığı göz önünde bulundurulduğunda, Octavianus'un kontrol etmesi gereken ya da kontrol etmekte olduğu insanların oranını bilmesi yönetsel açıdan oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Toplumsal açıdan önemi ise, hükmetmekte olduğu kitlenin vergi verme gücü ya da ekonomik durumu gibi detayları öğrenmenin en kısa ve kayıtlı halinin nüfus sayımları ile elde edilmesindedir.

3.3.2. Dinsel yapıdaki yenilikler

Octavianus, yönetsel alanda yaptığı değişikliklerin yanı sıra, dinsel alanda da çeşitli yenilikler ve değişiklikler yapmıştır. Yaptığı bu yenilikleri, kendi iktidarını destekleyecek şekilde organize eden Octavianus bu değişim sürecinde doğudaki eyaletlerde imparatorluk kültürünün ve doğulu toplumların tanrı-kral kavramını kullanmıştır. Öyle ki doğudaki bazı sikkelerde zafer ve barış gibi kavramlar ve tanrılarla, Octavianus'un getirdiği barış süreci de resmedilmiştir. Bazı şehirler Caesarea ismini almış ve şehirlerine koruyucu tanrı olarak Octavianus'u seçmişlerdir. Octavianus'un kendisi de bir şehir kurucusu haline gelmiş ve Actium ve Nicae'deki zaferlerini taçlandırmak için Nikapolis şehrine adı verilmiştir.³²⁸ Doğu eyaletlerinde kullandığı stratejileri yönetimin merkezinde kullanmayan Octavianus, Roma'da dini görevler ve unvanlarla hakimiyetini halkın alışkanlıklarını bozmadan ve halkın dikkatini çekmeden pekiştirmiştir.

Eski *augurium salutatis* restore edilmiş, şehrin iyileşmesiyle kutsanmış ve sonraki yıl tüm eski tapınakların asıl restorasyonları resmi olarak gösterişli bir şekilde başlamıştır.³²⁹ O andan itibaren hiç kimsenin Octavianus'un eski tanrıları geri getirme

³²⁷ Aug. RG. 8.

³²⁸ Taylor, 1975, a.g.k s. 146.

³²⁹ Cass. Dio. 53.27.

konusunda ciddi olduğu konusunda şüphesi kalmamıştır. Kendisini “tüm ibadethanelerin kurucusu ve restoratörü” olarak görmesi³³⁰ ve “yaşının işaretini göstermeyen tapınaklar”³³¹ ile kararlılığını kanıtlamıştır.³³²

3.3.2.1. Pontifex Maximus

Lepidus’un ölümüyle Octavianus’un eline geçen Başrahiplik yani Pontifex Maximus’luk Octavianus tarafından M.Ö. 29’dan itibaren yeniden organize edilmiştir. Doğal olarak tüm festivallerde ve tanrılara adanan adaklarda önemli bir rol oynamıştır. Pontifex Maximus’luk dışında Octavianus, *Augur*, *Quindecimvir Sacris Faciundis*³³³, *Septemvir Epulanum*³³⁴, *Frater Arvalis*³³⁵, *Sodalis Titus*³³⁶ ve *Fetialis* gibi dini kimliklere de sahiptir.³³⁷ Bu kimliklerden Fetialis rahipliğini, Actium öncesi dönemde Octavianus, Antonius ve Kleopatra’ya savaş ilanı için, bir anlaşma yapılması ya da savaş ilanı yapılması gerektiğinde görev alan rahiplerden olan *Fetialis*’in geleneksel giysisini giyerek tahta bir mızrakla sembolik bir ritüeli gerçekleştirmek için Circus Flaminius’a gittiğinde kullanmıştır.³³⁸

M.Ö. 17’deki Ludi Saeculare’den itibaren hatta belki de daha önce M.Ö. 20’lerde, Princeps o andan itibaren kendisi onuruna yapılan statülerde togasıyla birlikte dua ederken ya da kurban verirken aktarılmak istediğini söylemiştir. Dini görevlerinin performanslarını kendisinin en büyük sorumluluğu ve en yüksek onuru saydığından onun dindarlığı her Romalının gözü önünde ve nettir. Yaşadığı sürede onu toga içinde gösteren sikkelerin ve portrelerin sayısı bunu ortaya koymuştur.³³⁹

Octavianus, rahip olmanın gereklerinden biri olan Domus Publica’da, yani halk evinde yaşamaktan da kaçınmamıştır. Ancak Pontifex olarak sadece evinin bir kısmını

³³⁰ Liv, 4.20.7.

³³¹ Ov. Fast 2.61.

³³² Zanker, 1988, a.g.k s 104.

³³³ Dinsel törenlerden sorumlu on beşler meclisinin bir üyesi.

³³⁴ Dinsel şölenlerden sorumlu yedilerden biri.

³³⁵ Tarlalardaki ürünlerin bereketli olmasından sorumlu on iki rahipten biri.

³³⁶ Titus’un yoldaşı.

³³⁷ Aug. RG. 6-7. Rahipliklere üye olmak her collegiumun sırasına göre özel bir sosyal sınıfa dahillik yaratırdı. En yüksek rahiplikler ve cemiyetler doğal olarak üst sınıf için ayrılmıştı özellikle Patriciiler için. Yüksek rahipliklerin üyeliği Senatus’daki koltuk sayısından daha az olduğu için, bir ya da birden fazla rahiplik sahibi olmak oldukça yüksek bir statünün işaretiydi. Rahiplerin sık sık halka görünmesi ve memurluklarına has olan bazı ayrıcalıklar onların toplum içindeki statülerinin devamlı göstergeleri ve hatırlatıcılarıydı.

³³⁸ Zanker, 1988, a.g.k s 103.; Cass. Dio. 50.4.

³³⁹ Zanker, 1988, a.g.k s 127. Bkz: Figür 4, Figür 10.

domus publicaya dönüştürmüştür. Buna ek olarak evinde, Tanrıça Vesta'ya bir mabet de yaratmıştır.³⁴⁰ Forum Romanum'daki Vesta tapınağında, Vesta bakirelerinin görevi olan kutsal ateşi koruma işini kendi evlerinde Octavianus'un eşi Livia üstlenmiştir. Böylece evlerini halka ve özel hayatlarına hitap eden bir şekilde kullanabilmişlerdir.³⁴¹

Agrippa'nın M.Ö. 12'deki ani ölümünün³⁴² ardından evlatlık iki oğlu da ölünce Octavianus'un politik gücü tehlikeye girmiştir.³⁴³ Ancak yasal pozisyonu değişmeden kalmıştır. Eski triumvir Lepidus'un M.Ö. 12'deki ölümünün ardından, onun sahip olduğu Pontifex Maximus unvanını da Octavianus almıştır.³⁴⁴ Bu unvanı almak için daha önce bir girişimde bulunmamıştır, çünkü tüm unvanları üzerinde toplayarak halkın şüphesini çekmek istememiştir.

İnsanlar onun Pontifex Maximus seçilmesi için gerekli olan seçimde oy kullanmak için 6 Mart'ta Roma'ya akın etmişlerdir. Octavianus bundan Res Gestae'nin onuncu bölümünde bahsetmiştir.³⁴⁵ Octavianus bu görevle birlikte, Roma'nın en yüksek rütbeli ilahi kişisi olmuştur. Bu seçime cevabı da onun her zamanki tavrıyla, Cumhuriyetçi bir tavırla olmuştur. Jüpiter Optimus Maximus için, özel bir rahipliği, en son M.Ö. 87'de atanmış olan Flamen Dialis rahipliğini yenilemiştir. Octavianus böylece ölmüş bir geleneği canlandırmıştır. Pontifex Maximus olarak Vesta rahibelerinden de sorumlu olmuştur.³⁴⁶

3.3.2.2. *Apollo olarak Octavianus*

Güneş tanrısı olarak bilinen Apollo, Actium savaşından sonra Octavianus'un kendini özdeşleştirdiği tanrı olmuştur. Octavianus, Apollo'ya yapılan tapınımlar ya da Apollo tapınakları gibi doğrudan kendisine yönelik olmayan tapınımları desteklemiştir.³⁴⁷ Çünkü kendisine yönelik tapınımları reddetmesi insanların gözünde onun alçakgönüllü bir yönetici olduğu izlenimini yaratmaktadır. Ancak kendisini Apollo'nun oğlu olarak yansıttığı için bir noktada yine kendi çıkarı için çalışmaktadır.

³⁴⁰ Eck, 2007, **a.g.k** s 140.; Cass. Dio. 54.27.

³⁴¹ Cass. Dio. 54.27.

³⁴² Cass. Dio. 54.28.

³⁴³ Cass. Dio. 55.10., 55. 12.

³⁴⁴ Cass. Dio. 54.27.; Vell. Pat. 2.96.

³⁴⁵ Aug. RG. 10.

³⁴⁶ Cass. Dio. 54.27.

³⁴⁷ Bkz: Figür 14.

Ovidius ondan “*Phobeus Domesticus*” yani Yerel Apollo olarak bahsetmiştir.³⁴⁸ Horatius ise, tezin ilerleyen kısımlarda görüleceği üzere Carmen Saeculare’de, Apollo’nun diğer ismi olarak Phoebus’u tercih ederek, ona “Ey Phoebus” diyerek seslenmiştir.

3.3.2.3. İmparatorluk Kültü

İmparator Kültü, yani temelinde yöneticiye adeta bir tanrı gibi davranılmasıyla gelişen tapınım şekli, Octavianus döneminde sistemli bir temele oturtulmuştur. Kişilere tanrısal güçler yükleme süreci Helenistik dönemde kahramanlık kültürüyle Roma alışkanlıkları içine girmiş olsa da bu durum Caesar’ın ölümünden sonra Octavianus tarafından Caesar’ın tanrılaştırılması ve Octavianus’un ölümünden sonra tüm devlet erkanı ve Senatus tarafından tanrı ilan edilmesi ile düzenli bir hal almıştır.³⁴⁹

Halk arasında dinsel yönüyle kullanıma girmiş olsa da bu kahramanlaştırma süreci siyasi bir strateji aracı olarak da kullanılmış ve bir kült haline dönüşmüştür. Octavianus açısından bakıldığında bu dönüşüm zarfında Octavianus kutsal sıfatlarla donatılmış ve yetki-iktidar ilişkisinin arasındaki güç aktarımında olduğu gibi tanrı-impator kültü sayesinde de güçlü bir ilinti kurulmuştur. Yani din ve yönetim birbiri ile uyumlu hale getirilerek, halka aktarılacak istenen mesajlar din yoluyla halkın dikkatini ve tepkisini çekmeyecek şekilde aktarılmıştır.³⁵⁰

Roma’da tanrı fikrinin kaydadeğer bir önemi olduğundan, halk için Tanrı’nın memnuniyetini sağlamak önem arz etmektedir. Onlara göre, eğer tanrılar mutlu olursa, onlardan istenen şeyleri insanlara ihsan ederlerdi. İnsanların tanrıları bu şekilde mutlu etmeye çalışma çabaları, mimari alanda kendisini büyük ve görkemli tapınakların inşası şeklinde göstermiştir.³⁵¹ Bu tarz büyük yapıların tanrılara adanmasının bir savunma aracı olmasının yanı sıra bir telkin aracı olma ihtimali de bulunmaktadır. Çünkü eğer tanrılar memnun olurlarsa, insanların hayatlarını kötüleştirmeyecekleri düşünülür. Dinin tehdit ile beslenmesi ve idare edilmesi, bir nevi ödül-ceza psikolojisinin yanı sıra dinsel yöneticilere ve dini iktidar sahibi olan kişilere yüksek bir bağlılığı da geliştirmiştir. Buna

³⁴⁸ Taylor, 1975, a.g.k s 153-154. Ov. Met. 15.865.

³⁴⁹ Mert, İ. H. (2002). Erken İmparatorluk Döneminde ‘İmparatorluk Kültü’, Anadolu İnanıcındaki Yeri ve Kent Mimarisine Yansıması, Mimar Sinan *Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Sanat Tarihi Araştırma Merkezi Dergisi*, s.296.

³⁵⁰ Akgül Özarslan, S. (2011) *Pisidia Antiokhia’sı Augustus Kutsal Alanı’ndaki Mimari Bezemeler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Manisa, s. 27.

³⁵¹ Sevgi, 2006, a.g.k. s 13.

örnek olarak kıtlık dönemlerinde seçilen yöneticilerin yerine halkın zorla Octavianus'tan yardım istemesi gösterilebilir.³⁵²

Octavianus dönemi açısından bakıldığında, tanrının yeryüzündeki temsilcisi olan ve iktidarı elinde taşıyan kişi Pontifex Maximus'tur. Bu unvana sahip olmasının yanı sıra, dönemin en güçlü kişisi olmasıyla da Octavianus yetkilerinin etkilerini halkın gözünde arttırmıştır. Octavianus Julius Caesar'ın ölümünden sonra onun için M. Ö. 29'da Senatus'un da onayı ile bir tapınak kurdurmuş ve onu devlet tanrılarında biri haline getirmiştir. Bu hamlesi ise onu halkın gözünde tanrı oğlu konumuna ulaştırmıştır. Böylece o Divus Julius'un oğlu yani Divi Filius'tur.³⁵³

Octavianus kendisini yeryüzünde bir tanrı olarak gösterecek bir şey yapmaktan itinayla kaçınmış ve hep babası Julius Caesar üzerinden ilahilik atıfları yapmıştır. Julius Caesar üzerinden gitmesinin sebebi bunu yapabilecek kadar güçlü olmaması değil krallıkvari bir imaj çizmemeye çalışmak olmalıdır.³⁵⁴ Octavianus M.Ö. 28'de census olarak seçildikten sonra ilk kez bu uzlaştırma hareketine girmiştir. Senatör yeni listesine girdiğinde kendi unvanını magisterial önemi olmayan ama önceliği belirten bir unvan olan Princeps olarak yazmıştır.³⁵⁵

Octavianus'un genusunun ilahileştirilmesi, Büyük İskender'e yapıldığı gibi ona da libasyon ve şarap armağan edilmesi ile perçinlenmiş ve hatta bu durum bazı sikkelerde de görülmüştür.³⁵⁶ Peki libasyon neden önemlidir? Libasyon evde yapılan bir ibadet şekli olduğundan hem toplumsal hem de mahrem alanda yapılabilir, hatta günümüz terimleriyle ifade edildiğinde yemek duası gibi de düşünülebilir. Bu ibadet yoluyla Octavianus insanların aklında her an yer edinebilmektedir. Libasyon ve şarap adanması ile birlikte insanlar ona evlerinde, kendi özel alanlarında saygı göstermiş sayılırlar. Kanımıza göre, kişinin hayatına eve, özel alana kadar girebilmiş bir iktidar ögesinin bulunması aslında o iktidar ögesinin özel alana ne denli sahip olduğunu da gösterir.

Büyük İskender'in egemen olduğu dönemde bu libasyon tarzı ev sunularının onun adına da yapıldığı bilinmektedir. Bu tapınım şekli hem Yunan hem de Pers tapınım şekli olarak görülür. Bunu sikkelerde de gözlemlemek mümkündür. M.Ö. 27'de tarihlenen bir

³⁵² Özarslan Akgül, 2011, **a.g.k.** s. 28.

³⁵³ Özarslan Akgül, 2011, **a.g.k.** s. 28.

³⁵⁴ Taylor, 1975, **a.g.k.** s 155-156

³⁵⁵ Taylor, 1975, **a.g.k.** s 155-156.

³⁵⁶ Taylor, 1975, **a.g.k.** s 152. Bkz: Figür 16.

sikkede fallik bir objeye benzer bir kadeh şekli Lily Ross Taylor tarafından libasyon kadehi olarak tanımlanmıştır.³⁵⁷

Octavianus döneminde, İmparator kültü üç bölgede ve her bölgede farklı şekillerde gözlemlenmektedir. Bu bölgelerden ilki Helenistik kökenli olan Doğu eyaletleri, ikincisi yeni kurulan Batı eyaletleri ve üçüncüsü ise Roma'dır. Bu ayrımın sebebi ise, kültürün yayılımında doğu ve batı eyaletlerinin farklı süreçler izlemesidir.³⁵⁸ Doğuda imparatorluk kültü "Sebastos" adı altında gelişmeye devam etmiştir. Resmî belgelerde imparatorun "Theos" diye bahsedilmesinden özellikle de kaçınılmıştır.³⁵⁹ Octavianus Mısır'daki tanrı kimliği ile Mısır dışındaki tapınımı arasında çok net bir sınır çizmiştir. Romalı Octavianus ile tanrısal imparator Octavianus arasında da hem tapınım açısından hem de sergilenimi açısından büyük bir fark olduğu görülmüştür. Octavianus'dan önceki Proconsüller yani eyalet valileri, tanrının gibi yeryüzündeki haliymişler gibi, kendilerine bir tanrı gibi tapınımı kabul etmişken ancak Octavianus yeryüzünde bir tanrı gibi değil, babası tanrı olan biri gibi, tanrı babanın oğlu şeklinde bir tapınımı tercih etmiştir. Böylece kişisel bir sorumluluk almak yerine kendisinden yüksek bir güce bağlı olduğu şeklinde dolaylı bir sorumluluğa sahip olmuştur.³⁶⁰

Octavianus'un togatusla kurban keserken betimlendiği göz önünde bulundurulduğunda, kendisinin alçakgönüllü bir biçimde yansıtılmasının yanı sıra, ilahi güçler ile betimlenmesinde de bir sakınca bulmadığı görülmüştür. Genius'unun heykellerinde görülen bu betimleme, tüm toplumsal ve özel mabetlerde ibadet aracı olarak kullanılmıştır. Genius Augusti, Roma vatandaşları için devlet kültürünün objesi haline gelmiş ve çalışmada daha önce bahsedilen Helenistik inanışlar gibi doğudan gelen bir kült halini almıştır.³⁶¹ Octavianus'un hayatta olduğu süreçte yeryüzünde bir tanrı olarak bahsedilmemiş olmasına rağmen ölümünün ardından, onun yaşarken bir tanrı olduğu yönünde kutsallaştırmalar vardır.³⁶² Hatta Gemma Augustae'de Tiberius'un Octavianus'un soyunu devam ettiren kişi olarak gösterilmesi bu duruma verilebilecek görsel örneklerdendir. Octavianus yaşı belli olmayan bir tanrı görünümündedir ve Tanrıça

³⁵⁷ Taylor, 1975, **a.g.k** s 151. Bkz: Figür 16.

³⁵⁸ Mert, 2002, **a.g.m.** s.296.

³⁵⁹ Taylor, 1975, **a.g.k.** s 167-168.

³⁶⁰ Taylor, 1975, **a.g.k.** s 147-148.

³⁶¹ Taylor, 1975, **a.g.k** s 190-191.

³⁶² Taylor, 1975, **a.g.k** s 203.

Roma'nın yanında oturur. Octavianus'un sembolü olan Oğlak figürü bu mücevherde görünürdür ve tanrı Jüpiter'in amblemi de görülür. (Bkz: Görsel 2.2.) Bu figürlerin Prima Porta figürlerine benzediği de söylenir.³⁶³

Görsel 2.2. Gemma Augustae (Kunsthistorisches Museum Wien, E.G.Akın Arşivi, 11.2017)

3.3.2.4. *Dea Roma Kültü*

Roma egemenliği altında birleşmiş olan halklar, kendi kimliklerinin Romalı kimliği ile kaynaşması sonrasında, siyasi anlamda bir etikete sahip olsalar da dini anlamda tam olarak Romalılaştırmamışlardır. Bu eksiklik üzerine onların kimliklerini oluşturan siyasi fakat soyut ögeyi, dini ve somut bir hale getirerek yani Roma'yı kişileştirerek Tanrıça Roma kavramını ortaya çıkarmışlardır. Tanrıça Roma bir kişiyi değil ülkeyi temsil eden bir tanrıçadır. Helenistik kahramanlık kültürü ve imparatorluk kültürü aşamalarından sonra Roma'nın halkı din aracılığı ile kontrol edebilmesinin araçlarından biri de bu tanrıça olmuştur.³⁶⁴ (Bkz: Görsel 2.3.)

³⁶³ Taylor, 1975, a.g.k s 226.

³⁶⁴ Baz, F. (1998) *Roma İmparatorluk Kültü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 21.

Görsel 2.3. Dea Roma. (14.05.2016- E.G. Akın Arşivi, Aphrodisias Arkeoloji Müzesi)

Tanrıça Roma, mızrak, miğfer, yuvarlak kalkan ve imparatorluk tarzı zırh ile donanımlıdır. Alt tarafta, çıplak ve sakallı bir esir, elleri arkadan bağlı olarak ve boynunda bir hayvan postuyla diz çökmüştür. Esir yukarıya dönerek kendisini esir alana bakmaktadır.

Tanrının yeryüzündeki haline tapınım olarak da adlandırılabilinecek olan imparatorluk kültürünün bir versiyonu sayılabilen Dea Roma Kültü ile birlikte Helenler, yani Batı Anadolu'daki Roma topraklarının sakinleri, Roma'nın tamamına tapabilir hale gelmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında Dea Roma kültü ile imparatorluk kültürünün ortak yanlarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Aynı imparatorluk kültüründe olduğu gibi, Dea Roma kültüründe de tapınım için gerekli olan görevliler, adaklar, tapınaklar bulunmaktadır. Tüm bunların yanı sıra sonradan Dea Roma'ya tapınım yapılan bazı tapınakların aslında Helenistik hükümdarlar için inşa edilmiş oldukları da bilinmektedir.

Dea Roma, kişileştirilmiş olduğu Roma devleti gibi, büyümeye ve yayılmaya devam etmiş, bunun sonunda da Helenistik alışkanlıkla tapınılan devlet adamlarından fazla tapınılan bir ilahiliğe ulaşmıştır.³⁶⁵

Zanker'a göre, Roma'nın doğu eyaletlerinde Roma'da imparatorluk kültürünün üretilmesi için ortaya çıkarılan dile benzer bir dile üretimine gerek duyulmamaktadır. Çünkü doğu eyaletlerinde imparatorluk kültürü, devlet adamları kültürü ve Büyük İskender'e tapınımdan gelen gelenek sayesinde yeni bir şeyden ziyade eski bir kavramın şekil değiştirmiş hali görünümündedir. Devlet adamı tapınıminin imparatorluk kültürü ve Dea Roma kültürü ile birleşmiş hali ise, daha hızlı yayılan ve daha fazla görülen bir dinsel iktidar biçimine dönüşmüştür.³⁶⁶

Ferit Baz'ın aktardığına göre, Dea Roma inancının ortaya çıkması Romalı devlet adamlarına tapınımı sonlandırmamıştır. Devlet adamlarına tapınım da imparatorluk kültürü ile birleştirilmiş ve böylelikle bütüncül ortak bir inanç ve ibadet sistemi ortaya çıkarılmıştır.³⁶⁷ Bu ortak ibadet sistemine örnek olarak, Octavianus'un M.Ö. 29'da Asya eyaletinde Roma vatandaşı olmayanlar için Dea Roma- Octavianus; eyaletteki Roma vatandaşları içinse Dea Roma-Julius ortak kültürlerinin kurulmasına izin verdiği bilinmektedir.³⁶⁸ Bu sebepten Dea Roma kültürünün Helenistik kralların güçlerinin Roma karşısında giderek azaldığı dönem ile İmparator kültürünün kurulduğu ilk İmparator Octavianus arasındaki dönemi canlı tutması açısından bir geçiş süreci inancı olduğu fikri de ileri sürülmektedir. Price, Dea Rome kültürünün, kral kültürleri ile imparatorluk kültürleri arasındaki geçişi sağlamasından ötürü onun yalnızca bir geçiş dini olduğu sanmanın yanlış olduğunu, bir kültürün varlığının tek sebebinin iki kültür arasında geçişi sağlamak olmadığını ve bir inancın-kültürün kendiliğinden gelişmesi zor olan ve uzun zamana ihtiyaç duyan bir süreç olduğundan bahsetmektedir.³⁶⁹

İmparatorluk kültürlerinde ve devlet adamları kültürlerinde Tanrıça Roma'ya Helenistik dönemi anımsatan unvanlarla seslenilmiştir. (Bkz. Görsel 2.4.) Yazıtlardan ve sikkelerden bilindiği kadarıyla bu unvanlar şunlardır: Thea Rhome (Tanrıça Roma), Thea

³⁶⁵ Baz, 1998, **a.g.k.** s 22.

³⁶⁶ Zanker, **a.g.k.** s 297.

³⁶⁷ Baz, 1998, **a.g.k.** s. 19.

³⁶⁸ Baz, 1998, **a.g.k.** s. 22. Dio. 52.20. Tac. Ann. IV. 37.

³⁶⁹ Price, S. R. F. (2004). *Ritüel ve İktidar Küçük Asya'da Roma İmparatorluk Kültü*, Ankara: İmge Kitabevi, s. 96.

Rhome Soteria (Kurtarıcı Tanrıça Roma), Rhome Thea Euergetis (Hayırsever Tanrıça Roma), Rhome Thea Epiphanes (Görünen Tanrıça Roma), Rhome Nikephoros (Zafer Getiren Tanrıça Roma), Egemon Rhome (Egemen Tanrıça Roma).³⁷⁰

Görsel 2.4. Dea Roma (14.05.2016. E.G. Akın Arşivi, Aphrodisias Arkeoloji Müzesi)

Augustus ve Victoria (Zafer) Çıplak olarak betimlenen imparator Augustus, kanatlı bir Victoria (Nike) figürü ile yanyanadır. İmparator, elinde bugün tahrip olmuş bir mızrak tutmaktadır. İmparatorun ayaklarının altında ise, Zeus'a ait bir kartal durmaktadır. Victoria figürü üstüne düşman silahları ve kıyafetlerinin (miğfer, zırh, dizlik ve kalkan) takılı olduğu bir zafer direğini (trophe) taçlandırmaktadır. Diğerinin altında, çıplak ve elleri arkadan bağlı olarak betimlenen barbar halklardan bir esir, adeta kabartmanın tabanına gömülü olarak durmaktadır.³⁷¹

³⁷⁰ Baz, 1998, a.g.k. s. 23.

³⁷¹ Octavianus'un tanrıça Victoria ile betimlendiği sikkesi için bkz: Figür 5.

Horatius'un daha önce de bahsedildiği üzere, Octavianus'un destekçilerinden biridir ve Roma halkının İmparatorluk kültürüne olan bağlılıklarını şu şekilde aktarmıştır: *“her birimiz sana sık sık dua ederek ve saf şarap sunarak Lar’lar ile aynı anda senin kutsal ruhunu da onurlandırıyoruz.”*³⁷² Bu satırlardan sonra M. Ö. 12’de kült halk tarafından tamamen tanınır hale gelmiş ve kabullenilmiştir. Kentler, yeni tanrıçalarına en büyük hediyeyi vermek ve en iyi şekilde ibadet edebilmek adına Neokoros’luk denilen ve o kentte imparatorluk kültürüne ait bir tapınağın kurulmasına izin anlamına gelen unvanı almak için ellerinden geleni yapmışlardır. Bir şehirde bu unvanın bulunması, o şehrin imparator tarafından büyük bir onu ve ayrıcalığa bahşolunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bir kentte imparatorluk tapınağının bulunması o kent için oldukça büyük bir ayrıcalıktır ve bu unvanı elde etmek bir yarış halini almaktadır.³⁷³

Octavianus ile ortaya çıkan yeni kült ve bunun kent hayatına yansısı için önemli olan imparatorluk kültürü, külte ilişkin kurumsal gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Yeni mimari düzenlemeler, mimari yapıların dokusunda değişiklikler, mali işleri takip için gerekli görevliler gibi kurumsal gereklilikler ile kendisini göstermiştir. Şenlikler, geçit törenleri gibi hususlar imparatorluk kültürünün çerçevesini oluşturan unsurlardandır ve bunların örgütlenmesi, süresi, kutlanma biçimi kentin tüm vatandaşlarını kapsayacak şekilde oluşturulmaktadır. Sosyal ve siyasal otoriteyi güçlendiren bu yaklaşım külte sürekli taze kan sağlamıştır.³⁷⁴

Yönetici ve onun halkıyla arasındaki ilişki, imparatorluk kültürünün açıkça algılanması için büyük önem arz etse de dinin siyasetin bir parçası olmasından dolayı kültürler çoğu zaman rasgele olmayan seçimler ve incelikle düşünülmüş politikaların doğal bir sonucu olarak incelenmektedirler. İmparatorluk kültürüyle ilgili, genel betimlemelere göre, kültürün Grek coğrafyasındaki oluşumunu sağlayan şey Romalılar değil kültürün siyasi ve toplumsal avantajlarından faydalanmak isteyen Greklerdir.³⁷⁵

Siyasi açısının yanı sıra Octavianus kültürüne bağlı olarak yürütülen uygulamalar başka yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin M. Ö. 9 yılında eyalette kullanılan eski Makedon takvimi yerine, Octavianus’un doğum günü olan 23 Eylül’ü başlangıç

³⁷² Hor. Od. 4.5.

³⁷³ Akgül Özarslan, 2011, **a.g.k.** s. 28-29

³⁷⁴ Akgül Özarslan, 2011, **a.g.k.** s 29-30

³⁷⁵ Akgül Özarslan, 2011, **a.g.k.** s 29-30.

tarihi kabul eden Julian takvimi kullanılmaya başlanmış, hatta yılın başlangıç günü kabul edilen Octavianus'un doğum günü Augustus adına düzenlenen şenliklerle kutlanmıştır. Bu şenlikler kentlerin övünç kaynağı olmuş ve kentler arasında rekabete yol açmıştır.³⁷⁶

3.3.2.5. *Doğulu kültler ve Octavianus*

İmparatorluk kültürü ile kendini Roma toprağı olan her yerde yüceleştirmiş olan Princeps'in o dönemde Roma'da oldukça meşhur olan doğulu tanrıları, özellikle de İsis'i kullanmaya hiç ihtiyacı olmamıştır. İsis devlet dininin resmi takvimine dahil edilmemiş ve kültürü de yasaklanmıştır.³⁷⁷ Octavianus için, onunla ve onun eviyle, geleneksel Roma dini ve bağlaşıkları genişlemeye ve şekillenmeye devam ettikçe, doğu kökenli kültürler problem teşkil etmişlerdir. Bu esrik kültürler, kişilere Roma vatandaşı bağlamında değil, kişisel çapta birer birey olarak kurtuluşu vaat etmişlerdir ve bu durum Roma'nın devlet dini ile çelişmektedir. Yeni rejim, Senatus'un daha önce gördüğü gibi, bu kültürlerin halkı yabancılaştırma, toplumu çözme ve gizli hiziplere bölme tehlikesini görmüştür. Bu yabancı kültürlerden sadece Roma'da uzun süredir bulunanları için bir istisna yapılmış ve devlet için yaptıkları sayesinde devlet dinine katılmaları kabul edilmiştir.³⁷⁸

3.3.2.6. *Dinsel yenilenme ve tapınakların yenilenmesi*

Dini yenilenme fikri o yıllarda ne kadar aktif şekilde tartışılmış olursa olsun sistemli bir programın devreye girmesi ancak Actium Savaşı'nda durumların değişmesinin ardından mümkün olmuştur. M.Ö. 32'de tapınakların inşa edilmesi fikri Senatus tarafından ortaya atılmamıştı, bu fikirlerin Senatus'un dışından bir yerden gelmesi gerekmiştir. Atticus, sonraki yıl Octavianus'un "*Dux Italiae*"'ye Roma'nın kahraman kurucusu Romulus'e benzediği konusunda tartışınca onu Jupiter Feretrius tapınağını yeniden inşa etmesi konusunda esinlendirmiştir.³⁷⁹

Augustus'luk fikrini, dünyada bir insan ama ölümünden sonra babası gibi tanrı olmak kaderinde olan bir insan fikri, Horatius'un ilk kitabının ikinci odesinde M.Ö.

³⁷⁶ Akgül Özarslan, 2011, **a.g.k.** s 29-30

³⁷⁷ Cass. Dio. 53.2.

³⁷⁸ Zanker, 1988, **a.g.k.** s 105.

³⁷⁹ Aug. RG. 19.; Liv. 4.20.

27'den önce yazılmış olarak görülmüştür. Şiirde Horatius tanrılara “cumhuriyetin yıkılmasını nasıl engelleriz” sorusunu sormuştur ve cevap Octavianus'tur.³⁸⁰

Octavianus'un dini propagandası dinin kendisi kadar dini mekanlardan da destek alan bir propagandadır. Cumhuriyeti 'tekrar inşa' etme vaadinde bulunan Octavianus, M.Ö. 29'da bu sürece mimari bir canlanma programı ile de desteklemiştir. Bunu M.Ö. 20'de Part kampanyasındaki Roma “*virtus*”unun yani manevi değerlerinin restorasyonu ve publica magnificentia yani toplumun iyileştirilmesi takip etmiştir. Octavianus, Senatus tarafından eski Roma ihtişamını geri getirmesi için zaten görevlendirilmiştir. Bu geri getirme sırasında ismen var olan ya da yeni kurulan pek çok kült, ritüelleri, rahipleri, ilahileri ile yeniden canlandırılmışlardır. M.Ö. 28 yılında, Palatine Tepesine inşa edilen bir tapınağın Tanrı Apollo'ya adanmasıyla büyük bir program olan harap olmuş tapınakların yeniden inşası programı devreye girmiştir.³⁸¹

"Altıncı konsüllüğüm zamanında Senatus'un buyruğuyla, kentteki tanrıların seksen iki tapınağını onarttım. Bunlardan, o zaman da onarılması gereken hiçbirini onarmadan bırakmadım."³⁸²

Octavianus'un evine yıldırım düştükten sonra, yeni bir eve ihtiyaç duymuştur. Yıldırım düşen yeri kutsal bir yer olarak ilan etmiş ve oraya bir Apollon tapınağı inşa ettirmiştir. Bu Roma'da tamamı Carrara mermeri ile inşa edilen ilk tapınak olmuştur.³⁸³ Octavianus ayrıca M.Ö. 2'de Mars Ultor tapınağını inşa ettirmiştir ve bundan Res Gestae'de bahsetmiştir.³⁸⁴ Ancak tapınağın en önemli işlevi, yeni yöneticiyi yani Octavianus'u Julian soyağacına hatta daha da açık olarak Roma tarihi bağlamına katmak olmuştur. Octavianus'un bu mimari girişimleri, ilahi açıdan ailesi temsili hem zirveyi hem de tamamlanmışlığı aktarmıştır. Geleneksel tarih anlayışında, Romulus'un babası olarak geçen Tanrı Mars, binanın alınlığında Julian ailesinin atası olan Tanrıça Venüs ile birlikte aktarılmıştır. Yükseltilmiş bir podyuma dayanan ve tapınağın iki tarafında bulunan portikolar yakın geçmişteki atalardan mitolojik atalara kadar devam etmektedir.³⁸⁵

³⁸⁰Taylor, 1975, **a.g.k.** s 166.

³⁸¹Cass. Dio. 53.1.

³⁸² Aug. RG. 20.

³⁸³ Eck, 2007, **a.g.k.** s 141., Cass Dio, 53.1.; Sue. 2.. 29.; Aug. RG.. 19.

³⁸⁴ Cass. Dio. 55.5. Bkz: Figür 15.

³⁸⁵ Eck, 2007, **a.g.k.** s 143.

3.3.3. Roma İdari Sisteminde Octavianus

3.3.3.1. *Consül olarak Octavianus*

Krallık döneminden sonra kralın yerine yönetme yetkisinin iki kişi arasında paylaştırılmasıyla Cumhuriyet döneminde ortaya çıkmış olan Consüllük görevini, Octavianus M.Ö. 31'den beri aralıksız olarak iki Consül makamından birinde görev olarak yerine getirmiştir. Ancak bu durum Cumhuriyetçi geleneğin Consül olarak görev yapan birinin on yıl ara vermeden tekrar Consül olamayacağı kuralına ters düşmektedir. Consül Varro Murena yerine, Calpurnis Piso geçtikten sonra, Octavianus'un partisi güç kazanmaya devam etmiştir. Bu dönem Octavianus için stresli bir dönem olmuştur ve bu stresin M.Ö. 23'ün sonlarına doğru yakalandığı ciddi hastalığın nedenlerinden biri olma ihtimali vardır.³⁸⁶

Hastalığından dolayı, Octavianus kendinden sonra kimin geleceğini düşünmüştür ve hasta yatağındaiken mühür yüzüğünü Agrippa'ya vermiştir. Ancak eyaletlerindeki askeri güçlerinin ve halkın finansal kaynaklarının bulunduğu başka bir listeyi ise Piso'ya vermiştir.³⁸⁷ Octavianus hastalığının ardından, süreklilik arz eden consüllükten istifa etmiştir. Consüllüğü bırakmasıyla Octavianus'un Roma siyasi sahnesinde etkisi azalsa da ona M.Ö. 27'de atanmış olduğu eyaletlerdeki saygınlığı sürmektedir. O eyaletlerde Consül olarak sahip olduğu yetkileri Proconsül olarak kullanmaya devam etmiştir.³⁸⁸

3.3.3.2. *İmparator olarak Octavianus*

Consüllüğün aksine Krallık döneminde de bulunan bir yetki olan imperium yani askeri yönetme gücü, Cumhuriyet döneminde de bulunmaktadır. Octavianus'un imperium'u, imtiyazlı özel bir statüdedir. Ancak imperiumunun diğer proconsüllerden üstün³⁸⁹ olup olmadığı sorusu tartışmaya açıktır.³⁹⁰

³⁸⁶ Cass. Dio. 53.30.

³⁸⁷ Cass. Dio, 53.30.

³⁸⁸ Syme, 1939, **a.g.k.**, 313.

³⁸⁹ Proconsülden daha büyük imperium-imperium mais quam.

³⁹⁰ Eck, 2007, **a.g.k.**, s 65.

Octavianus'un proconsül imperiumu onun politik seçeneklerini kısıtlamakta olduğu için o ve danışmanları bu kısıtlama durumuna bir alternatif üretmişlerdir. Senatus Octavianu'u Tribunus Potestas atamaksızın Tribunus Potestas yetkilerini onaylamıştır. Octavianus geçmişte Pleb Tribunuslüğünün ayrıcalıklarından biri olan dokunulmazlık hakkına sahipken şimdi de Pleb Tribunusluğu ile gelen her türlü yetkiyle donanmıştır. Buna ek olarak üretilen çözüm Octavianus'a normal prosedürleri atlatma ve Senatus'un önüne geçme imkânı vermiştir. Bir anlamda tüm güçler ve ayrıcalıklar onun için yaratılmış ve onun politik rolüne yasal bir temel oluşturulmuştur. Halkın hakkını korumakla yükümlü olan Tribunus gücü yeni rejimin simgelerinden biri haline gelmiştir. Gücü elinde tuttuğu yıllar bir araya getirildiğinde bir hükümdarın tahtta kalma süresine benzer şekilde uzun olduğu görülmüştür. Octavianus Tribunus Potestas unvanını Res Gestae'da kendi unvanlarının arasına eklerken Proconsül unvanını eklememiştir.³⁹¹ Bunun nedeninin ise İmparator unvanının, bir Proconsulun imperium yetkisi için de gerekli bir unvan olması olduğu düşünülmektedir.³⁹²

Octavianus'dan sonra yönetimde ikinci olan Agrippa da M.Ö. 23'de, Proconsül olarak seçilip imperium yetkisine sahip olmuştur. Ama onun yetkileri Octavianus'un yetkilerinin aksine doğu eyaletleri ile sınırlı ve beş yıl süre için geçerlidir yani Agrippa Octavianus'un on yıllık imperiumunun bitmesinden daha önce yetkilerini yitirmiştir. Bu duruma bakıldığında Octavianus'un etrafındaki hiyerarşinin dağılımını görmek mümkündür. Octavianus'un inşa ettiği yeni yönetim şekli, iktidardaki kişinin her zaman diğerlerinden bir adım önde, ekstra güce sahip olduğu bir yönetim şekli olmuştur. Ancak tüm güçlerin tek elde toplandığı bu yönetimde Octavianus'un aniden ölmesi durumunda çok büyük bir kaos çıkması ihtimali de bulunur.³⁹³ Kanımızca bu durumun en riskli yanlarından biri de oluşturduğu yönetimin kökleşmeden yok olması ihtimalidir. O dönemde ne Cumhuriyetçi bir yönetim şeklinin sağlanmış olması ne de imparatorluğa geçişin sağlanmış olmasından, herhangi bir veraset ya da iktidar boşluğunun, Roma'nın mevcut siyasi durumunda krize neden olma ihtimali bulunmaktadır.

³⁹¹ Cass. Dio. 53.30.

³⁹² Cass. Dio. 53.30.

³⁹³ Eck, 2007, **a.g.k.** s 66.

Octavianus sonrasında, consüllüğü reddederek doğuya doğru, Sicilya'ya seyahat etmiştir.³⁹⁴ M.Ö. 19 sonbaharına kadar geri dönmemişti ve Roma'ya yaklaştığında, ileri gelen bir grup Senatör, preator ve halk tribunosleri onu karşılamaya gelmiştir. Octavianus bu karşılamadan Res Gestae'de bir onur olarak bahsetmiştir.³⁹⁵ Bunun yanı sıra, Senatus, Fortuna Redux'a bir altar yapılmasını emretmiştir.³⁹⁶ Porta Capena yanında Appian yolunda Octavianus'un dönüşünü gözleyen bir tanrıça olarak düşünülmüş ve inşa edilmiştir. Octavianus'un geri dönüş günü tatil ilan edilmiş ve her yıl kurbanlarla ve oyunlarla kutlanacak bir gün olarak, *Augustalia* olarak adlandırılmıştır.³⁹⁷ Bu krizin, Octavianus'un Roma'yı terk edip geri dönmesinin, yarattığı bazı politik ve yasal sonuçları tartışmaya açıktır ancak, Octavianus'un consüllükle ilişkilendirilen bazı yeni haklara ulaşmıştı ve bunların kapsamı genişletilmiştir.

3.3.3.3. *Dictatore olarak Octavianus*

Roma hukukuna krallığın kaldırılmasından sonra geçici olarak, olağanüstü askeri durumlar ve krizler için ortaya çıkartılmış bir yetki-unvan olarak girmiş olan Dictatore makamı, Cumhuriyet dönemi sonrası Romalılar tarafından adeta bir acil durum kartı gibi kullanılmaya başlanmıştır. M.Ö. 22'de ortaya çıkan kıtlık üzerine Plebler, Octavianus'un Dictatore olmasını talep etmişlerdir. Bazıları ise Octavianus'u bu kıtlığın sebebi olarak suçlamıştır. Octavianus bunun üzerine tiyatral bir havayla kıyafetlerini parçalayıp göğsünü açmış ve "*devleti Antonius'un M.Ö. 44'de yaptığı gibi tekrar bir Dictatoreliğe maruz bırakacağıma kendimi hançerlemeyi yeğlerim*" demiştir. Ancak sonrasında, Pompeius'un da yaptığı gibi, kıtlığı ortadan kaldırması için gerekli sorumluluğu³⁹⁸ almayı üstlenmiştir.³⁹⁹

Roma'nın Cumhuriyet kimliğinin restore edildiği iddia edilen bu halinde bir kişide bu kadar fazla gücün toplanması, bunun imkansız olmasından dolayı ve bu gücün en üst kademe olması ve iki farklı görevle gelmesi halka bu şekilde tanıtılmayacağından sadece

³⁹⁴ Cass. Dio. 54.6.

³⁹⁵ Aug. RG. 12.

³⁹⁶ Cass. Dio. 54.10.; Aug. RG. 11.

³⁹⁷ Cass. Dio. 54.34

³⁹⁸ Cura annonae, Aug. RG. 5.

³⁹⁹ Cass. Dio. 54.1.

imperium olarak aktarılmış olma ihtimali vardır.⁴⁰⁰ Eğer durum bu şekildeyse, Octavianus'un M.Ö. 19'dan sonra ekstra bir imperiuma sahip olmadığını, var olan yetkisinin sadece proconsül olduğu eyaletlerde değil, tüm Roma'ya yayılacak şekilde genişletildiği düşünülebilir. Bu teoriye göre bu yeni hakla bir zamanla ya da mekanla sınırlanmaksızın Roma'nın her yerinde geçerli hale gelmiştir. Octavianus'un gücünün Roma ve İtalya çapında genişletilmesi ve sınırsız süre için geçerli olmasıyla Octavianus cella curulis, lictor, fasces gibi en üst magistratlık sembollerini kullanma hakkını da kazanmıştır. Aynı zamanda consüllerle eşit hale de gelmiştir.⁴⁰¹

Bu genel yeniden şekillendirme sürecinin en önemli işaretçisi, Octavianus'dan bağımsız olarak M.Ö. 23'den beri kendi imperiumuna sahip olan Agrippa tarafından sağlanmıştır.⁴⁰² Agrippa askeri zaferleri için Senatus tarafından ona teklif edilen pek çok zafer şölenini reddetmiş onun yerine Octavianus'un başarıyı üstüne almasına izin vermiş ve Octavianus bunun sonucu olarak M.S. 13'de toplamda yirmi bir defa, önemli zaferlerinden dolayı selamlanmıştır.⁴⁰³ Agrippa'nın askeri-siyasi alandaki desteği ve Maecenas'ın edebi alandaki desteğine bakıldığında Octavianus'un onlarla kararlaştırılmış bir iktidarı paylaştığı düşünülmüştür. Agrippa'nın geride durmasının bir nedeni olduğu ve Octavianus'un ön planda olmasının tamamen planlı gelişen bir süreç olduğu öne sürülebilir.⁴⁰⁴

Bu yıllarda geleneksel Cumhuriyetçi yönetim şekliyle başlayan Princeps'in özel pozisyonunun ikiliği yani belirsizliği halk tarafından benimsenmiştir. M.Ö. 18'de Octavianus'un on yıllık imperium süresi sona ermiş ve bu beş yıl süre ile tekrar uzatılmıştır. Bu uzatma kararının arkasındaki nedeni bilinmese de muhtemelen sebebinin Roma'luların lidersiz kalmama arzusu olduğu düşünülmüştür. Aynı dönemde Agrippa'nın imperiumu da yenilenmiştir ve Agrippa imperiuma ek olarak Octavianus'un daha önce aldığı gibi, tribunus potestas yetkisi almıştır.⁴⁰⁵

⁴⁰⁰ Eck, 2007, **a.g.k.**, s 68.

⁴⁰¹ Cass. Dio. 54. 10.

⁴⁰² Cass. Dio. 53. 31.

⁴⁰³ Aug. RG. 4.

⁴⁰⁴

⁴⁰⁵ Cass. Dio. 54.12. M.Ö. 17'de Octavianus'un kızı Julia ile Agrippa evlenmiş ve iki çocukları olmuştur. (Cass. Dio. 54.6.) Octavianus kendisine yapılacak bir suikast ihtimaline karşı torunlarının erginlik çağına ulaşmasına beklemeden onları varisi olarak atamıştır. Octavianus torunlarını evlat edinmeden kısa bir süre önce, Secular oyunlarının duyurusunu yapmıştır. Cass. Dio. 54.18.

3.3.3.4. *Censor olarak Octavianus*

Imperium yetkisine sahip olmamasına rağmen sahip olduğu otoritenin büyüklüğü azımsanamayacak bir değerde olan ve halka ait mal varlığı, miras gibi işlerle ilgili mahkemeleri yürüten aynı zamanda toplumsal ahlak ve kurallar gibi konuları kapsayan Censor'luk görevi, ilk kez M.Ö. 443'de ortaya çıkmıştır. Kendisinden önce Julius Caesar'ın da sahip olduğu Censorluk görevi Octavianus'a ilk kez teklif edildiğinde bu görevi almayı reddetmiştir. Octavianus'un reddinden sonra seçilen iki Censor, makamın gerekliliklerini yerine getirmekte başarısız oldukları için, halk Censorlerin başarısızlığının nedenini bu görevi başarıyla yerine getirebilecek tek kişinin Octavianus olduğu yönünde bir işaret olarak yorumlamıştır. Buna benzer başka hatalar ortaya çıkmaya devam ettikçe Octavianus'un Princeps rolüyle olayları düzeltebileceğine inanmaya başlamışlardır.⁴⁰⁶

Octavianus Res Gestae'de, üç kere census olduğunu aktarmıştır. Bunların tarihi M.Ö.28, M.Ö. 8 ve M.S. 14'tü⁴⁰⁷ ki Consüler imperiuma, yani bir Censor'un Consül yetkisiyle imperiuma sahip olması Octavianus'un içinde bulunduğu durumun tam olarak karşılığı değildir. Bu demektir ki, Octavianus zaten bu güce sahiptir.

3.3.3.5. *Octavianus ve Senatus*

Octavianus'un liderlik konusuna ilişkin en belirleyici hareketi, M.Ö. 27 Ocak'ında olmuştur. Tarihçi Cassius Dio, Octavianus'un iktidarını Senatus'a geri verişini o ayın birkaç günü içine sıkışmış gibi aktarmıştır.⁴⁰⁸ Bu durum olanaksızken, Octavianus'un gücünün temelini oluşturan ve eyaletlerde konuşlanmış lejyonlarının yönetme yetkisi ve diğer eyaletler üzerindeki tam ve sınırsız otoritesini terk etmesi de oldukça radikaldir.⁴⁰⁹ Ancak Octavianus bu yetkisini Senatus'a değil, yasal egemenlik sahibi olan Roma halkına ve Senatus'un oluşturduğu hükümete iade etmiştir. Teoride, Senatus tekrar magistratların ve ondan da üstün olan consüllerin taleplerinin onandığı, önemli kararlar için son otorite olmuştur. Ancak pratikte, yasa geçirmekteki güçleri azalmış ve herhangi

⁴⁰⁶ Cass. Dio. 54.2.

⁴⁰⁷ Aug. RG. 8.

⁴⁰⁸ Cass. Dio. 53.

⁴⁰⁹ Eck, 2007, a.g.k s 50.

bir konu hakkında karar vermek için çok az otoriteleri kalmıştır. Aşağıdaki metin tarihi gerçekliğe ve diğer çoğu kaynağa uysa da Octavianus yanlısı bir tarihçi ve eski bir asker olan Cassius Dio tarafından aktarıldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

“Patriciiler, Kurucular, akıl almaz bir seçim yapmaktaymışım gibi görüldüğünü biliyorum.....⁴¹⁰

“Sizlere hükmetme gücümün ömür boyu geçerli olduğu bilgisi hepimiz için aşıkardır...”

“...Ancak ne olursa olsun size daha fazla önderlik etmemeliyim. Böylece hiç kimse kariyerim boyunca gerçekleştirdiğim eylemlerin mutlak gücü ele geçirmek için yapıldığını söyleyememeli. Aksine yaptığım her şeyi, ordu üzerindeki, Senatus üzerindeki ve eyaletler üzerindeki tüm yetkiyi size geri devredebilmek için yaptım ve kendi görevime geri döndüm. Hatta sadece bana atadığımız eyaletlerde değil diğerlerinde de sizin için güvenlik sağladım.⁴¹¹”

Cassius Dio'nun yukarıda aktarılanları Octavianus'un kendi sözlerinden oluşan vasiyetindeki beyanlarına dayandırmış olma olasılığı vardır. Bu metinlerin Weber'in liderlik kuramına göre incelenmesiyle Octavianus'un lider mi yoksa yönetici mi olduğu sorusunun cevabı verilebilir.

“Bu çabalarımın kendi namıma bir çıkar sağlamadım. Sadece ülkemin ayakta kalması için yardımcı oldum ki bunun sonucu şu an sizin sağ salim ve güvende olmanızdır. Beni destekleyen talihin sayesinde, bir barışın sağlanması şansını elde ettik. Böylece cumhuriyete kavuştunuz.⁴¹²”

Yukarıdaki metinde, Cumhuriyet'e tekrar kavuşulması konusunun net bir şekilde dile getirilmesi ise, Octavianus'un kendisini hala rejimin koruyucusu olarak yansıtmak istemesi şeklinde yorumlanabilir. Devlete yardım etmesinden hiçbir kazanç elde etmediğini iddia etmesi ise kendisini devletin karşısında adeta bir kul gibi gördüğü izlenimini yaratmaktadır.

“İnanıyorum ki, buradaki sizler, Senatus, devletin işlerini kendisi idare etmelidir.⁴¹³”

“Rahmetli babam Caesar dışında-ki bunu tekrar belirtmem gerek yok-, kim benim olduğumdan daha tanrısal ya da ilahi olmaya yakın görülebilirdi? Durumumu göz önünde

⁴¹⁰ Cass. Dio. 53.3.

⁴¹¹ Cass. Dio. 53.3-4.

⁴¹² Cass. Dio.53.5.

⁴¹³ Cass. Dio. 53.6.

bulundurun ve Jüpiter ve Herakles'ün benim şahidim olmalarına izin verin. Hem Roma vatandaşlarından hem de müttefiklerimizin askerlerinden oluşan tamamen bana tüm benliği ile sadık olan kahraman ve görkemli bir ordum vardı. Ben bu orduyla Akdeniz'i Herakles'ün pılarına kadar yönettim.”

Yukarıdaki metinde, Octavianus ona verilen imperium yetkisine vurgu yapıyor olmalıdır. Tanrılardan ve ordusundan bahsederek kendisini hem yöneten hem de yönetilen bir kimlikte sunmaktadır. Octavianus aşağıdaki paragrafta da, halktan biri olduğu mesajının altını çizmektedir.

“Atalarımız bu ulu ve kutsal amaç uğruna, canlarını ortaya koymuşken, ben neden onların ve diğerlerinin zaferlerinin ötesine geçip bu kararı almaktan geri durayım ki?⁴¹⁴

“Seçtiğim mevcut çözüm olarak gücü bırakmayı seçtim, bu hem Roma'nın hem de benim yararına olacak. Bunca çabanın ve zahmetin ardından (bu görev için gereken) gücü hem zihnen hem bedenen kendimde bulamıyorum. (Ayrıca bu gücü elimde daha fazla tutsaydım) bana karşı ortaya çıkacak komploları, kıskançlıkları, nefreti öngörebiliyorum. Bu sebepler sade bir vatandaş olarak hayatımı sürdürmek istememi sağlıyorlar. Bu nedenlerden dolayı sizlere seçimimi desteklemeniz ve kabul etmeniz için yalvarıyorum. Benim tercihim onaylayın tüm kalbinizle destek verin, sizin için hem savaşta hem hükümette yaptığım hizmetleri göz önünde bulundurun, bunların karşılığını bana sadece izin vererek ödeyebilirsiniz. Eğer bana izin verirseniz, göreceksiniz ki, yalnızca hükmetmeyi değil, hükmedilmeyi de bilirim. Başkalarına emrettiğim her şeyin kendime de emredilmesinde sakınca görmem, kabul edebilirim. Hiçbir şekilde hiç kimseden bir lafla ya da hareketle zarar görmeden acı çekmeden güven içinde yaşamayı bekliyorum. Pek çok insana olduğu benim de başıma bir şeyler gelebilir. Bir adamın (özellikle benim gibi iç ve dış savaşlarda önemli rol almış birinin, herkesi memnun etmesi mümkün değildir.⁴¹⁵

“Ben ölümsüz bir hükümdar olmaktansa, sade bir vatandaş olarak zamanından önce ölme ihtimalini seve seve kabul ediyorum. Zaten bu seçimimin kendisi bana bir ün kazandıracaktır, çünkü ben mutlak güce ulaşmak için başkalarının canını almamış olacağım. Hatta kral olmaktan kaçınmak için kendimi kurban etmiş olacağım. Beni öldürmeye cüret edecek her kimse, babam Julius Caesar'a olduğu gibi, eminim ki cezasını bulacaktır. Babam Caesar tanrılara eş tutulmuş ve ona ebedi onurlar bahşedilmiştir ki onu öldürenlerse korkunç bir acıyla can vermişlerdi ve helak olmuşlardı. Ölümsüzlük muktedir olduğumuz bir hal değildir ancak mertçe yaşayıp asilce can vermek gücümüz dahilindedir.”⁴¹⁶

⁴¹⁴ Cass. Dio. 53.8.

⁴¹⁵ Cass. Dio, 53. 3.

⁴¹⁶ Cass. Dio, 53. 9.

Octavianus, Senatus'a ve onun gücüne çift yönlü etkisi olacak yeni önlemler almıştır. Öncesinde, Senatus'ın küçük bir komisyon yaratmasını sağlamıştır. Kendisi ve Agrippa'nın yanı sıra, bu komisyonda iki Consul, bir Praetor, bir Pleb Tribunusu, bir Aedil, bir Quaestor ve ek olarak onbeş Senator bulunması kararı alınmıştır. Bu yeni komisyonun düşük rütbeli üyelerinin her altı ayda bir değişmesi planlanmıştır. Yüksek rütbeli olanların ise her yıl tekrar atanmasına karar verilmiştir. Octavianus önemli politik soruları Senatus'a taşımadan önce bu grupla tartışmaktadır. Agrippa ve Octavianus'a kıyasla diğer üyelerin düzenli değişimi üyelerin bu komisyondaki önemlerini azaltmaktadır.⁴¹⁷

Senatus, politik sorunlar ve onaylar için düzenli olarak Octavianus'un bulunduğu yerlere kendi üyelerinden oluşan delegasyonlar göndermektedir. Onun bulunduğu her yer politikanın merkezi ve büyük kararların alındığı tek yer halini almaktadır. Ancak buna rağmen, Roma gücün gerçek merkezi olarak konumunu devam ettirmektedir, Antonius bu merkezi değiştirmeyi düşünmüş olsa da Octavianus bu durumu değiştirmeye yönelik hiçbir girişimde bulunmamıştır. Roma'nın odak noktasında bulunduğu bir düşünüş şekli, Princeps'in sahip olması gereken davranış şekilleriyle de uyumaktadır. Sonuçta tüm şehri imparatorluğun mimari baş yapıtına dönüştüren Octavianus'tur. Onun hüküm sürdüğü dönemde, başkentin sakinleri krallığın gücüne şahit olmuşlardır.⁴¹⁸

Pek çok farklı kaynaktan toplanarak elde edilmiş bir güç pozisyonu, ona Senatus ve halk tarafından verilen yetkiler, Octavianus dışında başka bir kişiye kolayca geçirilemezdi. Eğer bu kadar bariz ve diktatörvari bir adımı isteyerek atacak olsaydı, bunu güç elde ettikten kısa bir süre sonra, resmi olarak Cumhuriyet şeklinde kalan bir hükümette yavaş ve nazik bir şekilde politik pozisyonunu inşa etmeye uğraşmadan yapabilirdi. Ancak o bir devrim istemiyordu. Görünüşte kendisinin değil de Roma devletinin yetki sahibi olduğu imajını korumak ve bir lider seçme sorumluluğu olan Senatus ve halkın sorumlu olduğunu göstermek istiyordu. Senatus'u ve halkı bu amaç doğrultusunda ikna etmek zor değildi. Ancak bu ikna süreci bir cumhuriyeti restore etme düşüncesi ile çatışmamalıydı. Octavianus, hala kurallara uysa da halkın ve özellikle de

⁴¹⁷ Cass. Dio. 53.21.

⁴¹⁸ Eck, 2007, a.g.k, s 137.

Senatus'un görüşünü istediği gibi etkilemekte usta olduğunu kanıtladı. Resmi bir konuma geçemedi çünkü yaptıkları resmi değildi.⁴¹⁹

M.Ö. 5'te 1 Ocak'ta görevlerine yeni başlayan iki Consülün yıl sonu gelmeden görevlerinden azat edilmeleri istenmiştir. *Consules Suffecti* olarak iki Senatör onların görevlerini devralmıştır. Kısaca Senatus'a üye olan ve Octavianus'un astı olan herkes, sadece görünürde politikadaki güç ve sorumluluklarına, devlet yönetimindeki ve ordudaki görevlerine sahiplerdir. Senatus'un yaratmaya çalıştığı tüm koşullar onu politik merkeze yerleştirmeye çalışsa da bu durumun tam tersi gerçekleşmiştir. Octavianus tek gücün merkezine yerleşmiş ve tüm Senatorler talimatlarını ondan almaya başlamışlardır.⁴²⁰ Bu kişilerinin çoğunun mücadeleye devam edecek güçleri yoktur. Zaman geçtikçe eski günleri hatırlayan ve bilen çok az kişi kalmıştı. Senatorlerin büyük çoğunluğu başlarında bir Princeps olmadan Cumhuriyet'i yönetecek bilgiden yoksundur. Şayet Octavianus, halkın genelinde olduğu gibi Senatorler için de merkez konumuna gelmiştir.⁴²¹

Octavianus'un ölümünden altı ay sonra, M.S. 20'de Senatorler, Tiberius için *Princeps Noster*⁴²² olarak bahsetmeye başlamışlardır. Bu durum Octavianus'un ölümünden sonra bile Senatus'la ilişkisinin devam etmekte olduğunu göstermektedir. Böylece Octavianus devletin olduğu kadar Senatus'un da lideri haline gelmiştir. Octavianus'un son yıllarında da ona böyle bir isimlendirme verilmesini Senatus'un büyük çoğunluğu muhtemelen kabul edeceği düşünülmüştür.⁴²³

Octavianus Senatus karşısında güçlerinden vazgeçmesinden Res Gestae'de aşağıdaki şekilde bahsetmiştir:

“Altıncı ve yedinci consüllüklerim sırasında, iç savaşın alevlerini söndürdükten sonra toplumun onayını alarak her konuda mutlak hakimiyet elde ettiğim halde, devleti kendi iktidarımın Senatus'a ve Roma halkının özgür iradesine devrettim.”⁴²⁴

Suetonius da On İki Caesar'ın Yaşamı adlı eserinde bu olaydan bahsetmiştir. Ancak onun aktardığı versiyonunda, Octavianus sağlığının uzun süre düzelmemesinden dolayı

⁴¹⁹ Eck, 2007, **a.g.k.**, s 150.

⁴²⁰ Eck, 2007, **a.g.k.**, s 87.

⁴²¹ Cass. Dio. 55.12.

⁴²² Tac. 14.4.

⁴²³ Eck, 2007, **a.g.k.**, s 88.

⁴²⁴ Aug. RG. 34.

sıkıntı duymuş ve evine üst düzey kamu görevlilerini çağırıp devlet yönetimini bırakmayı düşündüğünü aktarmıştır.⁴²⁵ Kanımızca bunun iktidar açısından kaydadeğer olmasının sebebi, Octavianus'un ölümünün ardından onunla ilgili yazan tarihçilerin bile devleti onunla ve onun sağlığı ile bağdaştırmasıdır.

Cassius Dio'ya göre, Senatus üyeleri, Octavianus'un gerçekten gücü teslim etmeye yönelik en ufak bir niyetinin olmadığını farkındadır. Karşıtları kendilerini belli etmemek için seslerini çıkarmamıştır, ancak Octavianus yanlıları bu durumu protesto etmişlerdir.⁴²⁶ Ondan "çoğunluğun iyiliği" için, kendi elleri ile sağladığı bu barış ortamını korumaya devam etmesini istemişlerdir ancak Octavianus bu isteği reddetmiştir. Bunu yapması gerekmiştir, çünkü senatörlerin isteğini kabul etmesi, gücü ve iktidarı Senatus'a iade etmesinin yarattığı alçakgönüllü ve Cumhuriyet yanlısı tüm etkinin ortadan kalkmasına sebep olması ihtimalini taşır.⁴²⁷ Ancak yavaş yavaş, Senatörlerin gücü tekrar alması için yaptıkları baskıya pes etmiş görünmüş ve barışın tamamen sağlanmadığı eyaletlerde sorumluluk almak için ikna olmuştur.⁴²⁸ Bu eyaletler imparatorluğun hatırı sayılır büyüklükteki parçalarını oluşturmaktadırlar: İspanya'nın ve Galya'nın tamamı, Suriye, Kilikya, Kıbrıs ve Mısır. (Bkz: Tablo 4)⁴²⁹ Bu yüzden Octavianus bu bölgelerin imperiumunu sadece on yıllık kısıtlı bir zaman için kabul etmiştir. Bu süre, onları boyunduruk altına almak için önemlidir ve Octavianus eğer bu sürenin dolmasından önce görevini tamamlarsa gücü Senatus'a daha erken devredeceğine söz vermiştir.⁴³⁰

Bunların ardından lejyonların büyük kısmı tekrar Octavianus'un komutası altına geçmiştir ve bunun sağlanması en başından beri asıl amaçtır. Senatus'un ona başka bir memuriyet vermesi ya da görevini gerçekleştirme için daha fazla güç vermesi zorunlu değildir, Octavianus zaten consüldür, imperium yetkisine sahiptir. Yani ek olarak verilen proconsul imperiumuna ihtiyacı yoktur.⁴³¹ Ancak, onun Consül olmasının sağladığı imperium yetkisinin yanı sıra, Octavianus gücünü yasallaştırmak ve korumak için oldukça kolay ve etkili bir yol bulunmuştur. Senatus, M.Ö. 28 ve 27 yıllarını yeni yasal

⁴²⁵ Sue. 2. 28.

⁴²⁶ Cass. Dio. 53.11.

⁴²⁷ Agrippa ve Maecenas'ın bu konu ile ilgili Octavianus'a verdikleri bazı öğütler için bkz: Cass. Dio. 52.

⁴²⁸ Cass. Dio. 53.12.

⁴²⁹ Cass. Dio. 53.12.

⁴³⁰ Cass. Dio. 53.13.

⁴³¹ Syme, 1939, a.g.k. s 315.

ve politik yapıyı “cumhuriyetin restorasyonu” olarak kutlamıştır. Bu restorasyon hareketine “*res publica reddita*” ve “*res publica restituta*” adları verilmiştir⁴³² Bu gelişmeler sonucunda, özgür bir Senatus ile hükümetten oluşan ve önde gelen asil ailelerin meclisleri kendi çıkarlarına göre kullandığı sistemin restorasyonu, artık mümkün değildir.⁴³³

Senatus ve halk, kendilerini, bu illüzyonu yaratan kişi için yeni ve eşsiz ünvanlarla minnettarlıklarını ifade etmek zorunda hissetmişlerdir. O yüzden ona erdemler kalkanını armağan etmişlerdir. Ona ait dört ana erdem bu kalkanın üzerine işlenmiştir: *Virtus* (Cesaret), *Clemency* (Hoşgörü), *Iustitia* (Adalet), *Pietas* (Sadakat). Çünkü Octavianus ideal bir insan ve ideal bir Romalıya ilişkin tüm özellikleri taşımaktadır. Caesar’ın intikamını almasının yanında, Actium Savaşı’ndan sonra pek çok düşmanını da affetmiştir. Erdemler kalkanının yanı sıra, Roma vatandaşlarını ölümden kurtardığı için defne tacını andıran bir şekilde *corona civica* (Meşeden yapılmış bir taç) ile de ödüllendirilmiştir.⁴³⁴ Bu taca benzer şekilde bazı sikkelere ⁴³⁵ “*Ob Cives Servatos*” mottosu darbedilmiştir.

Krallık döneminin Senatus’u ile Octavinus dönemi Senatus’u arasında karşılaştırma yapıldığında aynı zamanda Krallık dönemi, Cumhuriyet dönemi ve imparatorluk kurumları ve ünvanlarını da görmek mümkündür. Krallık döneminde Senatus danışma meclisi işlevi görmektedir. Patreslerin seçtiği kişi kral olmaktadır ve kralın seçtiği kişiler de meclise girmektedir. Dolayısı ile burada karşılıklı bir yardımlaşma söz konusudur. Ancak Cumhuriyet dönemi Senatus’unda, halk Krallık döneminde yaşadığı zorlu yönetimi tekrar tecrübe etmemek adına bir frenleme sistemi oluşturmak için seçtiği Consullerle, Comitia Plebis, Comitia Centuriata ve Comitia Curia ve Senatus ile bambaşka bir kontrol mekanizması oluşturmuştur. Imperium dönemindeki meclisteki ise tamamen Octavianus’un ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmiş bir meclis sistemi bulunmaktadır.

⁴³² Syme, 1939, a.g.k s 323.

⁴³³ Eck, 2007, a.g.k s 54.

⁴³⁴ Aug. RG. 34.

⁴³⁵ “Vatandaşların kurtarıcısı için.” Bkz: Figür 17.

3.3.4. Tarih yazımındaki gelişmeler

Octavianus'un iktidarının pekiştirilmesi için Maecenas tarafından örgütlenen propaganda grubunda, tarih yazarları da vardır. Bu grubun üyesi olan tarih yazarları olayları dönemin ve yönetimin bakış açısıyla yazmışlardır. Romalılığı ve Octavianus yönetimini övmüş ve bu sisteme karşı fikir belirtenleri kötülemişlerdir. Octavianus'un "principatus"luğunun Livius dışındaki tarihçilerinden bazıları onun yönetimine karşıtlık oluşturmak için yazmışlardır. Bunlara örnek olarak Aquilius Niger, Titus Labienus, Volumnius ve Bibulus verilebilmektedir. Bu yazarların eserleri belki de Octavianus'un yeni yönetim biçiminin etkisiyle ortadan kaldırdıkları için günümüze kadar ulaşamamışlardır. Bunlardan Titus Labienus'un Cumhuriyet rejimi yanlısı bir tutumla yazdığı eseri M.Ö. 12'de resmi bir emirle yakılmıştır.⁴³⁶ Öte yandan bir grup tarihçi de cumhuriyetçilerin karşısında olduklarını göstermek ve Octavianus'a yaranmak için yazmışlardır. Bu yazarlara örnek olarak Asinius Pollio⁴³⁷ ve Q. Dellius'u⁴³⁸ verilmektedir.⁴³⁹ Günümüze bu yazarların eserleri kalmamıştır yalnızca onlardan alıntı yapanların aracılığı ile isimleri bilinmektedir.

3.3.4.1. Titus Livius

Bu dönemin tarihçilerinden biri olan Titus Livius da eserinde Octavianus yanlısı bazı yaklaşımlar kullanmıştır.⁴⁴⁰ Müzehher Erim, Latin Edebiyatı adlı eserinde Titus Livius'u Roma edebiyatçıları arasında saymaktadır.⁴⁴¹ Onu düzyazı olarak eser veren bir şair olarak sınıflandırmıştır.⁴⁴²

Livius, Octavianus karşısında Cumhuriyetçi kimliğini koruyabilen ender kişilerdendir. Livius Roma'nın iki yüz elli yılı aşkın süren Krallık dönemini tek bir kitapta sıkıştırırcasına anlatmıştır. Ancak anlattığı Krallık dönemi ile Octavianus dönemi

⁴³⁶ Titus Labienus ile ilgili ayrıntılı bilgi için: <https://msu.edu/~tyrrell/Labienus.pdf>

⁴³⁷ Asinius Pollio, M.Ö. 75-M.S. 4 arasında yaşamış olan, bir asker ve edebiyatçıdır. Eseri kayıp olmasına rağmen eseri ile ilgili bilgiler Plutarkhos ve Appianos'un yazdıklarından elde edilmiştir. Bilgi için: Louis H. Feldman, "Asinius Pollio and Herod's Sons", *The Classical Quarterly*, New Series, Vol. 35, No. 1 (1985), pp. 240-243.

⁴³⁸ Q. Dellius, M.S. 1. Yüzyılda yaşamış Romalı komutan ve siyasetçi-tarihçidir. Actium savaşı zamanında Marcus Antonius'un savaş planlarını Octavianus'a götürerek onun tarafına geçmiştir. Eserinin varlığı ile ilgili bilgi Plutarkhos'ta (Ant. 59.6) bulunmaktadır.

⁴³⁹ Demiriş, B. (2006) *Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı*, İstanbul: Ege Yayınları. s. 77-78.

⁴⁴⁰ Demiriş, B. (1998). *Yurtsever Bir Tarihçi: Titus Livius*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s 116.

⁴⁴¹ Erim, 1987, **a.g.k** s 170.

⁴⁴² Erim, 1987, **a.g.k** s 171.

arasındaki benzerlikler rahatsız edici derecede fazladır. Bunun göze batmasını engellemek adına, Gowing'e göre belki de bu yüzden sonrasında yüz kırk bir kitap boyunca Cumhuriyet dönemini anlatmış ve sadece Octavianus rejiminin ilk yarısından bahsetmiştir.⁴⁴³ Bu yüzden Krallık-Cumhuriyet dönemleri arasındaki ayrımı gayet keskin ve net bir şekilde aktarmıştır.⁴⁴⁴

Cumhuriyetçi yapısını korumasına rağmen ülkeyi içinde bulunduğu kargaşa durumundan çıkardığı ve refaha kavuşturduğu için Octavianus'un yönetimini benimsemiştir. Livius yüz kırk dokuz kitaptan oluşan eserini yazarken, önsöz kısmında ele alacağı konuyu ve bu konuyu ele almaktaki amacını aktarmıştır. Yazdıkları göz önünde bulundurulduğunda ise genel amacı, ileri bir millet olan Roma milletinin yaşadıklarını, yaptıklarını tarihe bırakmak ve insanların daha önce yaşanan bazı sorunlardan feyz almalarını sağlamaktır.⁴⁴⁵ Bedia Demiriş, Livius'un ilk on kitabı Roma'nın kuruluşuna ilişkin efsaneleri aktardığı için, onun nesir ile eser vermiş bir destan yazarı sayılabileceğini söylemiştir.⁴⁴⁶

Livius bir tarihçi olarak hafızanın, hatırlamanın ve anıların önemini bilmekte ve bu önemi Octavianus'u desteklemek için kullanmaktadır. Örneğin;

“Roma şehrinin kuruluşundan itibaren Romalıların tarihi burada belirtildiği gibi aynıdır. İlk kralların idaresi altında, sonra da konsüllerin ve diktatörlerin, decemvirlerin ve konsül yetki ve salâhiyetini haiz tribunusların idaresi altında bulunmuştur. Beş kitapta onların dış ülkelerle yaptıkları harpleri ve iç karışıklıkları ifade etmiş bulunuyorum. Sadece uzakta bulunan nesnelere güçlükle seçilebilmesi gibi, onların haddinden fazla eski olmaları nedeniyle değil, fakat aynı zamanda yazının kullanımının ender olduğu ve dikkatsizce yapıldığı o günlerde birtakım muğlak meselelerle iş yapmak zorunda kalmış bulunuyorum. Çünkü geçmişteki hadiselerin güvenilir bekçisi bunlardı. Baş rahiplerin yorumlarında ve diğer resmi ve özel dokumentlerde mevcut olan bu tür kayıtların hemen hemen bütün hepsi Roma'nın alevler içinde kalması sırasında, yok olup gitti. Bu noktadan itibaren ileriye doğru, Roma şehrinin sivil ve askeri tarihi hakkında daha açık ve daha kesin bir kayıt verilebilir.”⁴⁴⁷

Ama hafızanın önemini bilen sadece Titus Livius değildir. Cicero ve Sallust da eserlerinde hafıza ve hatırlamanın öneminden değinen bazı şeyler yazmışlardır. Örneğin Cicero, “*Cumhuriyete iyi hizmet etmiş olanlar, onların anısı diğerlerinden ayrı olarak*

⁴⁴³ Gowing, 2005, a.g.k s 21.

⁴⁴⁴ Gowing, 2005, a.g.k s 34.

⁴⁴⁵ Demiriş, 1998, a.g.k s 64.

⁴⁴⁶ Demiriş, 1998, a.g.k s 68.

⁴⁴⁷ Liv. 6.1.2.

zihnimize bir yer tutar.”⁴⁴⁸, Fakat Cicero’nun aksine Livius hafıza kavramını kullanırken sırtında Octavianus yönetimi altında bulunmanın ağırlığını göz önünde bulundurmuştur, Cicero ise bu kavramı Romalılık hakkında açıklama yaparken kullanmıştır.⁴⁴⁹

Monarşi düşüncesinin ele alındığı önemli metinlerden biri de Ab Urbe Condita’dır. Titus Livius ilk kitapta monarşi ile ilgili yeni bir bakış açısı sunmuştur.⁴⁵⁰ Octavianus’un Augustus unvanını almasından hemen sonra M.Ö. 27-25 arası yazılmış bu eserde, Roma krallarını aktarırken oldukça dikkatli olmuş ve onların gücünü halkın rızasına dayamıştır. Halkı karşısına alan tek yönetici Tarquinus’tur ve bu tutumu da Krallığın sonunu getirmiştir.⁴⁵¹

Dylan Sailor, Octavianus döneminde Titus Livius’un imperiumu eserlerinde ele alış şeklini incelediği makalesinde, imperium’un auctoritas yetkisinden farklı olduğunu söylemiştir. Imperium; taşınamaz, devredilemez, özellikle askeri alana yöneliktir, belirli sınırları olan formüle edilmiş şekillerde kullanılır ve çiğnendiğinde sonuçları-cezaları bellidir.⁴⁵² Ama auctoritasla şu şekilde benzerler; ikisi de yapabilme gücünü gösteren yetkililerdir.⁴⁵³ Sailor, imperium yetkisinden etkilenenlerin, yani emir verilen insanların emir almalarının ardından özgün bir üretim sürecine girmediklerinden bahseder. Bu özgün üretim eksikliği noktasında ilginç bir döngü başlar çünkü imperium kendini doğrulayan bir kavramdır. Biri imperiyayı- verilen emri dinler çünkü bu emir imperiumdan yani imperyal yetkiden kaynaklıdır. Yani emir alan, emir verenin verdiği emri dinler. Çünkü emir veren kişi, verdiği emir sayesinde ve emrini kabul eden kişi sayesinde kendini doğrulayan bir yetki sahibi olmuştur, böylece imperium kendi içinde bir yetki mekanizması oluşturmuştur.⁴⁵⁴

Sailor bu döngüsel sürecin içinde, imperium yetkisinin etkili olmadığı bir kişinin olduğunu ve o kişinin de imparatorun kendisi olduğunu söylemektedir. İmparatorun kendisi, yetkisini kendi üzerinde uygulayamaz fakat bu yetkiyi üzerinde uygulayacak

⁴⁴⁸ Cic. Sest. 15., **Bkz:** Sal. Jug.4.6.

⁴⁴⁹ Gowing, 2005, **a.g.k** s 23.,

⁴⁵⁰ Liv. 1. 60. 3.

⁴⁵¹ Norena, C. F. (2009). The Ethics of Autocracy in the Roman World. R. Balot (Ed.), *A Companion to Greek and Roman Political Thought* içinde. Blackwell Publishing. Norena, 2009, s. 268.

⁴⁵² Sailor, D. (2006) Dirty Linen, Fabrication, and the Authorities of Livy and Augustus, *Transactions of the American Philological Association*, Vol. 136, No. 2, s 343.

⁴⁵³ Sailor, 2006, **a.g.m.** s 349.

⁴⁵⁴ Sailor, 2006, **a.g.m.** s 350.

kişileri yetkilendirebilir.⁴⁵⁵ Buna örnek olarak da Octavianus'un hiçbir zaman kendisini tek yönetici olarak ilan etmemesi ama Senatus'a verdiği yetkilerle Senatus'un ona bazı yetkiler verebiliyor olması şeklinde göstermek mümkündür.

Titus Livius'un Octavianus için üretmiş olduğu Roma tarihinin Octavianus'un çıkarlarına hizmet ettiğine şüphe yoktur. Titus Livius'un bizzat kendisinin imperium kavramı üzerine yaptığı bir yorum yoktur ancak, Titus Livius'un kaleminden çıkmış olan bu eserlerin içinde imperium az önce bahsedildiği şekilde gizlice, yetki verebileceği kişilerin yetkilendirilmesi şeklinde kendisini göstermektedir. Buna örnek olarak, Romulus'un ölümünden sonra tanrılaştırılması, insanlara birilerinin artık tanrılaştırılacağı fikrini vermiş olmalıdır. Livius'un eserinde, Romulus'un yanı sıra Numa'nın tanrılarla konuşuyor olması ve dini yeniliklere yönelmesi, askeri ve dini açıdan ülkeyi yöneten kişinin aynı olabileceği fikrini ortaya çıkararak, halkın edebi kaynaklarına bu düşüncenin girmesini sağlamıştır.

3.3.4.2. Valerius Maximus

Tiberius dönemi tarihçisi olan Valerius Maximus'un doğum ve ölüm tarihine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte Valerius Maximus'un Titus Livius'un devamı niteliğinde yazdığı düşünülmektedir. Titus Livius'un aksine Valerius Maximus, Cumhuriyet dönemini eserinde çok fazla anlatmamıştır. Valerius Maximus'un Octavianus'un iktidarına bulunduğu katkı dolaylı yoldan olmuştur. Tarihçi Valerius, Caesar'ın ilahiliğinden bahsederken, insanın tanrılaştırılması problematik olmayan, normal bir şeymişçesine bir dil kullanmıştır. O, erdemlerinin tanrısallığı garantilediği fikriyle uyumludur.⁴⁵⁶ Hatta Caesar'ın bir askerini savaş meydanında kurtarması ile ilgili aktardığı bir anekdotun girişinde ondan "*Tüm yıldızların önde geleni, erdemin gerçek örneği kutsal Julius*" olarak bahsetmiştir.⁴⁵⁷

3.3.5. Edebiyat alanındaki gelişmeler

Octavianus'un halk üzerindeki iktidarını sağlarken, göze batmaması gerekmektedir. Bu iktidarı sağlamak için kullandığı bir yöntem olan tarih yazıcılığının

⁴⁵⁵ Sailor, 2006, **a.g.m.** s 351.

⁴⁵⁶ Wardle, D. (1997). "The Sainted Julius": Valerius Maximus and the Dictator. *Classical Philology*, (92), 323-345.

⁴⁵⁷ Val. 3.2.19.

yanı sıra gizli bir silah olarak edebiyatı da kendi yöntemlerine eklemiştir. Bu konudaki en büyük yardımcıları, yakın dostları ve danışmanları olan Maecenas ve Agrippa olmuştur. Toplumsal reformların halka yayılmasında edebiyatın bir araç olarak kullanılmasının önemi büyüktür. Roma'da insanlar Yunanistan'daki gibi birey olarak ele alınmamış, toplumla bir bütün olarak düşünülmüştür. Toplumun iyiliği için yapılan her şeyin bireysel bazda da faydalı olacağı varsayılmıştır. Bu yüzden uzunca bir süre bireysel mutluluk göz ardı edilmiş toplumsal fayda ön planda tutulmuştur. Octavianus'un başta olduğu dönemde ise bu durum, uzun savaşlar, politik ve askeri sıkıntılar nedeniyle geleneksel değerlere bağlı olan halkın gözünde değişmeye başlamıştır. Ahlakın toplumun temelini oluşturduğu düşünülen bir dönemde ahlaki gerilemeler ortaya çıkmaya başlamış ve insanlar topluluğun refahından önce bireysel refah ve mutluluklarını düşünmeye başlamışlardır.⁴⁵⁸

Cumhuriyet döneminde edebiyatla uğraşanların durumu ile İmparatorluk döneminde edebiyatla uğraşanların durumu arasında büyük bir fark vardır. Cumhuriyet döneminde, aristokratlar himaye yöntemi ile edebiyatı yön vermişlerdir. Böylece politikada da olduğu gibi halkın geri kalanı, aristokratların isteğine göre seçilmiş bir edebi usluba yönelmek zorunda kalmışlardır.⁴⁵⁹ Cumhuriyet döneminde iyi yazan ve konuşan bir edebiyatçı ortaya çıkıp politika yaşamına atılabilmektedir. Ancak siyasal yaşama girildikten sonra parti mücadelesi yanında edebiyatla uğraşılmamakta, edebiyat ikinci planda bir etkinlik olarak kabul edilmektedir.⁴⁶⁰

Octavianus'un yönetimi kök saldıığında ise, iktidar olan gruba karşı saldırıyı bir alışkanlık haline getiren bazı kalem erbapları tutkulu bir şekilde hükümet yanlısı olmuşlardı.⁴⁶¹ Bu dönemde parti mücadeleleri, siyaset oyunları yoktu. Tek hükümdar, imparatorluğu büyük bir yetenekle yönetiyordu ve bu tarz şeylere gerek kalmamaktaydı. Edebi yeteneği olan insanlar sadece edebi alanda çalışmaktaydı. Bu çağdaki edebi yükselmenin ilk nedeni budur. İkinci nedeni ise Octavianus'un kendisinin ve

⁴⁵⁸ Koşan Kuloğlu, M. (1989). *Horatius'da Mutluluk Anlayışı ve Mutluluğa Götüren Yollar*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, s 8.

⁴⁵⁹ Syme, 1939, **a.g.k.** s 459.

⁴⁶⁰ Cicero ve Ovidius'un yaşam öyküsü bu konuda örnek verilebilir.

⁴⁶¹ Syme, 1939, **a.g.k.** s 459.

çevresindekilerin edebiyata çok önem vermeleridir.⁴⁶² Ancak edebi yükselme, edebiyatın siyasetten ve propagandadan ayrı kalmasına yetmez.

Triumvirlik döneminde, propaganda bir yarış haline gelmişti. Octavianus'un günümüz deyimiyle adeta "kabine şefi" sayılabilecek Maecenas, gelecek vadeden şairlerin çoğunu kendilerine katmış ve onlarla Principatus'luğu desteklemişti. Octavianus'un kendisi bile bu şairlerin resitallerini dinlemiş ve onlara hayran kalmıştı. Ancak kendisi için yazılan şiirlerin sadece en önemli törenlerde en iyi performans çıkaran şairler tarafından söylenmesini istemişti.⁴⁶³ Bu işte başarılıydı, diğer hamileri edebi yarışta geride bırakmıştı.⁴⁶⁴

Dönemin Vergilius, Horatius, Ovidius gibi şairleri, hatta Titus Livius gibi düzyazı yazarları incelendiğinde hepsinin eserlerinde Maecenas yoluyla Octavianus'tan gelen bazı konular görülür. Bu konular şunlardır: İlk konu olarak, uzun mücadelelerden sonra kavuşulan barışın güzelliği, huzur ve mutluluk hissi eserlerde aktarılmıştır. İkinci önemli konu olarak tarım edebiyata sokulmuştu. Octavianus'tan önceki yıllarda tarım çok ihmal edilmiş, İtalya nerdeyse kıtlık çekmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı. Octavianus, edebiyat aracılığı ile ülkede tarımın durumunu iyileştirmek istemiştir. Üçüncü konu olarak milli amaçlar edebiyata girmiştir. Milli duygular ve milli amaçlar edebiyat yoluyla canlandırılıp yayılacaktır. Dördüncü konu olarak Roma hükümdarının şahsının yüceltilmesi edebiyata girmiştir.⁴⁶⁵

Octavianus'un prestijinin yükseltilmesi için edebiyatın kullanılması, edebiyatçılar arasında birtakım gruplaşmalara da yol açmıştır. Maecenas'ın oluşturduğu bu birliğin en önemli ve en bilinen üyeleri Vergilius, Titus Livius ile Horatius'dur ve aynı zamanda Octavianus'la kişisel düzeyde arkadaşlıkları da vardır.⁴⁶⁶ Bahsedilen bu şairler, eserlerinde Octavianus'u övmeleri, onu destekleyici şeyler yazmalarının karşılığında para almışlardır. Sanatlarını para karşılığı pazarladıkları gerekçesiyle diğer edebiyatçılar tarafından "aşağılık birer edebiyatçı" olarak görülmüşlerdir.⁴⁶⁷

⁴⁶² Erim, M, (1987) *Latin Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, s.118.

⁴⁶³ Sue. 2. 89.3.

⁴⁶⁴ Syme, 1939, **a.g.k** s 460.

⁴⁶⁵ Erim, 1987, **a.g.k** s 119.

⁴⁶⁶ Syme, 1939, **a.g.k.** s 464.

⁴⁶⁷ Erim, 1987, **a.g.k** s. 119.

3.3.5.1. Vergilius

Octavianus'un edebi propagandasında onu destekleyen edebiyatçılardan biri olan Vergilius, Aeneas destanı ile bu propagandayı hem edebi hem de dini alanda etkilemiştir. Vergilius, Roma tarihini Troya kökenine bağlayarak ona yüce bir geçmiş sağlayan, Troya-Roma köprüsünü kurarak, hayal ile gerçek karışımı yeni bir destan türünün yaratıcısıdır.⁴⁶⁸

Vergilius'un şiirleri Octavianus'la yakınlığının, bir arkadaşlık ilişkisi içinde değil, bir kumandan-ricacı ilişkisi içinde başlayıp geliştiğini gösterir. Bu yakınlığın daha sonraki yıllarda, Andes'deki Vergilius'a ait bir evin Philippi'de dövüşen emekli askerlere dağıtılması sırasında, M.Ö. 41 yıllarında oluştuğu tahmin edilmektedir. M.Ö. 41 yılında, Antonius ve Octavianus'un Philippi Savaşı'nda dövüşmüş emekli askerlere dağıtmayı kararlaştırdıktan sonra Mantua ve Cimana arasındaki topraklar dağıtım için yeterli olmayınca, Vergilius'un ailesinin topraklarının da bulunduğu Andes toprakları dağıtıma uğramıştır. Vergilius, Octavianus'un arazisini ona geri vermesi olayını anlatırken "*Bize bu huzuru tanrı verdi. Gördüğün gibi sığırlarımın dolaşmasına, istediğimi kır kavalımla çalmama o müsaade etti.*"⁴⁶⁹ ifadesini kullanmıştır. Bu sözlerle Octavianus'u bir tanrı olarak ele almış ve onun politik yönünü destekleyerek edebi anlamda da ona yardımcı olmuştur. Vergilius destanını yazarken, sade ve saf bir dil kullanmıştır.

Octavianus'un sağ kolu olarak benzetebileceğimiz Maecenas, Octavianus'un siyasi duruşunun edebi olarak desteklenmesi gerekliliğini kendi koruması altında topladığı yazarlarla sağlamıştır. Bu yazarlar arasında olan Vergilius, Eclogae (Çoban Şiirleri), Georgica gibi çiftçilik ve kır yaşamını anlatan eserlerinden sonra, hamisi olan Maecenas'a bir eserinde şöyle seslenmiştir:

"Ekinleri ne sevindirir, toprak hangi yıldızda alt üst edilir,
hangi yıldızda asmalar karaağaçlara sarılır,
sığırlar nasıl bir bakım ister, koyunlar nasıl,
nasıl yetiştirilir tutumlu arılar,
işte şiirime bunlarla başlayacağım Maecenas!"⁴⁷⁰

⁴⁶⁸ Erim, 1987, a.g.k s. 120.

⁴⁶⁹ Verg. Ecl. 1.9.

⁴⁷⁰ Verg. G. 1. 1-5.

Vergilius'un Maecenas'a yukarıdaki şekilde seslenmesi belki de yazması beklenen destana ilişkin bir nazirede bulunmaktadır.

Vergilius, Octavianus hakkında bir destan yazacağını söylemekle birlikte, büyük destanı Aeneas'te Latin ve Yunan kaynaklı söylencelerden yararlanarak, soyunun en uzak atası olan Aeneas'ı anlatmıştı. Ancak destanda kehanetlere yer vererek, Aeneas'ın ardından gelecek olanlardan birinin başının göğe ereceğini ve dünyaya barışın geleceğini, büyük Roma İmparatoru Octavianus'un Roma'nın altın çağını getireceğini de müjdeledi.

“Ünlü Mycenaia'ya vuracak Argosluları boyunduruğa.
Caesar gelecek görkemli Troya soyundan,
Varacak ünü yıldızlara, egemenliği okyanuslara.
Yüce Iulo'dan alacak “Julius” sanını da.
Sen bütün doğuya buyruk salan yiğiti,
Sevinerek ağdıracaksın göğe, adaklar sunulacak ona.
Bitecek savaşlar, başlayacak mutlu çağlar.
Egemen olacak yeryüzünde güzel tüze, güven, barış
İçinde Vesta, Quirinus, Remus kardeşler bir de.
Kapanacak demir zincirlerle kapıları savaş tapınağının
Demir sürgülerle. Korkunç pusatlar üzerinde azgın,
Ağzı kan köpüklü tutku, yüzlerce tunç bağda çırpınan.”⁴⁷¹

Aeneas eserinin yukarıda bulunan bu kısmı kuruluş efsanesinin aktarılmasıyla başlamıştır. Devamında ise Octavianus'dan “doğuya buyruk salan yiğit” olarak bahsedilmiş ve Janus Tapınağı'nın kapılarının kapanmasıyla biten savaş dönemi ile başlayan refah dönemi aktarılmıştır.

“Çevir gözlerini beriye şimdi, bak şu kalabalığa
İşte senin Romalıların. İşte Caesar, işte Julius'un
Gökkubbenin altına gelmekle yazgılı, görkemli torunları.
İşte, sana hep geleceği söylenen, duyduğun tanrı
Soylu Augustus Caesar, başlatacak yeniden Latium'da
Saturnus'un egemenlik sürdüğü altın çağı, yayacak
Egemenliğini Libya'dan Hindistan'a yıldızlardan
Güneşin yıllık yörüngesinden ötelere, Atlas'ın
Omuzlarında eksenini döndürdüğü, parlayan,
Göksel ülkelerden çok uzaklara. Duyulunca

⁴⁷¹ Verg, Aen. 1. 255-295.

Geleceği tanrısal sözlerle titredi korkudan Hazar
Kıyılarında, Kırım dolaylarında krallıklar,
Titredi Nil'in yedi çatallı, karışık kavşağı.
Ne yeryüzünü dolaşan, tunç ayaklı geyiği vuran,
Erymanthus ormanında güvenlik sağlayan Lerna'nın korkunç
Devini oklarıyla titreten Alcides, ne de Nisa tepelerinden
Getirilen kaplanların koşulduğu arabasını asma yapraklı
Dizginlere, gönlüne yöneten Liber gezmiş böylesine.
Neden duraksarız sanımızı, erdemimizi yaymada?
Neden engel korku Ausonia'da, yurdunda, yerleşmemize?"⁴⁷²

Vergilius yukarıdaki bu mısralarda, Octavianus'un egemenliğini ve fethettiği toprakları överek aktarmış ve onu bazı mitolojik kahramanlarla karşılaştırmıştır.

Unutma, ey Romalı, egemenliğin altında yönetmeyi ulusları,
Yasalar koymak, barışı sağlamak, düşkünleri korumak,
Dikbaşları yola getirmek görevindir senin."⁴⁷³

Aeneas'ın 6. kitabından alınan yukarıdaki parçada Romalılık bilincinin işlendiği oldukça net bir şekilde görülür. Bu tema, daha önce de bahsedildiği üzere dönemin genel teması olma özelliğini taşır.

Bunlar arasında yayılan, kabaran altın deniz
Görüntüsü, koyu suları ak dalgalara dönüştüren
Köpükler, çevresinde oynaşan gümüş gibi yunuslar,
Kuyruklarıyla suların yüzeyini dalgalayan, yaran.
Ortada görülür tunç donanma, Actium savaşı,
Parlıyor Mars'ın yaldızlı donanmasından yansıyan ışıklarla
Dalgalar tüm Leucates kıyıları kaynaşan, görüyorum.
Ötede Augustus Caesar, savaşa sürükleyen İtalyanları
Tümden, önderleriyle, halkıyla, tanrılarıyla, Penatlarıyla,
Yüksek pupanın üstünde. Kat kat yalımlar fişkiran
Güzel şakakları, başında babadan kalma yıldız.
Ötede tanrıların esen yellerin kayırdığı Agrippa,
Görkemle yöneten ordusunu, savaşın yüce öncüsü.
Işık saçıyor şakaklarını çevreleyen görkemli başlığı.
Şurada, değişik birlikten oluşan ordusuyla, Antonius,

⁴⁷² Verg. Aen. 6.790-820.

⁴⁷³ Verg. Aen. 6. 850.

Doğudan, Kızıldeniz ülkelerinden utkuyla dönen, Mısır'a,
Doğu uluslarına, İran'a egemen olan; ne alçaklık
Ardınca gelen bir Mısırlı kadın.⁴⁷⁴

Yukarıdaki kısımda, Actium Savaşı anlatılmıştır. Actium'da bulunan Octavianus ve Agrippa'yı övgülerle aktaran Vergilius, Antonius ve Kleopatra'dan onları kötüleyerek bahsetmiştir.

“Üç büyük savaş kazanan, Caesar Roma surlarında
Adanmış İtalya tanrılarına üç yüz ölümsüz tapınak.
Kentin tüm bucaklarında sevinç türküleri, alkışlar,
Çınlayan yollar, alanlar, göklere yükselen.
Hepsinde birer koro tapınakların Romalı bayanlardan,
Hepsinde sunaklar, önlerinde kesilmiş boğalar yerde.

Oturmuş Phoebus tapınağının kar gibi eşğinde
Caesar asıyor görkemli kapılara uluslardan gelen
Armağanları, dizilmiş, uzun, yürüyor, yenilmiş uluslar,
Dilleri gibi giysileri de pusatları da değişik.
İşte Mulciber'in betimlediği göçebe topluluklar, Afrikalılar,
Lelegler, Karyalılar, okçu İskitler, işlemiş hepsiniz.
Akışı yavaşlamış Fırat, uzaklarda yaşayan Morinler,
İki boynuzlu Ren, Kafkaslı bağımsız Daharlar,
Köprü yıkan Aras ırmağı.

İşte bunlardı işlenen Vulcanus'un anasının verdiği
Kalkana, bakanı şaşkırtan, üstün başarılar, omuzlarında
Taşıyordu soyunun ününü, yazgısını torunu.⁴⁷⁵”

Bu son alıntıda, Octavianus'tan üç büyük savaşın yani Actium, Illyria, Alexandria Savaşları'nın kazananı olarak bahsedilmiştir. Kazandığı zaferler halka hatırlatılmıştır. Tüm bunlara bakıldığında, Vergilius'un Aeneas'da Octavianus'u dinsel, toplumsal, politik, ahlaki açıdan yücelttiği ve onu örnek bir Roma vatandaşı olarak halka sunduğu sonucuna ulaşılabilir.

⁴⁷⁴ Verg. Aen. 630-730

⁴⁷⁵ Verg. Aen. 630-730

3.3.5.2.Horatius

Vergilius'tan sonra bu edebi reformun önemli isimlerinden biri de Horatius Flaccus olmuştur. M.Ö 65 yılında İtalya'da Venusia kentinde *libertini*⁴⁷⁶ sınıfına ait bir ailede doğan şair, yirmili yaşlarında zamanın eğitim merkezi olan Atina'ya gitmiştir. Ancak politik olayların da etkisiyle orada pek fazla kalamamıştır. M.Ö 44'te Ceaesar'ın öldürülmesinden sonra Brutus'le tanışarak ve onun etkisinde kalarak Cumhuriyetçilerin saflarına katılmıştır.⁴⁷⁷ Yenik ayrılan saflarda bulunması ve iç savaşa bulaşmasının ardından seneler sonra evine döndüğünde tüm mallarına el konulduğunu görmüştür. Bu esnada küçük bir memurluk ile geçinmeyi başarmış ve yine bu dönemde şiir yazmaya başlamıştır. Yazdığı şiirler Vergilius'un ilgisini çekince onun tarafından Maecenas'a önerilmesiyle Octavianus'un edebiyatçıları arasına girmiştir.⁴⁷⁸ Hayatına dair bilgiler eserlerinde ayrıntılı olarak bulunmaktadır.⁴⁷⁹

Eserlerinde iç savaşlara yol açan ahlaki düşüşün ve ikilemlerin sona ermesini, imparatorluğun sınırlarının hiç olmadığı kadar genişlemesini, her şeyi borçlu oldukları *Princeps*'in ilahlığına bağlamıştır.⁴⁸⁰ Horatius, Octavianus yasalarının kabul edildiği ilk yılların zulüm ve yıkıcılığından bizzat zarar görmüş olsa da bu dönemin şairleri arasında ahlak politikasını açıkça destekleyen tek kişi olmuştur. Bu açık destek Roma edebiyatı için de yenidir. *Princeps*'in ahlak kurallarını yeniden düzenlemeye kalkışmasını övgüyle karşılamıştır.⁴⁸¹ Aile bağlarının kopuşu, Horatius'un şiirlerinde sık sık tekrarlanmıştır. Ona göre bu dönem insanların özgürlükten çok, düzen istedikleri bir dönemdir. Horatius, çağının ahlaki çöküntüsünün farkına varmış ve bundan iç savaşı sorumlu tutmuştur. Yasanın gerekli ve başarılı olduğuna inanan Horatius, Octavianus'un aldığı önlemler sayesinde “doğum oranının yükseldiğini, kadınların kocalarına benzeyen çocuklar doğurduklarını, eski yaşam biçiminin geri getirildiğini” savunmuştur.⁴⁸² Horatius, Octavianus 'un Lex Julia yasasıyla engellemeye çalıştığı şeylerden biri olan zina

⁴⁷⁶ Libertus: azat edilmiş köle, Libertini: ondan doğan aile.

⁴⁷⁷ Erim, 1987, **a.g.k** s. 144.

⁴⁷⁸ Horatius'un şiirlerinde, Octavianus'tan ve Octavianus'un yaptıklarından bahsedilenler için bkz:

Iambuslar, I, VII, IX; Carmenler ya da Ode'ler I-2, I-12, I-21, I-31, I-37, III-4, III-5, IV-2, IV-5, IV-15.

⁴⁷⁹ Çiçekdağı, G. (2013). Augustus Döneminde Edebiyat ve Tarih. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (10). s.148.

⁴⁸⁰ Çiçekdağı, 2013, **a.g.m** s.148.

⁴⁸¹ Hor. Ode. I-12.

⁴⁸² Tamer, D. (2007). *Augustus Çağında Cinsel Suçlar*. (1. Basım). İstanbul: Homer Yayınevi. s.35.

konusunu, Romalı kadınlardan çok mitoloji ve tarihten kadın örnekleri vererek açıklamıştır.⁴⁸³

Horatius, Octavianus'un toplumsal reformlarına destek vermenin yanı sıra, onun liderlik konumunu pekiştirecek şeyler de yazmıştır. Ode'sinde müzlerden Clio'yu yani tarih yazıcılığının esin perisini çağırıp ondan konusuna uygun birini örnek vermesini ister ve ardından Roma tarihinin parlak karakterlerini saymaya başlar; Romulus, Numa, Tarquinius, Cato, Regulus, Aemilius Paulus, Camillus.⁴⁸⁴ Bunların ardından Octavianus gelir. Bu yöntemle Octavianus en azından halkın gözünde, tarih boyunca giden önemli ve başarılı yönetici zincirinin bir halkası olmuştur. Ondan önce Cumhuriyet dönemine ilişkin önemli kişilerden bahsedilmesini Gowing, "moral exempla" olarak açıklamıştır.⁴⁸⁵ Çünkü müz Clio- yani Horatius bu önemli kişileri sayarak Octavianus'u onlarla ilişkilendirmiştir. Bu durum, "Cumhuriyet'i yenileme çalışmaları" fikrinin satır aralarına sıkışmış şeklidir.

Horatius, Odi Romani şiirlerinde vatansever bir Romalı olarak görülür, Romalıların hatalarından bahseder. Carmen'lerini de bu amaçla yazar. Carmen'lerinin içinde Octavianus propagandasının en güçlü olanı Carmen Saeculare'dir. Şiir şöyledir:

"Ey Phoebus, ey ormanlara egemen Diana!

Göğün parlak süsleri! Ey hep tapınılası,

tapınılmış tanrılar! Verin dileğimizi

bu kutsal günde!

"Seçkin kızlar, afif gençler ilahi söylesin!"

diye buyurmuş bugün, Sibylla dizeleri,

Roma kentinin yedi tepesinden hoşlanan

tanrılar için!

Parlak arabasıyla günü açan, gizleyen

besleyici Güneş! Her gün hem başka, hem aynı

doğan Güneş! dilerim Roma'dan ulu bir yer

göremeyesin!

Sen kadının olgun meyvelerini usulca

açtıran Ilithyia! koru sen anaları,

⁴⁸³ Tamer, 2007, **a.g.k** s. 36.

⁴⁸⁴ Hor. Ode. I-12.

⁴⁸⁵ Gowing, A. M. (2005). *Empire and Memory The Representation of the Roman Republic in Imperial Culture*, New York: Cambridge University Press. s. 20.

ya Lucina, ya yeğ tutarsan, Genitalis
adı altında!

Güçlendir dölümüzü Tanrıça! Kadınları
evine bağlayan, yeni kuşaklar sağlayan
evlilik yasası üstünde, güçlendir ata
buyruklarını!

Güçlendir ki, yüz on yılda bir, yeniden gelsin
üç parlak gün, üç onurlu gece boyunca,
ulusu bir araya getiren bu oyunlar
ve bu şarkılar!

Ve siz gerçeği bildiren Parca'lar! kaderin
yolu çizildi mi bir defa (olaylar da uysun
dilerim ona), eski kaderlere ekleyin
mutlu kaderler!

Bol ürünü, sürüsüyle toprak, başaklardan
bir çelenkle süslesin başını Ceres'in;
şifalı sular, Iuppiter yelleri beslesin
yeni ürünü!

Gizle oklarını, Apollon ve tatlı, sakın,
dinle sana yakaran şu çocukları! Haydi,
yıldızların ecesi, çift boynuzlu Ay! dinle
şu genç kızları!

Sizin eserinizse Roma, varabildiyse
Troya'nın alayları Etrüsk kıyılarına;
Lar'larını, kentini taşıma görevini
bir kaç Troya'lı

başardıysa sağ salim ve yurdundan ömürlü
Aeneas, alevler içinden bir yol açıtıysa
onlara, yurttan kalan zenginlikten çoğunu
vermek üzere,

Tanrılar! temiz ahlak verin uysal gençlere,
Tanrılar! huzur verin sakın ihtiyarlığa,
Romulus soyuna zenginlik verin, döl verin,
türkü ün verin!

Ak öküzler kurban edip tüm dileklerini
sağlasın sizden Anchises'le Venus'un soyu,
dün savaştığı düşmanını yere serende,
gözeten önder!

Denizde, karada bükülmez kolundan şimdi
Alba'lı baltalardan korkuyor Part soyu,
buyruklarını bekliyor astık eski mağrur
İskitler, Hindler.

Eski güvenlik, Barış, Onur, Utanç duygusu,
çoktan yüzüstü konmuş Erdem, dönüyor geri
cesaretle, belirtiyor bak Bolluk Boynuzu,
ürünle dolu.

Dokuz Camena'nın gözbebeği rahip,
bedenin yorgun organlarına, sanatıyla
şifa sağlayan, pırıl pırıl yayıyla
tanrı Phoebus da

bakmaktadır madem Palatinus sırtlarına,
hayırlı gözlerle yüceltmektedir Roma'yı,
mutlu Latium'u her zaman daha iyi bir
döneme doğru;

Aventinus, Algidus'a egemen Diana
dinliyor madem dileklerini Onbeşler'in
Kızlarla erkeklerin dileklerine dostça
kulak veriyor;

Iuppiter, tanrılar böyle düşünüyor diye
bu mutlu, kesin umutla dönüyorum yurda,
tanrı Phoebus'a, Diana'ya övgüde usta
ben bilgin koro!"⁴⁸⁶

İlk bölümde "Ey Phoebus, ey ormanlara egemen Diana!" denilerek bahsedilen Phoebus ve Diana, tanrı Apollo ve tanrıça Artemis'in diğer isimleri olup, Octavianus'un kendisini Apollo ile özdeşleştirme çalışmalarını desteklemektedir.⁴⁸⁷

Horatius şiirin dördüncü bölümünde, "*Sen kadının olgun meyvelerini usulca, açtıran Ilithyia! koru sen anaları, ya Lucina, ya yeğ tutarsan, Genitalis adı altında!*

Güçlendir dölümüzü Tanrıça! Kadınları evine bağlayan, yeni kuşaklar sağlayan evlilik yasası üstünde, güçlendir ata buyruklarını!" diyerek birden fazla noktaya değinmektedir. Öncelikle, Octavianus'un sosyal reformlarından biri olan Patricii nüfusunun artırılmasına yönelik destek politikası göze çarpmaktadır. "*Kadınları evine*

⁴⁸⁶ Hor. Carm. Saec.

⁴⁸⁷ Bkz: Figür 8.

bağlayan, yeni kuşaklar sağlayan evlilik yasası üstünde, güçlendir ata buyruklarını!” kısmıyla ise M.Ö. 18’de kabul edilen Lex Julia de Maritandis Ordinibus yasasını destekleyen, evliliği kutsallaştıran ve devlet iktidarının artık evlilik bağına bile müdahale etmesini normalleştiren bir bakış açısı vardır.

Onuncu bölümde, “*Sizin eserinizse Roma, varabildiyse Troya’nın alayları Etrüsk kıyılarına; Lar’larını, kentini taşıma görevini birkaç Troya’lı”* satırlarıyla, Roma’nın kurucu kökenlerinin Troya’ya kadar uzandığı anımsatılır. Bu anımsatma sonrasında on üçüncü bölümde de “*Ak öküzler kurban edip tüm dileklerini sağlasın sizden Anchises’le Venus’un soyu, dün savaştığı düşmanını yere serende, gözeten önder!”* Bu anımsatma tekrarlanır. On üçüncü bölümde aynı zamanda, öküz kurbanı gibi spesifik bir ibadet yönteminin de Venus’un soyuna adanması İmparatorluk Kültü’ne yapılan ibadetle ilgili de bir fikir verir. Bunların dışında göze en çok çarpan ve Octavianus dönemi reformlarının altını çizen şey, On beşinci kısımda, “*Eski güvenlik, Barış, Onur, Utanç duygusu, çoktan yüzüstü konmuş Erdem, dönüyor geri cesaretle, belirtiyor bak Bolluk Boynuzu, ürünle dolu.”* olarak aktarılan kısımda Octavianus’a ve onun Roma’daki iktidarda bulunduğu döneme ait olarak bilinen erdemlerden, onun getirdiği ve başlattığı altın çağdan bahsediyor olmalıdır.

Genel olarak söylenecek olursa, Yüzyılın Şarkısı olarak da bahsedilebilen Carmen Saeculare, *Ludi Saeculare*⁴⁸⁸ adlı bayram için yazılmıştır. Carmen Saeculare’de, Octavianus’un propagandasının parçalarından olan; nüfusun artırılması, Romalı olma kimliği, Tanrı Apollon, Troya’ya uzanan kökenler ve Aeneas, ahlaklılık, Part zaferi, Romalılık değerleri gibi kilit kavramlar görülmektedir.

Horatius, Carmenler’inde Octavianus’tan Roma’nın kurtarıcısı olarak bahsetmektedir. Devamında Actium’dan, Roma’nın başındaki felaketlerden, eski dönemlerin sade hayatından bahsetmektedir. Bu sade hayatı Octavianus’un uygulamak istediği reform programına uygun bir şekilde överek ve Roma tarihine değinerek Romalıların toplumsal bir birleşme yaşayacakları bir ortam yaratmaya çalışmaktadır.

⁴⁸⁸ Cumhuriyet dönemi kökenli olan bu bayram, ulusal tehlike, salgın hastalık ya da başka amaçlarla oyunlar düzenlenmesi ve kurbanlar sunulması şeklinde başlamıştır. Octavianus döneminde bu kutlamalar M.Ö. 17’de 31 Mayıs- 2 Haziran arasında olmuştur.

Yurtseverliği en çok Roma'nın geleceği ile ilgili kaygılarını aktardığı Odi Romani adı altında birleştirdiği kitaplarında görülmektedir.

Tüm bunlar ele alındığında Odi Romani ile ilgili, Horatius'un Octavianus'un eskiye dönüş politikasını desteklediğini, eski dönemin ahlaki erdemiyile bu dönemin değer ve ahlakını karşılaştırarak eskiçağın daha iyi olduğunu anlatır. Bu durumla ilgili Türkan Uzel, “*bu şiirlerin bir çeşit Octavianus politikasının ilkelerini işleyen ayrı basımının da bir el kitabı gibi olduğunu*” ifade etmektedir.⁴⁸⁹

3.3.5.3. Publius Ovidius Naso

Octavianus döneminde, Vergilius ve Horatius dışında bir diğer edebiyatçı da Publius Ovidius Naso'dur. Ovidius da Horatius gibi bu ölümsüzleştirme ve tarihle birleştirme hareketine tartışmalı bir şekilde katılmıştır.⁴⁹⁰ Ovidius, Octavianus'un iktidarını halka yayma amacının doğrudan karşıtı olmasa da tam anlamıyla desteklediği de söylenememektedir. Eserlerinde bu gizli çelişki görülmektedir. Şiir hayatı boyunca politik bir amaç gütmemesine rağmen, Ovidius Octavianus'la ilgili bir şekilde siyasi bir olay nedeniyle Köstence şehrine sürülmüş ve hayatını orada kaybetmiştir.⁴⁹¹

Ovidius, modern Roma'nın şaşaasını ve *cultus*'a (eğitime) uygun yaşamını desteklemiş, geçmişin ve kırsal sadeliğin idealize edilmesi fikrine karşı çıkmıştır. Yazdıklarını özellikle Octavianus karşıtı olmak adına yazdığına ilişkin bir veri bulunmasa da Horatius ya da Vergilius kadar belirgin bir desteği olmamıştır.

Ars Amatoria ve Amores eserlerinde Octavianus karşıtı bir imaj çiziyor gibi görünse de Metamorphoses ve Fasti eserlerinde Octavianus ve iktidar yanlısı satırları görülmektedir. Metamorphoses eserini sürgüne gitmek zorunda bırakıldığı yıl olan M.S. 8'de tamamlamış, ancak yeniden inceleme imkânı bulamamıştır. Konusunu Yunan ve Roma mitolojisi kahramanlarından alan eserde evrenin Chaoos'tan gelerek oluşumundan başlayıp Caesar'ın tanrılaştırılarak ölümü konusuna kadar gelinmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere mitolojik bazı dönüşümlerin anlatıldığı bu eserde, mitlerin

⁴⁸⁹ Uzel, 1994, **a.g.k** s 24.

⁴⁹⁰ Gowing, 2005, **a.g.k** s 21.

⁴⁹¹ Erim, 1987, **a.g.k** s 162.

oluşumlarının ardındaki öykülerden bahsedilmiştir.⁴⁹² Kanımızca Roma'nın içinde bulunduğu dönüşüm ve değişim sürecinde böyle bir eseri yazmış olması halkın aklında değişim sürecini edebi bir açıdan gündemlerini almalarını sağlamış olma ihtimali bulunmaktadır.

Kelime anlamı “takvim” olan Fasti eserinde ise Ocak ayından Haziran ayına kadar olan altı ayı süreci her ayı farklı bir bölümde ele alarak Roma'daki dinsel günleri ve onların kaynaklarını belirterek aktarmıştır. Tamamlanmamış olmasına rağmen eserde Octavianus'a, Caesar'a ve Octavianus yönetimine pek çok atıfta ve övgüde bulunmuştur.

Örneğin aşağıdaki ilk örnekte Mayıs ayını anlatırken Octavianus'tan hem Princeps olarak hem de Caesar'ın oğlu olarak bahsetmiştir.

“o kadar büyük işlerden sonra
egemenliği Princeps olarak ele almalıydı.
O ellerini uzatarak, bir yanında sadık askerleri dururken,
diğer yanında suikastçılar, şöyle sözler söyledi:
“Eğer savaşın babası ve Vesta'nın rahibi benim
atamsa, her iki tanrısal gücünün öcünü almaya hazırlanıyorum.”⁴⁹³

Örneğin aşağıdaki örnekte Şubat ayını aktarırken Senatus'un Octavianus'a verdiği Pater Patriae unvanından ve onun tanrı Jüpiter'le özdeşleştirilmesinden bahsetmektedir.

“Vatanın babası, ey muhterem, halk sana, Senatus sana
bu unvanı verdi, bu unvanı verdik sana
biz atlı sınıfının üyeleri.
Ama tarih bu unvanı sana çok önceden vermişti.
Geç de olsa gerçek
unvanını kabul ettin, bundan önce de
vatanın babası sendin.
Yüce semada Iupiter'in taşıdığı adı, sen yeryüzünde
taşırsın: Sen insanların babasisin o tanrıların”⁴⁹⁴

Mart ayını açıkladığı kısımda ise Vergilius gibi, Ovidius'ta Octavianus'un soyunu Aeneas yolu ile tanrıça Venüs'e bağlamıştır.

“Aeneas soyundan gelen rahip yönetir senin soyunun

⁴⁹² Gür, 2007, **a.g.k.** s.17.

⁴⁹³ Ov. Fasti. 5.570

⁴⁹⁴ Ov. Fasti. 2.130

tanrılarını, ey Vesta, koru aynı soydan gelen başı!”⁴⁹⁵

Aşağıda Nisan ayının bayramlarını açıkladığı kısımda ise Octavianus’un İmparator unvanı almasını anlatırken ondan Augustus unvanı ile bahsetmektedir. Böylece, Octavianus’un Augustus kimliğinin edebi alanda da kişiliği ile bütünleştiği görülmektedir.

“Bir gün Cyhtera’lı Tanrıça bu günün daha tez geçmesini
buyurdu ve sürdü dört nala atlarını aşağıya doğru,
ertesi gün başarılı savaş, tez elden
genç Augustus’a İmparator unvanı versin diye.”⁴⁹⁶

Yine Nisan ayından bahsedilen bu satırlarda ise Janus Tapınağı’nın kapılarının kapatılması ve Pax Romana yani barış döneminin gelişinden bahsedilmektedir.

“Küçük bir tapınakla bir sunak dikildi benim için:
Alevleriyle yakar bu sunak yığın yığın kekle
kaplıca buğdaylarını.”
“Ama neden barış zamanında kapılarını kapatıp,
savaş zamanı açıyorsun?”
Gecikmeden bana bunun nedenini söyledi:
“Halk savaşa gittiğinde, dönüş yolunun açık olması için
sürgüsüz ve açıktır bütün kapılarını.
Barış zamanında kapılarımı sürgülerim
barış gidemesin diye
ve Caesar’ın tanrısal gücü altında
uzun süre de kapalı kalacağım.”⁴⁹⁷

Ocak ayını anlattığı bölümde yer alan bu satırlarda ise Octavianus’un Augustus adını almasından ve tanrı Jüpiter’le özdeşleştirilmesinden bahsedilmiştir.

“Augustus sahiptir ortak ada Yüce Jüpiter’le birlikte.
Atalarımız kutsal şeylere augustus derler, augustus denilir
tapınaklara, rahiplerin eliyle
usüle uygun biçimde kutsanan;
bu kelimenin kökünden türemiştir augurium kelimesi de
ve artan her şey Jüpiter’in gücüyle.”⁴⁹⁸

⁴⁹⁵ Ov. Fasti. 3.425.

⁴⁹⁶ Ov. Fasti. 4.675

⁴⁹⁷ Ov. Fasti. 1.275.

⁴⁹⁸ Ov. Fasti. 1.610.

Ovidius'un sürgünü esnasında yazdığı Epistulae Ex Ponto-Karadeniz'den Mektuplar eseri de Fasti ve Metamorphoses gibi Octavianus yanlısı bir tutumdan ziyade af dileyen ve geri dönmek isteyen bir sürgünün dilini kullandığının net bir şekilde görüldüğü bir eserdir. Belirli kişilere gönderilmiş olan mektuplardan oluşan bu eserde Ovidius bulunduğu yer olan Köstence'yi anlatırken aynı zamanda mektupların sahiplerine onun Roma'ya geri dönüşünü sağlamalarını rica etmekte olduğu görülmektedir.

“ceza verirken isteksiz, ödüllendirirken ise hızlı davranır imparator, katı davranması gerektiğine teessüf eden birisidir o.”⁴⁹⁹

Ovidius, arkadaşı Paullus Fabius Maximus'a gönderdiği mektubunda Octavianus'tan üstte görüldüğü şekilde bahsetmiştir.⁵⁰⁰

“İmparator'un öfkesini hak ettim ve tecrübe ettim diye sanmayınız ki ona tapınmaya gönülsüzüm.”⁵⁰¹

“pişmanım ve yaptığım şeylerden dolayı kendim azap çekiyorum.”⁵⁰²

Yukarıda, Ovidius'un kim olduğu tam olarak tespit edilemeyen yalnızca ilk adının Brutus olduğu bilinen birine yolladığı bu satırlarda ise sürgünün sebebinden bahsetmezken çektiği acıdan ve dönmek istiyor oluşundan bahsedilmektedir. Levent Keskin'e göre Epistulae Ex Ponto'yu Ovidius'un diğer eserlerinden ayıran en önemli özellik “tamamen faydacı gayesi ve lütuf beklentisi” ile yazmakta olması ve bunu açık bir şekilde yapıyor olmasıdır.⁵⁰³ Epistulae Ex Ponto, Fasti ve Metamorphoses'taki Octavianus yanlısı tutumun aksi, Ovidius'un Ars Amatoria eserinde görülebilmektedir. Örneğin, “*bırakın eşler birbirleriyle mahkemelik olup ayrılınsınlar.*⁵⁰⁴” mısrası ile *Ars Amatoria*'nın, Octavianus'un halka aşılama çalıştığı evliliği destekleme çabalarıyla çeliştiği oldukça barizdir.

“*bak işte, ıslah edilmekte eksik kalan bir yeri ilhak etmeye hazırlanıyor Caesar: doğunun uzak ülkeleri de artık bizim olacak.*⁵⁰⁵” mısraları ile Octavianus 'un dış

⁴⁹⁹ Ov. Pont.1.2.121-2

⁵⁰⁰ Ov. Pont. 39.

⁵⁰¹ Ov. Pont.1.1.49-50.

⁵⁰² Ov. Pont.1.1.60.

⁵⁰³ Keskin, 2010, **a.g.k.** s. 97.

⁵⁰⁴ Ov. Ars. 2.153

⁵⁰⁵ Ov. Ars. 1.177-8.

politikasını eleştirmiş ve “nasıl da Pers ve Atina gemileri arasında, hayali bir deniz savaşı tatbikatı yaptırmıştı Caesar?”⁵⁰⁶ mısraları ile halka açık gösterileri küçümsemiştir.

Ovidius’un eserlerinin çıkış noktası siyaset değil günlük yaşam bile olsa, bu bakış açısı Roma’nın edebi propaganda yöntemi ile oluşturmaya çalıştığı bazı toplumsal fikirlere zarar vermiştir ya da iktidar gözünde zarar verme ihtimali vardır. Ayrıca Ars Amatoria eserinde, Octavianus’a ve ilkelerine karşı bir tavır da sezilir. Çünkü şiiri için daha ilahi ya da yüce bir tema yerine aşkı seçmesi ve bir aşığın yaşamını yazmaya duyduğu ilgi, Octavianus’un desteklediği, benimsetmeye çalıştığı evliliği kutsayan ve öneren bakış açısına ters düşer. Hatta kitaptaki kimi bazı dizelerde bu durum açıkça görülür. Örneğin;

“ölümsüz tanrılar bile genç kızlar uğruna yalan yere yemin etmeye ses çıkarmazlar,
belli ki güzelliğin de tanrısal bir gücü vardır.”⁵⁰⁷
”eğer ki bir tanrı varsa, körpe kızları seviyordur.”⁵⁰⁸
“tanrıların gözleri de vardır, kalpleri de!
eğer ben tanrı olsaydım, yalancı ağızlarıyla benim kutsallığıma
ihamet eden kızların cezasız kalmasına ses çıkarmazdım.”⁵⁰⁹
“ey iyi huylu tanrılar, yapılan yanlışta bir kerecik izin verin, yeter.
ikinci yanlış nasıl olsa cezalandırırsınız!”⁵¹⁰

Yukarıdaki dizelerde Ovidius, tanrıları hafife alır, onlara suç ortaklığı teklif eder ve hatta varlıklarını sorgular. Bunun Octavianus’un ahlaki yasalarını görmezden gelmesi hatta zıttı bir tavır olması durumu dikkate alındığında, Ovidius’un sürgünü ile sonuçlanan süreç akıllara gelmektedir. Dönemin siyasi ve sosyal yapısını bilmesine rağmen Ovidius’un eserinde bu şekilde, şehvi ve Octavianus’un yasalarıyla ters düşecek şekilde aşkı yüceltmesi belki de sanatçı kişiliğinden ileri gelmektedir.

Amores’in 1.kتابında Romalı olmanın en önemli sıfatlarından biri olan, askeri ideallere karşı hafif bir sataşma vardır. Ovidius, bir asker ile bir aşığın karşılaştırarak ortak yanlarını bulmaya uğraşmaktadır. Bu ahlak, düzen ve askerleri ile dönemini etiketleyen Octavianus’un dikkatini olumsuz yönde çekmesine sebep olan şeylerden biri olabilir.

⁵⁰⁶ Ov. Ars. 1.171-2.

⁵⁰⁷ Ov. Am. 3.3.11-2

⁵⁰⁸ Ov. Am.3.3.25

⁵⁰⁹ Ov. Am. 3.3.42-4

⁵¹⁰ Ov. Am. 2.14.43-4

“komutanın cesur bir askerde aradığı yüreği
güzel bir kız da erkek arkadaşında görmek ister.
asker de, aşık da teyakkuz durumdadır.“
“askerin vazifesi uzun bir yoldur; sevgiliyi gönder bak,
huzursuz aşık da onun peşinden sınır tanımaksızın gidecektir”⁵¹¹

Amores, her ne kadar Octavianus’un reform programına aykırı bir içerik barındırsa da Octavianus karşıtı olmaktan çok ona kayıtsızdır.⁵¹² Octavianus’un kontrol altına almak istediği ve düzeltilmesi için Lex Julia yasasını⁵¹³ ilan ettiği Roma’da kadının, cinselliğin ve Roma’daki evliliklerin içinde bulunduğu durumun kırılmasını Ovidius, *Amores*’te hissettirmiştir.

Ovidius’un sürülme gerekçesi kesin olarak bilinmese de Octavianus’un torunu Julia’nın aşığı olduğu ve bu yüzden sürüldüğü genellikle kabul edilmektedir. Kendisi ise bir şiirinde ceza hukukunun yasakladığı hiçbir şey yapmadığını vurgulamış, görmemesi gereken bir şeyi gördüğünden ve bazı kimselerin hainliğinden yakınmıştır.⁵¹⁴ Octavianus’un velihtı olarak, torunu Tiberius’un yerine Agrippa’yı geçirmek için, genç Julia’da dâhil bazı kişiler tarafından hazırlanmış bir düzene Ovidius’un da karışmış olduğu ve bu nedenle sürüldüğü de söylenmiştir. Ahlak dışı ilişkileri öven şiirleri nedeniyle sürülmüş olabileceği de düşünülmektedir. Octavianus’un yasa önerilerine karşı tepkiler, M.S. 9’da equites sınıfının evlilik zorunluluğuna karşı yaptığı büyük gösterileriyle yoğunlaşmıştı. Ovidius bu gösteride sınıfın entelektüel liderlerinden biri olarak en ön saflarda yer almıştır. Öfkесinin açıkça yansıdığı *Ars Amatoria*’nın 1. ve 2. Kitaplarının ardından gelen 3. Kitap bardağı taşırırır, M.S. 8’de rejime karşı edebi saldırısı doruğuna varmıştır. Sonunda bu tavır rejim tarafından hainlik olarak nitelendirilip sürgüne gönderilmesine karar verilmiştir.⁵¹⁵ Ovidius sürgünde iki şiirsel çalışma yapmıştır. *Tristia* ve *Epistulae ex Ponto*. Bu şiirlerdeki değişmez temalar Octavianus ve uğradığı haksızlıklardır. Kesin olarak bilinen, onun verilebilecek en hafif

⁵¹¹ Ov. Am. 1.31.; Keskin, L. (2010). *Sürgün Sonrası Eserlerinde Ovidius’un Ruh Hali ve İmparator Augustus ile Çatışması*. İstanbul., s.32.

⁵¹² Keskin, 2010, a.g.k. s. 37.

⁵¹³ Lex Iulia de Maritandis Ordinibus, Lex Iulia de Adulteriis Coercendis.

⁵¹⁴ Tamer, 2007, a.g.k s. 39.

⁵¹⁵ Tamer, 2007, a.g.k s. 39.

cezaya, sürgüne (relegatio) mahkûm edilmiş olduğudur. Equites ünvanını ise elinde tutmuştur.⁵¹⁶

3.3.5.4. *Sextus Propertius*

Ovidius gibi Elegia türünden şiirler veren bir şair olarak bilinen Sextus Propertius'un doğum tarihine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamakla beraber M.Ö. 54-43 doğduğu düşünülmektedir. Yaşamı hakkında günümüze ulaşan bilgilerin büyük kısmı kendi şiirlerinden elde edilmektedir. Propertius Elegia türünde dört kitap yazmış ve toplamda doksan iki şiire imzasını atmıştır. Bu kitaplarından Monobiblos adlı eseri, hakkında en çok konuşulan şiirlerini barındıran kitabıdır. Kitap Cynthia adlı bir kadına adanmıştır. Bu kitabın son şiirinde, Propertius'un Octavianus'a yaptığı veryansınların ilki görülmektedir.

“Eğer ülkemizin Perusine mezarlarını biliyorsanız, İtalya'nın zor zamanlarına, Roma görüş ayrılıklarının vatandaşları avladığı zamanlara ait cenazeler (Bu özellikle benim için, Etrüsk geçmişim için acı vericiydi, benim komşumun uzuvlarının terk edilmesine, kemiklerinin toprak altında olmamasına müsaade ettiniz)”⁵¹⁷

Yukarıda Propertius'un ailesine, Octavianus tarafından çektilen eziyet ya da onların mutsuzluğunun sebebi olarak Octavianus sunulur. Tabii ki bu Propertius'un Octavianus'a karşı ettiği tek veryansın değildir. Ancak bu konuda ona da kızması da diğer şiirlerinin motivasyonlarından olabilir.

Propertius'un da Octavianus'la en çok karşı karşıya geldiği düşünülen konu ahlak yasalarıdır. Propertius bu yasalara ilişkin tam olarak fikir belirtmez sadece kısaca bahseder.⁵¹⁸ Ancak bundan bir yüzyıl sonra, Octavianus'un ahlaki yasalarından bahsedilmesi, Tacitus'un Annalleri'nde ve Suetonius'un On İki Caesar'ın Yaşamı adlı eserinde olur.

Bu başarısızlığa uğrayan yasa girişimiyle ilgili Propertius şu şekilde bahsetmiştir:

⁵¹⁶ Tamer, 2007, a.g.k s. 40.

⁵¹⁷ (<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Prop.+1.22&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0067>) (Erişim tarihi: 5.12.2018)

⁵¹⁸ Gale, M.R. (1997) Propertius 2.7: Militia Amoris and the Ironies of Elegy, *The Journal of Roman Studies*, Vol. 87, s 77.

“Muhakkak ki Cynthia, bizi ayıracak diye uzun süre ağlandığımız yasanın iptal edilmesinden mutludur. Jüpiter’in kendisi bile ayrılmak istemeyen iki sevgiliyi ayıramaz.

“Peki ya Yüce Caesar?!”

Evet Caesar yücedir ancak orduların, sevginin karşısında gücü yoktur.....

.....Ah o zaman flavtalarım senin için ne ninniler çalar, cenaze borazanlarından bile matemli flavtalar! Vatanımın zaferlerine hizmet etmesi için çocuklarım nasıl olacak? Benim kanımdan hiç kimse asker olmayacak. -soyumdan- Eğer kadınının kampını-ordusunu takip edecek olsaydım -benim için doğru olan tek yer- Castor’un savaş atı benim için yeterli olmazdı. Nitekim bu yüzden bu kadar şöhret kazandım. Ünüm karlı Borysthenides’in gittiği kadar uzaklara seyahat etti. Yalnız seni seviyorum Cynthia; sen de yalnız beni sev. İşte o zaman bu aşk benim için atalarımın kanından bile değerli olacak.”⁵¹⁹

Propertius’un şiirinin son satırında: “Bu aşk benim için atalarımın kanından bile değerli olacak” cümlesi şiirin en güçlü satırındır çünkü Octavianus karşıtlığının oldukça net görüldüğü bir satırdır. Propertius için Cynthia ve kendi arasında büyüttüğü bu aşk ona o kadar önemlidir ki Octavianus’un olabileceği ya da Propertius’un kendi büyüklerinden, Octavianus’un yasalarından ya da kendisinden bile, herkesten, her şeyden daha büyüktür.

Propertius aşkının büyüklüğünü bazı ilahi öğelerle karşılaştırmıştır.

“Jüpiter’in kendisi bile ayrılmak istemeyen iki sevgiliyi ayıramaz.”⁵²⁰

Jüpiter, tanrıların kralı, istediğini insanlar üzerine uygulayabilecek biridir fakat bu ölümsüz aşkla birleşmiş iki kişiyi ayırmaya gücü yetmemektedir. Bu bakış açısıyla bakıldığında Jüpiter, yani kâinatın en güçlü tanrısı bunu yapamıyorsa, Octavianus kesinlikle bunu yapmaya kadir görülmemektedir. Dolayısıyla burada Propertius, Cynthia ile olan aşkının-bağının, Octavianus’tan- Roma insanların lideri olan Octavianus’tan ve tanrılardan daha güçlü olduğunu söylemektedir. Böylece bir noktada aslında Octavianus’un yasal gücüne de karşı çıkıp itiraz etmektedir.⁵²¹

“Castor’un savaş atı benim için yeterli olmazdı..”⁵²²

Burada ilahi ikizler olan Castor ve Pollux’un atından bahseder. Bu önemlidir çünkü, Octavianus’un kendi atları harika olabilir ama tanrısal atlarla karşılaştırıldığında hiçbir

⁵¹⁹ Prop. 2.7.

⁵²⁰ Prop. 2.7.

⁵²¹ Gale, 1997, **a.g.m** s 87.

⁵²² Prop. 2.7.16.

şeydir. Ancak Propertius kendisine bu tanrısal atları bile yeterli görmezken, yine bir noktada Octavianus'u kendisinden düşük görmektedir.

Vergilius, Ovidius ve Horatius'la karşılaştırıldığında, Propertius Octavianus yanlısı bir yazım şekli taşımaz. Octavianus dönemi şairidir fakat mevcut iktidarı destekleyen, ya da mevcut iktidar yanlısı olacak şekilde eserlerini ele almamaktadır. Aşk şiiri yazmaktadır, ancak aşk şiiri yazarken de lirik ya da doğal unsurlar yerine, benzetmelerini ve betimlemelerini, o dönemin en güçlü ve kuvvetli şeyi olarak bilinen Octavianus yönetimi üzerinden yapmaktadır.⁵²³

Çoğu tarihçi tarafından Octavianus karşıtı olarak nitelendirilse de Propertius kendisini Octavianus ya da Principatusluk karşıtı olarak aktarmamıştır. Çünkü yazdıklarından da görüldüğü üzere, gerçekten Octavianus karşıtı olsaydı, Patricii olmasının ve varlıklı bir aileden geliyor olmasının da yarattığı güven hissi ile herhangi siyasal ya da stratejik tehditten korkmaksızın bunu açıkça dile getireceği düşünülmektedir zira Valerius Maximus'un gibi Propertius'un da mevcut yönetimin onu korumasına ihtiyacı yoktur. Bir şairin Octavianus'u sevmeyişinin konu açısından önemi ise Propertius'un yazım dünyasına kattığı en önemli şeylerden biri olarak erotik elegia türünün artık dini ya da politik meydan okumalara yönelik kullanılabilinecek bir hale getirilmesidir.

3.3.6. Sanat ve mimari alanında yenilikler

3.3.6.1. Heykel

Octavianus kendini ve sistemini benimsetme çalışmalarını yalnızca edebi alandaki propagandası ile değil mimari ve sanatsal alandaki propagandaları ile de desteklemekteydi. Kendisini, özel hayatı ve halk içindeki duruşu ile mores maiorum'un beden bulmuş hali olarak bir örnek şeklinde göstermeye çalışmıştı. Halk içindeki görünümü, sadelik ve asilliğin başarılı bir karışımıydı. İnsanlarla kurduğu alçakgönüllü diyaloglar, kişisel kontrolü ve disiplini onun bu örnek kişi imajını destekliyordu.⁵²⁴ Bu imajı portreleri ile hükümdarı olduğu her bölgede yayıyordu.

⁵²³ Gale, 1997, **a.g.m** s 85.

⁵²⁴ Zanker, 1988, **a.g.k** s 159.

Heykel portreler o dönemde, hükümdarın yüzünün ve varlığının ülkenin en ücra köşesinde kadar bilinmesinin en pratik yöntemlerinden biriydi. Bu yöntem Cumhuriyet döneminde de kullanılsa da Octavianus dönemi heykelleri yöntem ve ikonografik açıdan farklıdır. Bu farklılardan en büyüğü, Cumhuriyet dönemi portrelerinde figürler yaşlı ve doğal hallerine yakın olarak aktarılırken, Octavianus, portrelerinde genç ve idealize edilmiş bir şekilde aktarılmıştır. Octavianus portrelerinin tiplerine ilişkin, Paul Zanker iki ana tip bulunduğunu, Ramazan Özgan üç, Ersin Doger ise dört ana tip bulunduğunu söylese de genel olarak Octavianus tipi ve Primaporta tipi olarak ayrılır ve incelenirler.⁵²⁵ Octavianus tipi içerisinde Matem dönemi portreleri, Actium tipi (Bkz: Görsel 2.5.) portreler bulunurken, Primaporta tipinde Ara Pacis tipi olarak da bilinen Forbes tipi portreler de bulunur.

Görsel 2.5. Actium tipi Octavianus büstü

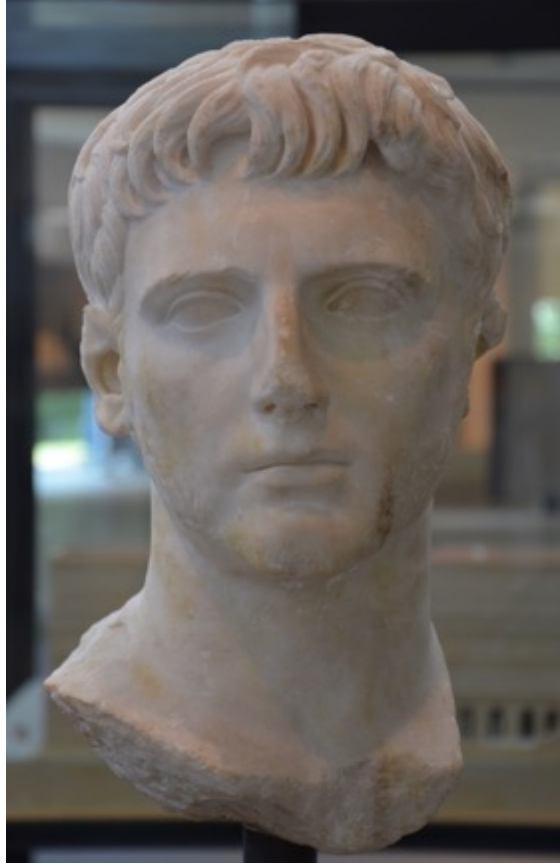
Kaynak:http://www.mausoleodiaugusto.it/en/wpcontent/uploads/sites/2/2017/04/gallery_01-1.jpg (Erişim tarihi: 20.04.2018)

Octavianus tipi portreleri, erken imparatorluk dönemine ait portrelerdir. Bazı araştırmacılar tarafından, Actium zaferinin ardından oluşturulan bir tip olduğu düşünülse de yapılan araştırmalar sonucu bu tipin ilk örneğinin M.Ö. 31 yılından önce yapıldığı ortaya çıkmıştır.⁵²⁶ Caesar'ın ölümünden sonra uzattığı matem sakalı ile birlikte

⁵²⁵ Doger, E. (2009) *Roma Heykeltıraşlığı (Ders Kitabı)*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

⁵²⁶ Özgan, R. (2013). *Roma Portre Sanatı*, Cilt 1. İstanbul: Ege Yayınları., s.154.

aktarıldığı bir portresi ise yine Actium öncesinde de bu tipin var olduğunu kanıtlar.⁵²⁷ (Bkz: Görsel 2.6..) Octavianus tipi portrelerinin ayırıcı özellikleri, Octavianus'un genç görünümü ve Helenistik gelenekle aktarılmış olmasıdır.⁵²⁸

Görsel 2.6. Matem tipi Octavianus büstü

Kaynak:[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Head_thought_to_be_of_Octavian_wearing_a_beard_as_a_sign_of_mourning_after_the_assassination_of_Julius_Caesar,_now_said_to_be_of_Gaius_Caesar,_grandson_of_Augustus,_Musée_de_Arles_antique_\(15158287595\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Head_thought_to_be_of_Octavian_wearing_a_beard_as_a_sign_of_mourning_after_the_assassination_of_Julius_Caesar,_now_said_to_be_of_Gaius_Caesar,_grandson_of_Augustus,_Musée_de_Arles_antique_(15158287595).jpg) (Erişim tarihi: 20.04.2018)

Prima porta tipi portrelerinin en çok bilinen iki örneği Başrahip Augustus heykeli ile Prima porta heykelidir. Bu heykeller Octavianus'u ve yönetimini tüm ihtişamı ile yansıtır. Bu heykel tipinin tasarımcısı kesin olarak bilinmemesine rağmen onun onayından geçtiği ya da doğrudan onun isteği üzerine tasarlandığı da düşünülmektedir.⁵²⁹ İsmi Livia'ya ait olan ve içinde bulunduğu villadan alan Prima porta heykeli, Octavianus'un kurduğu yeni düzeni özetler. Heykelin M.Ö. 27 civarında yaratıldığı ve Octavianus'un

⁵²⁷ Arles Kriptoportikosu: Kriptoportiko kapalı koridor ya da geçiş yolu anlamına gelir. Fransa-Arles'te bulunan bu kriptoportikodan çıkarılan Arles Octavianus'u, matem sakallı portre örneklerinden biridir.

⁵²⁸ Özgan, 2013, a.g.k s. 157.

⁵²⁹ Zanker, 1988, a.g.k s 98.

Princeps imajını desteklediği düşünülür.⁵³⁰ (Bkz: Görsel 2.7.) Octavianus heykelde bir başkomutan olarak zırlı şekilde tasvir edilmiştir. Duruşu, Polykleitos adındaki Yunan heykeltıraşın Doryphoros adındaki heykeline benzer şekilde, sağ bacağı gergin, sol bacağı dizden bükülmüş şekildedir. Sağ eli bir konuyu belirtmek istercesine havaya kalkmıştır. Bu heykel tasarlandığında kırk yaş civarında olmasına rağmen yüzü genç olarak tasvir edilmiş ve kendi yüz hatları daha karizmatik bir şekilde kullanılmıştır. Heykelin bitişindeki kaidenin üzerinde Octavianus'un soyunun dayandığını iddia ettiği tanrıça Venüs'ün sembollerinden biri olan Eros ya da Cupid bulunmaktadır.⁵³¹

⁵³⁰ Pollini, 2012, a.g.k, s 174.

⁵³¹ Zanker, 1988, a.g.k s 100.

Görsel 2.7. Prima Porta tipi Octavianus heykeli

Kaynak: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Statue-Augustus.jpg> (Erişim tarihi: 20.04.2018)

Heykelde Octavianus'un giymekte olduğu zırhın üzerindeki kabartmalarda, tanrı ve personafikasyon örnekleri görölmektedir. Kabartmalardaki figürler Partlar, Galyalılar, Tanrı Mars, Tanrıça Diana, Tanrı Apollon, Tanrıça Ceres ve Tanrıça Kibele, Tanrıça Tellus, Tanrıça Sol gibi Octavianus'un ilahi kimliğini ve soyunun tanrılara dayanmasını vurgulayan hem de dünyevi başarılarını destekleyen figürlerdir.⁵³² Heykelin Octavianus'un M.S. 14 yılındaki ölümünden sonra Tiberius'un da iktidarını desteklediği ve imparatorluk kimliğinin halk üzerindeki etkisini pekiştirdiği düşünölebilir.

Primaporta tipi portrelerinin önlü örneklerinden bir diğeri de Pontifex Maximus yani Başrahip Octavianus heykelidir. (Bkz. Görsel 2.8.) M.Ö. 12'de yapıldığı düşünölen bu heykelde Octavianus bir rahip olarak betimlenmiştir. Üzerinde bir toga bulunur ve togasının kenarı ile başı örtölüdür. Başının kapalı olması onun dini bir törende bulunduğu anlamına gelir.⁵³³ Sağ kolunun dirsekten kırık ileri doğru olan pozisyonu elinde bir sunu çanağı tuttuğunu gösterir. Bu heykelin iktidarı destekleyen eserlerden biri olarak anılmasının nedeni, Octavianus'un giymekte olduğu togadır. Toga, aşağı yukarı yarım daire şeklinde yaklaşık beş metre uzunluğunda ve eni iki metre olan yün bir giysidir. Hem erkek hem de kadınlar tarafından giyilebilen bu giysi, zamanla Roma yurttaşları erkeklerin ayırt edici giysisi haline gelmiştir. Octavianus bu giysiyi sık sık giyerek, togayı oturaklı ve uygun tavırlı olmanın gayri resmi bir sembolü haline getirmiştir.⁵³⁴ M.Ö. 12'de yapılan bir heykelde, vatandaşların giymekte olduğu bir giysiyle ve dinsel bir temada betimlenmesi, Octavianus'un kendisini hem sade hem de dindar biri olarak göstermek istediğini belirtir. Suetonius onun bu tavrına ilişkin eski dönemlerin giyim kuşamını getirmeye çalıştığını söylemiştir.⁵³⁵

⁵³² Özgün, 2013, **a.g.k** s 163, 164, 165.

⁵³³ Zanker,1988, **a.g.k** s. 128.

⁵³⁴ Zanker, 1988, **a.g.k** s. 164.

⁵³⁵ Sue. 2. 40. Bkz: Figür 10.

Görsel 2.8. Pontifex Maximus Augustus

Kaynak:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:August_Labicana_Massimo_Inv56230.jpg (Erişim tarihi: 20.04.2018)

3.3.6.2. Mimari

Octavianus döneminde “mermerle yeniden inşa” edilen Roma, Cumhuriyet yönetiminin kendisinde olduğu gibi Cumhuriyet dönemi binalarında da bazı restorasyonlara şahit olmuştur. Yönetim şeklinin değiştiğini yansıtan şeylerden biri de binalar ve kamusal alanlara halkın katılım şeklidir. Gowling, Cumhuriyet’in sonunun gelmesi ile oldukça iddialı yeni bir inşa programının başlamasının tesadüf olmadığını söyler. Kentsel bilinç-toplumsal bilinci etkiler. Yönetimdeki değişiklikler şehri, şehir yapısındaki değişiklikler yönetimi etkileyecektir. Cumhuriyet Dönemi yapılarının

kullanılmasının sebebi Cumhuriyet'in devam ettiği izlenimini yaratmak olabilir.⁵³⁶ Bu kontrol ve değişiklik süreci için Forum Augustus önemli bir basamaktır.

3.3.6.2.1. Forum Augustus

Görsel 2.9. Forum Augustus (E. İznik Arşivi)

M.Ö. 46'da tamamlanan Forum Iulium'la Octavianus'un kendi soyağacını güçlendireceği sürecin en önemli yardımcılarından biri devreye girmiştir. Forum Iulium, Venus Genetrix tapınağı ve Caesar'ın atlı heykeli ile Julian ailesi soyuna dikkat çekmiş ve bir yönetici kültü için gereken alt yapıyı sağlamıştır. Forum Iulium ortamı hazırlamış olsa da Forum Augustus niyet ve uygulama açısından ondan daha gelişkindir. (Bkz: Görsel 2.9.) Yeni Princeps ve onun ailesinin Roma tarihindeki yerine odaklanmanın yanı sıra Forum Augustus yenilenmiş Cumhuriyet'in mimari ve artistik açıdan ilanıdır da. Onda yerli ve yabancıların, eski ve yenin, aleni ve özelin, Cumhuriyet ve İmparatorluğun mükemmel karışımını görmek mümkündür. Kesin olarak bilinmese de en az yirmi dört heykelin gösterildiği bu galeri Augustus-sonrası bir bakış açısıyla bakıldığında oldukça

⁵³⁶ Gowing, 2005, a.g.k s 133.

Cumhuriyetçidir.⁵³⁷ Yeni galerinin amacı, imparatoru ve ailesini birlikte anılmak istediği Cumhuriyetçi karakterlerle aynı görsel karede buluşturmadır. Ancak ziyaretçiler tarafından Forum'daki summi viri ile Octavianus'un merkezdeki atlı, equestrian heykeli bağdaştırılacak, dahası hareket edildikçe daha fazla summi viri heykeli ile, Aeneas, Anchises gibi Julia soyuna ilişkin figürleri göreceklerdir. Forumun kuzey ucunda yukarı doğru bakıldığında Mars tapınağı, Fortuna, Venus, Romulus ve Tanrıça Roma ile karşılaşacaklardır. Tüm yapı adeta yeni princepsin eski kökenlerine vurgu yapmış ve ziyaretçilerin bunun Cumhuriyetçi yapıda olduğunu, yeni olmadığını anlamasını zorla da olsa sağlamıştır.⁵³⁸

Görsel 2.10. Forum Augustus (E.İznic Arşivi)

Kendi açısından, Octavianus, Roma Cumhuriyeti'nin mimari kalbi olan Forum Romanum'u dönüştürmüştür. (Bkz: Görsel 2.10.) Bu binaların inşa edilme kararını tek başına almamıştır, ancak yeni binalarda, Octavianus'un kişiliği ailesi ve düşünceleri temsil edilmiştir. Resmi açıdan bu binaların yapımına Senatus karar vermiş ve bazılarının masrafını karşılamıştır ancak Forum'da inşa edilen bu binalar yavaş yavaş Princeps'e ve onun yakınlarına adanmaya başlamıştır. Bu yüzden Octavianus'un ölümüne kadar

⁵³⁷ Gowing, 2005, a.g.k s 138-139.

⁵³⁸ Gowing, 2005, a.g.k s. 145.

Forum'un kimliği Julian ailesi tarafından sahiplenilmiştir. İlk gösterişli bina, doğu tarafındaki Divus Julius tapınağıdır. Yeni düzenin kurulmakta olduğunu oldukça açık Şekilde ifade eden oldukça gösterişli ve alımlı bir binadır. Tapınağın önünde bulunan bir altar Caesar'ın cenaze ateşinin yakıldığı yeri işaret etmektedir.⁵³⁹

Mimari benzerliğin diğer bölgelerle olan bağlantısı politiktir, ancak bu Cumhuriyetçi gelenekleri yansıtma için de gereklidir.⁵⁴⁰ Octavianus, Triumvirken efsaneye göre Romulus'un Şehri kurduğu tepe olan Palatine tepesinde bir ev kazanmıştır. Evin yeri sembolik açıdan kendi isteklerine en uygun yerdir. Octavianus yaşlandıkça, Senatus toplantıları onun evinde daha sık yapılmaya başlanmıştır.⁵⁴¹ Eski Cumhuriyet meclisi, Julian ailesinin efsanevi atası olan Romulus'un tepesinde toplanarak Princepsi coğrafik olduğu kadar düşünsel anlamda da takip etmiştir.⁵⁴²

3.3.6.2.2. Ara Pacis Augustae

Octavianus'un sanat ve mimari alanındaki propagandaları yalnızca onun büstleri ve heykelleri aracılığıyla değil, eşi Livia, kızı Julia, yardımcısı Agrippa gibi çevresindeki kişilerin heykel ve büstleri ile de yapılmıştır. Bstler ve heykeller dışında en bilinen eser Ara Pacis Augustae'dir. Senatus tarafından M.. 13-9 arasında inşa edilen Ara Pacis Augustae hakkında konuşurken onun, Octavianus'un Galya ve İşpanya'daki seferinden sağ salim dönmesinin onuruna yapıldığı göz önünde bulundurulmalıdır.⁵⁴³

Dini bir tören altara yaklaşan mermer yapının dışındaki iki uzun rölyefte betimlenmiştir. Bu sahnelerin -dört tanesi, dört ana rahiplik kurulunun baş yeleri ve dört baş rahip tarafından işgal edilmiştir. İlk bakışta bu figürler kalabalığın geri kalanında daha kutsal bir görüntüye sahiptirler. Ancak kurbanın sürecinin katılımcılarına kıyasla, rahipler, kuzey tarafındaki iki togati gibi, togalarını ritüeli gerçekleştirmeye başladıklarının işaretiymişesine başlarının üzerine çekmişlerdir. (Bkz: Görsel 2.11.) Dikkatli bir incelemede, çoğu lictorum Octavianus'un etrafında toplandığı ve kurban törenini o başlatıyormuş gibi, eşlikilerinin onun etrafında bir çeşit çember oluşturdukları

⁵³⁹ Eck, 2007, **a.g.k.**, s 141.

⁵⁴⁰ Eck, 2007, **a.g.k.**, s 139.

⁵⁴¹ Cass. Dio. 56.28.

⁵⁴² Eck, 2007, **a.g.k.**, s 141.

⁵⁴³ Zanker, 1988, **a.g.k.** s 120.

görülür.⁵⁴⁴

Görsel 2.11. Ara Pacis Augustae, (E.İznik Arşivi)

Octavianus'un retorik yetenek eksikliği hakkında George Kennedy, "*Octavianus'un imparatorluk kavramının retoriği hakkında derin bir anlayışı vardı. Sahip olduğu gücün büyüklüğü ve gücünü maskeleyerek adına, sanatı, mimariyi, yazıtları ve şehir planlamasını kullanarak yeni bir altın çağın havasını ortaya çıkardı*" demiştir.⁵⁴⁵ Bu nedenle Ara Pacis, hem bir savaş anıtı olarak hem de Octavianus'un egemenliğini meşrulaştırmak ve Julian soyunu desteklemek görevini üstlenen bir retorik parçası olarak işlev görmüştür. Ara Pacis, Octavianus dönemi siyasi mitinin sözel veya görsel biçimindeki en eksiksiz örneğidir. Bu, Octavianus'un hüküm sürdüğü en önemli ve retorik eseri olmasa da genel olarak M.Ö. 27-M.S. 14 arasında atıfta bulunulan önemli bir gerçektir.⁵⁴⁶

En nihayetinde kamusal hatıra anıtlarının önemli retorik ürünler olduğu herkesçe kabul edilmiştir. Bir kültür veya politika tarafından kutsallaştırılacak olan bu olayları,

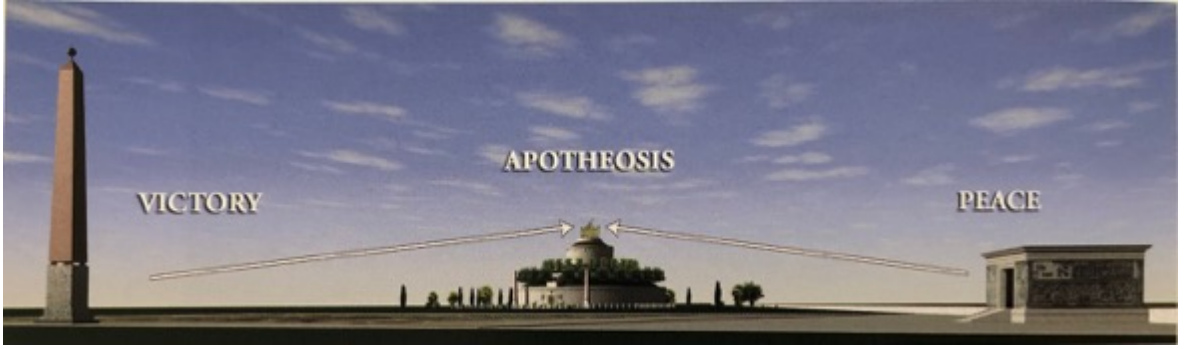
⁵⁴⁴ Zanker, 1988, **a.g.k** s 121. Bkz: Görsel 15.

⁵⁴⁵ aktaran Lamp, K. (2009). The Ara Pacis Augustae: Visual Rhetoric in Augustus' Principate, *Rhetoric Society Quarterly*, 39:1,s 1.

⁵⁴⁶ Lamp, 2009, **a.g.m.** s 2.

bireyleri, yerleri ve fikirleri tarihlerden seçerler. Paul Zanker bu konuyla ilgili, Octavianus'un yeni bir görsel dil yarattığını ve bu dili kullanarak yepyeni bir iletişim yöntemi oluşturduğunu ileri sürmüştür.⁵⁴⁷

Ara Pacis'in orjinal konumu Via Flaminia ve Augustus'un Mausoleum'unun yakınındaki Campus Martius'ta, parka benzeyen büyük bir güneş saati bulunan bir ortamdadır. Bir barış anıtının varlığının, öncesinde bir savaşın olduğu gerçeğini ifade ettiği düşünüldüğünde, Ara Pacis Augustae'nin konumu bir kat daha anlam kazanmaktadır. Aralarında Octavianus'un Mausoleum'u kalacak şekilde Horologium ile karşı karşıya kalan Ara Pacis, savaş sonrası elde edilmiş olan zaferin öte tarafında duran ve barışı simgeleyen bir yapıdır. (Bkz: Görsel 2.12)

Görsel 2.12. Horologium-Mausoleum Augusti-Ara Pacis Augustae illüstrasyonu (**Kaynak:** Pollini, 2012, a.g.k. s 476.)

Kuzey İtalya'da üretilen beyaz Luna mermerinden yapılmış Ara Pacis, sunak ve iç ve dış kısımlara oyulmuş bir sur duvarı içermektedir. Muhafaza duvarının dış tarafındaki frizlerden ikisi uzun dinsel törenleri aktarmaktadır. Güney frizinde katılımcıların, Octavianus'un, dört devlet kültürünün rahiplerinin, Agrippa'nın ve imparatorluk ailesinin görselleri bulunur.⁵⁴⁸

⁵⁴⁷ Zanker, 1988, **a.g.k.**, s 3.

⁵⁴⁸ Lamp, 2009, **a.g.m.**, s 6.

Görsel 2.13 Ara Pacis Augustae Kuzey Frizi (E.İznic Arşivi)

Kuzey duvarındaki friz ise Senatörlerin ve onların ailelerin görsellerini barındırır. (Bkz: Görsel 2.13.) Frizlerin tek bir dini töreni mi ele aldığı yoksa iki farklı dini töreni mi ele aldığı, ya da bu aktarılan sahnelerin gerçek ya da kutsal mı olduğu belli değildir. Aynı zamanda dıştaki duvarda da dört ayrı mitolojik sahne bulunmaktadır.⁵⁴⁹ Batı duvarında ilk olarak, ev tanrılarında kurbanda bulunan Aeneas görülmektedir. Diğer panelde, Romus ve Romulus'u emziren efsanevi Lupercal olduğu tahmin edilen kurtla Tanrı Mars bulunmaktadır. Bu sahnelerin ikisi de Roma'nın mitik kuruluşunu aktarıyor, bunu hem Romalıların kökenlerini anımsatarak hem de Julian ailesinin soyağacından bahsederek yapar.⁵⁵⁰ Yoldan görülebildiği için en önemli olduğu düşünülen doğu frizleri iki tanrıçayı barındırırlar. İlk Tanrıça Honor ve Virtus'un arasında oturan Tanrıça Roma'dır. Diğer tartışılan figür ise Tanrıça Tellus'tur. Bu tanrıçanın ikonografisi oldukça karmaşık ve farklı yorumlara açıktır.⁵⁵¹

⁵⁴⁹ Lamp, 2009, **a.g.m.**, s 6.

⁵⁵⁰ Lamp, 2009, **a.g.m.**, s 6.

⁵⁵¹ Lamp, 2009, **a.g.m.**, s 6.

Görsel 2.14. Ara Pacis Augustae Batı Girişi (E.İznic Arşivi)

Sırayla bahsedilen bu altı frize pek çok bitki ve hayvan motifi eşlik etmektedir. Anlatı, batı duvarında şehrin mitolojik kuruluşunun öyküsüyle başlar. (Bkz: Görsel 2.14) Ardından altarın adanmış olduğu noktada, şimdiki zamana, mitlerin bugünkü değerine geçmeden önce, Octavianus tarafından Roma halkına getirilen bolluğu, tanrıların iyiliği ile göstererek ilerler.⁵⁵² Gowing, hafıza geçmiş ve gelecek kavramlarını kullanarak, Cumhuriyet dönemine ait mimari ve edebi eserlerin, principatus dönemi ile ilişkilendirilmesini ayrıntılı olarak aktarır. Ona göre, Octavianus'un ekibindeki edebiyatçılar ve tarihçiler bu geçmiş-gelecek öğelerini dikkatle kullanarak keskin bir geçiş dönemini engellemiş ve principatusluğu halka halkın dikkatini çekmeden benimsetmişlerdir.⁵⁵³

3.4. Bir İktidar Göstergesi Olarak Octavianus'un Ölümü ve Cenaze Töreni

3.4.1. Mausoleum ve Horologium

Octavianus'un mausoleumu politik aile yönetiminin bir anıtı olarak önemi, mimari ve coğrafi etkenlerle arttırılmıştı. Octavianus etrafında halkın gelmesi ve vakit geçirmesini teşvik etmek için ferah bir park yaratmıştı. Böylece insanlar zafer anıtlarını, büstlerini ve yazıtları görebileceklerdi. Senatus, Princeps'in M.Ö. 13'te Galya'dan

⁵⁵² Lamp, 2009, a.g.k, s 7.

⁵⁵³ Gowing, 2005, a.g.k, s 139.

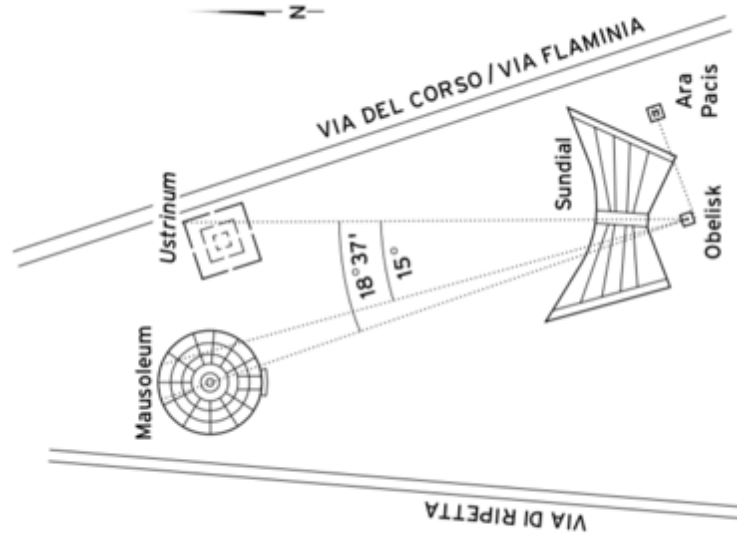
dönüşünde Ara Pacis Augusti'nin inşasını oyladığında Mausoleum'un tüm güney cephesi tekrar dizayn edilmişti. Bir kısmı büyük bir güneş saatine yani Horologium'a dönüştürülmüştü. Güneş saati Octavianus'un doğumgünü de olan 23 Eylül'deki sonbahar ekinoksunda obeliskin gölgesinin altarın girişine gelecek şekilde konumlandırılmıştı.⁵⁵⁴ Horologium, Octavianus'un tanrı Apollon ile özdeşleştirilmesinde kullanılan araçlardan biri olarak düşünülmektedir. (Bkz: Görsel 2.15)

Görsel 2.15. Horologium (Kaynak: E.İznic Arşivi)

⁵⁵⁴ Eck, 2007, **a.g.k**, s 160.

Horologium, yaklaşık 22 (21.8) metre boyunda olup o döneme kadar yapılmış en büyük güneş saatidir. Actium Zaferi'nden sonra Mısır'dan getirildiğinden Marcus Antonius ve Kleopatra'ya karşı kazanılan zaferin sembolik bir temsili olarak ele alınabilir. Burada ilgili kısım "Mısır'ın Augustus tarafından Roma hakimiyetine katılması"ndan bahseder.⁵⁵⁵ Horologium'un Ara Pacis ve mauseleum arasında bir bağlantı işlevi de taşımaktadır. (Bkz: Görsel 2.16) Bu bağlantı Octavianus'un doğum günü olan 23 Eylül tarihinde Dikilitaş'ın gölgesinin Ara Pacis'in batı girişine doğru yönelmesiyle kurulmaktadır. Ara Pacis, horologiumun doğusuna yerleştirilmiştir böylece ekinokslarda, dikilitaşın tepesindeki bir küre ile işaretlenen gölge, Ara Pacis'e doğru uzanan bir çizgi boyunca 150 metre kadar ilerlemektedir.⁵⁵⁶

Görsel 2.16. Campus Martius'daki Augustus Anıtları.

Kaynak: Clarke, J. R. (2003) *Art In The Lives Of Ordinary Romans: Visual Representation and Non-Elite Viewers In Italy, 100 B.C.—A.D. 315.* University Of California Press, s 23.

Bu ince ayarlama ile birlikte her yıl Octavianus'un doğum gününe denk gelen ekinokslarda, *horologiumun* Ara Pacis'i göstermesi Octavianus öldüğünde bile halkın onu hatırlamasını sağlamaktadır.⁵⁵⁷

⁵⁵⁵ Clarke, J. R. (2003) *Art In The Lives Of Ordinary Romans: Visual Representation and Non-Elite Viewers In Italy, 100 B.C.—A.D. 315.* University Of California Press, s 22.

⁵⁵⁶ Clarke, 2003, **a.g.k.** s 23.

⁵⁵⁷ Clarke, 2003, **a.g.k.** s 23.

3.4.2. Octavianus'un Ölümü

M.S. 13 yılında Octavianus'un yaşının getirdiği bir sorun olarak, sonunda fiziksel gücünün azaldığını hissetmiş olması ihtimali bulunmaktadır. Bu yüzden Senatus'dan devlet meselelerini tartışabileceği yirmi senatorun bulunduğu bir komite kurulmasını istemiştir. Bu komitenin kararları tüm Senatus'un kararı yerine kabul edilmiştir.⁵⁵⁸ Octavianus, fiziksel gücünü korudukça Roma halkının imparatorluğun durumuna ilişkin ya da barış hakkında bir endişesi yoktur. Ancak Octavianus'un yaşı ilerledikçe ve ilerleyen yaşı onu iktidarı kullanma konusunda kısıtlamaya başladıkça bu durum bazı değişiklik ihtimallerini ve korkularını da getirmiştir. Bazı insanlar boş boş özgürlüğün kutsallığı hakkında konuşmaya başlamışlardır. Bazı insanlar iç savaştan korktuklarını dile getirirken bazıları bunu, yani iç savaşı istemişlerdir. Bu konular dışında en çok konuşulan gündem ise Octavianus'un varisleri hakkındaki dedikodulardır. Octavianus'un sağlık durumu hakkındaki söylenceler kötüleştikçe, insanlar bu kötüleşmenin karısından kaynaklı olduğunu düşünmektedir. Ardından Octavianus ölmüş ve Tiberius gücü ele geçirmiştir.⁵⁵⁹

Tiberius, başa geçtikten sonraki ilk Senatus toplantısında, Octavianus'un cenazesi dışında hiçbir konunun gündem olmasına izin vermemiştir. İlk önce Octavianus'un vasiyeti Vesta rahibeleri tarafından Senatus'a getirilmiş ve okunmuştur. Tiberius ve Livia Octavianus'un varisleridir. Livia Julia ailesinin soy ağacına, Augusta adıyla eklenmiştir. Torunları ve torunlarının torunları ikinci dereceden varisler olarak seçilmişlerdir. Octavianus'un mirasından kırk üç milyon beş yüz sestertes vatana ve Roma vatandaşlarına bırakılmıştır. Her koruyucuya bin, başkentteki her birliğe beşyüz, her askere üçyüz sestertes bırakmıştır.⁵⁶⁰ (Bkz: Harita 5) Vasiyetiyle yaptığı iyilikle bile Octavianus, üzerinde kendi imperium ve iktidarının simgesi darb edilmiş paralarla, ölümünden sonra halkın arasında dolaşımını adeta garantiye almıştır.⁵⁶¹

Octavianus'un ölümünden sonra bazı dedikodular ve tartışmalar olmuştur. Çünkü ilk halk görevini aldığı günle ölümünün aynı gün olmasının tesadüfü bazı insanların komplo teorileri üretmesine neden olmuştur. Octavianus, babası Gaius Octavius'un

⁵⁵⁸ Eck, 2007, **a.g.k.**, s 161.

⁵⁵⁹ Tac. 1.6.

⁵⁶⁰ Tac. 1.7.

⁵⁶¹ Bkz: Figür 6,7,8,13,14,15,16.

öldüğü odada ölmüştür. Sayısız consüllüğü hakkında konuşulmuştur. Aralıksız otuzyediyıllık tribunusluk yapmıştır. Muzaffer olarak selamlanmıştır ve diğer geleneksel, tek ya da tekrar eden onurları vardır. İnsanlar ona pek çok farklı terimle dua etmiş ya da eleştirmişlerdir. Bir evladın görevi olarak babasının intikamını almak amacıyla ve sonrasında ulusal aciliyet nedeniyle, Octavianus kendini iç savaşa sürüklemiştir ve bu savaş durumları ne var olan metodlarla ne de kuralına uygun şekillerde halledilemeyecek şeylerdir. Babası Caesar'ın intikamını almak için Lepidus ve Antonius'la bazı anlaşmalar yapmak zorunda kalmıştır. Lepidus yaşlandıkça ve tembelleştikçe, Antonius'un kişisel hırsları onu yendikçe ülkenin tek çaresi tek bir adam tarafından yönetilmek olmuştur. Ancak Octavianus şehri kendini kral ya da Dictatore ilan etmeden ve bir sıkıntı yaratmadan principatusluğu yaratarak düzenlemiştir.⁵⁶²

Tacitus'a göre Octavianus, bakanlar ve rahipler tarafından ve tanrıya benzer görüntüleriyle kendisine tanrılar gibi tapınaklarda tapınılmasını istemiştir. Tiberius'u varis olarak atamasının sebebinin de bu olduğu düşünülür. Uygun bir cenaze töreninden sonra Octavianus bir tanrı olarak ilan edilmiş ve ona bir tapınak atanmıştır. Ama her duanın asıl hedefinin aslında Tiberius olduğu fikri de vardır. Hatta Tiberius'un kendisi de "sadece ilahi Octavianus bu tarz sorumluluklara eşit bir kişiliğe sahip olabilirdi" demiştir. Tiberius, "Octavianus'un işlerini paylaşması için onunla davet edildiği zaman ancak bu zor ve tehlikeli işin yani imparatorluğu yönetmenin deneyimini kazandım" demiştir. Octavianus yapılacakların ve okunacakların listesini vasiyetinde bırakmıştır. Sahip olduğu mal varlıklarının listesi de buna dahildir.⁵⁶³

3.4.3. Res Gestae ve Monumentum Ancyranum

Res Gestae, içeriğinde, Octavianus'un M.S. 19'daki ölümünden önce değişik tapınaklara bıraktığı vasiyetlerini barındırmaktadır.⁵⁶⁴ Roma'nın ilk imparatoru Octavianus, Lucius Plancus ve Gaius Silicus'un consulluğunda M.S. 3 Nisan 13 tarihinde bir testamentum (vasiyet) yazmış ve ölümünden dört ay önce Vesta rahibelerine teslim etmiştir. M.Ö. 14 Ağustos 19'daki ölümünün ardından, kısmen kendisi, kısmen azatlıları Polybius ve Hilarion tarafından hazırlanan, üç imzalı ve üç rulo halindeki bu vasiyetname, Vesta rahibeleri tarafından Senatus'ta açılmış ve okunmuştur. Birinci rulo

⁵⁶² Tac. 1.8.

⁵⁶³ Tac. 1.11.

⁵⁶⁴ Erim, 1987, a.g.k, s. 121.

İmparatore'un cenaze töreniyle ilgili yapılması gerekenleri açıklamaktadır; üçüncü rulo imparatorluğun askeri durumu, hazinesi vs. genel durumu hakkında bilgi vermektedir. İkinci rulo ise Octavianus'un şahsen gerçekleştirdiği hizmetleri anlatan belgedir. Suetonius'ta *index rerum a se gestarum* (şahsen yaptığı işlerin bir listesi) olarak geçen ve kısaca *Res Gestae* (yapılan işler) olarak tanınan bu belgenin, tunç levhalar halinde kendi *mausoleumunun* (Mausoleum Augusti) girişinin her iki yanına asılmasını emredilmiştir. Bu *mausoleumu* Octavianus kendi sağlığında, M.Ö. 28 yılında, Campus Martius'un kuzeyine, Via Flaminia ile Tiberis Nehri arasında yemyeşil ağaçlarla çevrili ve halka açık bir alana yaptırmıştır.⁵⁶⁵ Octavianus'un ölümünün ardından vasiyeti yerine getirilmiş ve bu levhalar anıt mezarının girişine asılmıştır. Ardından çoğaltılıp imparatorluğun çeşitli eyaletlerine gönderilerek bu levhalarda yazılan özgeçmişine bütün yurttaşlarca okunması, böylece hem İmparator'un şahsına hem de onun döneminde *saeculum aureum* 'u yani Altın Çağ'ı yaşayan imparatorluğa beslenen saygının kat kat artması beklenmiştir. Ancak levhalar asıldığı yerlerde kalmamış ve kaybolmuştur. Günümüze kalan kopyaları Roma'dan değil Anadolu'dan çıkmıştır. Bunun sonucu olarak ve biraz da bu yüzden *Res Gestae* bir vasiyet ya da anı olmasının ötesinde imparatorluk ideolojisinin bir anıtı haline gelmiştir.⁵⁶⁶ *Res Gestae* kısmında ise imparatorun başardığı askeri işler, girişimler anlatılır. Bunlar, daha çok sınırlarda girilen savunma harekâtı ve kazanılan zaferler yapılan fetihlerdir.⁵⁶⁷ *Res Gestae*, Octavianus'un, “*On dokuz yaşında, kendi girişimimle ve masraflarını kendim üstlenerek bir ordu kurdum*” ifadesiyle başlar ve “*Bu satırları yazdığım sırada yetmiş altı yaşındaydım*” ifadesiyle biter.⁵⁶⁸

Bu eserin önemi, bunun bir vasiyetname değil, bir çeşit açıklama olmasından, Roma ulusunun kendisine verdiği görev, sorumluluk ve parayı ne şekilde kullandığı hakkında Octavianus'un ulusuna sunduğu bir rapor olmasından kaynaklanır.⁵⁶⁹

Metnin içeriğindeki ayrıntılara dikkat edilecek olursa, edebi süslemelerden kaçınılmış, betimlemelerde genellikle üstünlük sıfatı kullanmamaya özen gösterilmiş ve düşmanlarının adları verilmemiştir. Kendi adından da (Senatus'un ona bağışladığı

⁵⁶⁵ Monumentum Ancyranum (Ankara Anıtı) (2009) (Çev. Çiğdem Dürüşken). Kabalcı Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, s. 7-8.

⁵⁶⁶ Güven, S. (1998). Displaying the *Res Gestae* of Augustus. *JSAH*, 1(57), s 30.

⁵⁶⁷ Erim, 1987, **a.g.k.** s. 121.

⁵⁶⁸ Dürüşken, **a.g.k.** 2009, s. 13.

⁵⁶⁹ Erim, 1987, **a.g.k.** s. 121.

Octavianus adını belirttiği yer haricinde) hiç bahsetmemiştir. Ailesinin, babasının, annesinin, karısının adlarını da yazmamış, sadece Agrippa, Tiberius, Gaius ve Lucius'tan, toplumsal görevlerde kendisiyle birlikte adları geçtiği için söz etmiştir. Yaşamını Senatus ve Roma halkıyla ilişkileri açısından değerlendirmiş, şahsi yaşantısını bir kenara bırakmıştır. Ama her vurgusunda Senatus'un, Roma halkının ve ordunun güvenini kazandığının bilincindedir. Hatta tek kendisi değil, Senatus da halk da edebiyatçılar da bu üstünlüğün, bu seçkinliğin farkındadır. Çünkü devletin en yüksek organı *Res Publica*'dan, *Imperium*'a geçiş, kendisinin yürüttüğü akıllı siyaset sonucunda sessiz ve derinden gerçekleşmiştir.⁵⁷⁰

Octavianus, isminin zafer kelimesi ile birlikte anılmasını istediğini oldukça net bir şekilde belli etmiştir. *Virtus* ve *Valor* onun Senatus tarafından sahip olduğu söylenen dört onurundandır. Zaferinden sonra aldığı *Imparatore* unvanını şanlı komutanı ise ilk adı olarak kullanmaya başlamıştır. *Res Gestae*'de Octavianus, unvanlarının listesinde birlikleri tarafından kaç kere *imparatore* ilan edildiği ve bu onuru nasıl kabul ettiğinden bahseder. M.S. 13 yılında bu sayı yirmibire ulaşmıştır.⁵⁷¹ Bu, Octavianus'un eğer isterse Roma'da zafer alayı sürecine ne kadar sıklıkla girebileceğinin de göstergesidir.⁵⁷² Daha önce hiçbir Romalı onun başarısıyla karşılaştırılabilecek düzeyde bir başarıya erişmemiştir.

Res Gestae'nin dördüncü bölümünün tamamı onun başarılarına ve askeri onurlarına ayrılmıştır. Tüm bu övünmeler, onun Roma'ya barışı getirdiği iddiasıyla birlikte ilerler.⁵⁷³

⁵⁷⁰ Dürüşken, 2009, a.g.k., s. 20.

⁵⁷¹ Aug. RG. 4.

⁵⁷² Eck, 2007, a.g.k., s 123.

⁵⁷³ Dürüşken, 2009, a.g.k. s 13.

Görsel 2.17 Ankara Anıtı (05.10.2018) (E. G. Akın Arşivi)

Onaltıncı yüzyılda, Ankara’da mermer üzerine Latince ve Yunanca olarak iki dilli yazılmış bir kopyasının büyük kısmı keşfedilene ve bu keşif sonradan *Monumentum Ancyrantum* olarak adlandırılarak epigrafi ve klasik filoloji tarihinin en önemli keşifleri arasında yerini alana kadar, büyük bir sessizliğe gömülmüştür. Eserin çift dilli yazılmış olmasının sebebinin karma nüfusa eşit yaklaşmak olduğu düşünülmüştür.⁵⁷⁴ 1554-1562 I. Ferdinand’ın elçisi, mektuplarında Res Gestae’den bahsetmiştir.⁵⁷⁵ Ardından Mommsen bunu “Queen of Inscriptions” olarak adlandırmış ve⁵⁷⁶ hatta 1938’de Mussolini Res Gestae’nin bir kopyasını kullanmıştır⁵⁷⁷

Octavianus’un mausoleumuna asılan yazının çok uzaklarda, Roma’da değil de bir Roma eyaleti olarak Küçük Asya’nın Ancyra’sında çıkması şaşırtıcı olsa da gerek İtalya’da gerekse İtalya dışındaki Roma eyaletlerinde, imparatorluğun yönetiminde bulunmuş önemli kişilerin onuruna tapınak inşa ettirmek âdeti olduğundan, bu gayet normal bir durum olarak görülebilir. (Bkz: Görsel 2.17) Suna Güven, Res Gestae’nin

⁵⁷⁴ Güven, 1998, **a.g.m.**, s 34.

⁵⁷⁵ Güven, 1998, **a.g.m.**, s 34

⁵⁷⁶ Güven, 1998, **a.g.m.**, s 34.

⁵⁷⁷ Güven, 1998, **a.g.m.**, s 39.

önemli tapınaklara konulmamasını açıklarken, devletin güç anlamına gelen monumentlerdense kişisel fakat hanedanlık havası taşıyan yerlere konulmuştur der.⁵⁷⁸ İmparatorluk kültürü sayesinde Romalılığı benimseyen Galatya topraklarında Res Gestae'nin bulunması ve korunmuş halde kalması önemlidir.⁵⁷⁹

Res Gestae üzerine çalışan uzmanlar, edisyonların yayımlanmaya başladığı ilk yıllardan itibaren, bu yazıtın siyasi bir vasiyet mi, yoksa İmparator'un kendi öz yaşamıyla bir hesaplaşması mı (apologia pro vita sua) ya da bir mezar kitabesi (eulogium sepulchre) mi yoksa İmparatore'un kendini tanrılaştırmasının (apotheosis) akla uygun hale getirmesi mi olup olmadığı üzerine yorumlar yapmışlardır.⁵⁸⁰

Monumentum Ancyranum altı levha halinde otuzbeş paragraflık bir yazıttır. Bu paragraflar içerik açısından üç bölüme ayrılır. Birinci olarak “*Honores*” Octavianus'un yaşamında işgal ettiği mevkiler, aldığı unvanlar ve rütbelere yaptığı memuriyetler, yönetim ve din işleri ile ilgili olarak elde ettiği onurlar bu bölümde anlatılmaktadır.⁵⁸¹ İkinci kısım olan “*Impansae*”de Octavianus memuriyetleri sırasında devlet hazinesinden ve kendi kişisel servetinden harcadığı paraların hesabını vermektedir. Bunu, “fakir halka harcanan para, milli anıtlar için harcanan para, halk için düzenlenen oyun ve eğlencelere harcanan para.” olarak gruplamıştır.

Res Gestae'ni okuyan ya da gören kişinin entelektüel birikiminden bağımsız olarak etkisini gösterir. Çünkü düz açık anlaşılır bir metindir. Res Gestae'de hiç huzursuz bir olaydan bahsedilmez. Buna göre, Freud'un söylediği tarih kötü olanı yazar beyanı esas alındığında Octavianus'un Res Gestae'si tarih aktarımı olarak yorumlanabilir mi? Yani Res Gestae, gerçekleri değil de sadece iktidarı elinde tutmuş olan ve yarattığı sistemin yıkılmasını engellemek amacıyla olayları olduğundan farklı anlatan bir adamın düşüncelerini aktarıyor olabilir mi? Bu soruyu yanıtlamak zordur ancak Octavianus'un pozisyonunun onun ölümü ile sona ermesini düşünmediği kesindir. Cumhuriyetteki diğer Roma aristokratları gibi, pozisyonunun ailesine devretmesini dilemektedir ki bu aile onun Patricii sınıfına yükselttiği ve ilahi babası Caesar'ın ve Tanrıça Venüs'ün dayandığı soydur. Onun durumunda bu pozisyon, Roma cumhuriyetinin tek kişiye dayanan

⁵⁷⁸ Güven, 1998, **a.g.m.**, s 31.

⁵⁷⁹ Güven, 1998, **a.g.m.**, s 32.

⁵⁸⁰ Dürüşken, 2009, **a.g.k.** s. 11.

⁵⁸¹ Erim, 1987, **a.g.k.**, s. 121.

krallıkvari liderliğidir. Yönetiminin erken dönemlerinde pozisyonunun devredilebilir olması için çabaladığını fark etmek şaşırtıcı değildir, çünkü sadece bunu dile getirmemiştir. Ancak onun için Romalıların devrini doğal gördükleri politik görevleri ve aile gücünü yani parayı ve çalışanlarını devralacak bir oğlunun olmayışı her zaman bir sorun teşkil etmiştir.⁵⁸²

3.5. Modern kuramlarla Octavianus'un iktidarı ve imperium gücü

Octavianus'un liderliğini ve iktidarını incelerken, modern bakış açıları da ele alınmalıdır. Çünkü Roma'yı bir imparatorluk haline getirerek, Cumhuriyet gibi bir yönetim şekline halkın tepkisine maruz kalmadan tek kişinin kararının ağırlıkta olduğu bir yönetim şekline dönüştürebilmiş olması sadece tarih disiplini açısından değil, siyaset bilimi, sosyoloji ve psikoloji gibi disiplinlerin de ilgi alanına girmektedir.

Ünlü Roma tarihçisi Theodor Mommsen'in derslerine katılmış olan Max Weber'in karizmatik liderlik kavramını, Mommsen'den edindiği bilgilerle harmanladığı düşünüldüğünde bu bakış açılarının kullanımı yanlış olmaz. Bu incelemeyi yapmak için öncelikle, iktidar ve liderlik kavramlarının arasında bir ayrım yapılması gerekir. Weber'e göre, iktidar sosyal ilişki içindeki birinin, dirence rağmen kendi isteğini yerine getirme pozisyonunda olma ihtimalidir. Liderlik ise, amaç koyma ve onları başarıya yolunda bir grubun aktivitelerini etkilemektir. İktidar da liderlik de interaktif yani karşılıklı etkileşim içinde gerçekleşen şeylerdir.⁵⁸³ Bir lider, bir gruba amaç verir ancak onların amaçlarını gerçekleştirmez.⁵⁸⁴ Kanımızca, Octavianus'un Roma'da Cumhuriyet Reformu misyonunun ona Senatus tarafından verildiği göz önünde bulundurulursa, Octavianus'a bir lider denilebilir. İktidarı elinde tutanlar, maksatlı etkiye sahip olmalıyken, liderlerin herhangi bir resmi pozisyona sahip olmaları zorunlu değildir. Yani Octavianus'un resmi bir unvanı olmaksızın Antonius'u yenmesi süreci, onun lider kimliğini gösteriyor olmalıdır.

⁵⁸² Dürüşken, 2009, a.g.k. s. 20.

⁵⁸³ Weber, M. (1978). *Economy and Society, An Outline of Interpretive Sociology*. London: University of California Press, s 212.

⁵⁸⁴ Weber, 1978, a.g.k s 212-213.

Weber'in lider ve iktidar kuramlarında Octavianus'la en çok uyuşanı karizmatik liderliktir. Weber karizma terimini, bir kişi ya da nesne tarafından sahip olunan olağanüstü o kişiye ya da nesneye eşsiz ve büyümlü bir iktidar veren bir şey olarak kullanmıştır. Ona göre gerçek karizma kullanımı, iktidar kullanımıdır. Bu karizmatik liderlik yasal ya da geleneksel iktidardan farklıdır çünkü olağanüstü bir durumdur. Rutin olmayan, duruma bağılı olmayan, şiddet ya da zorlama yollarından değil, ekonomik ödülleri teklif ettiklerinden ya da rüşvet olduğundan değil sadece kim oldukları için elde ettikleri bir iktidardır.⁵⁸⁵ Weber'in anlayışına göre, insanların korkudan değil, sevgi ve coşkıdan dolayı karizmatik lideri takip edişini anlamak önemlidir.⁵⁸⁶ Kanımızca, eğer Octavianus'un karizmatik yönü ele alınacak olursa, kişilik özelliklerinin yanı sıra, halk imajının da altının çizilmesi gerekmektedir.

Tüm bunların ötesinde lider, sıkıntı durumuna bir çözüm, bir kurtuluş yolu vaadi, bir eylem formülü sunmalıdır. Böylece iktidarın sahip olunan bir şey değil, sahnelenen ve uygulanan bir şey olduğu görülür. Bu ise, Octavianus'un Roma'yı canlandırma vaadiyle yaptığı liderlik propagandasının ilişkisinin anlaşılmasını sağlamıştır. Weber'e göre, liderler kendilerini takip edenleri anlamak zorundadırlar. Takip edenlerin yapamayacağı şeyleri emredemezler.⁵⁸⁷ Bu durum Octavianus açısından ele alındığında, bize göre Octavianus'un Pleb sınıfına dahil olması onun halkın yaşayışını bilmesini sağlar. Daha sonra Caesar tarafından Patricii sınıfına yükseltilmesiyle ilerleyen süreçte yaptığı reformların büyük kısmını elitlerin etkilenmesini amaçlayarak yapmış olsa da Pleblerin hayatıyla ilgili de bilgi sahibidir.

Weber, gücü elinde tutan kişinin kontrol alanının sınırlı olduğunu söyler. Çünkü hayatın her alanını her an kapsayamazlar ve her şeyi kontrol edemezler. İktidar sosyal etkileşimin bir ürünüdür ve sosyal etkileşim içinde kullanılmalıdır.⁵⁸⁸ Octavianus'un tiyatro etkinliklerine önem vermesi, halkın özel yaşamını etkileyecek nitelikte yasalar çıkarması sosyal etkileşim içinde kullanılmasına örnek verilebilir.

⁵⁸⁵ Weber, 1978, a.g.k s 215.

⁵⁸⁶ Weber, 1978, a.g.k s 216.

⁵⁸⁷ Weber, 1978, a.g.k s 214.

⁵⁸⁸ Weber, 1978, a.g.k s 213.

Weber'den sonra yaşamış ve iktidar konusunda düşünce dünyasını en az Weber kadar etkilemiş olan Foucault'nun da iktidarla ilgili bazı yorumlarını Octavianus'un iktidarını incelerken ele almak gerekir.

Foucault, tez çalışmasında daha önce de bahsedilen “*Toplumunu Savunmak Gerek*” adlı eserinde, iktidar kavramını incelerken tarih yazıcılığını iktidarın bir aracı olarak ele almıştır. Ona göre tarihin geleneksel işlevi iktidarın yani gücü elinde tutanların haklılığını savunmak ve onların şaşaalarnı arttırmaktır. Foucault'ya göre bu geleneksel işlevin iki rolü vardır. Bu işlevlerden ilki, tarihin kralların ve yöneticilerin zaferlerini ve başarılarını anlatması yoluyla halkı iktidara bağlamak ve iktidarın yani yönetimin sürekliliği konusunda sorgulayıcı bir boşluğa düşmelerini engellemektir. İkinci işlev ise iktidarın araçları ve kahramanlık öyküleri ile insanları meşgul tutmak ve iktidarı onların gözünde yaratmaktır.⁵⁸⁹Bu açıdan bakıldığında, Octavianus dönemi tarihçilerinin, özellikle Titus Livius'un *Ab Urbe Condita* eserinin, iktidarın yeniden yaratılması ve halkın meşgul tutulması işlevini layıkıyla yerine getirmiş olduğu düşünülebilir.

Foucault'un iktidarla ilgili üretmiş olduğu kavramlardan biri olan biyopolitika kavramını merkeze alarak, Octavianus dönemindeki iktidar kavramını inceleyen Shreyaa Bratt'a göre, Octavianus'un kurmuş olduğu hükümetin başardığı şey “libertas” yani Roma'daki özgürlük kavramının restorasyonu değildir.⁵⁹⁰ Octavianus'un başardığı şey, bir iyileştirme programının aksine libertasın tanımının securitas sınırları içerisinde değiştirilmesidir. Bir şeyin değiştirilmesiyle iyileştirilmesinin birbirinden farklı olduğu göz önünde bulundurulduğunda ve Octavianus'un Pax Romana adı altında barış dönemi ile kendini haleflerinden ve seleflerinden ayırdığı düşünüldüğünde, onun libertası iyileştirmediğini ama insanları korkudan ve tehlikeden uzaklaştırarak bir restorasyon değil, değişiklik yaptığı ya da halkın bakış açısını değiştirdiğinin görmek mümkündür.⁵⁹¹

Octavianus'un yetkiyi ve gücü eline alırken insanları inandırmak istediği şey Cumhuriyet'in iyileştirilmesi programıdır, çoğu tarihçi Cumhuriyet'in restorasyonunu yaparken Octavianus'un bu iyileştirmeyi kendi istediği şekilde yaptığını düşünmüştür.

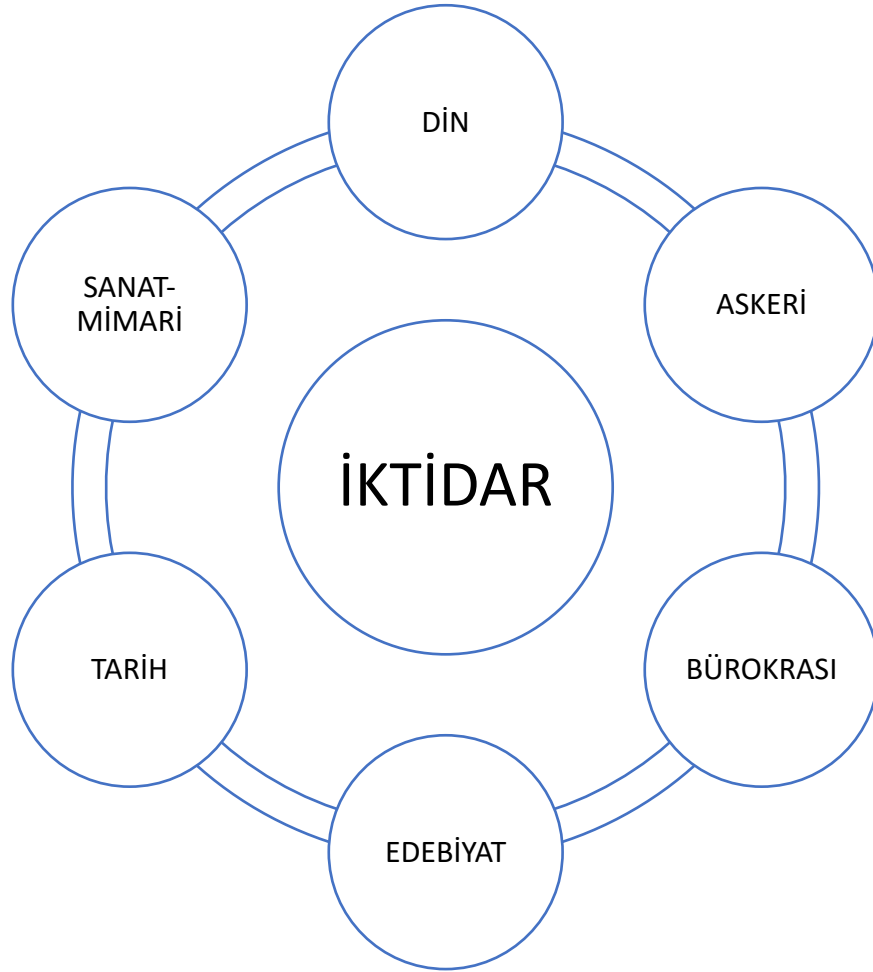
⁵⁸⁹ Foucault, 2002, **a.g.k.** s.78.

⁵⁹⁰ Bhatt, S. (2017), *The Augustan Principate and the Emergence of Biopolitics: A Comparative Historical Perspective*, *Foucault Studies*, No. 22, s 90.

⁵⁹¹ Bhatt, 2017, **a.g.m.** s 90., Bkz: Figür 11.

Ancak bu duruma bir iyileştirme değil değiştirme olduğu açısıyla bakıldığında, Octavianus'un başarısını anlamlandırmak çok daha kolaydır.

Bütün bu tartışmalar ışığında imperium ve iktidar kavramları, tez çalışmasının sonuç kısmında genel bir değerlendirilmesi yapılmış olan ve aşağıdaki tabloda görünen unsurlar üzerinde inşaa edilmiş denilebilir.

Tablo 1 Octavianus'un iktidarını oluşturan unsurlar.

SONUÇ

Octavianus'un yarattığı sistemi destekleyen; idari, hukuki, askeri, dini, entelektüel ve mimari ögeler Roma'nın Senatus Populusque Romanum'dan Imperium Romani'ye olan geçiş sürecini sağlamış ögelerdir. Peki bu ögeler nasıl bir araya gelmiştir? Tarihte başarılı olmak şansa mı bağlıdır yoksa stratejilere mi? Vizyon ve misyon sahibi olmakla mı sağlanır başarı? Tüm bu sorular sadece Roma çalışmaları kapsamında değil, siyasal bilgiler ve sosyoloji-iktidar kavramı çalışmaları kapsamında da sıklıkla sorulan sorulardır. Octavianus perspektifinden bakıldığında bu sorulara verilecek cevap, başarının şans olmadığı ama vizyon ve misyon sahibi olmanın hayati önem taşıdığı yönündedir.

Weber'in karizmatik lider anlayışına göre Octavianus'un, başarılarında şansın izinden çok lider olmanın getirdiği stratejik hamleler görülür. Octavianus Roma halkına kendini çözüm olarak sunmamış, onlara bir amaç vermiş ve amaca giden yolda kendisini bir araç olarak göstermiştir. Roma'nın yenilenmesi gerekliliği fikrini ortaya attıktan sonra bu yeniliği gerçekleştirecek kişi olarak kendisini "sunmuştur". Pleb kökenli bir ailenin çocuğu olarak halkı tanımıştır ve bu sayede de sosyal etkinliklere katılarak karizmatik lider kimliğini pekiştirmiştir. Çünkü halka ilişkin şeyleri halkla birlikte kutlamıştır.

Weber'e göre iktidar, sosyal ilişki içindeki birinin dirence rağmen kendi isteğini yerine getirme pozisyonunda olma ihtimalidir. Bu görüşe paralel olarak, Octavianus da Cumhuriyet yanlılarının direncine ve Cursus Honorum basamaklarını kurallarına uygun bir şekilde tırmanmamış olmasına, toplumsal dinamikleri değiştirme tehlikesine rağmen gerek aile yaşamını düzenleyen yasaları gerekse Cumhuriyet yönetiminin sınırlarını belirsiz bir şekilde değiştirmesiyle kendi iktidarını halka benimsetmeyi başarmıştır.

Psikiyatri ekolünü değiştiren Freud "Tarih disiplini olumsuz olanı yazar" diyerek tarihçilerin geçmişi anlatırken mutlu, huzurlu ve iyi geçen günlere ilişkin çok fazla şey aktarmazken savaşları, toplumların huzursuzluklarını, ülkelerin birbirleri ile olan mücadelelerini oldukça ayrıntılı anlatırlar. Octavianus dönemi bu olumsuzlukların, savaşların ve iç sıkıntılarının süregeldiği ve aktarıldığı bir seriyi bozmuştur. Roma'nın Kartaca Savaşları ile başlayan Cumhuriyet krizini ve Cumhuriyet yönetiminin kaçınılmaz sonunu oldukça yumuşak bir şekilde yönetmiş ve Pax Romana dönemini başlatmıştır.

Hatta Octavianus'un mimarı olduğu bu altın çağı, edebi açıdan Osmanlı Devleti'nin Lale Devri'ne bile benzetmek mümkündür.

Mermer şehir kimliği ile antik ve modern tarihi pek çok şekilde etkileyen Roma, bu ününün büyük bir kısmını Octavianus'a borçludur. Kendini hiçbir zaman mutlak yönetici olarak ilan etmese de onu destekleyenlerle oluşturduğu yönetim şekli onun merkezde bulunmasını sağlamıştır. Yaptığı şey, düzenlediği devlet ve değiştirdiği halk, onun yaklaşımının ustalığı sayesinde ani bir etkiyle kırılmamış, yeni bir biçim almıştır. Octavianus tek başına hüküm sürmüş olsa da günümüzdeki anlamıyla "imparator" olarak Octavianus asla var olmamıştır. Unvanlarının hiçbiri, onun sahip olduğu pozisyonu tek kelime ile özetleyecek kapsama sahip değildir. Onun gücünü, politik imkanlarını ve cumhuriyetçi hükümetten aldığı yasal pozisyonunu karşılayacak hiçbir terim yoktur. Sonraki nesiller Octavianus'un konumunun yavaşça büyüyen ve kökleşen bir konum olduğunu idrak edememişler ve M.Ö. 27'deki anakronistik etiketi olan imparator unvanı ile hitap etmişlerdir ki bu kesinlikle onun gerçekteki statüsünü yanlış tanımlamaktadır.

Octavianus'un gücü, ilk olarak ona Senatus ve halk tarafından verilen resmi yetkilerden, ardından da onun şaşırtıcı derecede iyi olan talihi ve son olarak pek çok kişi ve grupla geliştirdiği yöneten-yönetilen ilişkisinin gücüdür. Tüm bunların toplamı otokrasinin temellerini oluşturmaktadır ki kendisi de kendi politik hareketlerinin kökenini buna bağlamıştır. Octavianus'un iktidarı elde etmesiyle ortaya çıkan süreç, önceki yönetim biçimlerinin fluluğunu perçinlemiştir. Bu sistem, tam anlamıyla Krallık olmayan ancak halkın iradesine de çok yer vermeyen bir yönetim biçimi halini almıştır. Octavianus kendisinden hiçbir zaman monark ya da kral olarak bahsetmemiştir. Dolayısıyla halkın tepkisini üzerinde toplamamıştır. Aksine kendisini Cumhuriyet'in koruyucusu ve canlandırıcısı olarak adlandırmasıyla halkın desteğini almayı sağlamıştır.

Her dönemde olduğu gibi, Octavianus'un döneminde de karşıtları bulunmaktadır. Krallık konusunda kafası karışık olan Romalılar, krallık fikriyle bile dehşete düşerken, bir yöneticinin kendisini tutup da mutlak güce hâkim kişi olarak tanıtmamasının kaosa neden olacağı düşünülmektedir. İnsanların değişimden korkmaları bu noktada anlaşılabilir bir durum olarak görülmektedir. Çünkü statüko, alışılmış olan, güvenlidir. Tarih boyunca insanlar tehlikeli bir iyilikten, alışılmış sıkıntıları tercih etmişlerdir. Octavianus halkın bu eğilimini bildiğinden, yeni bir rejimin herkese iyi geleceği propagandasını yapmak

yerine, eskinin düzeltilmesinin ve barışın güzelliğinin halkın ilgisini çekmesini sağlamaya çalışmış ve bunu başarmıştır da. Karşıtlarını ustaca manevralarla devre dışı bırakmış, bir tiran gibi kanlı bir profil çizmemeye özen göstermiştir. Yaptığı her şeyin devletin bekası adına olduğunu söylemiş ve her hareketini devletin iyiliği ile ilişkilendirmiştir.

Octavianus toplumu yönlendirmekte kullandığı propagandalarıyla kendisinden sonraki yönetimleri de etkilemiş ve kendi çağını aşan ölümsüz bir yönetici olmuştur. Ama bu başarıları, ünü ve ölümsüzlüğü onu imparator olarak adlandırmaya yetmekte midir? Tezde bahsedilen, günümüz anlamıyla imparator tanımını Octavianus'un yaptıklarında, amaçladıklarında bulmak güçtür. Günümüzde Roma İmparatorluğu olarak anılsa da Roma devleti kendine bu adı vermemiş “Senatus Populusque Romanum” adı ile varlığını sürdürmüştür. Octavianus da bu durumu değiştirmemiş, kendisine yeni bir unvan vermemiş ancak Senatus'un ona bahşettiği tüm lütufları aceleci davranmayarak ve alçakgönüllü bir tavırla kabul etmiştir. Belki de halkın minnettarlığını sömürdüğü ya da insan psikolojisinin zayıf yanlarını bilip tespit ederek buna uygun davranarak attığı adımlar sayesinde tüm sahip olduğu ün ve unvana kavuşmuştur. Bu ününü ve unvanını insanlık belleğinin temelleri sayılan mitolojileri ve söylenceleri kullanarak perçinlemiş, bunların tarih kitapları aracılığı ile yazılı ve mimari eserlerle görsel hale getirilmesiyle kendisine eşsiz ve göze batmayan bir propaganda yöntemi üretmiştir. Octavianus hakkında genel yazılmış eserlere bakıldığında sanki çok şanslı bir yönetici gibi görünse de döneminin olayları detaylı araştırıldığında stratejik bazı kararların başarıyı getirdiğini görmek de mümkündür. Başarılarının ardında sadece kendi emeği olduğunu da söylemek güçtür. Yakın çevresinin de bu stratejilerini oluşturmasında katkıları oldukça büyüktür. Başka bir deyişle sağlam bir ekiple, “imperium”u en iyi şekilde kullanmış başarılı bir yönetici olmuştur.

KAYNAKÇA

Filolojik Eserler

- App. *BC.* : Appian. (1913) Appian's Roman History (Çev: H. White) London: Loeb Classical Library.
- Aug. *RG.* : Augustus. (2009). *Monumentum Ancyranum (Ankara Anıtı)*. (1. Basım) (Çev: Ç. Dürüşken). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Cass. Dio. : Cassius Dio. (1987). *The Roman History: The Reign of Augustus*. (Çev: E. Cary) İngiltere: Penguin Classics.
- Cic. *Phil.* : Cicero. (2000). *Philippicae Söylevleri 1* (1-6. Kitap). (Çev: G. Özaktürk). Ankara: Öteki Yayınları.
- Cic. *Leg. Man.* : Cicero. (2003). *Pompeius'un Yetkisi Hakkında*. (Çev: Ü. F. Telafar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Cic. *Rep.* : Cicero. (2014). *Devlet Üzerine*. (Çev: C. Çevik). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Cic. *Leg.* : Cicero. (2016). *Yasalar Üzerine*. (Çev: C. Çevik). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Cic. *Off.* : Cicero. (2014). *Yükümlülükler Üzerine* (2. Basım). (Çev: C. Çevik). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Diod. Sic. : Diodorus of Sicily. (1989). (Çev: C.H. Oldfather) The Loeb Classical Library, Harvard University Press.
- Dion. Hal. *Ant. Rom.* : Dionysius of Halicarnassus. (2011). *Roman Antiquities II, Books III IV*. The Loeb Classical Library. (Çev: E. Cary). Cambridge University Press.
- Eutr. : Eutropius. (2016). *Kısa Roma Tarihi*. (Çev: Ç. Menzilcioğlu). İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- Hes. : Hesiodos, İşler ve Günler-Tanrıların Doğuşu, (Çev: F. Akderin) Say Yayınları: İstanbul.

- Hor. *Carm.* : Horatius. (1994). *Iambuslar, Lirik Şiirler, Satura'lar, Mektuplar.* (Çev. T. Uzel). Türk Tarih Kurumu.
- Ov. *Ars.* : Ovidius. (2005). *Aşk Sanatı.* (Çev: H. Kırık). İstanbul: Salyangoz Yayınları.
- Ov. *Met.* : Ovidius. (1994). *Dönüşümler.* (Çev: İ. Z. Eyüboğlu). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Ov. *Pont.* : Ovidius. (1999). *Karadeniz'den Mektuplar-Epistulae ex Ponto.* (Çev. Ç. Dürüşken). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ov. *Fast.* : Ovidius (2016). *Fasti- Roma Takvimi ve Festivaller.* (Çev: A. Coşkun Abuagla). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Plut. *Ant.* : Plutarkhos. (2006). *Marcus Antonius.* (Çev: F. Akderin). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Plut. : Plutarkhos. (2015). *İskender ve Caesar.* (Çev: İ. Çokona). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Plut. *Comp. Lyc. Num.:* Plutark. (2011). *Yaşamlar, Likurgus ve Numa Pompilius.* (Çev: M. Mete). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Plut. *Comp. Dem. Cic.:* Plutarkhos. (2017). *Demosthenes ve Cicero.* (Çev: İ. Çokona). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Plut. *Comp. Thes. Rom.:* Plutarkhos. (2015). *Theseus ve Romulus.* (Çev: İ. Çokona). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Plb. : Polybius, (1923). *The Histories Vol. III.* (Çev: W.R. Paton) London: Harvard University Press.
- Prop. : Propertius. (1929) (Çev: H.E. Butler) London: Loeb Classic Library.
- Sall. : Sallust. (2007) *The Catiline's War, The Jugurthine War, Histories.* (Çev: A.J. Woodman). Penguin Classics.
- Suet. : Suetonius. (2008). *On İki Caesar'ın Yaşamı.* (Çev: Ü.F. Telatar). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Tac. : Tacitus. (1977). *The Annals of Imperial Rome*.(Çev: Michael Grant). Middlesex: Penguin Books.
- Liv. : Titus Livius. (1994). *Roma Tarih: Şehrin kuruluşundan itibaren*, Cilt I. Cilt II, Cilt III. (Çev: Sabahat Şenbark). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Vell. Pat. : Valerius Paterculus. M.Ö. 19- M.S. 30 *Historiae Romanae libri II. Compendium of Roman History; Res Gestae Divi Augusti*. (Çev: J. Selby Watson). Londra: Bohn's Illustrated Library.
- Verg. A. : Vergilius. (2015). *Aeneas*. (3. Basım). (Çev: İ. Z. Eyüboğlu). İstanbul: Payel Yayınları.
- Verg. Ecl. : Vergilius. (1994). *Sığırtmaç Türküleri*. (Çev: İ. Z. Eyüboğlu). İstanbul: Payel Yayınları.

Modern Kaynaklar

Kitaplar

- Ağaoğulları, M. A. (1994). *Kent Devletinden İmparatorluğa*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Abbott, F.F. (1910). *A History and Description of Roman Political Institutions*, Princeton: Ginn and Company.
- Botsford, G. W. (2005). *The Roman Assemblies from Their Origin to the End of The Republic*. Lexington, KY: Elibron Classics.
- Clarke, J. R. (2003). *Art In The Lives Of Ordinary Romans: Visual Representation and Non-Elite Viewers In Italy, 100 B.C.—A.D. 315*. University Of California Press.
- Demiriş, B. (1998). *Yurtsever Bir Tarihçi: Titus Livius*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Demiriş, B. (2006) *Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı*, İstanbul: Ege Yayınları.
- Dürüşken, Ç. (2009). *Monumentum Ancyranum (Ankara Anıtı)*. girişi (1. Basım) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Doger, E. (2009) *Roma Heykeltıraşlığı (Ders Kitabı)*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

- Eck, W. (2007). *The Age of Augustus*. (Çev: D. L. Schneider). UK: Blackwell Publishing.
- Erdoğan, B.- Tahircioğlu, B. (2006). *Roma Hukuku Dersleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erim, M. (1987). *Latin Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Foucault, M. (2002). *Toplumunu Savunmak Gerekir*. (6. Baskı). (Çev: Ş. Aktaş). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Fronza, M. P. (2015). Why Roman Republicanism? Its Emergence and Nature in Context. D. Hammer (Ed.), *A Companion to Greek Democracy and The Roman Republic* içinde. John Wiley & Sons Ltd.
- Glinister, N. F. (2006). Kingship and Tyranny in Archaic Rome. S. Lewis (Ed.), *Ancient Tyranny* içinde, S. 19-28. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Gowing, A. M. (2005). *Empire and Memory The Representation of the Roman Republic in Imperial Culture*, New York: Cambridge University Press.
- Gruen, E. S. (2005). Augustus and the Making of the Principate. K. Galinsky (Ed.), *The Cambridge Companion to the Age of Augustus* içinde, S. 33-52. Austin: Cambridge University Press.
- Lintott, A. (1999). *The Constitution of the Roman Republic*. Oxford: Oxford University Press.
- Mackay, C. S. (2009). *The Breakdown of the Roman Republic: From Oligarchy to Empire*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mommsen, T. *The History of Rome. Book I. The Period Anterior to the Abolition of the Monarchy*
- Mouritsen, H. (2015). The Incongruence of Power: The Roman Constitution in Theory and Practice. D. Hammer (Ed.), *A Companion to Greek Democracy and The Roman Republic* içinde. John Wiley & Sons Ltd.
- Mousourakis, G. (2015). *Roman Law and the Origins of the Civil Law Tradition*. Cham: Springer.
- Norena, C. F. (2009). The Ethics of Autocracy in the Roman World. R. Balot (Ed.), *A Companion to Greek and Roman Political Thought* içinde. Blackwell Publishing.

- Özgan, R. (2013). *Roma Portre Sanatı, Cilt 1*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Pollini, J. (2012). *From Republic to Empire, Rethoric Religion an Power in the Visual Culture of Ancient Rome*, University of Oklohoma Press.
- Price, S. R. F. (2004). *Ritüel ve İktidar Küçük Asya'da Roma İmparatorluk Kültü*, (Çev: T.Esin) Ankara: İmge Kitabevi.
- Syme, R. (1939). *Roman Revolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Takacs, S. A. (2009). *The Construction of Authority in Ancient Rome and Byzantium, The Rhetoric of Empire*. Cambridge: Cambridge Universtiy Press.
- Tamer, D. (2007). *Augustus Çağında Cinsel Suçlar*. (1. Basım). İstanbul: Homer Yayınevi.
- Tatum, J. (2011). The Late Republic: Autobiographies and Memoirs in the Age of the Civil Wars. G. Marasco (Ed.), *Political Autobiographies and Memoirs in Antiquity* içinde. A Brill Companion, Leiden-Boston: Brill.
- Tatum, J. (2009). Roman Democracy. R. Balot (Ed.), *A Companion to Greek and Roman Political Thought* içinde. Blackwell Publishing.
- Taylor, L. R. (1975). *The Divinity of Roman Emperor*. Philadelphia: Porcupine Press.
- The Oxford Classical Dictionary (1953). Oxford: Clarendon Press.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society, An Outline of Interpretive Sociology*. London: University of California Press.
- Zanker, P. (1988). *The Power of Images in the Age of Augustus*. (Çev: A. Saphiro). Michigan: University of Michigan.

Makaleler

- Bhatt, S. (2017), The Augustan Principate and the Emergence of Biopolitics: A Comparative Historical Perspective, *Foucault Studies*, (22), 77-93.
- Çakır, Tatar, Erdoğan. (2012). Marcus Antonius'un İltimasçılığı Hakkında. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1, (4).
- Çevik, C.C. (2015). Cicero'nun Siyaset Anlayışında 'Tiran Kavramı Üzerine Bir İnceleme. *Felsefi Düşün Akademik Felsefe Dergisi*, (5) Antikçağ Felsefesi, 45-62.

- Çevik, C. C. (2014). Kökensel Bir İnceleme: De Re Publica'da İktidarın Adalet Sorunu. *Doğu-Batı Dergisi, Kitle ve İktidar*, 69. 63-105.
- Çiçekdağı, G. (2013). Augustus Döneminde Edebiyat Ve Tarih. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (10), 143-154.
- Erçelik, P. A. (2009). Roma'nun Kuruluş Efsaneleri. *Doğu-Batı Düşünce Dergisi, Romalılar II*, (50), 15-22.
- Gale, M. R. (1997). Propertius 2.7: Militia Amoris and the Ironies of Elegy. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 87, 77-91.
- Güven, S. (1998). Displaying the Res Gestae of Augustus. *Journal of Society of Architectural Historians*, 1(57).
- Koşan Kuloğlu, M. (1989). Horatius'da Mutluluk Anlayışı ve Mutluluğa Götüren Yollar. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Lamp, K. (2009). The Ara Pacis Augustae: Visual Rhetoric in Augustus' Principate, *Rhetoric Society Quarterly*, 39:1, 1-24.
- Mert, İ. H. (2002). Erken İmparatorluk Döneminde 'İmparatorluk Kültü', Anadolu İnanıcındaki Yeri ve Kent Mimarisine Yansıması, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Sanat Tarihi Araştırma Merkezi Dergisi, 295-305.
- Orhun, M. (2009). Hititler'de Karaciğer Falı, Kuş Uçuşu Falı ve Bunların Etrüskler'deki Uzantısı. *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, 3 (5).
- Özaktürk, G. (2009). Tarihin Akışını Değiştiren Söylevler; Oratianos Philippicae. *Doğu-Batı Düşünce Dergisi, Romalılar I* (49), 125-158.
- Sailor, D. (2006). Dirty Linen, Fabrication, and the Authorities of Livy and Augustus, *Transactions of the American Philological Association*, Vol. 136, No. 2. 329-388.
- Wardle, D. (1997). "The Sainted Julius": Valerius Maximus and the Dictator. *Classical Philology*, (92), 323-345.

Yayınlanmamış Tezler

- Akgül Özarslan, S. (2011) Pisidia Antiokhia'sı Augustus Kutsal Alanı'ndaki Mimari Bezemeler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Manisa.

Baz, F. (1998) Roma İmparatorluk Kültü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
İstanbul.

Gür, S. (2007) Ovidius'un Heroides'indeki Karşılıklı Mektuplarda Aşk Kavramı.
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Keskin, L. (2010). Sürgün Sonrası Eserlerinde Ovidius'un Ruh Hali ve İmparator
Augustus ile Çatışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul.

Sevgi, P. (2006) Augustus Dönemi Din ve Din Propagandası, Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi. Ankara.

İnternet Kaynakları:

www.livius.org (Erişim tarihi 1. Mayıs 2018)

www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi: 28 Nisan 2018)

www.perseus.tufts.edu (Erişim tarihi: 17 Nisan 2018)

www.britishmuseum.org (Erişim tarihi: 17 Nisan 2018)

www.coinarchives.com (Erişim tarihi: 18 Nisan 2018)

www.mausoleodiaugusto.it (Erişim tarihi: 20 Nisan 2018)

www.wildwinds.com (Erişim tarihi: 4 Nisan 2018)

www.awmc.unc.edu (Erişim tarihi: 11 Mayıs 2018)

TABLolar

Tablo 2 Krallık Dönemi Kralları Tablosu

İsim	Hayatları	Tahta çıkma	Tahttan inme
Romulus	M.Ö. 771- M.Ö. 716	M.Ö. 753	M.Ö. 716
Numa Pompilius	M.Ö. 753- M.Ö. 672	M.Ö. 716	M.Ö. 672
Tullus Hostilius	?-M.Ö. 642	M.Ö. 672	M.Ö. 642
Ancus Marcius	M.Ö. 677-M.Ö. 616	M.Ö. 642	M.Ö. 616
Lucius Tarquinius Priscus	?-M.Ö. 578	M.Ö. 616	M.Ö. 578
Servius Tullius	?-M.Ö. 534	M.Ö. 578	M.Ö. 534
Lucius Tarquinius Superbus	?- M.Ö. 495	M.Ö. 534	M.Ö. 509

Tablo 3 Cumhuriyet Dönemi Diktatore Tablosu

<u>Yıl</u> <u>M.Ö.</u>	<u>Yıl</u> <u>AUC</u>	<u>Dictatore</u>
501	253	Titus Lartius Flavius
499	255	Aulus Postumius Albus Regillensis
494	260	Manius Valerius Volusus Maximus
463	291	Gaius Aemilius Mamercus (interrex olduğu da düşünülür)
458	296	Lucius Quinctius Cincinnatus
439	315	Lucius Quinctius Cincinnatus II
437	317	Mamercus Aemilius Mamercinus
435	319	Quintus Servilius Priscus Structus Fidenas
434	320	Mamercus Aemilius Mamercinus II
431	323	Aulus Postumius Tubertus
426	328	Mamercus Aemilius Mamercinus III
418	336	Quintus Servilius Priscus Structus Fidenas II
408	346	Publius Cornelius Rutilus Cossus

Tablo 4 Cumhuriyet Dönemi Diktatore Tablosu (devamı)

396	358	Marcus Furius Camillus
390	364	Marcus Furius Camillus II
389	365	Marcus Furius Camillus III
385	369	Aulus Cornelius Cossus
380	374	Titus Quinctius Cincinnatus Capitolinus
368	386	Marcus Furius Camillus IV
368	386	Publius Manlius Capitolinus
367	387	Marcus Furius Camillus V
363	391	Lucius Manlius Capitolinus Imperiosus
362	392	Appius Claudius Crassus Regillensis
361	393	Titus Quinctius Pennus Capitolinus Crispinus
360	394	Quintus Servilius Ahala
358	396	Gaius Sulpicius Peticus
356	398	Gaius Marcus Rutilus (İlk Pleb Diktatör)
353	401	Titus Manlius Imperiosus Torquatus
352	402	Gaius Julius Iulus
351	403	Marcus Fabius Ambustus
350	404	Lucius Furius Camillus
349	405	Titus Manlius Imperiosus Torquatus II
345	409	Lucius Furius Camillus II
344	410	Publius Valerius Poplicola

Tablo 5 Cumhuriyet Dönemi Diktatore Tablosu (devamı)

342	412	Marcus Valerius Corvus
340	414	Lucius Papirius Crassus
339	415	Quintus Publilius Philo
337	417	Gaius Claudius Crassinus Regillensis
335	419	Lucius Aemilius Mamercinus Privernas
334-333	420-421	Publius Cornelius Rufinus
332	422	Marcus Papirius Crassus
331	423	Gnaeus Quinctius Capitolinus
327	427	Marcus Claudius Marcellus
325-324	429-430	Lucius Papirius Cursor
322	432	Aulus Cornelius Cossus Arvina
321	433	Quintus Fabius Ambustus
321	433	Marcus Aemilius Papus
320	434	Gaius Maenius
320	434	Lucius Cornelius Lentulus
320	434	Titus Manlius Imperiosus Torquatus III
316	438	Lucius Aemilius Mamercinus Privernas II
315	439	Quintus Fabius Maximus Rullianus
314	440	Gaius Maenius II
313	441	Gaius Poetilius Libo Visolus
312	442	Gaius Sulpicius Longus
310-309	444-445	Lucius Papirius Cursor II

Tablo 6 Cumhuriyet Dönemi Diktatore Tablosu (devamı)

306	448	Publius Cornelius Scipio Barbatus
302	452	Gaius Junius Bubulcus Brutus
302-301	452-453	Marcus Valerius Maximus Corvus II
287	467	Quintus Hortensius <i>mortuus est</i>
285	469	Marcus Aemilius Barbula?
280	474	Gnaeus Domitius Calvinus Maximus
263	491	Gnaeus Fulvius Maximus Centumalus
257	497	Quintus Ogulnius Gallus
249	505	Marcus Claudius Glicia
249	505	Aulus Atilius Calatinus
246	508	Tiberius Coruncanius
231	523	Gaius Duilius
224	530	Lucius Caecilius Metellus
221	533	Quintus Fabius Maximus Verrucosus
217	537	Quintus Fabius Maximus Verrucosus II
217	537	Lucius Veturius Philo
216	538	Marcus Junius Pera
216	538	Marcus Fabius Buteo
213	541	Gaius Claudius Centho
210	544	Quintus Fulvius Flaccus
208	546	Titus Manlius Torquatus
207	547	Marcus Livius Salinator

Tablo 7 Cumhuriyet Dönemi Diktatore Tablosu (devamı)

205	549	Quintus Caecilius Metellus
203	551	Publius Sulpicius Galba Maximus
202	552	Gaius Servilius Geminus
82-81	672-673	Lucius Cornelius Sulla Felix
49	705	Gaius Julius Caesar
48	706	Gaius Julius Caesar II
47-44	707-710	Gaius Julius Caesar III
44	710	Gaius Julius Caesar IV

Tablo 8 M.S. 14'te Roma Eyaletleri Tablosu

Consüller Tarafından Yönetilen Eski Eyaletler	Pretorler Tarafından Yönetilen Eski Eyaletler	Consüller Tarafından Yönetilen Yeni Eyaletler	Pretorler Tarafından Yönetilen Yeni Eyaletler	Procuratorler Tarafından Yönetilen Yeni Eyaletler
Lejyonu olmayan	1 Lejyonlu	2 Lejyonlu	3 Lejyonlu	4 Lejyonlu
Africa	Hispania Baetica	Hispania Tarraconensis	Lusitania	Raetia
Asia	Gallia Narbonensis	Germania Superior	Gallia Aquitania	Alpes Maritimae
	Sicilia	Germania Inferior	Gallia Lugdunensis	Alpes Cottiae
	Macedonia	Dalmatia	Gallia Belgica	Alpes Poeninae
	Achaea	Pannonia	Sardinia et Corsica	Noricum
	Creta et Cyrenaica	Moesia	Galatia	Thracia
	Cyprus	Syria	Cilicia	
	Pontus et Bithynia			Prefect
				Aegyptus

Tablo 9 Dönemlere Göre Memurlukların Karşılaştırılması

	Krallık	Cumhuriyet	İmparatorluk
Rex	✓		
Interrex	✓	✓	✓
Pontifex	✓	✓	✓
Dictatore		✓	✓
Consul		✓	✓
Augur	✓	✓	✓
Senatus	✓	✓	✓
Comitia Curiata	✓	✓	✓
Comitia Centuriata	✓(?)	✓	✓
Comitia Tributa		✓	✓
Tribunus Plebis		✓	✓
Quaestor		✓	✓
Praetor		✓	✓
Aedilis		✓	✓
Censor			

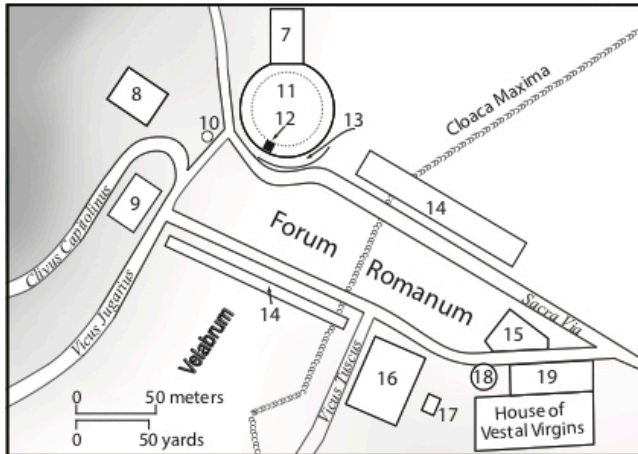
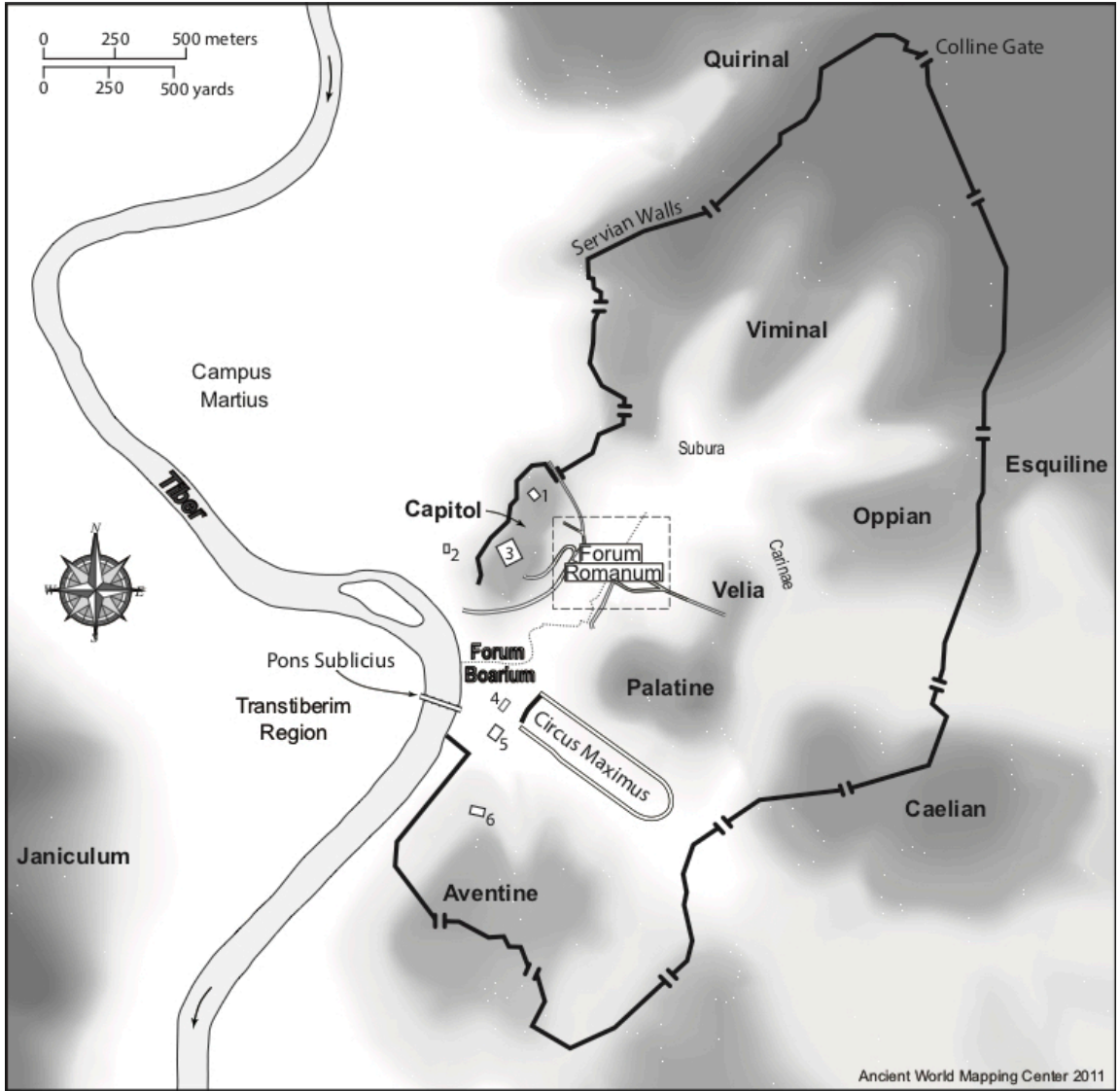
HARİTALAR

Harita 1 Arkaik İtalya

Kaynak: (http://awmc.unc.edu/wordpress/wp-content/uploads/2012/09/1-1_Archaic_Italy.pdf)
(Erişim Tarihi: 28.12.2018)

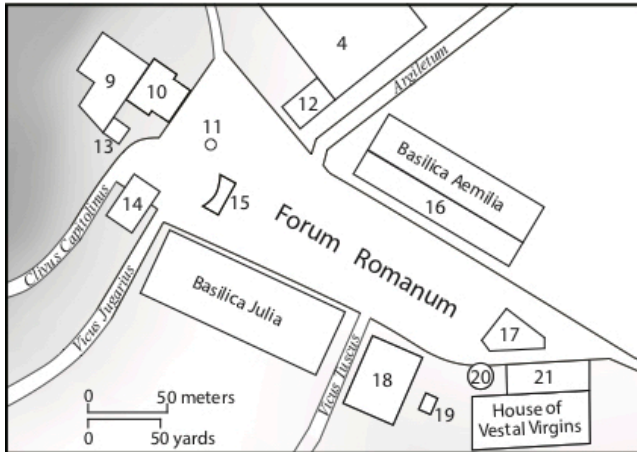
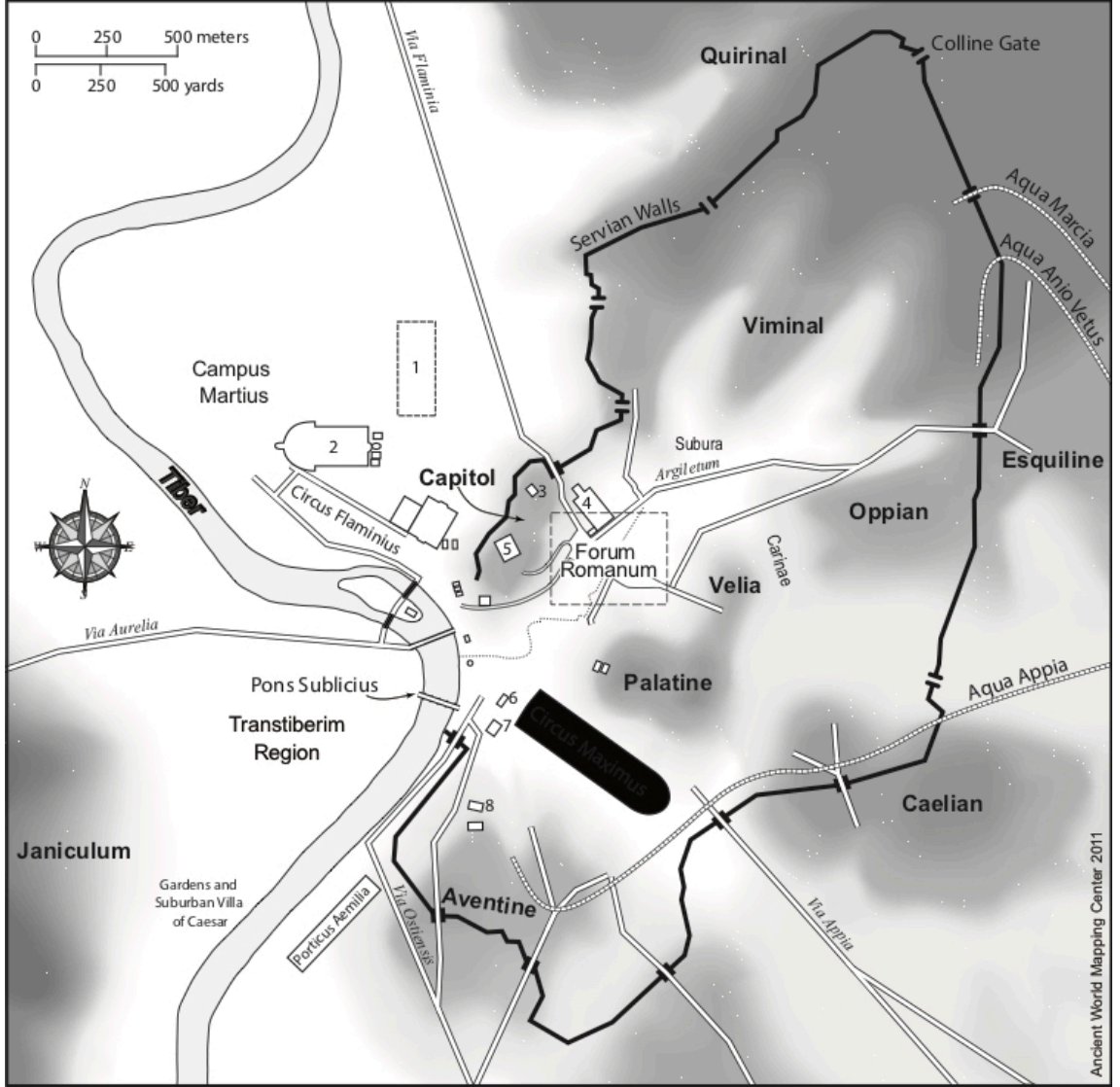
Harita 2 Erken Cumhuriyet Dönemi Roma

1. Juno Moneta Tapınağı
2. Apollo Medicus Tapınağı
3. Jupiter Optimus Maximus Tapınağı
4. Ara Maxima
5. Ceres Tapınağı
6. Aventine'deki Diana Tapınağı
7. Curia Hostilia
8. Concord Tapınağı
9. Saturn Tapınağı
10. Mundus
11. Comitium
12. Vulcan Altarı
13. Rostra
14. Tabernae
15. Regia
16. Castor ve Pollux Tapınağı
17. Juturna Çeşmesi
18. Vesta Mabedi
19. Domus Publica

Kaynak: ([http://awmc.unc.edu/wordpress/wp-content/uploads/2012/09/1-5_Rome_in_the_Early_Republic_\(before_300_BC\).pdf](http://awmc.unc.edu/wordpress/wp-content/uploads/2012/09/1-5_Rome_in_the_Early_Republic_(before_300_BC).pdf)) (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

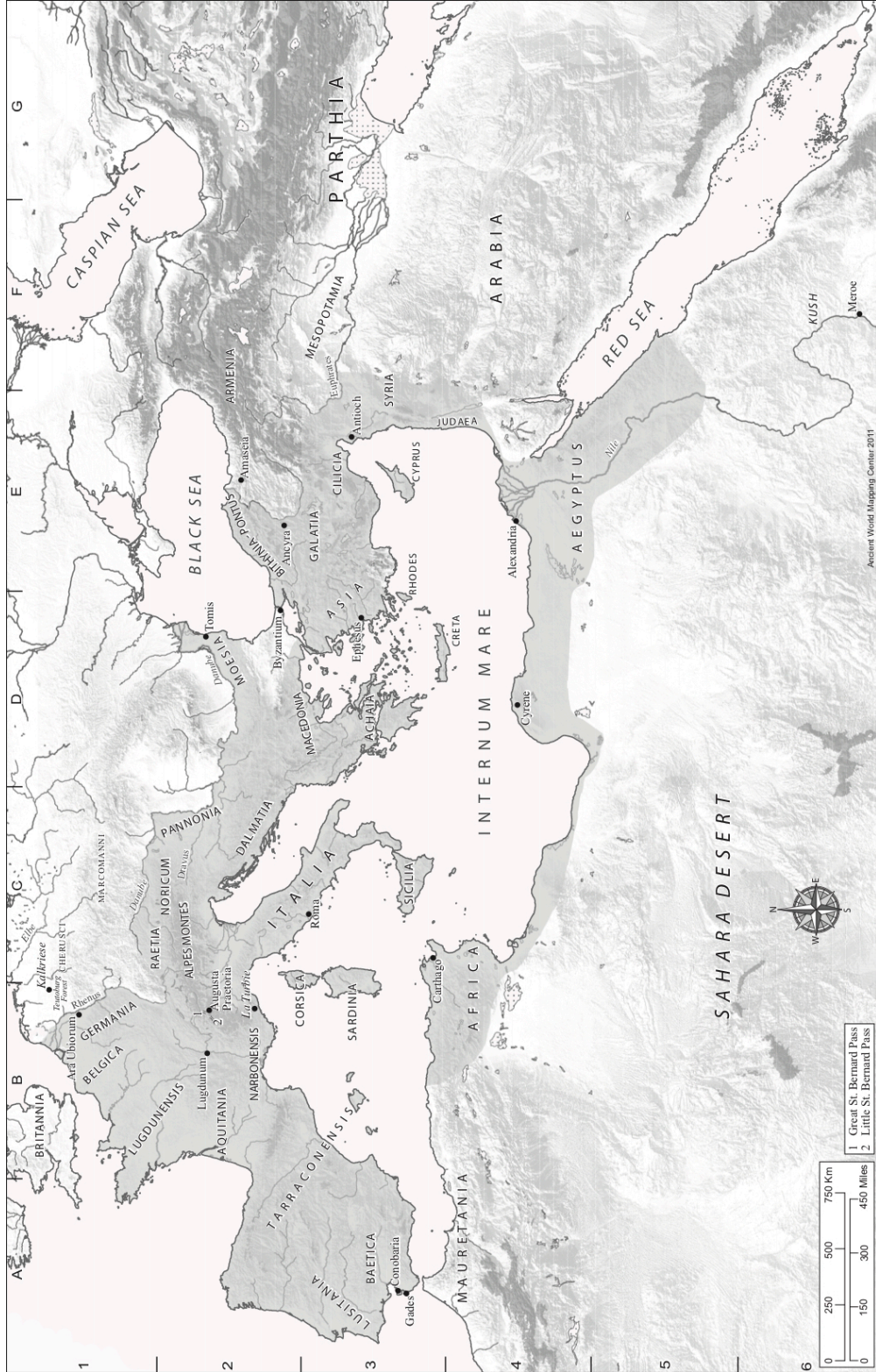
Harita 3 Geç Cumhuriyet Dönemi Roma

1. Saepta Julia	12. Curia Julia
2. Pompeii Portikosu ve Tiyatrosu	13. Dei Consentes Tapınağı
3. Juno Moneta Tapınağı	14. Saturn Tapınağı
4. Forum Julium	15. Rostra
5. Jupiter Optimus Maximus Tapınağı	16. Tabernae Argentariae Novae
6. Ara Maxima	17. Regia
7. Ceres Tapınağı	18. Castor ve Pollux Tapınağı
8. Diana Tapınağı	19. Juturna Çeşmesi
9. Tabularium	20. Vesta Mabedi
10. Concord Tapınağı	21. Domus Publica
11. Mundus	

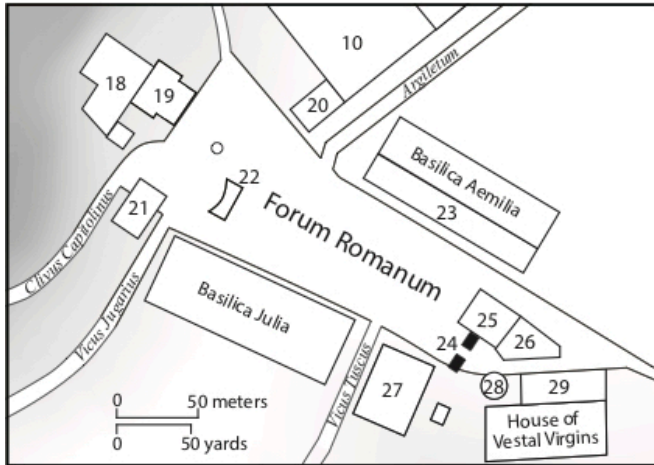
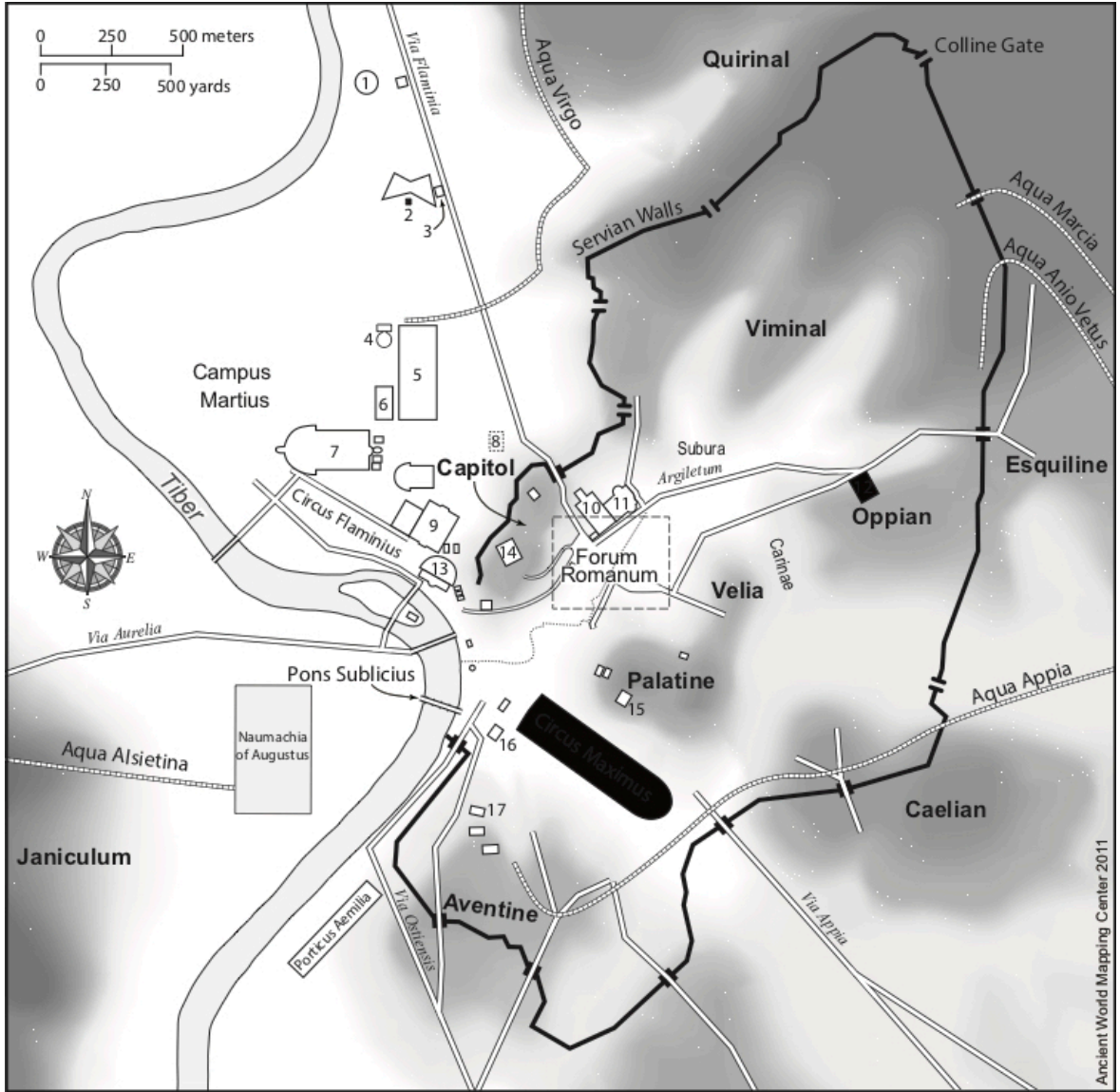
Kaynak: (http://awmc.unc.edu/wordpress/wp-content/uploads/2012/09/7-4_Rome_in_the_Late_Republic.pdf) (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Harita 4 Octavianus Dönemi'nde ele geçen topraklar

Kaynak: (http://awmc.unc.edu/wordpress/wp-content/uploads/2012/09/8-2_Expansion_of_the_Empire_in_the_Age_of_Augustus.pdf) (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Harita 5 M.S. 14'te Roma

1. Augustus Mausoleumu
2. Augustus'un Güneş Saati
3. Augustan Barış Altarı
4. Agrippa'nın Pantheon'u
5. Saepta Julia
6. Agrippa'nın Hamamları
7. Pompeii Portikosu ve Tiyatro
8. Villa Publica
9. Octavia Portikosu
10. Forum Julium
11. Forum Augustus
12. Livia Portikosu
13. Marcellus Tiyatrosu
14. Jupiter Optimus Maximus Tiyatrosu
15. Apollo Tapınağı
16. Ceres Tapınağı
17. Diana Tapınağı
18. Tabularium
19. Concord Tapınağı
20. Curia Julia
21. Saturn Tapınağı
22. Rostra
23. Gaius ve Lucius Portikosu
24. Augustus Kemerli Tapınağı
25. Divus Julius Tapınağı
26. Regia
27. Castor ve Pollux Tapınağı
28. Vesta Mabedi
29. Domus Publica

Kaynak: http://awmc.unc.edu/wordpress/wp-content/uploads/2012/09/8-3_Rome_in_AD_14.pdf
(Erişim Tarihi: 28.12.2018)

EKLER

EKLER DİZİNİ

Figür 1 Augustus Denarius. M.Ö. 17.	171
Figür 2 Augustus/Comet, Denarius.....	171
Figür 3 Augustus Denarius. M.Ö. 18.	172
Figür 4 Augustus Denarius, M.Ö. 8 civarı.....	172
Figür 5. Au Quinarius. M.Ö. 18-17/6 civarı.	173
Figür 6 Augustus Denarius. M.Ö. 18-16.	173
Figür 7 Augustus & Agrippa AE Dupondius. M.Ö. 20-10.....	174
Figür 8 Augustus AV Aureus. M.S. 15-13.	174
Figür 9 Augustus Denarius. M.Ö. 2- M.S. 13.....	175
Figür 10 Augustus Denarius.	175
Figür 11 Octavianus Denarius. M.Ö. 32-29.....	176
Figür 12 Octavianus Denarius. M.Ö. 32-29.....	176
Figür 13 Octavianus Denarius.....	177
Figür 14 Octavianus, AR Denarius, M.Ö. 28 civarı.....	177
Figür 15 Octavian Denarius. M.Ö. 29-27.....	178
Figür 16 AR Denarius, M.Ö. 29-27.	178
Figür 17 Augustus Denarius. M.Ö. 19 civarı.....	179
Figür 18 Caesar ve Yıldızlı Sikke Gümüş Denarius. M.Ö.17.....	179
Figür 19 Quintus Caecilius Metellus Pius imperium'unu gösteren sikke	180

Figür 1 RIC 37b, RSC 97, BMC 326.- Augustus Denarius. M.Ö. 17.

Ö.Y. Octavianus başı sola dönmüş defne taçlı. CAESAR AVGVSTVS.

A.Y. 8 oklu kuyruklu yıldız. DIVVS – IVLIVS.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1607.html#RIC_0037b)

Figür 2 HJB-Augustus/Comet, Denarius RIC-38b (R), BM-328, Paris-1306, RSC-99,

Augustus/Comet, Denarius, İspanya, M.Ö. 19-18 , 2.84g,

Ö.Y.: Augustus'un başı profilden sola dönük.

A.Y. Sekiz kuyruklu- kuyruklu yıldız, Julius Caesar'ın ölümünü simgeler.

(http://www.wildwinds.com/coins/ric/augustus/RIC_0038b.txt)

Figür 3 RIC 99, RSC 78, BMC 397.- Augustus Denarius. M.Ö. 18.

Ö.Y. Sağa doğru dönmüş 4 at tarafından çekilen savaş arabası. CAESARI AVGVSTO.

A.Y. Lejyoner kartalı, Consul cüppesi ve defne tacı. SPQR PAREN[TI] CONS SVO.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1604.html#RIC_0099)

Figür 4 RIC 101; RSC 78; BMC 400; Paris 1193. Augustus Denarius, M.Ö. 8 civarı. 3.63 g.

Ö.Y. Defne tacı ve lejyon sembolü olan bir kartalın üzerinde bir toga. [S P] Q R PAREN[TI] [C]ONS SVO.

A.Y. Sağa doğru 4 atın çektiği bir savaş arabası. CAESARI AVGVSTO.

(http://www.wildwinds.com/coins/ric/augustus/RIC_0101.txt)

Figür 5. RIC I 121, BMCRE 424, Bahrfeldt 119, Cohen 331. Au Quinarius (3.85 gm). M.Ö. 18-17/6 civarı.

Ö.Y. Octavianus başı sağa dönük. AVG-VST.

A.Y. Tanrıça Victory, bir küre üzerinde sağa dönük elinde meşale ve yaprak ile betimlenmiş.

(http://www.wildwinds.com/coins/ric/augustus/RIC_0121.txt)

Figür 6 RIC 134a, RSC 84, BMC 428.- Augustus Denarius. M.Ö. 18-16.

Ö.Y. Octavianus başı sağa dönük. SPQR IMP CAESARI AVG COS XI TR POT VI.

A.Y. Üç girişli zafer takı, Octavianus iki Parthlı arasında 4 atlı savaş arabası ile betimlenmiş. CIVIB ET SIGN MILIT A PART RECVPER.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1606.html#RIC_0134a)

Figür 7 RIC 155, Cohen 7, RPC 523. Augustus & Agrippa AE Dupondius. M.Ö. 20-10.

Ö.Y. Octavianus ve Agrippa birbirlerine ters biçimde başlarında taçla betimlenmiş. IMP DIVI F.

A.Y. Bir yaprağa zincirlenmiş timsah. COL NEM.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1729.html#RIC_0155)

Figür 8 RIC 196, BMC 489, BN 1437, C 171.- Augustus AV Aureus. M.S. 15-13.

Ö.Y. Octavianus başında taç ile profilden sağa dönük. AVGVSTVS DIVI F.

A.Y. Alt kısımda SICIL. Tanrıça Diana, sağ tarafa yönelir biçimde elinde bir yayı gerer şekilde betimlenmiş. IMP XII.

(http://www.wildwinds.com/coins/ric/augustus/RIC_0196.txt)

Figür 9 RIC 207, RSC 43, BMC 519.- Augustus Denarius. M.Ö. 2- M.S. 13 AD.

Ö.Y. Octavianus başında taç profilden sağa dönük. CAESAR AVGVSTVS DIVI F PATER PATRIAE.

A.Y. Gaius ve Lucius, yuvarlak birer kalkan, mızrak, litus ile betimlenmiş. AVGVSTI F COS DESIG PRINC IVVENT, C L CAESARES.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1597.html#RIC_0207)

Figür 10 RIC 220, RSC 223, BMC 545- Augustus Denarius.

Ö.Y. Octavianus profilden başında defne tacı ile sağa dönük. CAESAR AVGVSTVS DIVI F PATER PATRIAE.

A.Y. Tanrıça Pax sağa dönük bir sandalyeye oturmuş elinde dal ve kraliyet asası ile betimlenmiş. PONTIF MAXIM.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1630.html#RIC_0220)

Figür 11 RIC 251, RSC 70, BMC 609.- Octavianus Denarius. M.Ö. 32-29.

Ö.Y. Tanrıça Venüs ya da Pax sağa dönük profilden.

A.Y. Octavianus, askeri kıyafetlerle sola dönük ayakta elinde mızrak var sağ bacağı dizden kırık bir şekilde betimlenmiş. CAESAR-DIVI F.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1548.html#RIC_0251)

Figür 12 RIC 257, RSC 61.- Octavianus Denarius. M.Ö. 32-29.

Ö.Y. Octavianus profilden sağa doğru.

A.Y. Tanrı Merkür elinde lirle bir taş üzerinde profilden betimlenmiş. CAESAR DIVI F.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1550.html#RIC_0257)

Figür 13 RIC 267, RSC 123- Octavianus Denarius

Ö.Y. Octavianus profilden sağa doğru.

A.Y. Octavianus 4 at tarafından çekilen bir arabada Actium Zaferi için yapılmış ve IMP CAESAR yazılı bir kemer üzerinde betimlenmiş.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1558.html#RIC_0267)

Figür 14 RIC 272, RSC 124, RSC 117.- Octavianus, AR Denarius, M.Ö. 28 civarı.

Ö.Y. Actium Apollon'u Octavianus'a has özelliklerle başında defne tacı ile profilden sağa dönük betimlenmiş.

A.Y. IMP CAESAR, Octavianus savaş arabasında sağa doğru.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1560.html#RIC_0272)

Figür 15 RIC 274, RSC 44.- Octavian Denarius. M.Ö. 29-27.

Ö.Y. Tanrı Mars başı sağa dönük, altında IMP yazılmış.

A.Y. İçinden mızrak ve kılıç geçen süslü bir kalkanın üzerinde CAESAR yazısı.

(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1563.html#RIC_0274)

Figür 16 RIC 269, BMC 628. CBN 50, AR Denarius, M.Ö. 29-27.

Ö.Y. Octavianus sağa dönük profil. IMP – CAESAR yazılmış

A.Y. Jüpiter Terminus'a ait fallik sınır taşı, Octavianus başında defne tacı ile altta kanatlı bir yıldırım ile.

(http://www.ancientcoins.ca/RIC/RIC1/RIC1_Augustus_201-400.htm)

Figür 17 RIC 79a, RSC 215, BMC 381. Augustus Denarius. M.Ö. 19 civarı.

Ö.Y. Octavianus profilden sağa dönmüş. CAESAR AVGVSTVS.

A.Y. Etrafında OB CIVES SERVATOS, üzerinde ise SPQR CLV yazılı bir kalkan.

Kaynak:(http://www.wildwinds.com/coins/sear5/s1626.html#RIC_0079a)(Erişim tarihi: 27.12. 2017)

Figür 18 Caesar ve Yıldızlı Sikke Gümüş Denarius (19.5 mm, 3.71 gm.) Roma, 17 M.Ö. C 1. RIC 338.

Ö.Y. AVGVSTVS DIVI F yazılı, Yüzü profilden sağa dönük Octavianus.

A.Y. M SANQVI-NIVS III VIR, Yüzü profilden sağa dönük, başının üzerinde kuyruklu yıldız, başında defne tacıyla geç görünümlü ilahi Caesar.

(Kaynak:https://www.vcoins.com/en/stores/sergey_nechayev_ancient_coins/200/product/augustus_and_julius_caesar_rome_17_bc_silver_denarius_julian_comet_superb/592932/Default.aspx) (Erişim Tarihi: 27.12. 2017)

Figur 19 Sulla'nın generallarından Quintus Caecilius Metellus Pius imperium'unu gösteren sikke.

Ö.Y. Ön yüzde başı profilden sağa dönük

A.Y. Arka yüzde lituus ve bir ibrik. İmperator unvanı ile sikkeye darbedilmiş,

Kaynak:<https://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=1083406&AucID=2136&Lot=418&Value=476d25b99810ede9bff503e7b7c958aa> (Erişim tarihi: 17.04.2018)

EK 17.

M.Ö. 63	23 Eylül'de doğdu. Annesi Atia, Julius Caesar kız kardeşinin kızıydı.
M.Ö. 59	Babası öldü.
M.Ö. 51	Büyükannesi (Caesar'ın kız kardeşi) öldü. Halka onun ölümüyle ilgili konuşma yaptı.
M.Ö. 47	Pontifices'in bir üyesi yapıldı. (Caesar Pontifex Maximus oldu.)
M.Ö. 46	Caesar'ın Afrika başarılarını kutlamasında eşlikçisi oldu
M.Ö. 45	İspanya seferinde Caesar'la idi. Pompei'in oğullarını yok etti.
M.Ö. 44	Akademik ve askeri eğitimi için Albania'ya ya gitti. Senatör oldu. Anthony ile savaştı. Caesar'ın oğlu olarak tanındı ve ismini aldı (Gaius Julius Caesar)
M.Ö. 43	Antonius ile güç paylaşımında anlaştılar. Lepidus'la birlikte Triumvirlik oluşturdular.
M.Ö. 42	Senatus, Caesar'ı tanrı ilan etti. Brutus ve Cassius Caesar'ı öldürdü. Triumvirlik üyeleri Gallier, İtalya, Afrika topraklarını paylaştılar. Octavianus iş birliğini güçlendirmek için kız kardeşini Antonius ile evlendirdi.
M.Ö. 39	Octavianus'un kızı Julia doğdu. Doğumundan sonra Scribonia ile boşandılar.
M.Ö. 38	Tiberius'a hamile olan Drusilla ile evlendi.
M.Ö. 37	Antonius ile anlaştı ve Triumvirlik tekrar kuruldu.
M.Ö. 36	Askeri dahi Agrippa komutasında Sextus yenildi. Lepidus Octavianus'a meydan okurdu Yenildi ve emekli edildi.
M.Ö. 35-33	Balkan yarımadasında savaştı. Triumvirlik sona erdi.
M.Ö. 32	Antonius Octavia'dan boşandı. Antonius ve Octavianus'un arası gerilir.
M.Ö. 31	Antonius ordusunu Yunanistan'a götürdü. Actium Savaşı oldu.
M.Ö. 30	Octavianus Mısır'ı işgal etti. Antonius intihar etti. Kleopatra'nın oğlu Karadeniz kıyılarına gönderildi ama öldü. Mısır tekrar Roma'ya bağlandı.

M.Ö. 29	Ianus tapınağının kapılarını kapatıldı. Pax Romana süreci başladı.
M.Ö. 28	Senatus'un üyelerinin sayısı 1000'den 800'e düşürüldü. Octavianus Senatus başkanı seçildi ve Augustus adıyla ödüllendirildi. Caesar Augustus olarak tarihe geçer.
M.Ö. 25	Anadolu ve Kelt toprakları Roma'ya katıldı.
M.Ö. 23	Hastalandı. Kızı Julia'nın kocası Marcellus öldü. Varis tehlikesi doğdu.
M.Ö. 22	Sicilya Yunanistan ve Asya'ya giderek valileri denetledi.
M.Ö. 21	Agrippa ile Julia evlendi.
M.Ö. 20	Part ile barışı yapıldı. Ermeni bölgesinin Roma etkisi altında olduğu kabul edildi.
M.Ö. 19	Lex Iulia onaylandı. Büyük sosyal değişimler oldu.
M.Ö. 17	Agrippa ve Julia'nın iki oğlu oldu.
M.Ö. 16-15	Octavianus Julia'nın oğullarını askeri eğitime, Avusturya, Bavyera ve İsviçre'ye yolladı.
M.Ö. 12	Lepidus'un ölümünden sonra Pontifex Maximus oldu. Agrippa öldükten sonra Julia Tiberus ile evlendirildi. Tiberius hemen askeri fethine giderek Macaristan Sırbistan Moğolistan'ı aldı.
M.Ö. 9	Üvey oğlu (torunu) Drusus, Elbe nehrini ele geçirdi. Tiberius ona katıldı ve onu Almanya orduları başı olarak atadı.
M.Ö. 6	Tiberius Senatus'a Tribunus olarak katıldı.
M.Ö. 5	Tiberius Rodos'a inzivaya çekildi. Çünkü Octavianus ilgisini Agrippa ve Julia'dan olan torunlarına çevirdi.
M.Ö. 2	Octavianus en son evlat edindiği oğlu adına bir seremoni düzenler.
M.S. 2	En son evlat edinilen oğul 20'li yaşlarda öldü. Octavianus Tiberius'un dönmesine izin verdi ama Julia'yı sürdürdü.
M.S. 4	Torunu Gaius Caesar 24 yaşında ölünce, Octavianus, Tiberius'u evlat olarak edindi.
M.S. 6	Judaea (Kudüs) Roma'ya katıldı.
M.S. 14	19 Ağustos'da öldü. 17 Eylül'de Senatus onu tanrı ilan etti ve yeni yönetici olarak Tiberius Julia'dan desteğini kesti.